

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

HIFZI TOPUZ'UN ROMANLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

(OLUŞUMSAL-YAPISALCI İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜLYA AYAS

TEZ YÖNETİCİSİ
PROF.DR. BİLGE SEYİDOĞLU

KARS-2006

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IV
1.0. GİRİŞ.....	1
1.1.Edebiyat Sosyolojisi.....	1
1.2. Marksist Edebiyat Sosyolojisi.....	3

I. BÖLÜM

2.0. LUCIEN GOLDMANN'IN OLUŞUMSAL YAPISALCI İNCELEME METODU.....	5
2.1. Anlama Aşaması (İçkin Çözümleme).....	12
2.1.1. Anlatının Bakış Açıları.....	13
2.1.1.1. Tanrısal Bakış Açısı.....	14
2.1.1.2. Tekil Bakış Açısı.....	14
2.1.1.3. Gözlemci Figürün Bakış Açısı(Müşahit-Anlatıcıya ait bakış açısı).....	15
2.1.1.4. Çoğul Bakış Açısı.....	15
2.2. Anlatı Yerlemleri.....	15
2.2.1. Zaman.....	15
2.2.2. Mekân (Uzam).....	16
2.2.3 Kişiler.....	16
2.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler	18
2.2.4.1. Siyasal Düzen.....	18
2.2.4.2.KültürelDüzey.....	19
2.2.4.3. Ekonomik Düzey.....	19

2.2.4.4. Dinsel Düzey.....	19
2.3. Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme).....	20
2.3.1. Yazarın Yaşamı ve Dönemi.....	20
2.3.2. Anlatının Kaynağı.....	21
2.3.3. Tarihsel Çerçeve.....	22
2.3.4. Simgesel Çözümleme.....	22

II. BÖLÜM

3.0.HIFZI TOPUZ'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, TARİHİ ROMANCILIĞI VE ESERLERİ.....	23
--	----

3.1. Yazarın Yaşamı	23
3.2. Hıfzı Topuz'un Edebi Kişiliği.....	23
3.3. Hıfzı Topuz'un Tarihi Romancılığı ve Eserleri.....	25

III. BÖLÜM

4.0. GAZİ VE FİKRİYE.....	27
4.1. Anlama Aşaması(İçkin Çözümlemesi).....	27
4.1.1. Anlatının Bakış Açısı.....	27
4.2. Anlatı Yerlemleri.....	30
4.2.1. Zaman.....	30
4.2.2. Mekan.....	36
4.2.3. Kişiler.....	38
4.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkileri.....	65
4.2.4.1. Siyasal Düzey	67
4.2.4.2. Kültürel Düzey	75
4.2.4.3. Ekonomik Düzey.....	82
4.2.4.4. Dinsel Düzey.....	84
4.3.Açıklama Aşaması(Aşkın Çözümleme).....	86
4.3.1.Anlatının Kaynağı.....	86
4.3.2. Tarihsel Çevre.....	89
4.3.3. Simgesel Çözümleme.....	91

IV. BÖLÜM

5.0. ÇAMLICA’NIN ÜÇ GÜLÜ.....	93
5.1. Anlama Aşaması (İçkin Çözünleme).....	93
5.1.1. Anlatının Bakış Açısı.....	93
5.2. Anlatı Yerlemleri.....	95
5.2.1. Zaman.....	95
5.2.2. Mekan.....	98
5.2.3. Kişiler	99
5.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler.....	108
5.2.4.1. Siyasal Düzey.....	109
5.2.4.2. Kültürel Düzey.....	112
5.2.4.3. Ekonomik Düzey.....	115
5.2.4.4. Dinsel Düzey.....	116
5.3. Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme).....	117
5.3.1. Anlatının Kaynağı.....	117
5.3.2. Tarihsel Çerçeve.....	119
5.3.3. Simgesel Çözümleme.....	120

V. BÖLÜM

6.0. DEVRİM YILLARI.....	122
6.1. Anlama Aşaması(İçkin Çözümleme).....	122
6.1.1. Anlatının Bakış Açısı.....	122
6.2. Anlatı Yerlemleri.....	123
6.2.1. Zaman.....	123
6.2.2. Mekan.....	124
6.2.3. Kişiler.....	125
6.2.4. Toplumsal Yapı İlişkileri.....	127
6.2.4.1. Siyasal Düzey.....	129
6.4.2.2. Kültürel Düzey.....	131
6.4.2.3. Ekonomik Düzey.....	132
6.2.4.4. Dinsel Düzey.....	133
6.3. Anlatının Kaynağı.....	133

6.3.1. Tarihsel Çerçeve.....	134
6.3.2. Simgesel Çözümleme.....	135

VI. BÖLÜM

7.0.TOPUZ’UN ROMANLARINDAKİ KARAKTERLERİN

KARŞILAŞTIRILMASI.....	136
SONUÇ.....	141
KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ.....	145
KAYNAKÇA.....	148
ÖZ GEÇMİŞ.....	150

ÖZET

Hıfzı TOPUZ'un romanları üzerine yapılan bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde edebiyat sosyolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Lucien Goldmann'ın yaşamı ve edebiyat sosyolojisi alanında ortaya koyduğu 'oluşumsal- yapısalcı inceleme' metodu açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Hıfzı TOPUZ'un yaşamı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde Hıfzı TOPUZ'un romanları (Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü ve Devrim Yılları) "oluşumsal yapısalcı eleştiri" metoduyla incelenmiştir.

Altıncı bölümde Hıfzı TOPUZ'un incelediğimiz romanlarındaki ana karakterlerin karşılaştırılması yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, çalışmamızda ulaştığımız sonuçlar verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın sonunda kaynakça ve özgeçmiş bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hıfzı TOPUZ, Oluşumsal Yapısalcı İnceleme, Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü, Devrim Yılları.

ABSTRACT

This investigation had done on the basis of novels by Hıfzı Topuz and consists of six chapters.

In the introduction of the thesis is given an information about literary sociology. The first chapter had explained an investigation method of structural level by Lucien Goldmann in the literary sociology and his life. In the second part is given information about Hıfzı Topuz's life and his works. In the third, fourth and fifth chapters we investigated novels by Hıfzı Topuz (Gazi and Fikriye, Three Flowers of Chamlica and Years of Revolution).

In the sixth chapter we had compared the main characters in the novels by Hıfzı Topuz.

The inference part consists the results of our investigation. In the and part is given list of sources and autobiography.

Key Words: Hıfzı Topuz, Structural sociology method, Gazi and Fikriye, Three Flowers of Chamlica, the Way of Revolution.

ÖN SÖZ

Son yıllarda tarihe olan ilginin artması sebebiyle, tarihsel romanlarda da bir artış söz konusu olmuştur. Günümüzde tarihsel roman sahasında eser veren tanınmış yazarlarımızdan birisi de Hıfzı Topuz’dur. Yazar yazdığı tarihi romanlarla belirli bir dönemin toplumsal, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini vererek o dönemde meydana gelen olayların hangi koşullar altında gerçekleştirildiğini ortaya koymaktır. Romanlarını oluştururken yazarın amacı okuyucuya bazı mesajlar vermek, yazara göre sahip çıkılması gereken değerleri göstermektir diyebiliriz.

Bu çalışmamızda Hıfzı Topuz’u seçmemizin nedeni, romanlarında belirli bir dönemi ortaya koymaya çalışan yazarın, Gazi ve Fikriye, Çamlıca’nın Üç Gülü ve Devrim Yılları romanlarını oluşturma yapısalcı yönetime göre inceleyerek, romanlarındaki toplumsal, siyasi, ekonomik, dinsel düzeyi ortaya çıkarmaktır. Metinlerin çözümlenme aşamasında örneklerin ardından gelen parantez içinde verilen sayfa numaraları, örneklerin romanlarda yer aldığı sayfa numaralarını belirtmek üzere kullanılmıştır.

Hıfzı Topuz’un romanlarına “Oluşumsal Yapısalcı” yöntemi uygularken, kendimize Yrd. Doç. Dr. Sedat ADIGÜZEL’in bu konuda yapılmış Doktora tezini örnek aldık.

Bu çalışmamda engin görüş ve düşünceleriyle yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU’na ve bu tezde emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Kars- 15 Eylül 2006

Hülya AYAS

KISALTMALAR

a g e	: Adı geçen eser.
Ank.	: Ankara
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
Der	: Derleyen
İst.	: İstanbul
s	: Sayfa
S	: Sayı
T.C	:Türkiye Cumhuriyeti
vs	:Vesaire
Yay	: Yayın evi

1.0. GİRİŞ

1.1. Edebiyat Sosyolojisi

Sosyoloji bir bilim olarak ortaya çıktığı XIX. yüzyıldan bu yana toplumu kuşatan tüm sorunlara eğilmeyi kendisine vazife edinmiş bir bilimsel disiplindir. Edebiyat ve sosyoloji aslında birbirinden tamamen farklı disiplinler olmayıp, tersine toplumu anlamada birbirini tamamlayan faaliyet alanlarıdır. Ancak, tarih boyunca her iki disiplin birbirinden ayrı kalma eğilimi içinde gelişmelerine devam etmişlerdir. XIX. yüzyılda ilk sosyologlar Comte ve Spencer, XX. yüzyılda Durkheim ve Weber hayal gücü yüksek edebiyata bazı durumlarda referans vermişlerse de, genel olarak edebiyat, sosyal yapı çalışmalarının bir unsuru olarak kalmıştır.

Sosyokültürel bir ifade türü olarak edebiyat, son yıllarda sosyolojik bir gerçek olarak incelenmeye başlanmıştır. İnsani bir çaba olarak belirli dönemlerin toplumsal kesimlerince üretilmiş, politik ve ideolojik tutumlar tarafından biçimlendirilen sanatsal bir etkinlik olarak edebiyat, temelinde sosyal varlığın kendisini farklı biçimlerde dışa vurumudur.

Edebiyatın, insan ve insan ilişkilerinin dille oluşturulmuş estetik bir görünümü olması insan ilişkilerinin yasalarının bilimi olan sosyolojinin konuları arasına girmesini de kaçınılmaz kılmaktadır. Böylelikle edebiyat bir bakıma insanın sosyokültürel kişiliğinin söz ve yazı halinde kendini dışa vurması anlamına gelen bir olgu olarak zaman zaman toplumu belirleyen, zaman zaman da toplumla biçimlenen fakat hangi şekilde olursa olsun toplumsal varlığımızla derinden bağlantılı ifade ve semboller bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir takım toplumsal ve tarihi olayların açıklanmasında edebi eserlere başvurulması edebi ve sanatsal gerçek ile toplumsal yapı arasında kurulan ilişkilerde edebiyat sosyolojisi için teorik bir temel oluşturmaktadır.

Edebi metinleri biçimsel olarak irdeleme geleneği, bir edebiyat teorisi şekline kavuşmadan çok önceleri, edebi eserin “sosyal bir gerçeklik” olarak incelenmesi yoluna gidilmiştir. Bu türden yaklaşımların büyük ölçüde XIX. yüzyıl sosyoloji kurumlarının etkisinde gelişim gösterdiği görülmektedir. Bu türden yaklaşımların

ortak özelliği, edebiyatı “çağının tanığı” ya da “belgesi” olarak görmek diye ifade edebileceğimiz bir noktada yoğunlaşmaktadır.

Bu temayüllerin temelini XVIII. yüzyıl aydınlanma filozofu Giambattista Vico’nun 1725’de yayınladığı “Scienza Nouva” (Yeni Bilim) adlı eserine kadar geri götürmek mümkündür. Vico’nun bu kitabı, toplumsal şartların tanrı tarafından değil, insan tarafından yaratıldığını savunması ve toplumsal kurumların o toplumun maddi koşullarıyla açıklanabileceğini göstermesi bakımından çağının çok ötesinde bir sosyoloji çalışması olarak ilgi çekmiştir.

Edebiyata sosyolojik bir noktadan yaklaşan XIX. yüzyılın önemli düşünürleri, bütün toplumsal kurumları iklim, coğrafya, ulusal özellikler, gelenekler ve siyasi yapıyla bağlantılı bir biçimde açıklamaya çalışırlar. Bu yaklaşımların odağında daha çok Fransız düşünürleri bulunmaktadır. Bu düşünürlerden ilki Louis de Bonald (1754-1840)’a göre edebiyat “yaşanılan çağa tutulan aynadır. Ona göre herhangi bir ülkenin ulusal edebiyatının dikkatlice okunması, o ülke insanlarının daha önceden nasıl olduklarının bilinmesini kolaylaştıracaktır. Yine bir başka Fransız düşünür Madam de Stael’de de benzer yaklaşımlarla karşılaşmaktadır. 1800’lerde yayınladığı “Edebiyatın Toplumsal Kurumlarla İlişkisi Açısından İncelenmesi” adlı eseriyle Madam de Stael, edebiyat sosyolojisinin mübaşirleri arasında gösterilmektedir. Bu çalışmada yazar amacını şu şekilde açıklamaktadır; dinin, adetlerin, kanunların edebiyat üzerinde, edebiyatında din, adetler ve kanunlar üzerinde ne gibi tesiri olduğunu incelemeyi kendime hedef tuttum. O, çalışmasında bir ülkenin sosyopolitik durumu ile o ülkede üretilen edebiyatın baskın unsurları arasında var olan ilintilere dikkatleri çekmektedir. Madam de Stael ile aynı dönemlerde yaşamış olan Herder (1744-1803)’de edebiyatı sosyolojik diyebileceğimiz bir tarzda incelemiştir. Herder için temel sorun “belirli edebiyatlar niçin belli başlı yerlerde ortaya çıkmaktadır?” Herder bu soruya cevap bulabilmek için, iklim, ırk, gelenekler ve politik yapıyı incelemeyi önermektedir. Ancak Herder; ırk, iklim ve politik yapı yerine daha çok ve sıkça sosyolojik olarak anlamsız olan “zamanın ruhu”, “ırkın ruhu” gibi tanımları ön plana çıkarmıştır. Edebiyat ve toplum etkileşimini açıklamaya yönelik çabalara bir başka Fransız düşünürü François Guizot’un da katkıları bulunmaktadır. “Shakspeare üstüne inceleme” adlı eserinde (1821) Guizot, belli bir ülke edebiyatının onun toplumsal tarihinin ürünü olduğunu hiçbir kuşkuyla düşmeksizin tutarlı bir mantıkla savunmuştur.

Edebiyat eleştirisini bilimsel bir temele oturtmak amaç ve çabasında en iddialı XIX. yüzyıl eleştirmen ve sosyologu Hippolyte Taine'dir. Herhangi bir edebiyat geleneğini bilimsel bir biçimde incelemek için üç kategori önerir: ırk, çevre, an. Bu üç kategori, bir ülke edebiyatını belirleyen temel unsurlardır.

Sosyal bilimlerin, özelliklede sosyolojinin henüz teşekkül etmediği bir dönemde Taine, bu sebeple edebiyat sosyolojisinin kurucusu sıfatına hak kazanamamıştır. İnsan bilimleri konusunda aydınlık bir bilgiden yoksun olması bu payeden mahrum bırakır kendisini.

1.2. Marksist Edebiyat Sosyolojisi

Edebiyat olgusunu toplumla ilişkisi bakımından ele alan düşünce akımlarının başında Marksistler gelmektedir.

George Steiner'in belirlemesiyle Marksist estetikte ana iki akım bulunmaktadır. Bunlardan ilkinin Ortodoks gelenek olarak adlandırmakta ve en önemli temsilcileri olarak da Lenin onun ardından gelen Plehanov, Jdanov, Lunaçarsky ve Troçki kabul edilmektedir.

Engels ve daha sonradan onu izleyecek olan Lukacs, Goldmann ve Frankfurt okuru düşünürlerine göre iyi edebiyat, toplumsal gerçeği yorumlayarak gösteren, yazarın politik görüşünün dayatılmadığı, bir kurgu içerisinde toplumsal gerçekliği yeniden biçimlendiren bir yapı içinde şekillenmelidir. Bu anlayışa göre politik ve toplumsal çözümleme ve eleştiri metnin içinde zaten vardır. "Yani metin, çağdaş toplumsal gerçekliğin doğasını, yazarın kavrayışını aktarmaksızın, 'gerçekçi' olmalıdır." Bu ikinci çizginin somut olarak köken bulduğu yaklaşımlar özellikle Engels'in yazmış olduğu bazı eleştiri yazılarında temellendirildiği görülmektedir.

Toplumcu gerçekçilik kuramına göre sanat bir yansıtma işlemidir. Sanatın yansıttığı gerçek ise toplumsal gerçekliktir. Toplumcu gerçekçi yazar toplumu diyalektik materyalizmin tarih çizgisi üzerine yerleştirerek, sosyal gerçekliği yansıtmak için kullanmaktadır. Her dönemin sosyo-ekonomik şartları kendine göre sanatın yapılarını, biçimlerini belirler. Plehanov'dan sonra bu kuramın en önemli teorisyeni George Lukacs'dır (1885–1971).

Lukacs'a göre sanat, edebiyat temelde yansıtmadır. Bir edebiyat eseri "resmetme" ve "tasvir etme" işine girişmektir. Edebiyat teorisine ilişkin görüşlerini; "Roman Kuramı" , "Çağdaş Gerçekliğin Anlamı", "Avrupa Gerçekliği", "Estetik" adlı eserlerinde oluşturmaya çalışan Lukacs temelde kuramını gerçekçilik üzerine

oturtmuştur. Gerçekçi yol da onun tasnifine göre eleştirel ve toplumcu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Lukacs'a göre yazar içinde yaşadığı toplumun ve dönemin iç yapısını ve dinamiğini kavrayarak o dönem için tipik olanı belirlemelidir. Dolayısıyla bir eserin değeri sosyal gerçekliği yansıtırken tipik olanı yakaladığı oranda değer kazanmaktadır. Lukacs estetiğinde kahramanın tipik olması demek onun toplumda mevcut nesnel güçler tarafından belirlenmiş olması anlamına gelmektedir.

George Lukacs'ın Marksist estetik içindeki yeri önemli ve önemli olduğu kadar da karışıktır. Lukacs yukarıda Marksist edebiyat algısında ortaya çıkan iki ana akım olan biri Leninci öbürü de Engelsci çizgi arasındaki farklılıkları ortadan kaldırıp bunların arasındaki mesafeyi kapatmaya çalışan yaklaşımı onun nerede olduğunu belirsiz kılmaktadır.¹

¹ Mustafa Kemal ŞAN, “Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinden Basamaklar”, www.pdfactory.com, 18.08.2006.

I.BÖLÜM

2. LUCIEN GOLDMANN'IN OLUŞUMSAL YAPISALCI İNCELEME METODU

Lucien Goldmann 1913'de Bükreş'te (Romanya) doğdu. Bükreş Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Viyana'da (Avusturya) bir yıl felsefe okudu. 1934'de Paris'e (Fransa) gitti. Paris Üniversitesi'nde hukuk, Sorbonne Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. İki yıl kadar Cenevre'de Jean Piaget'yle çalıştı. Bir süre ateşe olarak görev yaptı. Paris Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'nde araştırmacı olarak bulundu. 1956'da Sorbonne'da edebiyat doktorası yaptı. 1958'den sonra bir yüksek okulu yönetti, bu arada edebiyat toplumbilimi ve felsefe toplumbilimi okuttu. 1961'den sonra Brüksel'de toplumbilim çalışmaları yaptı. 1970 Ekiminde vakitsiz öldü.

Marx'cı düşünürlerin en önde gelenlerinden biri olan Lucien Goldmann, felsefe, felsefe toplumbilimi, edebiyat toplumbilimi alanlarındaki ilginç çalışmalarıyla tanınır.²

Başlıca eserleri: 1945, *La Communaute Humanieet L'univers Chez Kant*, 1959, *Recherches Dialectiques*, 1959, *Le Dieu Cache*, 1970, *Marxisme et Sciences Humanies*.³

Roman sosyolojisinin önemli bir kuramcısı ve teorisyeni olan Lucien Goldmann'a göre roman, yozlaşmış olmasına rağmen, farklı bir seviyede gelişmiş ve farklı bir şekilde varlığını sürdüren bir dünyada, sahil (otantik) değerlere ulaşmak için yapılan bir arayışın tarihidir. Sahil değerler derken demek istediğim, elbetteki, eleştirmenin ya da okuyucunun gerçek olmasını istediği değerler değil; romanda açıkça görülmeyen, örtük biçimde, kendi evrenini yaratan değerlerdir. Her romanın kendi sahil değerleri vardır ve bu değerler romandan romana değişir.

²Lucien Goldmann, Çev. Afşar Timuçin, Füsün Aynuksa, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998, s.1.

³Lucien Goldmann, Çev. Ayberk Erkay, *Roman Sosyolojisi*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2005, s.1.

⁴ Goldmann'a göre roman toplumdan ve toplum içinde meydana gelen maddi üretim ilişkilerinden soyutlanamaz, aksine romanı bu ilişkilerin bir yansıması olarak gösterir. Goldmann, benim düşünceme göre, roman, piyasa için yapılan üretimin doğurduğu bireyci toplumun günlük yaşamının edebiyat alanındaki yansımasıdır,⁵ demektedir. Goldmann'a göre yazar bu yansıtmayı işini şu şekilde gerçekleştirmektedir: Roman için esas olan, romancının bilincinde soyut ve etik olanı, eserin özü haline getirmektir. Lukacs'ın dediği gibi, roman, yazarın etiğinin eserin estetik sorunsalına dönüştüğü tek edebi türdür.⁶ Goldmann meydana getirilen edebi ve felsefi ürünlerin kişisel yaratılar olduklarını kabul etmekle birlikte, bu ürünlerin kendi yapıları içinde taşıdıkları bazı özelliklere de vurgu yapar: Edebi ve felsefi ürünlerin onları yazanların yapıtı olduğunu kimse yadsıyamaz; yalnız bu ürünlerin kendi mantıkları vardır ve bunlar gelişmiş güzel yaratılar değildir.⁷ Meydana getirilen bu eserler yazarın meydana getirdiği bir ürün olmakla birlikte sanatçı eserinde gerçekliği kopya etmez ve doğruluklar öğretmez. O, az çok yoğun ve birlikli bir evren meydana getiren insanlar ve şeyler yaratır.⁸ Bu yaratma işi bireysel olmakla birlikte Goldmann'a göre, edebiyat ve felsefe, değişik düzeylerde, bir dünya görüşünün anlatımlarıdır, dünya görüşleri de kişisel değil toplumsal olgulardır.⁹

Goldmann'ın belirttiği gibi dünya görüşleri kişisel değil toplumsal olgular olmakla birlikte burada filozof ve yazarlar bu dünya görüşlerini kendi görüşlerine göre aktarırlar. Bunu Goldmann şu şekilde açıklamaktadır:

Filozoflar ve yazarlar bu dünya görüşünü en son sonuçlarına kadar düşünür ve duyarlar ve bunları dil aracılığıyla kavramsal ve duygusal düzeyde anlatırlar. Bu anlatma işinin gerçekleşebilmesi için de, dünya görüşünün varolması, ya da en azından doğuyor olması gerekir, ama bu dünya görüşünün geliştiği toplumsal sınıf yazarın ya da filozofun gençliklerini ya da yaşamlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri ortamla ve toplumsal sınıfla aynı olmak zorunda değildir.¹⁰ Goldmann, eseri meydana getiren yazar ve filozofu yaşadığı toplumdan ayrı bir yere koymaz, tam aksine yazar veya filozof yaşadığı toplumun dünya görüşünden etkilenir ve

⁴Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.18.

⁵ Goldmann, *Roman Sosyoloji*, s.25.

⁶ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.24.

⁷ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, Çev. Afşar Timuçin, Mehmet Sert, İstanbul, Toplumsal dönüşüm Yayınları, 1998, s.61.

⁸Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.68.

⁹Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.56.

¹⁰ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s. 57.

eserini bu dünya görüşüne göre çeşitli şekillerde ortaya koyar. Goldmann bu durumu şu şekilde açıklar:

Yazarın düşüncesi doğrudan doğruya ilişkide bulunduğu ortamdan etkilenmiş olabilir. Bu kuşkusuz büyük bir olasılıktır, bununla birlikte bu etki çok çeşitli olabilir, toplumsal ortama uyma olabileceği gibi yadsıma ve başkaldırı tepkisi, ya da bu ortamda rastlanan fikirlerle dışarıdan gelen başka fikirlerin bir bileşimi de olabilir.¹¹

Goldmann edebi ve felsefi eseri belirli bir dünya görüşünün yansıması olarak görmesinin yanında, bu eserlerin toplum üzerindeki etkisini de yadsımaz. Şöyle ki:

Tarih incelemesi toplum üzerinde önemli bir etki yapmış olan ya da yapmakta olan her şeyle ilgilenir. Aynı şey bireylerin yaşamı ve eylemi için de geçerlidir. Yapıt, buna karşılık, yapıt olarak, bazı toplumsal toplulukları oluşturan insanların düşünüş ve duyuş biçimleri üzerinde belli bir zamanda yaptığı ve şimdi yapmakta olduğu etkiyle çok önemli bir tarihsel olaydır.¹² Diye belirtmektedir.

Goldmann, yazarı veya filozofu eserlerinde belirli dünya görüşlerini savunduklarını, bu dünya görüşlerinin belirli bir sosyal ortamın ürünü olduklarını ve bu dünya görüşü ekseninde meydana getirilen eser veya yapıtın insanların düşünüş ve duyuş biçimleri üzerinde etkide bulunduklarını kabul etmekle birlikte bu etkilenmeğe kişisel bir özellik yüklemeyi ve bu durumu şu şekilde açıklar:

Tarihin herhangi bir anında, her yazar ya da düşünür ve de her toplumsal topluluk, yanında yöresinde birçok fikir, dinsel, ahlaki, siyasal tutum vb. bulur. Bu fikirler ve tutumlar birçok olası etki oluşturmurlar ve bu etkiler arasında yazar, düşünür ya da toplumsal topluluk gerçekten etkisi altında kalacağı tek bir sistemi ya da sistemler topluluğunu seçer. Tarihçinin ve toplum bilimcinin karşılaştığı sorun, onların niçin özellikle bu etki altında kaldıklarını, bu etkilenmenin niçin tarihlerinin ya da yaşamlarının bu döneminde olduğunu bilmektir.¹³ Yani Goldmann'a göre yazarın etkilendiği ve eserinde dile getirdiği dünya görüşü ile eserin savunduğu dünya görüşünün belirli bir sosyal topluluğu etkilemesi önemlidir. Fakat araştırılması ve bilinmesi gereken bunlar değil; bu etkileme ve etkilenme işini meydana getiren

¹¹ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.57.

¹² Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s.34.

¹³ Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s.105-106.

sosyal şartlardır. Bu etkilenme işinin nasıl gerçekleştiğini ve etkilenmenin nerede aranması gerektiğini de şöyle belirtir:

Demek ki etkilenen topluluğun iktisadi, toplumsal ve ruhsal yapısında aramak gerekir bu etkinin temel nedenlerini; öyle ki bu etkileri açıklamak görevi yine maddeci araştırmacılara düşer, yoksa bu işi açıklamada iktisadi ve toplumsal etkenlerin etkisinin yerini alacak etkilerin işi değildir.¹⁴ Etkilenme işinin diyalektik bir yöntemle nasıl araştırılması gerektiğini ise Goldmann, “İnsan Bilimleri ve Felsefe” adlı eserinde şu şekilde açıklar: Eski çağın sonlarından günümüze kadar toplumsal sınıflar dünya görüşlerinin alt yapılarını oluştururlar. Bunun anlamı şudur:

a) Ne zaman bir felsefenin, bir edebiyat ya da sanat akımının alt yapısını bulmak söz konusu olduysa, bir kuşağa, ulusa, kiliseye, bir mesleğe ya da herhangi bir toplumsal topluluğa yönelmedik; bir toplumsal sınıfa bu sınıfın toplumla olan ilişkilerine yöneldik.

b) Bir toplumsal sınıfın en yüksek olası bilinci her zaman dinsel, felsefi, edebi ya da sanatsal düzeyde kendini açıklayabilen ve psikolojik olarak apaçık olan bir dünya görüşünü oluşturur.¹⁵

Goldmann’a göre altyapının bir yansıması olan üstyapılar (din, felsefe, edebiyat, vs.) birbirinden bağımsız özerk yapılar değil, altyapının bir yansıması olan bütünsel yapılardır; diyalektik açıdan bu durumu şöyle belirtir: Diyalektik maddecilik, bireysel bilinçler bütününe özerk ve bağımsız birliklerden oluşmuş bir aritmetiksel toplam olduğuna inanmaz, tersine her öge yalnızca öbür öğelerle ilişkilerinin bütünü içinde etkilediği ve etkilendiği bütünle ilişkilerinin bütünü içinde anlaşılabilir.¹⁶

Bu belirlemeden yola çıkarak Goldmann bir davranış ya da bir yazının toplumsal yönünü, dünya görüşlerinin toplumsal olgular olarak esere yansıma şeklini açıklar.

Bir davranış ya da bir yazı ortaya koyduğu yapı yaratıcısına özgü olduğu ölçüde değil de toplumsal topluluğu oluşturan çeşitli üyelerde ortak ölçüde ortak bilincin anlatımıdır. Dünya görüşleri toplumsal olgulardır, büyük felsefe ve sanat yapıları bu dünya görüşlerini apaçık ve tamuyar anlatımlarıdır. Bu yapıtlar, aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsal anlatımlardır. İçerikleri, topluluğun,

¹⁴Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s.107.

¹⁵Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s. 118-119.

¹⁶ Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s.144

genellikle, toplumsal sınıfın en yüksek olası bilinciyle belirlenir, biçimleri de içerikleriyle belirlenir (yazar ya da düşünür bu içerik için tamuyar bir anlatım bulmuştur).¹⁷

Bu belirlemesinden sonra Goldmann, edebi ve felsefi yapıtların incelenmesinin önemi ve yöntemi üzerine fikirlerini açıklar:

Buna karşılık, büyük felsefi ve edebi yapıtların incelenmesi son derece derinleştirilmiş bir ayrıştırma çalışması gerektirir, çünkü en sonunda bütünsel görüşten giderek yalnızca yapıtın içeriğini değil ama aynı zamanda dış yapısını da ortaya çıkarmaya çalışmak gerekmektedir. Bu tür çalışma şimdiye kadar çok az yapılmıştır, ama bize edebiyat eleştirisinin ve üslup ayrıştırmasının başlıcalarından biri olarak görünür.¹⁸

Goldmann, edebiyat eleştirisinin ve üslup araştırmasının yapılabilmesi içinde toplumbilimsel açıklama ve diyalektik maddeciliğe başvurulması gerektiğini belirterek; bunu yapmanın amacının tarihsel ve toplumsal gerçekliği ortaya çıkarmak olduğunu söyler.

Toplumbilimsel açıklama bir sanat yapıtının ayrıştırılmasında en önemli öğelerden biridir. Diyalektik maddecilik bir dönemin tarihsel ve toplumbilimsel süreçlerinin birliğini daha iyi anlamayı sağladığı ölçüde, bu süreçlerle bu süreçlerin etkisine uğramış olan sanat yapıtları arasındaki ilişkileri daha kolayca açığa çıkarmayı da sağlar. Ama toplumbilimsel ayrıştırma sanat yapıtını bozmaz hatta çok zaman ona dokunmaz bile. Toplumbilimsel ayrıştırma sanat yapıtına açılan yolda zorunlu bir adımdan başka bir şey değildir. Önemli olan incelenen edebiyat ve sanat yapıtında yaratıcının bireysel duyarlılığından giderek tarihsel ve toplumsal gerçekliği ortaya koyan yolu bulup çıkarmaktır.¹⁹

Goldmann, roman üzerine yapılan tüm analizlerin, roman edebiyatının içeriği ile toplumsal gerçekçilik arasındaki ilişki üzerine kurulmuş olduğunu belirtir.²⁰

Roman edebiyatının içeriği ile toplumsal gerçekçilik arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak ise Goldmann'a göre roman sosyolojisinin görevidir. Roman sosyolojisinin cevabını araması gereken asıl sorun, romanın yapısı ile bu yapının içinde geliştiği

¹⁷ Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s.146-147.

¹⁸ Goldmann, *İnsan Bilimleri ve Felsefe*, s. 148.

¹⁹ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.76.

²⁰ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.24 –25.

sosyal yapı arasındaki ilişki; yani edebi bir tür olarak roman ile modern bireyci toplum arasındaki ilişki olmalıdır.²¹

Goldmann'ın edebiyat sosyolojisine yüklediği bu anlam, kendinden önce edebiyatı sosyolojik açıdan incelemeye çalışan düşünür ve yazarlardan farklılık gösterir.

Goldmann, genetik yapısalcılık olarak adlandırdığı kuramı ile kendi katkısını bir sanat ve edebiyat sosyolojisi olarak tanımlamakta, ideolojik ve estetik yapılar arasındaki türdeşliğin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Onun geliştirdiği kuram daha önceki yansıtma kuramlarından bir kopuşu ifade etmektedir. Goldmann'a göre toplumun edebi eserlerle olan ilişkisi doğrudan ve pasif bir ayna yansıtması ile hiçbir alakası yoktur. Bu bir anlamda tarihi olarak belirlenmiş, insanların kendi aralarındaki ilişkiler aracılığıyla gelişen ve güçlkle oluşabilen, tutarlılığın tarihin devinimi ile yeniden tartışmaya açılan bir inşadır.²²

Yapısalcı yöntem sadece edebiyata değil, bilim dallarına kültüre ve sanata uygulanabilen bir yöntemdir diyebiliriz. Yapısalcı yöntem, adından da anlaşılacağı üzere incelenen nesnenin yapısına yönelmektedir. Yüzeydeki bir takım fenomenlerin altında derinde yatan bazı kuralların ya da yasaların oluşturduğu bir sistemi (yapıyı) aramaktadır. Önemli olan, sistemdeki birimler kendi başlarına bir anlam taşımazlar. Sistem içinde birbirleriyle olan bağıntılarıdır, onlara anlam kazandıran, çünkü ancak o zaman bir sistemin parçası olarak ele alınabilirler.²³

Goldmann, roman sosyolojisi içerisinde oluşturduğu oluşumcu-yapısalcı analiz yöntemini şöyle açıklamaktadır: Oluşumcu-yapısalcı analiz özel bir alan olan edebiyat tarihine, genel bir yöntemin -bana göre geçerli olan tek sosyal bilim yönteminin- uygulanmasıdır. Oluşumcu- yapısalcılık, tüm insani davranışların, belli bir duruma anlamlı bir cevap verme ve bu sayede eylemin öznesiyle öznenin içinde bulunduğu çevre arasında bir denge kurma denemesi olduğu tezinden yola çıkmaktadır.²⁴

Oluşumcu- yapısalcı yöntemini eylemin öznesi ile öznenin çevre ile bir denge kurma denemesi tezine oturtan Goldmann, öznenin denge kurma eylemini de daima değişken ve geçici bulmaktadır. Bunun sebebini de şöyle açıklar:

²² Mustafa Kemal Şan, *Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinden Basamaklar*, www.pdfactory.com, 18.08.2006.

²³ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999, s.186.

²⁴ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.73.

Bu dengeleme eğilimi nesnenin zihinsel yapısı ile dış dünya arasındaki az ya da çok tatmin edici dengenin, insanların davranışlarının dünyayı değiştirdiği ve bu değişimin, eski dengeyi yetersiz kılarak, yeni bir dengenin yaratılması eğilimini doğurmasından dolayı daima değişken ve geçici bir karaktere sahiptir.²⁵

Goldmann'a göre insanların davranışlarının eski dengeyi yetersiz kılarak yeni bir denge yaratılması eğilimine yönelmeleri de kendi içerisinde tek yüzlü değil iki yüzlü bir süreç taşımaktadır.

Bu insani gerçeklikler kendilerini iki yüzlü bir süreç halinde gösterirler. Eski yapılanmanın yapısının bozulması ve sosyal grupların yeni isteklerini karşılayabilecek olan dengelerin kurulmasına elverişli yeni bütünlüklerin yapılandırılması. Bu açıdan bakıldığında, ekonomik, toplumsal, politik ya da kültürel, tüm insani olayların bilimsel olarak incelenmesi, aynı anda hem yok etmeye çalışıp, hem de yöneldikleri dengeleri doğuran süreci aydınlatmayı da zorunlu kılmaktadır.²⁶

Goldmann, tezini eski dengenin bozulması sonucu sosyal grupların yeni bir denge kuma çalışmaları ve yeni dengelerin kurulmasına elverişli yeni bütünlüklerin yapılandırılması olarak açıklarken; oluşumcu-yapısalcığın temel hipotezini şöyle açıklar:

Edebi yaratının karakteri, eserdeki evrenin yapısının, bazı sosyal grupların zihinsel yapıları ile benzeşik olması ya da onlara kavranabilir bir ilişki içerisinde olması doğrultusunda oluşur. Oysaki içerik düzleminde, yani bu yapılar tarafından yönetilen düşünsel evren yaratısında, yazarın total özgürlüğü vardır. Bu düşünsel evrenlerin yaratılması için yazarın bireysel deneyimini kullanması hiç şüphesiz çok sık karşılaşılan bir yöntemdir. Fakat kesinlikle bir yapı taşı değildir ve dolayısıyla bu yöntemin aydınlığa çıkartılması, edebi analiz açısından ikinci derecede bir öneme sahiptir.²⁷

Oluşumcu-yapısalcı yöntemden olumlu sonuç alabilmek ve bu yöntemle elde edeceğimiz bazı toplumsal öngörüler ile bu yöntemin avantajları üzerine Goldmann bize aşağıdaki bilgileri vermektedir.

Araştırmanın olumlu sonuç verebilmesi için, yazarın her eserinin analizi, mümkün olduğunca kronolojik sıra takip edilerek yapılmalıdır. Böyle bir çalışma

²⁵ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.73.

²⁶ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.74.

²⁷ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.77.

çağın ekonomik, sosyal, politik ve entelektüel yaşamı göz önüne alınarak, yapılanmış sosyal gruplaşmaları içeren yazınsal gruplaşmaları öngörmemizi sağlar; bu gruplaşmaların içerisine, incelenen eserleri de -kendileri ile bütün arasında ilişkiler ve hatta bazı durumlarda benzeşiklikler kurarak- dahil edebiliriz. Bir oluşumcu-yapısalcı araştırma, yapıları ve izafi bütünlükleri oluşturan ampirik verileri sınırlandırarak gelişim kaydetmektedir. Bu yöntem, diğerlerine göre öncelikle birleştirici bir şekilde insan eylemlerinin bütünü ele alması ve bununla birlikte aynı zamanda hem anlaşılır hem de açıklayıcı olması yönünden iki kat avantajlıdır. Çünkü anlamlı bir yapının aydınlığa çıkartılması bir anlama sürecidir. Oysaki bu yapının, daha geniş bir yapı ile bütünleştirilmesi bir açıklama sürecidir.²⁸

Goldmann oluşumcu-yapısalcı yönteminde iki önemli aşamaya dikkat çeker bunlar açıklama ve anlamadır; fakat bu iki aşamanın birbirinden bağımsız ve ayrı yöntemler olmadığını da belirtir. Açıklama ve anlama birbirinden ayrı iki zihinsel süreç değildir, iki farklı aynaya yansıtılan tek bir süreçtir.²⁹

2.1. Anlama Aşaması (İçkin Çözümleme)

Anlama aşamasının incelenecek eserde metnin iç yapısına yönelik bir inceleme olduğunu söyleyebiliriz. Goldmann anlama aşamasını açıklarken, bu aşamayı da kendi içerisinde üçe ayırmaktadır.

Kelimenin kesin anlamında ele alındığında anlamak, bir yapının yapısındaki tutarlılığı ve nihai olarak onun hakikat içeriğini kavramaktan ibarettir. Anlama kavramına gelince, bana öyle geliyor ki edebi malzemelerde anlama düzlemler halinde gerçekleşir. Örneğin insan bir oyunu anlamak istiyorsa, öncelikle oyundaki durumun ne olduğunu anlaması gerekir. Bundan sonra ikinci düzlem neyin imlendiği olacaktır. Anlamanın üçüncü düzlemi de fikrin (idea) kavranmasıdır.³⁰

Goldmann'ın oluşumcu-yapısalcı inceleme metodunda anlama aşaması, metnin bakış açıları, anlatım teknikleri, zaman, mekân, kişiler ve metnin toplumsal yapı ile olan ilişkileri incelenmektedir.³¹

²⁸ Goldmann, Roman Sosyolojisi, s.81.

²⁹ Goldmann, Roman Sosyolojisi, s.82.

³⁰ Theodor Adorno, Goldmann, Çev. İskender Savaşır, *Betimleme, Anlama ve Açıklama*, Defer Dergisi, S.14, Temmuz- Kasım, 1990, s.39-40.

³¹ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir Çalışma- Oluşumsal Yapısalcı İnceleme-*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2001, s.24.

2.1.1. Anlatının Bakış Açıları

Eserde bakış açısı eseri meydana getiren yazarın eserdeki kişiler, zamana, mekâna, olay zincirine bakışı ve bunları anlatış tarzıdır diyebiliriz. Bakış açısı yazarın istemi ve dünya görüşü çerçevesinde değişiklik gösterebilir.

Goldmann bir sanat eserindeki bakış açısını şöyle açıklamaktadır:

Sanatçının yapıtını geliştirdiği bakış açısına gelince, bu bakış açısı onun dünya görüşü ile belirlenmiştir; sanatçının dünya görüşü aristokrat, burjuva ya da proleter olacaktır. Örneğin, proleter sanatı, yaratılarını devrimci bir işçinin gözüyle gören sanattır, sosyalist ya da komünist öğretinin doğruluğunu kanıtlamak isteyen bir sanat değildir, burjuva sanatı da, belli bir görünüme belli bir yapıya sahip olan bir dünya yaratan sanattır, sürgiden düzeni üstlenen bir sanat değildir.³²

Edebi yapıtta bakış açısı okuyucunun bakışını da etkilemektedir diyebiliriz. Hasan Boynukara, anlatma esasına bağlı edebi eserlerde çok ehemmiyetli olan ve diğer unsurları çevresinde toplayan vaka zincirinin şekli, başlangıç ve bitiş noktası, diğer zincirlerle kesiştiği ve ayrıldığı yerler geniş ölçüde bakış açısına bağlıdır demektedir.³³

Şerif Aktaş ise bakış açısını şöyle tanımlar: Bakış açısı anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.³⁴

Yazarın meydana getirdiği eserinde okuyucusuna iletmek istediği fikir ve düşüncelerin okuyucu tarafından daha iyi algılanmasında bakış açısı çok önemlidir; bu fikir ve düşüncelerini okuyucuya aktarmada yazar ya da sanatçı eserinde çeşitli bakış açılarını kullanabilir. Roman sanatında bakış açısı dört başlık altında ele alınmaktadır:

Tanrısal bakış açısı, tekil bakış açısı, gözlemci figürün bakış açısı, çoğul bakış açısı.³⁵

³² Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.68-69.

³³ Hasan Boynukara, *Romanda Bakış açısı ve Anlatılış*, İst. Boğaziçi yayınları, 1997, s.12.

³⁴ Şerif Aktaş, *Roman sanatı ve Roman incelemesine Giriş*, Ank. Akçağ Yay. 2003,s.75.

³⁵ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.25.

2.1.1.1. Tanrısal Bakış Açısı

Tanrısal bakış açısında yazarın olayların dışında ve anlatılanın üzerinde bir konuma sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Romanda tanrısal anlatım yöntemi denilince akla gelen; her şeyi bilen, her şeyi gören, istediği bilgiyi veren istediği zaman susan, bazen olayları bütün detayları ile aktaran, bazen birkaç cümle ile özetleyen, yorum ve değerlendirmede bulunan anlatıcıdır.³⁶

Tanrısal bakış açısında yazar anlatımını iki şekilde gerçekleştirebilir. Bunlarda biri anlatma diğeri göstermedir.

Anlatma yönteminde okuyucunun yüzü anlatana dönük olduğu halde, göstermede okuyucunun dikkati doğrudan öykü üzerindedir. Anlatma yöntemi kullanılarak duygu yoğunluğu yaratılamaz. Oysa göstermede okuyucu olaylar ve kişilerle baş başadır.³⁷

Ayrıca Boynukara bu yöntemin tutarlılığı ve geçerliliği üzerine şunları söylemektedir: bu yöntemin tutarlılığı ve geçerliliği büyük ölçüde yazar ve okuyucunun aynı veya benzer değer yargılarına inanmaları aynı dünya görüşünü paylaşmaları ile mümkündür.³⁸

2.1.1.2 Tekil Bakış Açısı

Bu anlatım şeklini tanrısal bakış açısından ayıran iki önemli özellikten biri, anlatıcının romandaki kurmaca dünyanın dışından değil de içinden olması, diğeri ise anlatıcı tarafından algılanan bir dünya değil, anlatıcının içinde bulunduğu ve bizzat yaşadığı bir dünya olmasıdır. Tanrısal bakış açısının tersine anlatıcı kurmaca dünyanın temsilcisidir. Anlatıcının kurmaca dünyanın içinden olması, yani “roman figürlerinden” biri olması anlatıcının kurmaca dünyaya mücadelesini zorlaştırır. Tanrısal bakış açısından farklı olarak anlatıcının romanın diğer kişileri ve olaylar hakkında bilgisi sınırlıdır.³⁹

³⁶ Hasan Boynukara, *Romanda Bakış Açısı Ve Anlatılış*, s.116.

³⁷ Hasan Boynukara, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış*, s.117.

³⁸ Hasan Boynukara, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış*, s. 117-118.

³⁹ Sedat Adıgüzel, Elçin Efendiyev’in Romanları Üzerine Bir İncelem, s. 26.

2.1.1.3 Gözlemci Figürün Bakış Açısı(Müşahit-Anlatıcıya ait bakış açısı)

Anlatma esasına bağlı bazı metinlerde, anlatıcının kahramanlardan daha az malumatı olduğu görülür. Bu gruba giren eserlerde ve yazı parçalarında anlatıcı, vaka içinde yer alan şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığı ile izler, onların geçmiş, ruh halleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer. Anlatıcı, ne kahramanların geçmiş ve geleceklerini ne de onların zihinlerinden ve kalplerinden geçenleri bilir.⁴⁰

2.1.1.4 Çoğul Bakış Açısı:

Tanrısal bakış açısı modern romana geçişte yerini çoğul bakış açısına bırakmıştır. Geleneksel romanda veya geleneksel anlatımda, anlatım düz bir çizgide gerçekleşiyordu ve anlatılanlarda tek boyutlu yansıtılıyordu. Oysa gerçek, anlatı dünyasının dışındaki gerçek çok yönlü ve çok boyutluydu. Özellikle insan gerçeği... Dıştaki gerçeğin hakkıyla yaratılması için romancılar tek merkezli bilinç yerine, bir çok kahramanın bilincini devreye sokmuşlar ve olayları çok yönlü olarak yansıtmaya cihetine girmişlerdir.⁴¹

2.2. Anlatı Yerlemleri

2.2.1. Zaman

Romanın iç unsurlarından biride zamandır ve zamanın yazarın bakış açısı ile bağlantı olduğunu söyleyebiliriz.

Bir metin halkası üç ayrı tarihle alakalı olarak okuyucunun karşısına çıkar. Birincisi itibari vakanın meydana geldiği süre, ikincisi itibari bir varlık olan anlatıcının onu öğrenmesi ve anlatması için geçen müddet, üçüncüsü ise yazarın bunları kaleme aldığı zaman dilimidir. Metin halkaları kronolojik nizama uygun tarzda eser boyunca ard arda sıralanabilir. Ancak metin halkalarında “ Çekirdek” çevresinde bir araya gelen değişik fonksiyonlardaki mana birliklerinin “Çekirdek”le alakalarını zaman bakımından da ele almak gerekir. Bunlar ya “art zamanlı” veya “eş anlamlı” kelime gruplarıyla adlandıracağımız bir münasebet içinde karşımıza çıkarlar. Bazen eş anlamlı bir tablodan, art zamanlı bir tabloya veya art zamanlı bir

⁴⁰ Şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, s. 117.

⁴¹ Sedat Adıgüzel, Elçin Efendiyev’in Romanları Üzerine Bir İnceleme, s. 27-28.

tablodan, eş zamanlı bir tabloya geçilebildiği gibi aynı karakterli tabloları art arda da getirebilir.⁴²

Eserde kullanılacak zaman, eserdeki bakış açısı ve yazara bağlıdır.

Eserde zamanın kronolojik olmaması, şüphesiz bakış açısından ve anlatıcıdan ayrı düşünülemez. Zamanda görülen kopmalar, geri dönüşler, ileri fırlamalar ve aynı zaman diliminin değişik şekillerde tekrarı, bakış açısı ve anlatıcıyla birlikte ele alındığında daha iyi değerlendirilir. Çünkü bunlar anlatıcıyla vaka zinciri arasındaki münasebetlerden kaynaklanır. Zamanda geri dönüş ya şahıslarla ilgilidir veya anlatıcının vakayla münasebetinden kaynaklanır.⁴³

2.2.2. Mekân (Uzam)

Roman veya anlatıma dayalı olan eserlerin iç dinamiklerinden biride mekândır.

Bir romanda mekânın çeşitli işlevleri vardır. Her şeyden önce olaylara bir dekordur. Bunun yanında şahısları tanıtmaya yollarının biri olarak dramatik bir işte üstlenerek vakanın temel öğesi olur ve şahsın çevresini, algılayış şekillerini, o çevredeki ruh durumunu hatta karakterini etkiler. Mekân, vakanın bir öğesi olarak, aksiyonun oluşmasında da etki eder. Bazı mekânlar şahısları “engellenen” veya onlara “yardım eden” bir görev olabilirler. Mesela bir köprü, şahsın hedef objeye ulaşmasını sağlarken; bir nehir engelleyebilir.⁴⁴

Anlatma esasına bağlı eserlerde mekâna ait görüşle vaka kahramanın uyuşması kadar mahalle has hususiyetlerle ferdin yaşayış tarzı arasındaki çatışmalardan da yararlanılabilir. Kısacası vaka zincirinin muhtevası ve kahramanlarının psikolojik hali, mekân tasvirlerinden de anlaşılabilir.⁴⁵

2.2.3. Kişiler

İtibari eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vakanın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar şahıs kadrosudur.⁴⁶

⁴² Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.117.

⁴³ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.118-119-122.

⁴⁴ Mehmet Narlı, *Orhan Kemal'in Romanları üzerine bir inceleme*, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002, s.63.

⁴⁵ Şerif Aktaş *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.131.

⁴⁶ Şerif Aktaş *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.133.

Bir vakanın zuhuru için bir arada olması veya onları birbirine bağlayan ve birbiriyle ilgilenmeye zorlayan münasebetlerin bulunması şarttır. Aksi halde o iki şahıstan biri için diğerrinin varlığı manasızdır. Vaka çeşitli sebeplerden dolayı bir arada bulunmak veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde olan şahıslar arasındaki münasebetten kaynaklanır. İlk nazarda sayısız gibi görünen bu münasebetleri üç temel yüklem etrafında gruplandırmak mümkündür. Bunlar arzu etmek, iletişimde bulunmak ve iştirak etmektir.⁴⁷

Romanda bu üç temel yüklem dışında dramatik olayların oluşumuna zemin hazırlayan başka fonksiyonlardan da söz edilmektedir.

Etienne Souriau'nun, bir biri içine girerek dramatik vaziyetin zuhuruna zemin hazırlamaya elverişli olarak kabul ettiği altı “fonksiyon” veya güç şunlardır:

1- Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman

Her çatışma, oyunu idare eden biri tarafından tahrik edilir. Bu, Souriau'nun tematik güç olarak adlandırdığı veya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır. Asıl kahramanın hareketi, bir arzudan, bir ihtiyaçtan veya bir endişeden kaynaklanabilir.

2- Hasım veya Karşı Güç:

Çatışmanın olabilmesi, vaka zincirinin düğümlemesi için birinci derecedeki kahramanla temsil edilen tematik gücün karşısındaki bir hasıma ihtiyaç duyulur. Tematik gücün gelişmesine mani olan bu güce Souriau karşı güç adını vermektedir.

3- Arzu Edilen ve Korku Duyulan Nesne:

Souriau, buna “değerin temsili” adını vermektedir. Bu, bir cazibe gücüdür, hedef alınmış gayeyi veya korkulan objeyi temsil eder.

4- Yönlendirici:

Çatışmanın gerçekleştiği dramatik vaziyet, bir yönlendiricinin müdahalesi sayesinde vücut bulabilir, gelişebilir ve çözümlenebilir. Bu, metnin sonunda vakanın istikametini gösteren ibarenin bir tarafa meyletmesini temin eder. Böylece de, eser boyunca, bir bakıma vakayı idare eden hakem hüvviyeti ile karşımıza çıkar.

5- Alıcı:

Vakanın neticesinde, her zaman birinci derecedeki kahraman, asıl kahraman kârlı çıkmaz, endişe duymaz. Tesadüfen de olsa bu netice başkalarının işine yarar, sebep olan, arzulanan veya endişe duyulan nesneden başkaları da müteessir olur. Asıl

⁴⁷ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.135.

kahraman kendisi için olduğu kadar başkaları için de endişe duyabilir. Vaka zincirini bu grup dâhilinde ele almak gerekir.

6- Yardımcı:

Yukarıda anlatmaya gayret ettiğimiz ilk dört fonksiyonu gerçekleştiren şahıslardan her biri bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. İşte bunlara yardımcı adını vermek yerinde olur.⁴⁸

Bu altı fonksiyonun dışında Şerif Aktaş, romana iki karakter ya da iki fonksiyon daha eklemektedir.

1.Yazarın Sözüni Emanet Ettiği Şahıslar:

Eserde yazarın, siyasi düşünce ve kanaatlerini, çeşitli hayat tezahürleri karşısındaki tavrını ifade eden kahraman ister insan, ister kavram, isterse bir sembol olsun, yazarın sözüni emanet ettiği kişi olarak düşünülür.⁴⁹

2- Dekoratif Unsur Durumundaki Kahramanlar:

Tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi anlatma esasına bağlı edebi eserlerde, mahalli rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önünde daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslarda vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri her hangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmez.⁵⁰

2.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler

Edebi eserde toplumsal yapı ve ilişkiler oldukça önemlidir diyebiliriz; çünkü yazarın eserinde ortaya koyduğu toplumsal yapı ve ilişkiler, yazarın bir anlamda dünyevi görüşünü ortaya koymaktır.

Diyalektikçi edebiyat tarihçisinin görevi içkin bir estetik bir ayrıştırmayla yapıtın nesnel anlamını ortaya çıkarmak, bu anlamın o dönemdeki iktisadi, toplumsal ve kültürel etkenlerle ilişkisini göstermektir.⁵¹

2.2.4.1. Siyasal Düzey

Romanda yazarın anlattığı olayların ve romanda işlenen siyasal ve egemen yapıyla olan ilişkileri göz önüne alınarak eserin siyasi boyutu değerlendirilir.⁵²

⁴⁸Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.138-139.

⁴⁹Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.140-141.

⁵⁰ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.142.

⁵¹ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s.60-61.

⁵² Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiye'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.38.

2.2.4.2. Kültürel Düzey

“İnsan dünyası” demek olan “kültür dünyası” A’dan Z’ye kadar, insan tarafından yaratılmıştır. İnsan, kültür içinde, yaratılan değil, yaratıcı bir varlık; kendi denetimi dışındaki koşulların pasif oyuncuğu değil, kendisinin gerçekleştirdiği değişimlerin ve tarihin başoyuncusudur.⁵³

Romanda, anlatının ilişkili olduğu topluma ait kültürel unsurlardan yazarın ne ölçüde faydalandığı ve bunlardan faydalanırken amacının ne olduğu açıklanmaya çalışılır. Toplumun kültürel unsurları yazarın mesajına uygun olarak esere yerleştirilebilir. Sınıflı toplumlarda kültürel unsurlar toplumun var olma ve kendini diğer toplumsal sınıflara kabul ettirme mücadelesin de önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁴

2.2.4.3. Ekonomik Düzey

Romanda yer alan ekonomik boyutun incelendiği düzeydir. Ekonomik düzey anlatının içkin çözümlemesinde, anlatı ile toplumsal yapı arasındaki ilişkileri ortaya konması bakımından oldukça önemlidir. Toplumun yapısı, ekonomik düzeyde doğrudan ilintilidir. Romanda ele alınan ekonomik düzey hem esrin yazıldığı dönemin bir gerçeğini hem de ekonomik şartların eserde anlatılan toplumu olumlu veya olumsuz olarak nasıl etkilediğini açığa kavuşturur.⁵⁵

2.2.4.4. Dinsel Düzey

Din her ne kadar pratiğin verilerini yansıtırsa da bunları, tersine olarak, yani nesnel verilere göre değil de, öznel verilere göre, bilgisizlik kurbanı olmuş insanın hayali tasavvurlarına, dikkate alınmamış tasavvurlarına göre yansıtır. Sömürücü sınıflar, sınıf baskılarını sürdürebilmek için, kitlelerin pasiflik ve aksiyonsuzluğuna, itaatkârlığına, mutsuzluğun bir kader olduğu inancına muhtaçtırlar; fakat aynı zamanda kitlelerin mutluluk özelemlerinin öteki dünyaya çevrilmesine de ihtiyaç vardır.⁵⁶

Sanat, felsefe, hukuk, edebiyat gibi din de bir üst yapı ürünüdür. Toplumda var olan alt yapı (ekonomiyi) üst yapıyı belirler. Romanda üst yapı ürünlerinden

⁵³ Vadim Mejuyev, Çev. Suat H. Yokova, *Kültür ve Tarih*, İst. Toplumsal Dönüşüm Yay. 1998, s.77.

⁵⁴ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiye’ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.38-39.

⁵⁵ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiye’ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.39.

⁵⁶ Georges Politzer, Çev. Enver Aytekin, *Felsefenin Temel İlkeleri*, İst. Sosyal Yayınları, 1993, s.143-144.

olan din unsuru ve bu unsurun romanlardaki egemen ideoloji ve zayıf sınıflarca algılanışı ele alınmaya çalışılacaktır.

2.3. Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme):

Edebi bir eserde açıklama aşamasını (aşkın çözümleme) Goldmann şu şekilde açıklamaktadır:

Açıklama, benim önemli addettiğim bir felsefi unsur düzeyinde değil, sistematik yapılanmasını kavramak durumunda olduğum toplumun yapısına ilişkin olarak yapılır. Yani, yapıtı felsefi bilgi aracılığıyla değil bütün bunların içinde bütünleştiği yapı aracılığıyla açıklarım- aşmanın da anlamı budur. Açıklama şeylerin birbiriyle çok kesin kuşatıcı- ve işlevsel- bir şekilde ilişkilendirilmesidir. O zaman bu yapıtı verili bir toplumsal yapı içerisindeki insan yönelimlerinin bir işlevi olarak anlarım; aynı zamanda bu işlevin tekrarlanabilir bir insani imkân olduğunu ve çok farklı bir durumda geri dönebileceğini de anlarım. Bütün bunlar son kertede dünya görüşlerinin sınırlı olmasından ve temel insanlık durumlarına tekâmül etmesinden kaynaklanıyor.⁵⁷

Açıklama aşaması ile eserin iç yapısının incelenmesinden sonra, toplumsal, ekonomik ve siyasal olarak dış çevrenin de incelenerek eserdeki dünya görüşünün tutarlılığının ortaya konması amaçlanır. Bu bölümde edebi eser, yazarın yaşamı ve dönemi, anlatının kaynağı, tarihsel çerçeve ve simgesel çözümle yönlerinden incelenir.

2.3.1. Yazarın Yaşamı ve Dönemi

Aşkın çözümlemelerde yazarın yaşamı ve dönemin edebi eğilimleri anlatının çözümlemesinde önemli bir yer tutmaktadır. Anlatının kaynağına ulaşmaya çalışırken yazarın yaşamı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Yazarın içinde bulunduğu edebi ekol ve dönemin anlatının için çözümlemesinde anlatıya konu seçiminde önemlidir.⁵⁸

Goldmann, yazarın edebi alanda, içerik düzleminde ya da düşünsel evren yaratısında yazarın total bir özgürlüğü olduğunu belirterek, edebi eserde düşünsel evrenlerin yaratılması için yazarın bireysel deneyimini kullanmasının çok sık

⁵⁷ Theodor Adorno, Lucien Goldmann, Çev. İskender Savaşır, *Betimleme, Anlama ve Açıklama*, Değer Dergisi, Temmuz- Kasım, 1990, S.14, s.46.

⁵⁸ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İncelem*, s.40.

karşılaşılan bir durum olduğunu söyler. Fakat bu durumun kesinlikle bir yapı taşı olmadığını ve bu yöntemin açığa çıkartılmasının edebi analiz açısından ikinci derecede bir öneme sahip olduğunu belirtir.⁵⁹

Bir yazarın edebi eserlerinin incelenmesinde araştırmanın olumlu sonuç verebilmesi için, yazarın her bir eserinin incelenmesinin kronolojik sıra takip edilerek yapılması gerektiğini belirtir.⁶⁰

Goldmann yazar ve yapıt arasındaki bağlantıyı şu şekilde açıklar: Edebi ve felsefi ürünlerin onları yazanların yapıtı olduğunu kimse yadsıyamaz; yalnızca bu ürünlerin kendi mantıkları vardır ve bunlar gelişigüzel yaratılar değildir.⁶¹

Edebi eseri meydana getiren yazarın yaşamı ve döneminin bilinmesindeki amacı şu şekilde açıklar.

Önemli olan incelenen edebiyat ve sanat yapıtında yaratıcının bireysel duyarlılığından giderek tarihsel ve toplumsal gerçekliği ortaya koyan yolu bulup çıkarmaktır.⁶²

Edebiyat sosyolojisi incelemelerinde tutarlı bir yöntem olarak kabul edilen “oluşumsal yapısalcı inceleme”de Goldmann, yazarın yaşamını ve eseri üzerindeki göz ardı etmemiştir. Yerleşik, tekil belirlenmemiş yaratıcı özne olarak tanımlanan yazarın öldüğü söylenebilir. Metnin yaratımında yazarın üstünlüğü kavramı da kuşkulu duruma düşmüştür. Yazar bundan böyle dil, ideoloji, toplumsal ilişkiler alanı içinde belirlenen birey olarak metnin anlamı (yazar metnin anlamını kuran, dolayısıyla eserin oluşmasını, okurlar tarafından yeniden kurgulanması sürecini başlatan kişidir) ve aynı zamanda edebiyatın sosyolojik çevrede çözümlenmesi süreci ile ilişkisi açısından merkezi önemini korumaktadır.⁶³

2.3.2. Anlatının Kaynağı

Burada amaç romana konu olan olayların kaynağının ortaya çıkarılmasıdır, çünkü romandaki olayların oluşumuna toplumsal olaylar sebep olmuştur. Bu toplumsal olaylar araştırılarak anlatının konusunun kaynağı ortaya çıkarılabilir.⁶⁴

⁵⁹ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.77.

⁶⁰ Goldmann, *Roman Sosyolojisi*, s.81.

⁶¹ Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s. 69.

⁶² Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*, s. 76.

⁶³ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s. 40-41.

⁶⁴ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s. 41.

2.3.3. Tarihsel Çerçeve

Romanda anlatılan olayların tarihi gerçeklik boyutunun incelendiği bölümdür. Gerçek tarihi olaylar ile romanda anlatılan olayların uyumu değerlendirilerek anlatının toplumsal tarihi boyutu ortaya konulur. Romanın gerçekçi yönü anlatılan gerçek tarihle olan yakınlığıdır.⁶⁵

2.3.4. Simgesel Çözümleme

Bu bölümde yazarın romanda kullandığı simgeler açıklığa kavuşturulur. Romanda simgenin yeri oldukça önemlidir, gerçeklerin ortaya çıkarılmasında bir basamaktır. Sanatta imge, bir yaşam olayının yalnızca insan bilincindeki yansımasını değil, fakat bu yaşanmış ve sanatçının bilincine geçmiş olayın, belli araçlar yoluyla (ses, mimik, jest, çizgi, renk, işaret sistemi vb.) yeniden yaratılışıdır. Sanatın yaratıcılık boyutunun önemi buradan kaynaklanır. Sanat, gerçeğin taklidi değil yeniden yaratılmasıdır. Sanat, yarattığı imgeler yoluyla yaşamı özgül bir tarzda yansıtır ve yorumlar. Yazarların gerçeği açıklamasında simgeler oldukça önemli olmaktadır. Romanlardaki simgelerin çözümlenmesinde, eserin yazıldığı ve yazarın yaşadığı zamanın olaylarının bilinmesi ve yorumlanması önemlidir. Çünkü simgeleri çözecek olan tarihi gerçeklerdir.⁶⁶

⁶⁵ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.41.

⁶⁶ Sedat Adıgüzel, *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, s.41-42.

II. BÖLÜM

3.0.HIFZI TOPUZ'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, TARİHİ ROMANCILIĞI VE ESERLERİ

3.1. Yazarın Yaşamı

Hıfzı Topuz, 1923'te İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni (1942), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni (1948) bitirdi. Strasbourg Üniversitesi'nde devletler hukuku ve gazetecilik alanlarında yüksek lisans (1957-1959) ve yine Strasbourg Hukuk Fakültesi'nde gazetecilik doktorası yaptı (1960).

1947-58 yılları arasında Akşam Gazetesi'nde önce istihbarat şefi, sonra yazı işleri müdürü oldu. İstanbul Gazeteciler Sendikası'nın kurucuları arasında yer aldı ve başkanlığında bulundu.

Paris'te UNESCO Genel Merkezi'nde Özgür Haber Dolaşımı Şefi olarak çalıştı (1959-1983). Uluslararası mesleki gazeteci örgütleri arasında işbirliği, basın ahlakı, gazetecilik eğitimi, iletişim araçlarının geliştirilmesi ve gazetecilerin korunması projelerini yönetti. Afrika ülkelerinde, Hindistan'da, Filipinler'de gazetecilik eğitimi seminerleri düzenlendi. Kara Afrika'da Kırsal Basın Projesini oluşturdu.

1962 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinin o zamanki adıyla Basın Yayın Yüksekokulu'nun kuruluşu için Paris'te UNESCO'nun merkezinde ilk projeleri hazırladı.

1974-75 yıllarında TRT'de radyolardan sorumlu Genel Müdür Yardımcılığında bulundu. 1986'da yakın dostlarıyla birlikte İletişim Araştırmaları Derneği'ni (İLAD) kurdu ve bugüne kadar derneğin başkanlığını yaptı.⁶⁷

3.2. Hıfzı Topuz'un Edebi Kişiliği

Hıfzı Topuz yazdığı tarihi romanlarıyla öne çıkan ve tanınan günümüz yazarlarından biri. Yazarın yazdığı romanların edebi ve sanat yönünden değil, daha çok romanlarında işlediği konular bakımından ilgi çeken biri olduğunu söyleyebiliriz.

⁶⁷ Hıfzı Topuz, *Tavcan*, İst. Remzi Kitabevi, 2005, s. 1.

Romanlarında daha çok yakın tarihimiz üzerinde duran Topuz'un romanlarının konuları Osmanlı saray yaşantısı Kurtuluş Savaşı ve kültür devrimi gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Hıfzı Topuz romanlarında neden tarihsel konulara yöneldiğini şöyle açıklamaktadır.

“Romanlarımda şu amaçlara yöneliyorum. Geçmişte yaşanmış bir olayın aydınlatılması; o olayın günümüzde yaşanan olaylarla karşılaştırılmasıyla bundan bazı derslerin çıkartılması; gölgede kalmış bir olayın tarihçilere, politikacılara ve dünyaya duyurulması; özlemi çekilen bir dönemde yaşanmış olan kötülüklerin ve gerçeklerin gösterilmesi; tarihte önemli roller oynamış bazı kişilerin nasıl abartıldığının anlatılması ya da gerçek kahramanların nasıl bir öz veriyle çalıştıklarını, tüm insancıl yönleriyle, günlük yaşamları ve içten duygularıyla tanıtılması konularını bu temellere oturtuyorum. Bu gerçekleri yazmak benim için bir misyon oluyor. Bunları saptadıktan sonra kurguyu oluşturuyorum. İkincil kişiler yaratıyorum. O ikinci kişilerin yaşamı günün koşullarına uygun kurgulara dayanıyor.”⁶⁸

Yazarın yazdığı romanlarla geniş bir okuyucu kitlesine, özellikle genç yaştaki okuyuculara, sahip olduğunu söyleyebiliriz, Topuz bunun sebebini şöyle açıklıyor:

“Gençler okullarda tarih diye hep resmi tarih okudular. Birçok şey tarih kitabına geçmedi. Çoğu zamanda yanlış yansıtıldı. Resmi tarih savaş tarihiyle yetindi. İnsanları, toplumları tanıtmadılar. Resmi tarih cansız, zevksiz, gerçek dışı bir tarih oldu. Bugün tarihsel konulara eğilen yazarların başka bir sorumluluğu var. Tarihi bütün çıplaklığıyla, gerektiğinde bütün çirkinliğiyle anlatmak ve sevdirmek. Ben okurlarımdan iyi tepkiler alıyorum. Bize tarihi sevdireyorsunuz diyorlar.”⁶⁹

Topuz'un romanları edebi ve üslup açısından bugüne kadar incelenmemiş ve edebiyat eleştirmenlerince bu konular üzerinde yeterince durulmadığı gözlenirse bile romanlarının konuları açısından fazla okunduğunu ve dikkat çektiğini söyleyebiliriz.

Romanlarında yoğun girift konular ve ağır bir üslup görülmez. Romanlarının çoğunda Tanrısal bakış açısını kullanmakta, konuları basit bir kurguyla oldukça sade bir dil kullanarak meydana getirmektedir.

⁶⁸ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz'un Romanlarında Tarih*, Toplumsal Tarih, Aralık 2002, Sayı: 108, s. 66-69

⁶⁹ www.yenişafak.com.01.05.2006.

Yazar eserlerinde kullandığı dili şöyle açıklar:

“Ben bütün romanlarımda tarihi herkesin anlayacağı sade ve sürükleyici bir dille yazmaya çalışıyorum.”⁷⁰

Cumhuriyetle yaşıt olan Topuz o yılların coşkusunu, cumhuriyetin kazandırdıklarını, tarihi gerçeklere dayandırarak yeni kuşağa aktarmaya ve anlatmaya çalışan günümüz romancılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. Hıfzı Topuz’un Tarihi Romancılığı ve Eserleri

Hıfzı Topuz son yıllarda yazdığı tarihi romanlarıyla öne çıkan yazarlarımızdan biridir. Tarihsel roman yazıcıları içinde konusunu I. Dünya Savaşı, Mütareke Dönemi ve Kurtuluş Savaşı gibi yakın dönemden alanlar çoğunluktadır. Ancak bu dönemi ele alan romanlar, yazarlarının dünya görüşlerine göre farklılık gösterirler.⁷¹

Topuz, tarihsel romanlarının konusunu genellikle yakın tarihten seçmektedir. Topuz’un tarihi roman sahasında eserler vermesi bu dönemde tarihi eserlerin rağbet görmesi, yakın çevresi ve aile çevresinden topladığı kaynakların, tarihi roman sahasında romanlar yazmasına etken ve kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz.

Geçmişe duyulan rağbetin en çarpıcı tarafı tarihsel romanlar sahasında görüldü. Tarih, romancıların da en kıymetli hazinesi oldu. Peş peşe bir çok tarihsel roman dilimize çevrildiği gibi telif tarihsel romanların sayısında da artış görüldü. Tarihe duyulan ilgi, doğal olarak bilim adamı, yazar ve eleştirmenlerin dikkatini çekmede gecikmedi. Tarihi roman sahasında ilgi gören isimlerden birside Hıfzı Topuz oldu. Topuz, ilk romanı Meyyâle’den (1998), sonra bu sahada yayınladığı bütün ürünlerde oldukça rağbet gördü, eserleri sık sık yeni baskılar yaptı. Ancak Topuz’un romanlarından bazısı da edebi ve sanatsal niteliklerinden ziyade tarihe getirdiği bakış açısı noktalarından değerlendirildi.⁷² Hıfzı Topuz romanlarını yazarken yararlandığı kaynakları şöyle açıklar: “Romanda yararlandığım kaynaklar ailemden, özellikle büyükannemden dinlediklerim ve tanıdığım kişilerin anıları

⁷⁰ www.sanathaber.net, 09.08.2006.

⁷¹ Komisyon, Editör: Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ank. Grafiker Yayınları, 2004, s.391.

⁷² Zeki Taştan, *Hıfzı Topuz’un Romanlarında Kişilerle İlgili Bazı Tutarsızlıklar*, *Türkoloji Dergisi*, 2003, C.16, s.130-131.

olmuştur. Bunların yanı sıra o dönemle ilgili tarih kitaplarından ve anılardan çok geniş ölçüde yararlandığımı belirtmem gerekir.”⁷³

Topuz tarihsel romanlarında belirli bir dönemi aydınlatmaya, o dönemde yaşanan mücadeleleri, yapılan özverileri gözler önüne sermeye ve genç kuşaklara geçmişte yaşananları göstererek, tarihi sevdirmek, sahip oldukları cumhuriyet rejiminin ve devrimlerin savunucusu ve devam ettiricisi misyonunu yüklemeye çalıştığını söyleyebiliriz.

Çeşitli Konularda 26 kitap yayınladı. Başlıcaları şunlardır: Information dans la Presse Turque (Strasbourg), Basın Sözlüğü (1968), Kara Afrika (1970), Caricature et Société (Paris, 1974), Uluslararası İletişim (1985), İletişimde Karikatür ve Toplum (1985), Lumumba (1987), Kara Afrika’da İletişim (1987), Status, Right and Responsibilities of Journalist (Prag, 1989), Basında Tekelleşmeler (1989), Yarının Radyo-TV Düzeni (1990), Siyasal Reklamcılık (1991), Türk Basın Tarihi (1996), Dünya Karikatür Tarihi (1997), Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları (1998).

Roman: Meyyâle (1998), Taif’te Ölüm (1999), Paris’te Son Osmanlılar (2000), Gazi ve Fikriye (2001), Çamlıca’nın Üç Gülü (2002), Devrim Yılları (2004) Tavcan (2005).

Anı: Paris’li Yıllar (1994), Eski Dostlar (2000), Elveda Afrika, Hoşça Kal Paris (2005), Fikret Mualla (2005),

İnceleme Yazıları ve Diziler: Vatan, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde ve çeşitli dergilerde diziler ve inceleme yazıları.⁷⁴

⁷³ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz’un Romanlarında Tarih*, Toplumsal Tarih, Aralık 2002, s. 66-69.

⁷⁴ Hıfzı Topuz, *Tavcan*, s.1.

II. BÖLÜM

4.0.GAZİ VE FİKİRİYE

4.1. Anlama Aşaması(İçkin Çözümlemesi)

4.1.1. Anlatının Bakış Açısı

Romanın içkin çözümlemesi yapılırken ele alınacak temel unsurlardan biri, anlatıda kullanılan bakış açısı veya bakış açılarıdır. Bakış açısı eserin bütününe kapsar ve eserde anlatılan olaylar karşısında yazarın tavrını, konumunu belirler. Bakış açısı romanın bütünlüğü açısından önemlidir, çünkü romanın iç bütünlüğünü oluşturan zaman, mekân ve kişiler bakış açısına göre belirlenmektedir.

Hıfzı Topuz, Gazi ve Fikriye romanında bakış açısı olarak tanrısal bakış açısını kullanmıştır. Tanrısal bakış açısında anlatıcı her şeyi gören ve her yerde olan bir özelliğe sahiptir. Tanrısal bakış açısı ile anlatılan anlatılarda, anlatıcı romandaki olayların dışındadır fakat romandaki olaylar ve kişiler hakkında söz sahibidir. Romanda dışarıdan algıladığı her şeye müdahale eder.

Anlatıcı, Gazi ve Fikriye’de, kurmaca dünyanın dışındadır, olaylara müdahalesini dışarıdan yapar. Romanın kişileri hakkında her şeyi bilir, karakterlerin bütün dünyalarına, onların geçmişlerine, aile yaşantılarına, düşüncelerine ve hatta rüyalarına bile hakimdir. Romanın kurgusunu oluşturan Gazi ve Fikriye’nin tüm geçmişlerini, düşüncelerini bize bu bakış açısıyla anlatır. Romanda Gazi ve Fikriye’nin geçmişleri bize tanrısal bakış açısıyla verilir:

“Fikriye’nin ailesi aslında Selânikli değildi. Teselya’nın Yenişehir(Larissa) kasabasından gelip yerleşmişti.” (s.7)

Anlatıcı sadece Fikriye’nin ailesinin geçmişini değil Gazi’nin de ailesinin geçmişini bilir.

“Zübeyde Hanım, 1857 yılında Langza’da doğmuştu. Ailesi, soy olarak Anadolu’dan Rumeli’ye geçmiş Yörüklerdendi.”(s.9)

“Ali Rıza Efendi, Manastır’ın Kocaali Bucağı’ndandı. Ataları oraya, Fatih Sultan Mehmet’in zamanında Konya ve Aydın tarafından, sınırları korumak için gönderilen Yörük Türklerindendi. Bütün O Yörükler iri yapılı insanlardı. Onlara o zamanlar, sınır gazileri deniyordu.”(s.9)

Olayların ve karakterlerin hakimi olan yazar-anlatıcı, Gazi ve Fikriye’de roman kişilerinin yaşamlarına ve iç dünyalarına da tamamen hakim ve müdahaleci konumdadır. Gazi ve Fikriye’nin ailelerinin geçmişini bilmektedir.

Romanda önemli bir kişilik olan Fikriye’nin dünyaya gelişi, ailesinin kökeni, İstanbul’a nasıl geldiği, nasıl bir eğitim aldığı, nasıl bir yaşam sürdüğü, iç dünyasında neler yaşadığı okuyucuya aktarılır. Gazi’nin ne zaman doğduğu, okul hayatı, askerlik ve sivil hayatı, yaptığı ve katıldığı savaşlar, Milli mücadeleyi başlatması gibi olaylar ayrıntılı olarak anlatılır.

Anlatıcı, romandaki olaylar ve kişiler hakkında geniş bir bilgiye sahiptir, ama okuyucuda romanın dışında biri olduğunu, olayları dışarıdan algılayan birisi gibi görünür. Romanda anlatılan konunun mekanı ve zamanı anlatıcı tarafından yeri geldikçe okuyucuyu bilgilendirmek için romanın içerisinde anlatır.

Tanrısal bakış açısında yazarın her şeyi hatta kişilerin düşünce ve rüyalarını bile bildiğini söylemiştik. Yazar Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım’ın evlenmelerine sebep olan rüyayı bile bilmektedir:

“Ali Rıza Efendi o sıralarda bir rüya gördü ve rüyasında gördüğü kıza aşık oldu. Kararını verdi, rüyada gördüğü kıza benzer bir kız görürse ne yapıp yapıp onunla evlenecekti.”(s.9)

Gazi Askeri Rüştîye sınavlarını kazanır, niyeti okuyup asker olmaktır. Ama annesi buna izin vermez. Gazi’nin Askeri Rüştîye’de okumasında annesinin gördüğü rüya etkili olur:

“Bereket, o günlerde Zübeyde Hanım güzel bir rüya görmüştü. Rüyasında Mustafa altın bir tepsi içinde, bir minarenin tepesindeydi. Zübeyde Hanım bu minarenin altına koşmuş ve orada bir adam kendisine,

“Hanım” demişti, “oğlun askeri okula gitmek istiyor, sen engelliyorsun. Eğer razı olmazsan oğlunu aşağı atacağız.”(s.12)

Anlatıcı kişilerin neler hissettiklerini, neler düşündüklerini ve bu düşüncelerini hangi duygularla yaşadıklarını onların üzerinde bir güç olarak bilmektedir. Tanrısal bakış açısı kişiler ve olaylar üzerinde kendini hissettirir. Romanda bazı olaylar sadece anlatıcı tarafından bilinir, bu olaylar hakkında roman kişilerinin bilgisi çok azdır veya hiç yoktur, anlatıcının bilgisi roman kişilerinin üzerindedir. Bu da tanrısal bakış açısının bir özelliğidir.

“Mustafa Kemal, Şam’dayken oradaki subay arkadaşlarıyla ülkenin kurtulması için yaptıkları tartışmaların sonucunda bir örgüt kurmaya karar verirler: “Bu örgüte, “Vatan ve Hürriyet Cemiyeti” adı verildi.”(s.21)

Tanrısal bakış açısında yazar anlatımda bilgi vermek için zamanda ileri ve geri sapımlarla olaylar hakkında bilgi verebilir. Geçmiş anlatabileceği gibi gelecek hakkında da bilgi verebilir.

Mustafa Kemal Fransa gezisinden tam bir yıl sonra, İstanbul’da göreve atanır ve İstanbul’a çağrılır.

“Mustafa Kemal istasyonda kendisini geçirmeye gelenlerle kucaklaşıp vedalaştıktan sonra üzgün bir havada Selanik’ten ayrıldı. Bu onun doğduğu kentten son ayrılışıydı. Oraya bir daha hiç geri dönmeyecekti.”(s.29)

Yazar, romanda kişilerin birbirlerine karşı düşünce ve hislerini de bilir. Gazi’nin Enver Bey’e karşı hislerini de Tanrısal bakış açısıyla bilmektedir.

“Enver Bey’e hiç güveni yoktu. Onu, kişisel hırslarıyla devleti felakete sürükleyen biri olarak görüyordu.”(s.45) Aynı bakış açısıyla Fikriye’nin Gazi ile ilgili düşüncelerini de bilmektedir; Fikriye, Gazi’nin kendisine karşı olan duygularından emin değildir:

Acaba Mustafa Kemal onun kendisine olan duygularını biraz olsun anlamış mıydı? Neler yapmamıştı onun dikkatini çekebilmek için? Ne kadar tatlı bakmıştı ona...”Acaba benden biraz hoşlandı mı”? diye düşündü. “Mutlaka hoşlanmıştı,” diye karar verdi.”Benden hoşlanmasa hiç gözlerimin içine bu kadar keskin bakar mıydı? Benimle hiç bu kadar ilgilenir miydi? Ben sevilmeyecek bir kız mıyım? Hem artık evlenilecek yaştayım. Kaç arkadaşım benim yaşımda evlendi, çocukları oldu.”Sonra bir an durakladı Mustafa Kemal onunla ciddi bir ilişki kurmak isteseydi, daha tatlı şeyler söylemez miydi? Yanaklarını daha duygulu öpmez miydi? Oysa annesini ve kardeşini nasıl öptüyse onu da öyle öpmüştü. Yani bu, biçimsel bir öpüşmeydi. İstekli bir erkek, beğendiği kadını hiç böyle mi öperdi?”(s.47)

Romandaki tarihsel olaylar, Trablusgarp, Balkan, I.Dünya savaşları, Milli Mücadele yılları, saltanatın kaldırılması gibi olaylarda yazar tarihi gerçeklere bağlı kalmış ve bunları, romanda kronolojik bir sırayla vermiştir. Tarihi olaylar üzerinde değişiklik yapmaz, bunları kendisine göre değiştiremez.

Romanda tanrısal bakış açısı kişilerin duyguları, düşünceleri ve rüyaları içinde geçerlidir. Romandaki kişilere ait bu duygular üzerinde yazar tam bir bilgiye

sahiptir ve bunların hepsini bilir. Bunlar üzerinde bazen yorum da yapar, şüphe duyar, okuyucuyu da şüphe içinde bırakır.

“Latife de Londra’da ve Paris’te eğitim görmüş, Batı kültürüyle yetişmişti. Gazi bu kızın oralarda ne okuduğunu, hangi üniversitelerden diploma aldığını bile bilmiyordu. Belki de elinde hiç diploması yoktu...”(s.223)

Bu tür örnekler romanda oldukça fazladır ve bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Anlatıcı romandaki karakterlerin neler hissettiklerini, neler düşündüklerini ve bu düşüncelerini hangi duygularla yaşadıklarını onların üzerinde bir güç olarak bilmektedir. Yazar bunları romanda tanrısal bakış açısına uygun olarak vermiştir.

4.2. Anlatı Yerlemleri

4.2.1. Zaman

Romanın iç unsurlarından biri olan zaman, eserde olayın geçtiği an, bu olayın anlatıldığı an ve algılandığı an olmak üzere üçe ayrılır. Olaylar yazar tarafından kronolojik bir sırayla verilebileceği gibi yazar, olayların kronolojik sırasına uymayabilir. Romanda bunu belirleyen yazarın seçtiği bakış açısıdır.

Gazi ve Fikriye, 287 sayfa ve on altı bölümden oluşmaktadır. Romanda öykü zamanı geniş bir zamanı kapsamaktadır. Hıfzı Topuz bu zaman dilimini şöyle açıklamaktadır: “Ben Fikriye’den yola çıkarak Gazi’nin çocukluğunu, gençlik yıllarını, Trablusgarp ve I. Dünya Savaşı’ndaki kahramanlıklarını, İstiklal Savaşı’nı ve Cumhuriyet’in kuruluş yıllarını ele aldım.”⁷⁵

Romanda 1881 ile 1924 yılları arasındaki zamana öykü zamanı diyebiliriz. Öyküleme zamanı ise Fikriye’nin 16 yaşındaki hali ile Akbıyık’ta oturduğu konak ve mahallenin tasviriyle başlayıp 1924 yılında, 27 yaşında ölümüyle sonuçlanan 11 yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır.

Gazi ve Fikriye romanında olaylar kronolojik bir sırayla verilir. Yazar, olayları roman içerisinde ileri ve geriye dönük atlatmalar yaparak anlatır.

Topuz, tarihi olayları anlatırken gerçek tarihleri kullanır, ay, yıl ve gün olarak verir. Yazar anlatma zamanı olarak da görülen geçmiş zamanı tercih eder. Çünkü olaylar yaşanıp bitmiştir. Ayrıca romanda art süremli bir anlatım söz konusudur.

⁷⁵ Hıfzı Topuz, “*Hıfzı Topuz’un Romanlarında Tarih, Toplumsal Tarih*”, Toplumsal Tarih, Aralık 2005, S:108,s.66-69

Romanın birinci bölümünde Fikriye'nin 16 yaşındaki hali, gençlik yılları ve Akbıyık Mahallesi'nde Kazasker Molla'nın Konağı'ndaki hayatı anlatılır. Bu bölümde geriye dönüşle Fikriye'nin ailesinin İstanbul'a gelişi, Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'la, babası Ali Rıza Efendi'nin yaşamları, Gazi'nin dünyaya gelişi, okul hayatı, annesinin ikinci evliliği, 31 Mart vakası, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi gibi olaylar yer alır. Bu bölümde anlatılan olaylar 10-11 yıl gibi bir süreyi kapsamaktadır. Birinci bölümde anlatılan olaylar bu zaman diliminden önce olup bitmiştir.

“Fikriye'nin ailesi o konağa, daha Fikriye dünyaya gelmeden önce, 1894'te Selanik'ten taşınmıştı. Ama onar aslında Selanikli değildi. Aile oraya Teselya'nın Yenişehir(Larissa) kasabasından gelip yerleşmişti. Ama Yunanistan bağımsız olduktan sonra orada barınamadılar. Çoğu Selanik'e göç etmekten başka çare bulamadı.”(s.7)

Birinci bölümdeki geriye dönüşle olayların anlatımı devam eder. Bu olaylardan biri de Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın ve babası Ali Rıza Efendi'nin hayat hikâyesidir.

“Zübeyde Hanım,1857 yılında Langaza'da doğmuştu. Ailesi, soy olarak Anadolu'dan Rumeli'ye göçmüş Yörüklerdendi.”(s.9)

“Ali Rıza Efendi, Manastır'ın Kocaali Bucağı'ndandı. Ataları oraya, Fatih Sultan Mehmet'in zamanında Konya ve Aydın tarafından, sınırları korumak için gönderilen Yörük Türklerindendi.”(s.9)

Birinci bölümdeki olaylar geriye dönüşle Zübeyde Hanım'ın, Ali Rıza Efendi ile evlenmesi, Atatürk'ün dünyaya gelişi, okula başlaması, Zübeyde Hanım'ın ikinci kez evlenmesi, Atatürk'ün Askeri okula başlaması ve subay olması, II: Meşrutiyet'in ilanı ve 31 Mart vakası gibi olaylar anlatılır.

“Mustafa Kemal, 1899 Martında İstanbul'a gelerek Harp okuluna girdi ve piyade sınıfına yazıldı.”(s.25)

“23 Temmuz 1908'de Abdülhamit'in tüm yetkileri elinden alınarak Meşrutiyet ilan edildi.”(s.25)

Derne Cephesi başlıklı bölümde de yazar geriye dönüşle olaylar anlatmaya devam eder. Bu bölümdeki olaylar ile öyküleme zamanında anlatılanlar arasındaki zaman aralığı birinci bölümden daha kısadır. Bu bölümde anlatılan olaylar bir yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bölüm bir zaman ifadesiyle başlar:

“Bir hafta sonra Harbiye nezaretine bomba gibi bir haber ulaştı: İtalyanlar 28 Eylül 1911’de Trablus ve Bingazi’ye karşı saldırıya geçmişlerdi.”(s.30)

Bu bölümde İtalya’nın Trablus ve Bingazi’ye saldırması, Atatürk ve arkadaşlarının Trablus ve Bingazi’ye giderek İtalyanlara karşı savaşmaları, Atatürk’ün orada karşılaştıkları durum ve yaşadıkları olayları arkadaşlarına mektup yazarak bildirmesini konu edinmektedir. Bu bölüm Balkan ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğu’na savaş ilan etmesi, Atatürk ve arkadaşlarının İstanbul’a dönmeleriyle sona erer.

Fikriye’nin tutkusu başlıklı bölümde zaman “20 Kasım 1912” ifadesiyle başlar. Bu bölüm aynı zamanda öyküleme zamanının başlangıcıdır.

Bu bölümde yer alan olaylar, Yunan ordusunun Selanik’i işgal etmesi, Atatürk’ün 25 Kasım 1912 günü, Akdeniz Boğazı Kuvvetleri Harekat Şubesi’ne atanması, Harbiye Nazırı Nazım Paşa’nın vurulmasıyla iktidarın İttihatçılara, özellikle Enver Bey ve arkadaşlarının eline geçmesi, Mahmut Şevket Paşa’nın yenilgiyi kabul ederek 30 Mayıs 1913’te Londra Antlaşması’nı imzalaması ve bunun sonucunda bütün Trakya’nın Yunanlılara ve Bulgarlara bırakılması, Londra dönüşü Mahmut Şevket Paşa’nın öldürölmesi, Edirne’nin tekrar geri alınması, Vasfiye Hanım ve Fikriye’nin enişteleri ve büyük kızı Melahat’ın koleradan Mısır’da ölmeleri üzerine, Mısıra gitmeleri Fethi Bey’in Sofya Büyükelçiliğı’ne atanması ve Atatürk’ün de askeri ateşe olarak Sofya’ya gönderilmesi olayları anlatılmaktadır.

Sofya’dan İzmir’e kaçış adlı bölümde Atatürk’ün Sofya’ya gidişi, buradan kaçarak İzmir’e gelmesi, geriye dönüşle Doktor Fikret ile Atatürk’ün dostluklarının başlangıcı anlatılır.

“Doktor Fikret ile Mustafa Kemal, Derne Cephesi’nde tanışıp iyi dost olmuşlardı.”(s.55)

Romanın bu bölümünde ileriye sapımla Dr. Fikret’in ileride neler yaptığı da anlatılır.

“Birinci Büyük Millet Meclisi kurulurken Ankara’ya ilk koşanlardan bir de Dr. Fikret’ti.”(s.59)

Bu bölümde ayrıca I. Dünya Savaşı’nın başlaması Enver Bey ve arkadaşlarının Osmanlı İmparatorluğu’nu bir oldubittiye getirerek Almanya’nın yanında savaşa sokması ve Atatürk’ün 20 Ocak 1915’te, 19. Fırka’nın başına atanması olayları anlatılmaktadır.

Çanakkale isimli bölüm Mustafa Kemal'in komutan olarak yönettiği Çanakkale Savaşı, bu savaşta kendisinin ve askerlerin gösterdiği kahramanlıklar anlatılır. Bölüm başlangıcında kesin bir tarih ibaresi yer alır.

“Mustafa Kemal on dört aylık bir ayrılıktan sonra 25 Ocak 1915'te İstanbul'a dönüyordu.”(s.64)

Akaretlerde gelişen Bir Sevgi adlı altıncı bölümde, Atatürk'ün İstanbul'a gelerek Fikriye'lerde kalan annesi ile buluşmaları, onlara Beşiktaş Akaretlerde ev tutması ve Atatürk ile Fikriye arasında gelişen duygusal ilişki anlatılır. Bu bölümde ayrıca Atatürk'ün Madam Corinne ile dostluğu ve bu dostluğun başlangıcı geriye dönüşle verilir. Fakat bu dostluğun başlangıcı konusunda yazar kesin bir tarih vermez, sadece tahmini olarak söyler.

“Mustafa Kemal Madam Corinne'i ne zaman tanımıştı? Herhalde 1912'de Derne'den İstanbul'a döndüğü dönemde”(s.83) VI. bölümde ayrıca Atatürk'ün Edirne'ye alınan 6. Kolordu kumandanlığına atanması, Mustafa Kemal'in “15 Ocak 1916'da Edirne'ye at üzerinde, alkışlar arasında girmesi”(s.84) ve altı haftalık bu görevden sonra Atatürk'ün Diyarbakır'a atanması öyküleme zamanı içinde anlatılan olaylardır.

Yedinci bölüm Mustafa Kemal'in soğuk bir Mart günü Haydarpaşa'dan Diyarbakır'a gitmek için trene binip İstanbul'dan ayrılmasını belirten bir zaman ifadesiyle başlar. Bu bölümde Atatürk'ün Diyarbakır'a gitmesi, Generalliğe yükselmesi, Doğu cephesinde yatıkları, mektuplaşmaları, daha çok Atatürk'ün kültürel yönünü öne çıkaran - Atatürk'ün günlüğünden de alıntılar yapılarak- özelliklerinin anlatılması ve 7 Ekimde Ordu Kumandalığından istifa etmesi anlatılır.

Sekizinci bölüm Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönüşü ile başlar. Bu bölümde Rusya'da gelişen olaylar, Çarlığın devrilip, Bolşeviklerin başa geçmesi ve Atatürk'ün veliaht Vahdettin'le birlikte yaptığı Almanya gezisi anlatılır.

Dokuzuncu bölüm Mustafa Kemal'in Almanya gezisinden böbrek sancıları içinden dönmesiyle başlar. Bu bölümle Atatürk'le Fikriye arasındaki duygusal yaklaşım devam eder, Atatürk hastalığından dolayı tedavi için Viyana'ya gider; döndüğünde I. Dünya Savaşı sona ermiş Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu bu savaştan yenik çıkmış, 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Mustafa Kemal ülkeyi bulunduğu zor durumdan kurtarmak için bazı kişilerle, Padişah Vahdettin'le görüşür. Fakat Vahdettin'le ve İstanbul'da düşüncelerini harekete geçiremeyeceğini anlayınca görevlendirmeye Anadolu'ya geçmeyi ve

oradan direnişini başlatmayı ister. Atatürk'ün planlarını gerçekleştirmek için önüne güzel bir fırsat çıkar, Gazi'yi, Osmanlı Hükümeti Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderir.

Onuncu bölümde Mustafa Kemal'in Samsun'a gidişi, İzmir'in işgali, Samsun, Erzurum, Sivas Kongreleri ve Amerikan Mandası anlatılmaktadır. Bu bölümdeki zaman Mustafa Kemal'in Samsun'a gitmek için yol hazırlıklarının yapılması ile başlayıp, yapılan kongrelerden sonra Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'yı merkez olarak seçmesiyle sonuçlanan yaklaşık bir buçuk yıllık bir zamanı kapsar: "Mustafa Kemal İstanbul'dan ayrılalı tam bir buçuk yıl olmuştu."(s.154)

On birinci bölümde Fikriye'nin Mustafa Kemal'in yanına Ankara'ya gitmesi anlatılır. Yazar bu bölümde, zamanda geriye dönüşle, Fikriye'nin ağzından, ağabeyi Ali Enver Bey'e kendisi ile Atatürk arasında yapılan imam nikahı ile gerçekleşen evlenme olayı anlatılır.

On ikinci bölümde Sakarya, Dumlupınar Savaşları ve Büyük Taarruz anlatılır. Yazar bu savaşların zamanları bize gün, ay ve yıl olarak verir. Bu bölümde yazar zamanda geriye dönüşle Mustafa Kemal'in yakın arkadaşı İbrahim Süreyya Bey'le dostluğunun başlangıcını bize anlatır.

"İbrahim Süreyya Bey ile Mustafa Kemal'in dostluğu 1909 yılına dayanıyordu. Tanıştıkları zaman ikisi de 28 yaşındaydı." (s.209)

On üçüncü bölümde Yunan ordusu komutanlarının tutuklanmasının Ankara'da yarattığı bayram havası anlatılır. Türk ordusunun İzmir'e ilerlemesi, İzmir'in alınması, Mustafa Kemal'in işgal devletleri ve basınla yaptığı temaslar ile Latife Hanım'la tanışması anlatılır. Türk ordularının İzmir'e girmesi ve Mustafa Kemal'in İzmir'deki temaslarını yazar 11 Eylül Çarşamba gibi kesin tarihlerle bize verir. Bu bölümde yazar İplikçizadelerin köşkünü anlatırken zamanda geriye sapmayı kullanır.

"İsmail Bey burayı, 1916'da, evin ilk sahibi İtalyan uyruklu Alyoti adında ünlü bir zenginden satın almıştı. Köşkün önemli bir tarihi vardı, 30 Mayıs 1921'de İzmir'e gelen Yunan Kralı Konstantin de bu evde kalmıştı."(s.218)

On dördüncü bölüm bir zaman ifadesi ile başlar:"Gazi 2 Ekim'de Ankara'ya geldi"(s.226). Bu bölümde Gazi'nin hastalığından dolayı Fikriye'yi Almanya'ya tedaviye göndermesi, Mudanya Konferansı anlatılır.

On beşinci bölümde zaman zaferden sonra Gazi'nin Ankara'ya dönüşü ve bu dönüşten sonra yaşananlardır.

“Mustafa Kemal, 1922’de yaklaşık iki haftalık bir ayrılıktan sonra Ankara’ya döndü.”(s.240) Bu bölümde saltanatın kaldırılması, Zübeyde Hanım’ın vefatı ve Atatürk’ün Latife Hanım’la evlenmesi ve Lozan Barış Görüşmeleri anlatılmaktadır. Bu olayları yazar bazı yerlerde zamanda ileri ve geri sapımlar yaparak anlatır.

Yazar halifelikle birlikte Şeriye ve Evkaf Vekaletlerinin kaldırılması ve Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasını ileri sapımla anlatır. Buradaki sapım bir yıllık bir süredir.

“3 Mart 1924’te halifelikle birlikte Şeriye ve Evkaf Vekaletleri kaldırıldı ve Abdülmecit’le birlikte bütün Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.”(s.246) Yazar Mustafa Kemal’in annesinin mezarı başında yatığı konuşmayı geriye sapımla verir. Gazi ve annesinin yaşadığı olay ve acılar Gazi’nin ağzından geriye sapımla anlatılır.

“Ölümüne Sevdâ” adlı on altıncı ve son bölümde zaman 1 Ocak günüdür.

“Bu bunalımlı hava içinde aylar ayları kovaladı: Kasım, Aralık 1922, Ocak ayının son günü.”(s.254)

Bu bölümde Fikriye Almanya’da tedavide iken Gazi’nin evliliğini öğrenir. Hemen Türkiye’ye döner. Fakat yapabileceği bir şey yoktur. Burada anlatılanlar Fikriye’nin Türkiye’ye dönüşü(1923 yılının Ocak ayının sonları) ve 30 Mayıs 1924’te ölümüyle sonuçlanan zaman dilimini kapsamaktadır.

Gazi ve Fikriye’de öyküleme zamanı ve öykü zamanı içinde yer alan olayları şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Romanın Öyküleme Zamanı: Gazi’nin Balkan Savaşı’nın başlamasıyla birlikte Trablusgarp’tan ayrılarak 20 Kasım 1912’de İstanbul’a gelmesi, Fikriye ile aralarında duygusal bir ilişkinin başlamasıyla gelişen olaylar zinciri, 30 Mayıs 1924’te Fikriye’nin ölümüne dek süren on bir yıllık bir süreyi kapsar. Bu on bir yıllık süre içerisinde sadece Gazi ve Fikriye’nin duygusal ilişkileri değil, Anadolu’da Milli Mücadele’nin başlaması, Milli Mücadele sırasında yapılan savaşlar, ülkenin sosyal ve ekonomik durumu, saltanatın kaldırılıp Cumhuriyet’in ilan edilmesi gibi olaylar kronolojik bir sırayla verilir.

Romanda zaman açısından önemli olan bir diğer husus romanda gösterilen tarihsel olaylarda kullanılan zaman göstergelerinin doğru oluşudur. Yazar bu konuda her hangi bir saptırma veya kendinin kurguladığı bir zamanı kullanmamıştır.

III. Bölümden başlayarak XVI. bölüme kadar süren on bir yıllık zaman dilimi romanın öyküleme zamanıdır.

2.Romanın Öykü Zamanı: Romanda öykü zamanı öyküleme zamanından 20-30 yıl gibi eski bir süreye dayanmaktadır. 1857 Zübeyde Hanım'ın doğumu, 1894 Fikriye'nin ailesinin Selanik'ten İstanbul'a göç etmesi, 1881 Atatürk'ün doğumu gibi olaylar romanda öykü zamanını oluşturur. Romanın I. ve II. bölümünde yazar bunları geri sapımla anlatır. Roman kişileri ile ilgili olarak öykü zamanı ve siyasi hadiselerle ilgili öykü zamanı olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Roman kişileriyle ilgili öykü zamanının en eskisi 1857 yılında Zübeyde Hanım'ın doğumu,1894'te Fikriye'nin ailesinin Selanik'ten İstanbul'a gelmeleri -aslında aile Selanikli de değildir, Selanik'e de Yunanistan'dan göç ederek gelmişlerdir- anlatılır. Yazar bu konuda kesin bir tarih vermez, geniş bir zaman kullanarak bu zamanı çok eskilere dayandırır. Bu olaylarla bağlantılı olarak gelişen diğer olaylar romandaki kişilerle ilgili öykü zamanını oluşturur.

Öykü zamanı içindeki siyasi tarih ise, Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşlarının başlaması, Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet'in ilanına dek yaşanan süreçtir.

4.2.2. Mekân

Gazi ve Fikriye romanında mekan bütün Anadolu'dur diyebiliriz. Romanda Gazi ve Fikriye arasında geçen olaylar dışında, Anadolu'da verilen Milli Mücadeleye geniş bir yer ayrılmış, romanın her bölümünde bu mücadele ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu yüzden mekana bütün Anadolu diyebiliriz. Ama romanda kişilerin yaşamlarında önemli olan, ülkenin siyasi durumunda etkili üç mekandan bahsedebiliriz. Bunlar: Selanik, İstanbul ve Ankara'dır.

Topuz, eserinde mekanı belirlerken veya tanımlarken kesin tasvirler veya okuyucunu gözünde unutulmaz yapacak olan ayrıntıları vermez.

Gazi'nin doğup büyüdüğü yer olan Selanik hakkında yazar ayrıntılı bilgi vermez, bir mekan olarak Selanik'i gözümüzde canlandıramayız. Gazi'nin doğup büyüdüğü ev hakkında bilgimiz ise çok azdır. Yazar bu mekanı şöyle anlatır:

“Rıza Efendi, Ahmet Subaşı Mahallesi'nde boş bir arsaya üç katlı bir ev yaptırdı.”(s.11)

“Mustafa Kemal, aile yuvasına dönmenin mutluluğu içinde, doğup büyüdüğü pembe evden birkaç gün dışarı çıkmak istemedi.”(s.22)

Selanik'i ve Gazi'nin büyüdüğü evi gözümüzde canlandıramasak da romanda önemli bir mekandır.

Selanik, Gazi'nin çocukluk ve gençlik yıllarının geçtiği, ilk aşklarını yaşadığı, siyasi düşünce ve fikirlerinin oluşmasında önemli bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Romanda bir diğer mekan İstanbul'dur, bu mekan önemlidir. Çünkü Cumhuriyet ilan edilip Ankara başkent olmadan önce İstanbul başkenttir, Payitaht'ın ve siyasetin merkezi aynı zamanda Gazi ile Fikriye arasında duygusal ilişkinin geliştiği şehirdir.

Romanın başlangıcı İstanbul'da Fikriye ve ailesinin oturduğu ev ve mahallenin tasviriyle başlar.

“Akbiyık'ta, Kazasker Molla'nın konağında oturuyorlardı. Akbiyık Mahallesi, o yıllarda seçkin insanların yaşadığı, Ahırkapı Feneri'nden Sultanahmet Camisi'ne kadar uzanan, İshak Paşa Camisi'ni de içine alan ahşap konaklardan oluşan temiz ve düzenli bir mahalleydi.”(s.7)

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar Gazi İstanbul'da olmayı ister. Bunun sebebi bu yıllarda siyasetin merkezi İstanbul olduğu için İstanbul'da kalırsa bazı olaylara müdahale edebileceğini düşünür ama işler umduğu gibi gitmez Mondros Mütarekesi'yle Osmanlı İmparatorluğu yenilgiyi kabullenir ve ülke düşman kuvvetlerince işgal edilmeye başlanır. Atatürk budan sonra Anadolu'ya geçer ve Anadolu'da başlayan direnişi örgütleyerek (Samsun, Erzurum, Sivas Kongreleri) düşmana karşı Milli Mücadeleyi başlatır. Bu mücadelede merkez olarak Ankara'yı seçer. Ankara hem Anadolu'ya hem de İstanbul'a yakındır. Yani merkezi konumdadır. Buradan mücadeleyi örgütlemek, ülkede ve dünyada meydana gelen gelişmeleri takip etmek daha kolay olacaktır.

Sivas Kongresi'nden sonra Heyet-i Temsiliye Ankara'ya hareket eder.

“Heyet-i Temsiliye'nin merkezi şimdilik Ankara'dır. Bu, Ankara'nın yarın başkent olacağının ilk işaretiydi.”(s.153)

Ankara'nın önemli mekanlardan biri olmasının bir diğer sebebi, Fikriye'nin Ankara'ya Gazi'nin yanına gelerek ilk önce Gazi'yle birlikte Ankara Garı'ndaki Direksiyon binasında oturmalar, yazarın anlatımına göre Gazi ve Fikriye'nin gizli imam nikahının burada olmasıdır.

Direksiyon binası artık Gazi'ye dar gelmeye başlayınca Çankaya'da bir köşke taşınırlar.

“Çankaya'ya 1921 yılının bahar aylarında taşındılar. Köşk Fikriye'nin zevkine göre döşenmişti.”(s.176)

Romanda Çankaya Köşkü ve köşkün Fikriye tarafından nasıl döşendiği konusunda her hangi bir tasvir bulunmuyor.

Gazi ve Fikriye romanında mekan olarak seçilen yerler romanın genel havasına, kişilere ve olaylara uygun ortamlardır. Romanda olaylar Selanik'te başlayıp, büyük bir kısmı Anadolu'da geçmektedir. Romana seçilen mekanlar veya romanda gerçekleşen olaylara mekan olan yerler eski bir sistemden (Osmanlı İmparatorluğu'ndan veya hanedanlık yönetiminden) yeni bir sistem ve düzene geçişin (Cumhuriyet rejimi) aynı zamanda kronolojik olarak anlatımıdır.

4.2.3. Kişiler

Gazi (Mustafa Kemal): Romanın en önemli karakteridir ve romandaki diğer karakterler Gazi'nin kişiliği altında ezilmiş adeta silikleşmişlerdir. Yazar da bunun farkındadır ve bunu bilinçli olarak yapmıştır.

Amacının Atatürk'ün insan yönünü ortaya koymak, duygularıyla birlikte Atatürk'ü insani yönüyle tanıtmayı amaçladığını belirtir.⁷⁶

Gazi Zübeyde Hanım ile Ali Rıza Efendi'nin evlenmelerinden on yıl sonra dünyaya gelmiştir. Beş yaşında mahalle mektebi'ne gider, daha sonra babası Mustafa Kemal'i mahalle mektebinden alarak Şemsi Efendi okuluna götürür.

Mustafa Kemal yedi yaşında babasını kaybeder. Mustafa dik başlı, akıllı ve aklına koyduğunu yapan biridir. Bu özellikleri ile dikkat çekmekte, okuduğu okullarda ve Harbiye'nin en başarılı öğrencilerinden biri olarak hocalarının ve komutanların dikkatlerini üzerine çekmektedir. Bu sebepten hocaları Atatürk ve arkadaşlarına farklı gözlerle bakıyorlardı.

“Zekası, çalışkanlığı ve disiplinli davranışlarıyla, güzel konuşmaları ve edebiyat konularındaki bilgisiyle herkesin saygısını kazanmıştı. Çevresindeki bütün arkadaşları da istibdat rejimine başkaldırmaya hazır, yürekleri devrim ateşiyle çarpan gençlerdi. Herkes onları yarının devrimcileri olarak görüyordu.”(s.19)

Daha ilk gençlik yıllarından itibaren Mustafa Kemal'in ülkenin gidişatı hoşuna gitmiyor, rejimi temellerinden sarsarak, Abdülhamit'in devrilmesini amaçlıyordu.

Bu amaçla yazar Gazi'nin Beyrut'ta arkadaşlarıyla gizli bir örgüt kurduklarını belirtir. “Bu örgüte Vatan ve Hürriyet Cemiyeti” adı verildi.”(s.21)

⁷⁶ Hıfzı Topuz, “Hıfzı Topuz'un Romanlarında Tarih,” , Toplumsal Tarih, Aralık 2005, S:108,s.66-69

Mustafa Kemal gençlik yıllarından itibaren, daha özgür, bağımsız bir ülke istemektedir, ama bunun koşulları henüz oluşmamıştır. Ama bu konuda Gazi sürekli konuşur fikir alışverişinde bulunur.

Mustafa Kemal'in bir diğer özelliği duygusal bir karaktere sahip olmasıdır. Duygusal yönünü kendisi şöyle tanımlar:

“Ben duygusal bir insanım, kızlarla, kadınlarla konuşurken hep duygusal sözler ederim, sevgi dolu mektuplar yazarım, yaradılışım böyle.”(s.58)

Atatürk Milli Mücadele yıllarında, Büyük Taarruzun başladığı ve 26 Ağustos'ta Yunanlılarla yapılan meydan savaşından sonra savaş alanını gezerken üzülmekten kendini almadığını belirtir.(s.201)

Gazi, kendi gücünün ve yapabileceklerinin de farkındadır ve romanda bunu belirtmekten çekinmez. Çanakkale savunması ona verildiği zaman romanda düşünceleri şöyle açıklanır:

“Mustafa Kemal durumun ne kadar tehlikeli olduğunu bilincindeydi. Ama kendinden başka hiç kimsenin de böyle bir görevde başarılı olamayacağını biliyordu”(s.69). Çanakkale'de Atatürk askeri dehasını gösterir, düşmanın ilerleyişine engel olur, bu başarısını Enver Bey ve tanınmış birçok kişi cepheye gelerek kutlar, Enver Bey cepheyi daha sonraki ziyaretinde Atatürk'ü ziyaret etmez. Atatürk düşmana karşı taarruz yapılmasını önerir fakat Enver Bey kabul bu öneriyi etmez bunun üzerine Gazi Çanakkale'deki görevinden ayrılır. Bu bölümde bazı tutarsızlıklar görülmektedir.

Mustafa Kemal, Enver Paşa ilişkileri romanda soğuk bir atmosferde cereyan eder. Mustafa Kemal'in Enver Paşa'dan hoşlanmadığı zaman zaman vurgulanır. Enver Paşa da ondan hoşlanmamaktadır. Yine de Çanakkale Savaşlarında büyük yararlılıklar gösteren ve adı herkesin dilinde efsaneleşen Mustafa Kemal'i tebrik için gelenler arasında Başkumandan Vekili Enver Paşa'da bulunur. Ancak bu tablonun hemen arka sayfasında Enver paşa'nın, Mustafa Kemal'in Çanakkale kahramanı imajını biraz kıskandığı ve Gelibolu ziyaretinde onun başında bulunduğu Anafartalar Grubu Karargahı'na uğramadığı anlatılır. Mustafa Kemal'de bunun üzerine istifa eder.

Enver Paşa'nın Mustafa Kemal'den hoşlanmadığını söyleyen anlatıcı, hem Mustafa Kemal'i tebrike gelenler arasında Enver Paşa'nın bulunduğunu, hem de kıskançlıktan dolayı Mustafa Kemal'in karargahına uğramadığını belirtiyor. Bu önemli çelişkilerin yanında Mustafa Kemal'in sırf Enver Paşa yanına uğramadı

diyerek savaşın en etin anında istifa etmesi; oldukça önemli bir meselede işe duygularını karıştırması anlamına gelir ki, bu tavır, kendini savaşa vermiş ve adı dillerden dillere dolaşan kahraman bir subayın yapabileceği bir davranış tarzı olmasa gerektir. Zira Mustafa Kemal gibi adı efsaneleşmiş bir asker, Enver Paşa kendisini ziyaret etmese bile işe duygularını karıştırmamalı, savaşa aynı görevinde kalarak devam etmeliydi.

Mustafa Kemal'in Enver Paşa'yı bahane ederek Çanakkale cephesinden ayrılış gerekçesi de ilginçtir. Başından beri ülke savunulması olduğunda, bin bir sıkıntılara katlanarak cepheden cepheye koşan, her girdiği çatışmada büyük başarılar elde eden Mustafa Kemal, Türk tarihinin en etin cephelerinden birisi olan Çanakkale'den sırf Enver Paşa, düşmana topyekn taarruza izin vermediği gerekçesiyle ayrılmaya karar vermesi tutarlı bir davranış değildir. Mustafa Kemal, Salih Bozok'a yazdığı bir mektupta ayrılışı ile ilgili ayrıca şunları yazar:

“Ben düşmanın çekileceğini anladığım için taarruz yapılmasını önermiştim. Fakat benim bu önerimi kabul etmediler. Bundan dolayı canım çok sıkıldı. Çok da yorgun olduğum için izin alarak İstanbul'a geldim. Eğer ben oradayken düşman şimdiki gibi çekilmiş olsaydı, herhalde daha çok sıkılacaktım.”

Yukarıdaki ayrılış gerekçesi, Mustafa Kemal'in ciddi bir asker, hele adı efsaneleşmiş bir kumandan imajıyla asla uyuşmamaktadır. İyi bit askerin savaşın en etin anlarında sırf taarruz emri verilmediği için askerlerini amirsiz bırakıp ayrılması mümkün değildir. Üstelik bunun için bulunan hava değişimi bahanesi de gerçeği rtmez. Hele yorgunluk asla ayrılış gerekçesi olamaz. anakkale muharebelerinde yorgun düşmeyen ve psikolojik olarak yıpranmayan kaç asker vardı? anakkale cephesinde günlerce a ve susuz kalan, maddi ve manevi açıdan yıpranan binlerce Türk askeri, her şeye rağmen cephede kalmış, gerektiğinde ölmeyi bilmiştir.⁷⁷

Toplumu ilgilendiren her alanda yenilikler yamak isteyen Mustafa Kemal, özellikle kadınların hakları ve gelişmeleri konusuna büyük önem verir. 22 Kasım 1916 tarihini taşıyan günlüğünde kadınlarla ilgili şunlar yazılıdır:

“Kurmay başkanıyla (İzzettin alışlar) tesettürün (rtnmenin) kaldırılması ve sosyal yaşamımızın düzeltilmesi konusunda sohbet ettik ve şunlar üzerinde durduk:

⁷⁷ Zeki Taştan, *Hıfzı Topuz'un Romanlarında Kişilerle İlgili Bazı Tutarsızlıklar*, Türkoloji Dergisi C. 16, s. 170-171.

1.Yaşamın koşullarını bilecek anne yetiştirilmeli.

2.Kadınlara özgürlük verilmeli.

3.Kadınlarla ortaklaşa yaşam, erkeklerin ahlakı, düşünceleri, duyguları üzerine düşünce oluşturulmalı.(s.91)

Romanda Gazi'nin askeri alandaki yetenekleri ve üstünlüğü yanında sosyal alanda ki düşünceleri ve istekleri de önemle belirtilir. Sosyal alandaki istek ve düşünceleri yaşadığı toplumun ilerisinde olan düşüncelerdir ve Gazi bunların o anki toplumda uygulanmasının zorluğunun farkındadır. O zamanki şartlarda bu zorluğu aşmanın yolunu şöyle açıklar:

“Ben her zaman söylerim, yarın elime büyük bir yetki ve güç geçse sosyal devrimi bir anda bir “coup” ile (bir darbeyle) uygulardım.”(s.108)

Atatürk Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlatmadan önce, ülkeyi kötü gidişten kurtarmak için her yolu dener, Vahdettin'e Başkumandanlığı üzerine almasını, kendisini de Genelkurmay Başkanı yapmasını ister, tahtını kaybetmekten korkan padişah bu öneriyi kabul etmez.

İstanbul'da ülkenin kurtuluşu için siyasi çabalarını sürdüren Gazi, Vahdettin Meclis-i Mebusan'ı dağıtınca artık İstanbul'da bir şey yapamayacağını anlar ve Anadolu'ya geçişin yollarını arar. Amacı Anadolu'da bir örgüt oluşturarak direnişe geçmektir.(s.119)

Osmanlı İmparatorluğu'ndan ve devlet adamlarından umudunu kesen Atatürk artık uzun süreden beri kafasında olgunlaştırdığı siyasi, ekonomik ve kültürel devrimleri hayata geçirebilmek için Anadolu'ya geçerek ülkeyi düşmanlardan kurtaracak bir direniş örgütlemek için fırsatı aramaktadır. Gazi'nin bu fırsat ayağına gelir.

Gazi Samsun ve çevresindeki olayları incelemek ve önlemler almak amacıyla, Samsun'a Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak atanır.

“Dokuzuncu Ordu Müfettişi, artık kendi Genelkurmayını oluşturacaktı...20 kişiden oluşan bu topluluğa katılanların hepsi ne maksatla Samsun'a gideceklerini biliyor ve bir ölüm kalım savaşının heyecanını yapıyorlardı.”(s.122)

Gazi'nin bütün bu olaylar esnasında fikriye ile duygusal ilişkisi de ilerlemiştir. Sık sık Fikriye ile bir araya gelmekte, yaşadıklarını Fikriye ile paylaşmaktadır. Atatürk de Fikriye'ye yakınlık göstermektedir fakat Fikriye'nin ilgisi bir hayranlık ve tutku derecesindedir.

Gazi Anadolu'ya geçme isteğini ve Anadolu'ya geçmeden önce yaptığı organizasyon ve planları Fikriye'ye anlattıkça, Fikriye'nin Gazi'ye olan hayranlığı daha da artmaktadır.

“Sevgili Paşam, nasıl herkesi ezen bir gücünüz var. Hayranım sizin kişiliğinize.”(s.124)

Gazi İngilizlerin isteğiyle, Osmanlı Devleti tarafından Samsun'daki olayları incelemek ve yatıştırmak amacıyla gönderilmektedir. Bu aslında çok önemli bir grevlendirmedir ve romanda bir çelişki oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti aslında Gazi'ye güvenmemektedir, onun düşmana karşı olumsuz bir hareket yapmasından şphelenmekte ve korkmaktadırlar. Bu düşüncelerine karşın Gazi'yi önemli bir göreve getirirler. Gazi'yi bu göreve getirmelerinin nedenini, Gazi Samsun'a gitmeden önce Vahdettin'le yatığı görüşmede Vahdettin şöyle açıklar:

“Paşa, Paşa dedi,”şimdiye kadar devlete çok hizmet ettik, bunların hepsi artık kitaba girmiştir, tarihe geçmiştir. Bunları unutun. Asıl şimdi yapacağınız hizmet hepsinden önemli olabilir. Paşa, Paşa, devleti kurtarabilirsin!”(s.129)

Vahdettin'in devletten kastettiği kendi tahtıdır ve Gazi'den koşulsuz itaat bekler, gittiği yerde de halkı direnişten vazgeirmesini, izlenen politikanın doğru olduğuna halkı inandırmasını ve buna karşı gelenleri cezalandırmasını ister.

Bu asla Gazi'nin kabul edemeyeceği bir şeydir. Samsun'a gidiş amacı bellidir, ulusal direnişi başlatmak, düşmanı ülkeden atmak ve yepyeni bir devlet kurmak.

Gazi 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşır ve düşüncelerini hayata geçirmeye başlar, birkaç yere telgraf çekerek İzmir'in işgalinin protesto edilmesini ister.

19 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi kabul edilir. Erzurum Kongresi hazırlıkları yapılırken, Osmanlı İmparatorluğu ve İngilizler bu çalışmalardan rahatsız olurlar, Gazi'yi İstanbul'a geri ağırırılar, dönmeyince görevden alınır, bunun zerine Gazi Askerlik mesleğinden istifa eder.

Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra oluşturulan Heyet-i Temsiliye'nin merkezi Ankara olarak belirlenir. Aslında bu Atatürk'ün ileride yapmayı düşündüğü devrimlerin ilk adımıdır. Ankara bilinçli bir tercihtir. Resmi olmasa bile, Gazi'nin kafasında tasarladığı yeni ülkenin başkenti belli olmuştur.

Gazi Ankara'ya geldikten sonra Milli mücadeleyi buradan yönetir. Ankara'da ilk önce Ziraat Mektebi'nde kalır, yazın da Ankara Garı'ndaki Direksiyon Binası'na taşınır. Burası hem evi hem de çalışma bürosudur. Kendisinin bütün içlerine

Sivas'tan beri Bekir Çavuş bakar. Evrenoszâde Mithat Bey, Kemal Paşa'ya Fikriye Hanım'ı anımsatır ve onun Ankara'ya getirilmesini teklif eder.

Gazi aslında duygusal bir insandır, kadınlarla ilgilenmekten ve kadınların kendisiyle ilgilenmesinden hoşlanır. Fakat bir kadına bağlanmaktan korkar. Fikriye ile aralarında duygusal bir ilişki olmasına rağmen, bu ilişkiyi geliştirmek için pek çaba harcamaz hem bağlanmaktan korkar hem de annesi ve kardeşinin Fikriye'yi sevmemeleri Gazi'nin düşünceleri üzerinde etkili olur.

“...Mustafa Kemal Fikriye'nin bu aşırı sevgisinden ve bağlılığından zaman zaman bunılıyor ve özgürlüğünü hiç yitirmek istemiyordu. Annesinin ve Makbule'nin Fikriye'yi sevmemeleri de belki bu ilişkinin daha fazla gelişmesini önlemişti.”(s.162)

Gazi belki bağlanmaktan çekindiği için Fikriye'yi uzun süre Ankara'ya çağırılmamıştı. Bir süre sonra Fikriye'yi Ankara'ya çağırmaya karar verir. Bu kararı vermesinde annesi ve kardeşinin yanında olmamaları da etkili olur.

“Ama şimdi Ankara'da ne Zübeyde Hanım vardı ne de Makbule. Kaldı ki Mustafa Kemal, biraz kadınsız kalmanın sıkıntısını da yaşıyordu. Sofya'da ve İstanbul'da geçen o çok canlı, kadınlı ve eğlenceli günlerden sonra içine bazen bir gariplik çöküyor ve Fikriye'nin özlemini duyuyordu. Böyle bir yalnızlık duygusu içinde,

“Çağırın Fikriye'yi gelsin. Çok iyi olur” deyiverdi.”(s.162)

Gazi'de Fikriye'ye karşı yoğun bir sevgi ve tutkudan bahsedemeyiz ama Fikriye'ye değer vermekte ve onu korumaya çalışmaktadır.

Heyet-i Temsiliye Ankara'ya yerleştikten sonra Milli mücadele buradan yürütölmeye başlanır. Bu savaş sadece düşmana karşı değildir, içerde de İstanbul Hükümeti'nin Kuvay-ı Milliye'yi yok etmek için oluşturduğu Aznavur kuvvetlerine, Doğu'da Ermenilerle ve Milli mücadeleye önemli destekler verip daha sonra kişisel isteklerine kapılarak bu mücadeleyi baltalamak isteyen Çerkez Ethem ve muhaliflere karşı da mücadele verilmektedir.

Gazi, Fikriye'ye ayrı kaldıkları süre içerisinde yatıklarını ve yapacaklarını anlatır. Fikriye Ankara'ya geldikten sonra Gazi'den evlenme teklifi almıştır. Romanda dikkat çekici bölümlerden biri Gazi ve Fikriye arasındaki gizli nikah meselesidir. Yazarın belirttiğine göre, bu evlenmenin sebebi, Gazi'nin Fikriye'yi koruma endişesidir. Fakat bu nikah olayı herkesten saklanmıştır. Onurlu, gururlu ve

içine kapalı bir yaradılışa sahip olan Fikriye de Gazi'ye verdiği söze bağlı kalarak bu nikah olayından hiç kimseye bahsetmemiştir.

Romanda dikkati çekende bu ikilemdir ve yazar kesin bir yargıya varmadan bu ikilem üzerine oturtmuştur romanını.

Yazar bu romanda Atatürk'ün insancıl yönünü anlatmaya çalıştığını söylerken özellikle bu evlenme olayında oldukça önemli tutarsızlıklara sebep olmuştur.

Fikriye'nin Mustafa Kemal'le Direksiyon Binası'nda birlikte olduğu iki ayın sonunda yanına ağabeyi Ali Enver gelir. Ali Enver, Fikriye'nin Mustafa Kemal'le söz konusu birlikteliğini onaylamamaktadır. Fikriye de ağabeyinin gelenekler dışında bir ilişki içinde olmasına “ karşı olduğunu bilmektedir. Ali Enver, kız kardeşine tehlikeli bir yolda olduğunu söyler. Mustafa Kemal'le aynı çatı altında nikahsız yaşamanın sakıncası, çevrenin bu ilişkiye ne diyeceği kısacası namus meselesi onu oldukça üzmektedir. Fikriye, ağabeyinin endişelerini gidermek için gizlediği bir gerçeği açıklamak zorunda kalır; Mustafa Kemal'le evlendiğini belirterek nikah meselesini beyan eder. Söylediğine göre Ankara'ya geldikten üç hafta sonra Mustafa Kemal'den evlilik teklifi almıştır.

“Çocuğum sana bu akşam hiç beklemediğin bir şeyler söyleyeceğim. Seninle evlenmeye karar verdim. Bunu ne zamandır düşünüyordum. Sen buraya gelince durum çok değişti. Seninle aynı evde yaşıyoruz. Bu olayı bir gün bana karşı kullanabilirler. Evime genç bir kızı kapattığım ve onunla geleneklerimize uygun olmayan bir şekilde ilişki kurduğum söylenebilir. Böyle bir duruma düşmemizi istemiyorum. Eğer bu nikahlanma düşüncesi sana da uygun geliyorsa hemen gerekeni yaparım.”(s.172)

Yukarıdaki cümleler evlenme gerekçesinin altında oldukça dikkat çekici yanların olduğunu göstermektedir. Birincisi Fikriye, Ankara'ya Mustafa Kemal'in yanına gelince aklından evlilik düşüncesi geçmemiştir. Nitekim üç hafta boyunca Mustafa Kemal'le aynı çatı altında gayri meşru bir ilişki yaşayan genç kız, daha sonra ondan hiç beklemediği bir teklif almıştır. Mustafa Kemal'in “*Sen buraya gelirken durum değişti*” ifadesi tam olarak açık olmamakla birlikte, daha sonraki cümleyle bağlantı kurulduğunda bununla söz konusu ilişkinin sakıncalar ortaya çıkarabileceği kastı tahmin edilebilmektedir. Ancak bu da romanda çizildiği kadarıyla Mustafa Kemal gibi her şeyi etraflıca düşünen, dikkatli ve ciddi bir portreye ters düşen bir durumdur. Bununla Mustafa Kemal'in, Fikriye'nin Ankara'ya

yaşadığı mekana gelmesini isterken onunla birlikte olmanın yaratacağı sakıncaları düşünmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Fikriye'nin gelişinden bir ay sonra bu teklifi yapması da Mustafa Kemal'in konuyu derinliğine irdelemediğini göstermektedir. Romanda çizilen Mustafa Kemal portresi, etrafta yapılan dedikoduların sakınca doğuracağı için değil, böyle bir sonuca zaten sebebiyet vereceğini düşünerek Fikriye ile evlenmeli veya bunun başka tedbirlerini almalıydı. Zira geleneksel yaşam tarzının oldukça sıkı olduğu bir dönemde genç bir kızla aynı çatı altında gayri meşru ilişkiye giren, üstelik üst makamlarda olan ve tanınmış bir kişinin olabilecekleri önceden tahmin etmemesi en azından Mustafa Kemal'in kişiliğine ters düşen bir durumdur. Bu tavır romanda çizildiği gibi çok sağlam öngörülerini olan; II: Meşrutiyet'i, Trablusgarp'ı, I. Dünya Savaşı'nı, Osmanlı'nın çöküşünü bütünüyle tahmin edebilen kahramanın karakteriyle ters düşmektedir. Bu kadar önemli bir ayrıntının ihmal edilmesi oldukça önemli bir çelişkidir.

Mustafa Kemal'in Fikriye ile evlenmesinin gerekçesi ise bir genç kız kalbinden hiç anlamadığını, romanda betimlendiğinin aksine erkek kahramanın duygusuz ve çıkarıcı bir kişi olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki cümlelerden anlaşıldığı kadarıyla Mustafa Kemal sevdiği için Fikriye ile nikahı istememiş, korunmak endişesiyle bu evliliği tasarlamıştır. Mustafa Kemal'i söz konusu evliliğe iten sebep, bu ilişkinin bir gün kendi aleyhine bir koz olarak kullanılabileceği ve insanların evine bir genç kızı "kapattığını" ve onunla meşru olmayan bir şekilde ilişkiye girdiğini düşünebilecekleri ihtimalidir.

Nikah meselesindeki tutarsızlıklar sadece bununla da sınırlı değildir. İşin en garip tarafı nikah meselesinin gizli tutulması fikridir. Bu fikri Mustafa Kemal bizzat Fikriye'ye açar.

"Çocuğum, nikahımızın duyulmasını istemiyorum. Çünkü her şeyden önce annemin rızasını almam gerek. Bunu alacak zamanımız yok. Kendisine nasıl haber verebilirim? Düğünümüzde mutlaka bulunmak ister. Bu günkü koşullar altında onu buraya getiremeyeceğime göre, nikahımızın duyulmasını da istemem."(s.173)

Fikriye de Mustafa Kemal'in bu düşüncesine sonuna kadar sadık kalacağını beyan eder. Nikah meselesini Mustafa Kemal'in birkaç yakın dostundan başka da kimse bilmez. Ancak asıl tutarsızlıkta bu noktada başlar. Mustafa Kemal'in sırf annesinden dolayı nikahın gizli kalmasını istemesinin yukarıdaki düşünceleriyle taban tabana zıt olduğunu belirtmek lazımdır. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki iki yıl süren Mustafa Kemal-Fikriye birlikteliğinde nikahın ifşası hiçbir zaman

düşünülmemiş. Zübeyde Hanım da bu meseleden dolayı gündeme gelmemiştir. Böylece yazarın, Fikriye'nin yakınları tarafından bilinen ve Mustafa Kemal'in çevresindekilerin asla kabul etmediği belirtilen bir gerçeği, sırf Zübeyde Hanım'la izaha çalışması asla tutarlı değildir. Bunun yanında Mustafa Kemal'in hem dedikoduların önünü kesmek için Fikriye'yle evlenmeyi düşünmesindeki hem de nikahın gizli kalmasını istemesindeki çelişkiyi izah etmek oldukça güçtür. Mustafa Kemal hem genç bir kızla aynı çatı altında yaşamanın doğuracağı sakıncaları düşünerek evlenmek istiyor hem de büyük bir titizlikle nikahın gizli kalmasına çalışıyor. Bir roman kahramanı açısından bu kadar büyük bir çelişki tasavvur edilebilir mi? Nitekim bu evliliğin gizli tutulması doğal olarak bazı dedikoduların oluşmasına sebep olacaktır.

Mustafa Kemal, 1921 baharında Direksiyon Binası'ndan Çankaya'daki bir köşke taşınır. Köşkün teftişi ile bizzat Fikriye Hanım meşgul olur. Bu arada “Paşa'nın düşmanları onun ilişkileri konusunda türlü dedikodular”(s.177) çıkartmaktadırlar. Ancak Mustafa Kemal, dedikoduların önünü almak için yapmış olduğu evliliği çevreden gizlemekle bizzat dedikoduların yapılmasına sebebiyet vermiş ve bu tavrıyla romanda belirtildiğinin aksine Fikriye'yi de koruyamamıştır. Romanda kısaca geçen Yakup Kadri'nin Mustafa Kemal ile ilgili düşüncelerini yazarken onun özel yaşamına dair yapılan “mahalle kahvesi dedikoduları”na (s.178) da değinerek bunların üzerinde durulmayacak kadar bayağı olduğunu belirtmesi de mevcut durumun kamuoyuna mal olduğunu belgelemektedir. Fakat asıl ilginç anlatıcının bu konuda yapmış olduğu değerlendirmedir:

“Demek ki Mustafa Kemal'in özel yaşamıyla ilgili dedikodular çıkarılıyordu. Paşa de bunları tahmin edebildiği için gereken önlemleri almış ve Fikriye ile ilişkisini sağlam temellere oturtmuştu.”(s.178)

Burada “dedikoduların yapılacağını tahmin eden Mustafa Kemal'in bunu önlemek için Fikriye ile ilişkisini sağlam temeller üzerine oturtmuştu” düşüncesiyle kastedileni anlayabilmek mümkün değildir. Bununla Mustafa Kemal'in Fikriye'yle sağlam bir evlilik yapıp bunu herkese açıkladığı kastediliyorsa eserde bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Romanda çizilen tabloya göre Mustafa Kemal-Fikriye ilişkisi asla sağlam temeller üzerine oturtulmamış aksine kaypak bir zeminde kurgulanmıştır. Yakup Kadri'nin Mustafa Kemal'in Fikriye'yi kendine ömür boyu sürecek bir eş olarak seçmediğini, ona hiçbir zaman aşık olmadığını belirtmesi (s.179) ise ortaya ayrıca farklı bir görünüm çıkarmaktadır. Zira zaman zaman da olsa

Mustafa Kemal'in Fikriye'ye tutkun olduğunu ve aralarında bir aşk yaşandığını eylemlerle de görmek mümkündür. Ayrıca Mustafa Kemal'in Fikriye'yi ömür boyu sürecek bir eş olarak seçmediğini söylemek olumlu bir karakter olarak çizilen Mustafa Kemal portresini lekelemekten de öteye geçmez. Zira bu ifade, Mustafa Kemal'in kendisinden on beş-yirmi yaş küçük bir genç kızla üstelik bir akrabayla bir süre birlikte olması ve zamanı gelince de onu kapı dışarı etmesi anlamına gelir ki, bu tavır Fikriye'yi oldukça büyük bunalımlara iteceği gibi buna sebep olan erkek kahramanında bencil, çıkarıcı ve acımasız bir kişi olduğunu gösterir. Zira Fikriye gibi Mustafa Kemal'i ölümüne seven bir kadının günün birinde ondan yarılmaya tahammül edemeyeceğini ön görmek zor değildir. Nitekim sonuç da onu göstermiş, Fikriye intihara sürüklenmiştir.

Mustafa Kemal-Fikriye birlikteliğinin "mahalle kahvesi dedikoduları"na malzeme olmasının dışında halkın Fikriye'yi Mustafa Kemal'in eşi olarak gördüğünü de öğreniyoruz. Mustafa Kemal'in Çankaya Köşkünde olmadığı ve Anadolu'da savaşın kızıştığı zamanlarda at üstünde gezintiye çıkan Fikriye'yi görenlerin "...bak Paşa'nın hanımı aramızda dolaşıyor" (s.215) sözleri, Fikriye'nin tanındığını, üstelik Mustafa Kemal'in eşi olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu durumda nikahın gizli tutulmasının bir hükmü kalmadığı gibi halkın nazarında dedikoduların da rağbet görmediği dikkati çeker.

Mustafa Kemal, Latife Hanım'la tanıştıktan sonra her iki kadın arasında ikilem yaşar. Fikriye'ye ihanet edip etmemek düşüncesi, bir süre zihnini meşgul eder. Fakat Latife Hanım'ın meziyetleri, zamanla Fikriye Hanım'a galip gelmeye başlar. Gazi, artık Fikriye Hanım'dan bıkmaya başlamıştır.

"...Mustafa Kemal biraz bıkmıştı Fikriye'den. Yaklaşık iki yıllık bir ortak yaşam, bir tekdüzelik yaratmıştı. Gazi yeni ilişkilerin özlemini duymaya başlamıştı. Onun yaşamında hiçbir duygusal ilişkinin iki yıllık ömrü olmamıştı. Sırası geldiği zaman her türlü bağlarını kesip koparmayı bilecek yapıdaydı."(s.224)

Bu paragrafa göre Mustafa Kemal'in kişilik olarak bir kadına asla bağlanamayacağını, belki de bir şipsevdi olduğunu düşünmek zorunda kalıyoruz. Oysa buraya kadar anlatılanlara baktığımızda; Mustafa Kemal'in Fikriye dışında hiçbir kadınla açıkça gönül ilişkisine girmediğini, üstelik Fikriye'yle aralarındaki duygusal bağın iki yıldan çok daha önce başlayıp geliştiğini görüyoruz. Mustafa Kemal'in aynı çatı altında bir kadınla iki yıldan fazla birlikte olamayacağı belirtiliyorsa da şimdiye kadar hangi kadınla bu tarzda bir ilişkiye girdiği ve sırası

geldiğinde hangi kadınla her türlü bağlarını kopardığını da öğrenmek gerekir. Bu durum bir roman kahramanının karakterini anlamak açısından önemlidir. Ayrıca söz konusu ilişkiyi iki yıldan fazla sürdürmeyen ve bir kadından ayrılmak istediğinde her türlü bağlarını koparabilecek kadar kendinde emin olan Mustafa Kemal, nedense Fikriye ile ayrılırken sessiz kalmıştır.⁷⁸

Büyük Taarruz'dan sonra Gazi, İzmir'e gelir, burada Latife Hanım'la tanışır. Latife Hanım çalışmalarını yürütebilmesi için Gazi'yi köşklerine davet eder. Latife'nin kara çarşafı hali, Gazi'nin ayaklarına kapanıp ellerini öpmek istemesi Gazi'nin hoşuna gitmez ve onların konağa yerleşmekten vazgeçer.

Bir süre sonra karar değiştirerek Latife Hanımların konağına gider. Bunun sebebi romanda şöyle açıklanır:

“Mustafa Kemal Latife'nin Batılı kafasını, kendisine güvenerek konuşmasını, başını dik tutmaya çalışmasını bir an için İstanbul'da tanıdığı yabancı kadınlara benzetti... Belki onunla konuşurken her konuda anlaşılamayacaktı, belki bu kız zaman zaman ona karşı direnecek ve kişiliğini koruyacaktı. Belki aralarında sonu gelmez tartışmalar da çıkacaktı, ama Gazi herkesin kendisini körü körüne onaylamasından bıkmıştı.”(s.223)

Mustafa Kemal, Latife Hanım'la tanıştıktan sonra her iki kadın arasında ikilem yaşar. Fikriye'ye ihanet edip etmemek düşüncesi, bir süre zihnini meşgul eder. Fakat Latife Hanım'ın meziyetleri, zamanla Fikriye Hanım'a galip gelmeye başlar. Gazi, artık Fikriye Hanım'dan bıkmaya başlamıştır.⁷⁹

İzmir'den ayrıldıktan sonra Gazi 2 Ekim'de Ankara'ya gelir. Çankaya'ya annesi ve Fikriye'yi görmeye gider. Romanda bir başka tutarsızlık da XIV. Bölümde ortaya çıkar. Gazi Fikriye ile annesinin haberi olmadan evlendiği için, yapılan nikahın bir sır olarak kalmasını ister. Fakat 2 Ekim'de Zübeyde Hanım ile Fikriye aynı yerdedir, Çankaya Köşkü'nde. Bu bölümde Zübeyde Hanım'a yapılan nikahtan hiç bahsedilmez ayrıca Zübeyde Hanım'da Fikriye'nin Çankaya Köşkü'nde neden bulunduğunu hiç sormaz. Gazi İzmit'te annesi ve kardeşi Makbule ile bulunduğu zaman, Makbule Fikriye'nin Ankara'ya kaçıp Paşa ile birlikte yaşaması Makbule'yi çılgına çevirmişti. Bu durum karşısında bile Gazi nikah olayını kimseye anlatmaz.

Mudanya görüşmeleri sırasında Fikriye'nin hastalığı iyice ilerlemişti. Fakat Gazi'den ayrı kalmak korkusuyla Fikriye yakalandığı verem hastalığını herkesten

⁷⁸ Zeki Taştan, *Hıfzı Topuz'un Romanlarında Kişilerle İlgili Bazı Tutarsızlıklar*, s. 164-165-166-167.

⁷⁹ Zeki Taştan, *age*, s. 167.

saklamaya çalışır. Ama hastalık çok fazla ilerlediği için kimseden saklayamaz, sanatoryuma yatması gerekmektedir. Bu durumda Fikriye’yi ikna etmek de Gazi’ye düşer.

Gazi Almanya’da bir sanatoryuma yatması için Fikriye’yi ikna eder. Gazi’nin Bursa gezisinden sonra Fikriye Almanya’ya gidecektir. Gazi Fikriye’nin durumuna üzülmemektedir aynı zamanda aklının bir köşesinde Latife vardır. Ama ikisi arasında bir karar veremez.

“Belki de en iyisi hiçbir karar vermeden işlerini olurlarına bırakmak olacaktı. Latife ile aralarındaki ilişki gelişsin gelişmesin, Fikriye’yle olan bağına şimdilik asıya almanın daha sağlıklı olacağını düşündü.”(s.237)

Bu arada Milli mücadeleden zaferle çıkmış ve barış görüşmeleri başlamıştır. Sadrazam Tevfik Paşa, Ankara Hükümeti’ne telgraf çekerek barış görüşmelerine İstanbul Hükümeti ile Ankara Hükümeti’nin birlikte katılmasını teklif eder. Gazi’nin bu telgrafa verdiği cevap artık İstanbul Hükümeti ve İmparatorluk rejiminin sona erip, Ankara’da yeni bir devletin kurulmaya başlandığının ilk habercisidir.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kazandığı kesin zaferin doğal sonucu olmak üzere toplanması yakın olan barış konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından temsil olunur.”(s.239)

Bu sırada İngiltere Başbakanı Lloyd George görevinden istifa etmiş ve ayrılırken Atatürk ile ilgili şunları söylemiştir:

“Arkadaşlar! Yüzyıllar nadir olarak dahi yetiştirir. Şu talihsizliğe bakın ki O büyük dahi, çağımızda Türk ulusuna nasip oldu ve kader onu bizim karşımıza çıkardı.”(s.239)

Gazi, zafer coşkusu içinde saltanatın kaldırılmasının daha uygun olacağını düşünür ve saltanatın kaldırılmasına karar verir.

Atatürk ülke sorunları ve barış konferansıyla uğraşırken Latife Hanım’dan kendisini özlediğini belirten mektup alır. Mustafa kemal’in kafasında da evlenme düşüncesi vardır. Gazi evlenme düşüncesini Azerbaycan Elçiliği’nde verilen bir ziyafette açıklar:

“Ben sadece evlenmiş olmak için evlenmek istemiyorum. Vatanımızda yeni bir aile hayatı yaratmak için önce kendim örnek olmalıyım. Kadın öyle umacı gibi kalır mı?”(s.248)

Gazi Latife Hanım'la evleneceğini açıklar. Bu karar bir aşk evliliğinden değil de topluma örnek olmak amacıyla yapılan bir evlilik gibi görünmektedir.

29 Ocak 1923 yılında Gazi, Latife Hanım'la evlenir. Bu evlilikte yeni olan şey, gelinin yüzünün kapalı olmaması ve Müftü'nün karşısında yer almasıydı. Mustafa Kemal böylece dinsel nikah geleneklerini yıktığını açık açık göstermiş oluyordu. (s. 251)

Gazi, Lâtife Hanım ile evlendikten bir süre sonra, Fikriye ilgili söyledikleri ve yaptıklarında da çelişkiler görülür.

Mustafa Kemal ile Latife Hanım'ın evlenmelerinden kısa bir süre sonra Fikriye Türkiye'ye geri döner. Gazetelerden öğrendiği evlilik haberini dostları da doğrular. Olaydan haberdar olan Mustafa Kemal, Adnan(Adıvar) Bey'e telgraf çekerek Fikriye'nin kesinlikle Ankara'ya gelmemesini bildirir.

“Adnan Beyefendi'ye,

Fikriye Hanım'ı tedavi için Almanya'ya göndermiştim. Enden izin almadan neden dolayı İstanbul'a gelmiştir? Kesinlikle Ankara'ya gelmesine izin veremem. Kendisine gereği kadar para vermiştim. Orada otursun ve bana açıklama yapsın...”(s.258)

Bu sözler Mustafa Kemal'in Fikriye'nin ruh halini anlamadığını göstermektedir. Mustafa Kemal'i delicesine seven Fikriye, evlilik haberini alınca büyük bunalımlara girmiş, neticede gerçeği öğrenmek için daha fazla dayanamayarak ülkesine dönmüştür. Bu durumda asıl açıklama yapması gereken Fikriye değil Mustafa Kemal'in bizzat kendisidir. Sırası geldiğinde her türlü duygusal bağı kesip koparacak yapıda olan Mustafa Kemal, nedense ona gerçeği söyleme cesaretini gösteremez. Hasta kadın, sanatoryumda iyileşmeyi beklerken o başka bir kadınla evlenir. Üstelik büyük darbeler almış, hasta ve yaralı yüreğin “para” ile tedavisinin olacağını düşünmek de erkek kahramanın ruh dünyasının vardıgı yeri gösterir.

Mustafa Kemal'in yıllardır tanıdığı ve birlikte olduğu bir kadına gerçeği anlatmaması ve sürekli ondan kaçması doğal olarak Fikriye'yi bunalımlara itmiş ve iyileşmeden dönen kadın daha kötü olmuştur.

Fikriye, bir buçuk sene önce hanımefendiliğini yaptığı ve şimdi istemeye istemeye gittiği köşkte bir sığıntı gibi karşılaşılır. Köşkün yeni hanımefendisi Latife Hanım, bu ziyaretten hiç memnun kalmaz; hırçınlığı ve kıskançlığı daha da artar; Fikriye'yi köşkte istemediğini açıkça belli eder. Mustafa Kemal olanlara seyirci

kalarak bir bakıma Fikriye'nin aşağılanması, horlanması ortak olur. Bu duruma daha fazla tahammül edemeyen Fikriye de intihar eder. (zeki taştan, s. 168)

Topluma örnek olmak için yaptığı bu evlilikte Gazi mutlu olamaz, yıllar sonra hayatında yer alan bu iki kadın için kardeşi Makbule'ye şunları söyleyecektir:

“İki kadın beni sevdi. Biri ben olduğum için, hiçbir şey beklemeden. Öteki ise mevkim için” (s. 280)

Bu romanda Gazi'nin askeri dehası ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak tanıtılmasının yanında insani özellikleri ile de tanıtılmaya çalışılmıştır. Yazardan kaynaklanan bazı tutarsızlıklar olmakla birlikte, belli bir tarihsel dönemin öğrenilmesi ve Gazi'yi başka yönleriyle de tanıtması açısından dikkat çekicidir.

Fikriye Hanım: Roman, Gazi ve Fikriye arasında geçen duygusal ilişki ve aralarında var olduğu söylenen nikah üzerine oturtulmuş. Fakat bu roman da Fikriye, diğer karakterlerde olduğu gibi, Gazi'nin kişiliği altında ezilmiş, ikinci planda kalmıştır. Yazar romanın girişinde Fikriye'yi fiziki olarak şöyle tanıtmaktadır.

“Fikriye büyümüş, serpilmiş, güzel bir kız olmuştu. 16 yaşında, kumral dalgalı saçlı, yeşil gözlü, ince uzun boylu, zarif bir Rumeli güzeliydi.” (s.7)

Fikriye'nin fiziksel özellikleri yanında, romanda Fikriye sosyal yönüyle de tanıtılır. Fikriye ortam uygun olmadığı için okula gidememiştir. Fakat annesi Vasfiye Hanım kızının eğitimine önem vermiş, ona özel ders aldırılmıştır.

“Tevfik Paşa'nın yabancı olan eşi, tanıdığı Türk ailelerin kızlarına, Avrupalılar gibi yetiştirmeleri için Ayazpaşa'daki konağında dersler veriyordu. Fikriye'yi ona götürdüm, çok güzel ve akıllı buldu, ona ders vermeyi kabul etti. Fikriye ondan hem Fransızca dersleri aldı, hem de piyano öğrendi. (s. 43)

Fikriye'nin Gazi'ye hayranlığı ve tutkusu küçük yaşlarda başlar ve zamanla bu hayranlık tutkulu bir aşka dönüşür. Onun bütün dünyası Gazi'dir. Gazi'nin yaptığı ve söylediği her şey doğrudur ve bunları koşulsuz kabul eder. Fikriye'nin Gazi'ye karşı gelecek gücü ve cesareti yoktur, Gazi'ye olan hayranlığı ve aşkı her şeyi kabullenmesini sağlar. Fikriye'nin hayatında tek bir gerçek vardır, o da Gazi'dir. Bütün hayatı onunla şekillenmiştir, onsuz bir hayat Fikriye için ölüm demektir. Gazi Anadolu'ya geçtiği zaman Fikriye'de onunla gitmek ister ve Gazi'ye olan hayranlığını dile getirir.

“Kalbim sizinle, aşkınızla çarpacak. Ben sizsiz yaşayamam. Buna imkan yok. Sizi yitirirsem ben kahrolurum, ölürüm. İnanın sözlerime. İstanbul’un bir köşesinde çocukluğundan beri yalnız sizin aşkınızla yanıp tutuşan bir kızın olduğunu aklınızdan hiç çıkartmayın.” (s. 123)

Atatürk Anadolu’ya geçerek Milli Mücadele’yi başlattıktan sonra bu mücadeleyi Ankara’dan yönetir. Fikriye ayrılığa daha fazla dayanamayarak, Gazi’den gel diye onay beklemeden, Ankara’ya Gazi’nin yanına gitmeye karar verir. Ankara’ya giderken yolculuk yaptığı kadınlara Ankara’ya gidiş sebebini ve Gazi ile aralarındaki ilişkiyi şöyle açıklar.

“... Ankara’ya gideceğim. Nişanlım var orada. Onu görmeye gidiyorum.” (s. 157)

Fikriye ve Gazi arasında duygusal bir ilişki vardır ama bu ilişki resmiyete dökülmemiştir. Fakat Fikriye’nin tutkusu o kadar büyüktür ki Gazi ile nişanlı olduklarını söyleyebilmektedir. Fikriye Ankara’da Gazi’nin oturduğu Direksiyon binasına yerleşir. Gazi’nin yanında olmaktan çok mutludur ve buradaki her işi büyük bir mutlulukla yapar.

“...yorgunluktan harap olmuştu, ama bunu hiç belli etmemesi, paşasını güler yüzle karşılaması şarttı. Zaten o kadar keyifliydi ki elbette erkeğini mutluluk içinde karşılayacaktı.” (s. 164)

Fikriye Gazi’nin yanında, günleri mutluluk içinde geçerken, iki ay sonra abisi Ali Enver Bey Fikriye’nin yanına gelir. Ali Enver Bey bu ilişkiye karşıdır ve çevrenin dedikodusundan çekinmektedir.

“Fikriye”, dedi, “bu işin sonu nereye varacak? Çok tehlikeli bir yoldasın. Seni uyarmaya geldim. Mustafa Kemal’i sevmene bir şey demiyorum ama aynı çatı altında yaşamanız biraz tuhaf olmuyor mu? Herkes ne der buna? Ailemizin namusunu hiç düşünmüyor musun?” (s.171)

Bu sözler üzerine Fikriye abisine Gazi ile evlendiğini söyler. Aslında burada bir çelişki söz konusudur. Romanda daha önceki bölümde Fikriye, evliliğin önemli olmadığını, onun yanında olmanın kendisine yeteceğini belirtir.

“...Evlenmek umurumda değil, yeter ki kadınıınız olayım. Nikahın ne değeri var.” (s.111)

Fikriye, Gazi’ye böyle söyler, ama aslında Gazi ile evlenmek umurundadır ve kendisinde Gazi ile nikahsız yaşamaktan rahatsızlık duymaktadır. Fakat Gazi ile

evlenmek istediğini cesaret edip bir türlü söyleyemez. Bu konuda romanda Halide Edip Adivar'ın yaptığı tespitte ilginçtir.

“Ben inanıyorum ki Mustafa Kemal’e, anasının dışında, mevki için değil de sırf kişiliği için bağlı tek kadın odur. Ne var ki kendisini Paşa’nın nikahına aldırarak kadar becerikli görünmüyor.” (s. 177)

Gazi, Fikriye’yi korumak amacıyla evlenme teklif eder, Fikriye bu evlenme teklifini büyük bir mutlulukla kabul eder. Gazi’nin evlenme teklifini kabul ederken Fikriye’nin söylediği sözler aslında kendisinin de evlenmek istediğini ve birlikte yaşamaktan duyduğu rahatsızlığı göstermektedir.

“Artık kimse beni yadırgamayacak. Ne Fuat Ağabey’im ne de Enver Ağabey’im. Başkalarının gözüne kötü görünmeyeceğim. Arkadaşlarınızın eşleri beni küçümsemeyecek.” (s. 172)

Fikriye aslında Gazi’nin kendisine aşık olmadığını evlenmesinin sebebinin de kendisini korumak amacıyla olduğunu bilmektedir. Aslında bu evlenme işinin de geçekten olup olmadığı bilinmemektedir. Fikriye’nin yakınları böyle bir imam nikahının yapıldığını Gazi’ye yakın olanlar da Gazi ve Fikriye arasında yapıldığı söylenen nikahtan haberleri olmadığını söylemektedir.

Fikriye hastalığını bile Gazi’den saklamaktadır. Kardeşi Jülide gibi veremden ölmekten korkmakta aynı zamanda hastalığı bilirse bir sanatoryuma yatırılarak Gazi’den uzaklaşmaktan korkmaktadır. Fakat bu hastalığını daha fazla saklayamaz ve Gazi tarafından Almanya’da bir sanatoryuma tedaviye gitmeye ikna edilir.

Yazar romanda Fikriye için bilgili, kültürlü, cesur ve gururlu bir kadın portresi çizmeye çalışmıştır ama bunların bir kısmında başarılı olamamıştır. Fikriye özel piyano ve Fransızca dersleri almış, Rumca bilmekte ve elinden her iş gelmektedir, yani becerikli biridir. Sahip olduğu bilgi ve kültür ise ailesi, Gazi ve Gazi’nin çevresinden öğrendikleri ile sınırlıdır, bunların dışında kendisinin bilgi ve kültürünü geliştirmek gibi herhangi bir çabasına rastlanmaz. Cesurluğu ise, Fikriye’nin ablası Melahat Hanım’ın Mısır’da koleradan ölmesi üzerine annesi ile kardeşinin cenazesi ya da özel eşyalarını almak için Mısır’a gitmesi ve Ankara’ya Atatürk’ün yanına gitmesinin dışında cesurca başka bir davranışını göremeyiz. Ankara’da Halide Edip Hanım’ın Ankaralı ve İstanbullu hanımları bir araya getirmek için yaptığı toplantıya giderek, Halide Edip Hanım’a böyle bir örgütlenmede görev almak istediğini söyler. Oysa böyle bir toplantıyı yazarca bilgili, kültürlü, cesur olan ve Gazi’nin hanımı olan Fikriye’nin gerçekleştirmesi gerekirdi. Ayrıca Halide

Edip'in belirttiğine göre Fikriye, Paşa'nın kadın dostlarından çekinmektedir. Bu çizilen Fikriye portresiyle çelişmektedir.

Fikriye Gazi ile yaptığı Bursa gezisinde bazı şeyleri sorgulamaya başlar: "Fikriye ise arkadaki arabada yaşamının en mutsuz günlerinden birini yaşıyordu. Niye sanki şu anda Paşa'nın yanında değildi? ... Neden bu gezide o hep arka plandaydı?" (s.233)

Aslında Fikriye her zaman Gazi'nin yanında ikinci planda kalmıştır, hiçbir zaman özgür ve bağımsız bir kişilik olamamıştır.

Bursa gezisinden sonra Almanya'ya tedavi için sanatoryuma gönderilir. Bu arada 29 Ocak 1923 tarihinde Gazi ve Latife Hanım evlenir. Bu haberi Almanya'da tedavide iken öğrenen Fikriye'nin bütün dünyası yıkılır. Hemen İstanbul'a döner. Refet Paşa'nın evine gider, Refet Paşa'da Gazi'nin evlendiğini doğrular. Romanda dikkat çeken bir diğer husus ise Gazi'nin çevresinin, Gazi'nin Fikriye'ye soğuk davrandığının farkına varmasıdır.

"Gazi Paşa'nın Fikriye'ye çoktan beri hiçbir düşkünlüğü olmadığını anlıyordu, ama nasıl olmuş da Fikriye bu soğukluğun farkına varmamıştı." (s. 256)

Refet Paşa, Gazi'nin yaptığı ikinci evliliği şeriat kurallarıyla açıklamaya çalışır. Fakat Fikriye'yi ikna edemez, Fikriye bunu gururuna yediremez kendini feda edilmiş gibi hisseder.

"... Eğer erkek ikinci bir kadın almışsa, ilk eşini ya da birlikte yaşadığı kadını feda etmiş demektir. Ben şimdi kendimi feda edilmiş bir kadın durumunda görüyorum." (s. 256)

Romandaki bir diğer çelişki ise şudur; Gazi, Fikriye ile evlenirken bu evlilikten hiç kimsenin haberdar olmamasını ister. Bunun sebebi ise Zübeyde Hanım'ın izni olmadan bu evliliğin gerçekleşmiş olmasıdır. Ayrıca Zübeyde Hanım Fikriye'yi oğluna layık görmemektedir. Zübeyde Hanım, Latife'yi de oğluna layık görmez ve onunla evlenmesini istemez ama Gazi, Azerbaycan Elçiliği'nde verilen ziyafette Latife Hanımla evleneceğini söyler, üstelik annesinin haberi ve izni olmadan.

Gazi'de Fikriye'ye karşı tutkulu bir aşk ve bağlılık başından beri yoktur, sadece Fikriye'nin aşkına karşılık onu koruma duygusu vardır diyebiliriz. Fikriye'nin büyük aşkı ve tutkusu tek taraflı olmuştur. Fikriye Ankara'ya gitmeye karar verir, Gazi ile görüşecek, belki de her şey eskisi gibi olacaktı. Ama düşündüğü gibi olmaz, Gazi kendisini çok soğuk karşılar, Latife ise kesinlikle onu köşkte istemez,

Fikriye’de Karaoğlan Çarşısı’nda bir otele yerleşir. Burada Fuat Ağabeyi’nin İstanbul’dan dönmesini bekleyecektir. Daha sonra karar değiştirerek İstanbul’a dönmeye karar verir. Son kez köşke uğrayarak Paşa’ya veda etmek ister. Fakat bu veda ziyareti Latife Hanım tarafından reddedilir. Fikriye bunu gururuna yediremez, arabayla köşkten uzaklaştıkları esnada, Fikriye, silahı göğsüne dayayarak intihar etmeye kalkışır. Fikriye hemen hastaneye kaldırılır ve kurtarılır; fakat verem oldukça ilerlemiştir. Zaten Almanya’dan tedavisini yarıda bırakarak gelmiştir. Hastalığı gün geçtikçe artar ve 30 Mayıs 1924’te vefat eder. Fikriye tutku dercesine varan aşkının bedelini hayatıyla ödemiştir diyebiliriz.

Latife Hanım: İzmir’in tanınmış ve zengin ailelerinden Uşakizâde Muammer Bey’in kızıdır. Gazi Büyük Taarruz’dan sonra İzmir’e gelir, burada çalışmalarını yapabileceği ev arar. Lâtife Hanım Gazi’yi konaklarına davet eder. Romanda Gazi ile Lâtife’nin karşılaşmaları şöyle anlatılır.

“...Merdivenleri çıkıp salona girdikleri zaman, karşılarında siyah bir çarşafa bürünmüş, yüzü kapalı bir hanım çıktı. İşte bu Lâtife Hanım’dı Kara çarşıftan dolayı ne yaşı belli oluyordu ne de güzelliği.” (s. 220)

Lâtife, Londra’da Paris’te okumuş, İngilizce ve Fransızca bilen eğitimli biridir. Yazar burada açıkça Fikriye’den taraf olur, Lâtife Hanım’a Şüpheyile yaklaşır.

“Gazi bu kızın oralarda ne okuduğunu, hangi üniversitelerden diploma aldığını bile bilmiyordu. Belki de elinde hiç diploması yoktu, ama kendisini satmasını iyi beceriyordu.” (s.223)

Gazi, Lâtife’nin Batılı kafasından hoşlanır ve aralarındaki ilişki hızla gelişir. Lâtife Hanım’ın bütün isteği Gazi’nin eşi olmaktır. Lâtife bu isteğine 29 Ocak 1923’te Gazi ile evlenerek ulaşır.

Lâtife Hanım, hırçın, dik başlı, inatçı ve aşırı kıskanç biridir. Fikriye, Ankara’ya geldiği zaman Çankaya Köşkü’ne uğrar, Lâtife Fikriye’nin gelmesinden çok rahatsız olur ama belli etmez. Soğuk kanlı olmaya çalışarak;

“Kemal,” dedi, “size bu kadar hizmetleri olan bu hanımı bekletmeyelim. Herhalde sizde isteyeceği bir şeyler vardır. Gidip kendisini karşılayalım.” (s. 266)

Fikriye, Gazi’ye her zaman “Paşam” diye hitap eder ama Latife “Kemal” der. Lâtife, gururlu, mağrur ve dik başlıdır. Bağımsız bir kişiliği vardır ve her dediğini yaptırabilecek bir güce sahiptir.

Lâtife, Fikriye'nin köşkte kalmasına ancak bir gün göz yumabilmiş, ikinci gün Ali Çavuş'a Fikriye'yi köşkten kovmasını söylemiştir. Gazi, Lâtife'nin Fikriye'yi kovduğunu duymuş fakat herhangi bir tepki göstermemiştir. Çok sinirlenerek çalışma odasında oturmuştur. Lâtife, köşkte sözü geçen ve köşke hâkim kişidir. Gazi, Lâtife ile tartışmaz, sessiz kalır. Fikriye ile Latife'nin arasında büyük fark vardır. Fikriye, Gazi'ye tutkulu bir aşkla bağlıdır, Gazi'nin söylediği ve yaptığı her şey doğrudur, itirazsız kabul eder. Gazi'nin söylediği şeyler emirdir ve koşulsuz yerine getirir, itiraz etmez. Latife Gazi'nin kendisinden çok bulunduğu mevkiye âşıktır, ayrıca batılı bir kafaya sahiptir, Gazi'ye itiraz edecek kadar güçlüdür. Fikriye Ankara'dan İstanbul'a döneceği zaman Gazi'ye veda etmek için uğrar, fakat Lâtife bunu kabul etmez, Resuhi Bey'den Fikriye'yi kovmasını ister. Gazi bu duruma sessiz kalır. Bu davranışı gururuna yediremeyen Fikriye intihar girişiminde bulunur. Bunu duyan Gazi hemen Fikriye'nin yanına gitmek ister, Latife engel olur. Bunu Fikriye'nin intikam almak amacıyla yaptığını düşünür:

“Kemal,” dedi, “nereye gidiyorsun? Sen deli misin? Şuradan şuraya gidemezsin. Sonra ne derler? Herkes seni suçlar. Sen vurdun sanırlar. Asla dışarıya bırakmam. Bak, Fikriye senden ne güzel intikam almaya kalktı. Aklı Sıra bizi böyle yıkacak. Başka bir şey elinden gelmedi. Biz böyle oyunlara yokuz.” (s. 274)

Bu olanlar karşısında Gazi suskundur. Fikriye'nin yumuşak başlılığı, sevecenliğine karşı, Latife hırçın, kaprisli ve bildiğini yapan dik başlı birisidir. Romanda yazar her ikisini kıyaslayarak Fikriye'nin hiçbir konuda Latife ile karşılaştırılmayacağını ona rakip bile olmayacağını belirtir:

“Huysuzdu, geçimsizdi, kıskançtı, ama canavar değildi. Fikriye, Lâtife Hanım'a hiç rakip olamazdı. Gazi Fikriye'yi değil, onu seçmişti. Fikriye yenik düşmüştü, çekip gidiyordu. Lâtife Hanım ne diye uğraşacaktı bu zavallı hasta kadınla?”(s-277)

Zübeyde Hanım: Gazi'nin annesidir, otoriter ve dindar bir kadındır. Gazi üzerinde büyük bir etkisi vardır. Gazi için yapacağı işlerde Zübeyde Hanım'ın iznini almak ve onun gönlünü hoş tutmak çok önemlidir.

Zübeyde Hanım; “1857 yılında Langza'da doğmuştu. Ailesi soy olarak Anadolu'dan Rumeli'ye göçmüş Yörüklerdendi. Babasının orada büyük bir çiftliği vardı. Zübeyde çok güzel bir kızdı, çiftlikte büyüdü. Bütün gençler onunla evlenebilmek için çiftliğin kapısını aşındırıyordu ama o kimseleri beğenmiyordu.(s.9)

Zübeyde Hanım ilk evliliğini Ali Rıza Efendi ile yapar. Gazi ve Makbule'den önce üç çocuğu olur ama bunlar yaşamaz ölür.

Zübeyde Hanım dindar biridir, dini kurallar hayatının her alanında etkilidir. Gazi okula başlayacağı zaman Gazi'yi dini eğitim veren mahalle mektebine gönderir.

“ Bu okullar dini eğitime dayanıyor ve çocuklara orada Kur'an ve ilahiler öğretiliyordu.”(s.11)

Gazi yedi yaşındayken babasını kaybeder. Bir süre sonra annesi Fikriye'nin amcası Ragıp Beyle evlenir. Gazi annesini Fikriye'ye anlatırken Zübeyde Hanım'ın dindar yönünü belirtir.

“...Dinine ve inançlarına çok bağlıdır. Çevremizde ona “Zübeyde Molla” derler.”(s.47)

Zübeyde Hanım'ın Gazi üzerinde büyük bir etkisi vardır. Gazi yaptığı her işten annesinin rızasını almaya büyük önem verir. Zübeyde Hanım'da oğluna çok düşkündür, onu çok sever, çoğu kızı oğlu ile evlenmeye layık görmez. Fikriye Gazi'yi görmek için Akaret'lerdeki eve geldiği zaman Zübeyde Hanım bundan büyük bir rahatsızlık duyuyordu, Fikriye'yi oğluna layık görmüyordu.

“Zübeyde Hanım Fikriye'nin oğluna gösterdiği bu aşırı ilgiden biraz rahatsızlık duyuyordu. Fikriye'yi seviyordu ama onu asla gelini olarak görmek istemiyordu. Onun kafasında soylu ve ünlü ailelerden bir kız vardı. Sözelimi, bir nazır ya da sadrazam kızı. Zübeyde Hanım kafasında bunları kurdukça, Fikriye'yi küçümsüyor ve sakıncalı buluyordu.(s.81-82)

Zübeyde Hanım Latife Hanımı da oğluna layık görmez, onunla da evlenmesini istemez. Fakat Zübeyde Hanım oğlunun istediği gibi bir kızla evlendiğini göremeden İzmir'de vefat eder.

Ali Rıza Efendi: Gazi'nin babası, sessiz ve ağır başlı biridir. “Manastır'ın Kocaali Bucağı'ndandı. Ataları oraya, Fatih Sultan Mehmet'in zamanında Konya ve Aydın tarafından, sınırları korumak için gönderilen Yörük Türklerindendi. Bütün o Yörükler iri yapılı insanlardı. Onlara o zamanlar sınır gazileri deniyordu.” (s.9)

Ali Rıza Efendi, böyle bir soydan geliyordu. İnce ve zarif bir adamdı. Önceleri Asakir-i Milliye Taburuna gönüllü olarak katıldı. Çetecilere ve komitacılara karşı savaştı, Teğmenliğe yükseldi. Uzun bir süre de Selanik ve Evkaf Dairesi'nde kâtip olarak çalıştı. (s.9)

Ali Rıza Efendi o sıralar 36 yaşlarındadır ve hala bekârdır, rüyasında gördüğü kızla evlenmek ister ve çevresinde öyle bir kız arar.

Ali Rıza Efendi'nin rüyası şöyledir:

“Rıza Efendi o sıralarda bir rüya gördü ve rüyasında gördüğü kıza aşık oldu. Kararını da verdi, rüyada gördüğü kıza benzer bir kız görürse ne yapıp yapıp onunla evlenecekti. (s.9)

Bir gün Zübeyde Hanım'ı görür ve onu çok beğenir, tıpkı rüyasındaki kıza benzemektedir. Zübeyde Hanımla evlenir. Mutlu ve huzurlu bir evlilikleri olur. Gazi 7 yaşındayken vefat eder.

Ragıp Bey: Fikriye'nin amcası, Memduh Bey'in kardeşi, sessiz, kendi halinde birisidir. Yunanistan'dan kardeşiyle birlikte Selanik'e gelirler. Ragıp Bey Selanik'te Reji İdaresinde, yani Tekel'de kolculuk, bir tür koruculuk işine girer. Reji'deki işinden hoşnuttu. Büyük oğlu büyümüş; asker olmuştu, eşi de bir süre sonra ölünce kızı Rukiye ile yalnız kalır. Daha sonra Zübeyde Hanımla ikinci evliliğini yapar. Sakin, ağırbaşlı, iyi bir insandır. Selanik'ten hiç ayrılmaz orada vefat eder.

Memduh Hayrettin Bey: Fikriye'nin babası kendi halinde kalender birisidir. Yunanistan'dan Selanik'e göç ederken yolda çeteciler tarafından ailenin bütün mal varlıkları ellerinde alınır. Perişan bir halde Selanik'e varırlar. Perişan durumlarına ve bütün mal varlıklarını kaybetmelerine üzülen kadın ve çocuklar ağlaşıırken onların bu durumunu garip sayan Memduh Bey şöyle cevap verir. Bu cevap aynı zamanda bir dünya görüşünün de ifadesidir.

“Ahmak odur ki dünya malı için gam yiye, kim bilir kim kazana kim yiye.”
(s. 8)

Selanik'e geldikten sonra Memduh Bey kendisine bir gaz bayiliği bulur, fakat bu işinden sıkılır, aklı fikri İstanbul'a taşınmaktır. Eşini ve çocuklarını alıp Selanik'ten göç ederek İstanbul Akbıyık Mahallesindeki konağa yerleşir.

Gazi akademinin son sınıfındayken Memduh Bey damar tıkanıklığından vefat eder.

Vasfiye Hanım: Fikriye'nin annesi, silik bir karakter insanlar ve olaylar üzerinde herhangi bir gücü ve etkisi yok. Sakin, ağırbaşlı, kendi halinde biri. Kızının Gazi'ye olan düşkünlüğünü biliyor ve onların daha sık bir arada olmalarını sağlamak için ortam hazırlamaya çalışıyordu. 1918 yılında Vasfiye Hanım aniden ölür.

Melâhat: Vasfiye Hanım'ın büyük kızı. Mısırlı bir doktorla evlenmiş ve mutlu olmuştur. Fakat bu mutluluk kısa sürmüştür. Mısır'da çıkan kolera salgınında Melahat ve kocası ölür.

Jülide: Fikriye'nin küçük kardeşi. Jülide Fikriye'ye hayrandır, onun dostu ve sırdaşdır. 20 yaşında veremden ölür.

Makbule: Atatürk'ün kız kardeşi, biraz dik kafalı, hırçın bir tip, aklına koyduğunu yapıyor. Fikriye ile hiç anlaşıyor ve abisinin Fikriye ile evlenmesin hiç istemiyor. Bu konuda Makbule'de annesi gibi düşünüyor, ona göre abisi sultanlara layık birisidir. Fikriye'nin abisine olan yakınlık ve düşkünlüğüne sinirlenir.

“Aman ne yapışkan kız şu Fikriye, bir gün bir kısmeti çıksa, evlenip gitse de kurtulsak.”(s.82) Makbule Hanım iki evlilik yapar.

Ali Enver: Fikriye'nin abisi, Mustafa Kemal'in Harbiye'deki öğrencilik yıllarından arkadaşısıdır. Atatürk Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlattığı zaman Ali Enver de Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılır.(s.54)

Sinirli, otoriter ve geleneklere bağlı bir tip olarak karşımıza çıkar. Ali Enver kardeşi Fikriye'nin Gazi'yi sevmesine bir şey demez. Ama kardeşinin Ankara'da Gazi'yle birlikte yaşamasına karşı çıkar. Kardeşinin gelenekler dışında bir ilişki içinde olmasını kabullenemez. Ali Enver kardeşine:

“Fikriye,” dedi, “bu işin sonu nereye varacak? Çok tehlikeli bir yoldasın. Seni uyarmaya geldim. Mustafa Kemal'i sevmene bir şey demiyorum ama aynı çatı altında yaşamamız biraz tuhaf olmuyor mu? Herkes ne der buna? Ailemizin namusunu hiç düşünmüyor musun?” (s.171)

Abisinin bu tepkisi karşısında Fikriye, Gazi ile evlendiğini söyler ve evlilik olayının nasıl olduğunu anlatır. Gazi'nin bu evliliği bir süreliğine kimsenin duymamasını ve bir sır olarak kalmasını istediğini belirtir. Ali Enver Fikriye'nin söylediklerine şaşırır ve şüphelenir:

“Buna çok şaşırdım” dedi... “benim bildiğim Mustafa Kemal açık sözlüdür, dürüsttür, merttir. Hiç gizli kapaklı iş yapmaz. Yoksa ben üzülmeyleyim diye bu evlenme işini kafandan kurdun?” (s.174)

Ali Enver, Gazi'yi sevmesine, güvenmesine rağmen kendisine haber verilmediğinden ve kardeşinin anlattığına pek inanmadığından dolayı kardeşinin yanından biraz buruk ayrılır. Burada da bir çelişki söz konusudur. Kardeşine küsen

ve onun anlattığına pek inanmayan Ali Enver nedense Direksiyon Binası'nda Gazi'yi beklemez ve bu konuda ona soru sormaz.

Ali Enver'le Fikriye'nin küslüğü Fikriye ölünceye kadar devam eder. Almanya'dan Türkiye'ye dönerek Ankara'ya giden Fikriye abisine gidemez çünkü abisi hala Gazi ile yaşadığı ilişkiden dolayı kardeşine dargındır, bu dargınlık Fikriye ölünceye kadar devam eder.

Enver Bey: Romanda İttihatçıların lideri olarak gösterilir. Enver Bey kişisel hırsları ve istekleri fazla olan bir insan olarak karşımıza çıkar. Kendi kişisel çıkarları için yapamayacağı şey yoktur. Gazi'de Enver Bey'den hiç hoşlanmamaktadır.

“Onun beceriksiz ve hırslı bir olduğunu düşünüyordu.” (s.30)

“Enver Bey'e hiç güveni yoktu. Onu, kişisel hırslarıyla devleti felakete sürükleyen biri olarak görüyordu.” (s.45)

21 Temmuz 1913'te Edirne Bulgarlardan geri alınır. Enver Bey'in bu konuda hiçbir payı olmamasına karşı bu başarıyı kendi başarısı gibi üstlenir:

“Enver Bey artık ulusal kahraman sayılıyordu. Albay bile olmadan generalliğe yükseldi. Hanedandan Naciye Sultanla evlendi. Harbiye nazırlığını da üstlenerek Genel Kurmay Başkanlığına atandı.” (s.49)

Enver Bey kişisel hırslarını gerçekleştirmek ve iktidar sahibi olmak için yapamayacağı şey yoktur. Bu romanda bu uğurda cinayet bile işleyebilecek yapıda biri olarak gösterilir:

“1913 Ocak ayının son günlerinde kabine, Babıali'de Sadrazam Kamil Paşa'nın başkanlığında toplantıdayken dışarıda gösteriler oluyordu. Bunları İttihatçılar düzenlemişlerdi... Enver Bey yanında Talat Bey olmak üzere İttihatçılar gürültüyle toplantı salonuna girdiler... Enver Bey'in hemen arkasında bulunan Yakup Cemil tabancasını çekerek, ateş eder, kurşunlar Nazım Paşa'nın kalbine saplanmıştı.” (s.45)

Enver Bey kişisel hırsları ve iktidar hırsı yüzünden Osmanlı devletini bir oldu bittiye getirerek Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşına girmesine sebep olur. Bu savaşta Osmanlı Devleti ve müttefikleri yenilince ülkeden kaçar.

Sadrazam Damat Ferit Paşa: padişahın kız kardeşiyle evlidir. Bu sayede sadrazam olmuştur. Kendi çıkarlarını düşünen ve aynı zamanda İngiliz hayranı biridir.

“Damat Ferit Vahdettin’in kız kardeşi Mediha Sultanla evli olduğu için padişahın eniştesi durumundaydı ve hünkârın ona büyük güveni vardı. İngilizlerin dostu sayıldığı içinde hünkâr onu iş başına getirmişti. (s.122)

Anadolu’da itilaf kuvvetlerine karşı Milli Mücadele verilirken bu mücadeleyi baltalamak yok etmek için elinden geleni yapmıştır. İtilaf kuvvetleri yenilgiye uğrayınca Damat Ferit’te ülkeden kaçar.

Vahdettin: 15 Aralık 1918’de Gazi ile Almanya gezisine gittiği zaman Osmanlı tahtının veliahdıdır. Gazi Vahdettin’i ilk gördüğu zaman, uyuşuk, uyurgezer biri olarak tanır. Almanya gezisinde Gazi ile sohbet ederler. Gazi düşündüğu gibi biri olmadığını Vahdettin’le ülke için bir şeyler yapılabileceğini, ülkeyi bu kötü gidişten kurtarabileceğini düşünür.

Gazi 4 Temmuz 1918’de Vahdettin padişah olduktan sonra kendisiyle görüşme yaparak, padişahın başkumandanlığı üzerine almasını, kendisini de genelkurmay başkanlığına getirmesini ister. (s. 109)

Vahdettin bu öneriyi reddeder, eğer bu öneriyi kabul ederse Enver Bey ve ekibinin onu tahttan indireceğinden korkar. Vahdettin’in bu tavrı karşısında Gazi Vahdettin’le hiçbir şey yapamayacağını anlar.

Vahdettin romanda eski, köhnemiş bir sistemin temsilcisidir. Padişah olarak tahtta oturmasına rağmen hiçbir gücü ve yetkisi yoktur. Tek amacı padişahlığını devam ettirmek, tahtını korumaktır. Ülke ve ülkenin geleceği umurunda değildir. Ülkeyi uçuruma götüren Enver Bey ve ekibine hiçbir şey yapamaz, tahtını kaybetmekten korkar. Tahtını korumak uğruna, ülkeyi işgal eden itilaf kuvvetlerine ses çıkarmaz / çıkaramaz Milli Mücadeleyi yok etmek amacıyla onlarla işbirliği yapmaktan kaçınmaz. Milli Mücadele zaferle sonuçlanıp, 1922’de saltanatın kaldırılmasıyla Vahdettin ülkeden kaçar.

Selahattin Bey: Gazi ile beraber Picardie’deki manevraları izlemek için Fransa’ya giden bir binbaşısıdır. Romanda tutucu bir karakter olarak gösterilir. Gazi Osmanlı sınırını aşıp Sırp sınırına girince başındaki fesi çıkarıp kasket giymesi üzerine Gazi’yi eleştirir.

“Ne yapıyorsun?” diye sordu. “Biz sayei şahanede (padişahımızın sayesinde) birinci mevkide seyahat ediyor ve devleti temsil ediyoruz. Osmanlığımız, Müslümanlığımız belli olmalıdır.” (s.27)

Selahattin Bey tutucu olmasına rağmen aynı zamanda gururlu ve onurlu bir insandır. Yukarıda tutucu olarak gösterilen Selahattin Bey aslında yerinde ve zamanında davranmak isteyen biridir diyebiliriz.

Bir süre sonra Selahattin Bey’de fesini çıkarır ve kasket giyer. Bu duruma şaşırان Gazi bu davranışının sebebini sorduğunda; “öyle demiştim ama şimdi zamanı geldi” der. (s.28)

Bu olaydan sonra Selahattin Bey Mustafa Kemal’le çok iyi dost olur.

Aslında bu karakterin romanda önemli bir fonksiyonu yoktur. Romandaki çoğu karakterin adeta Gazi’nin davranış ve düşüncelerine açıklık getirmek, yaptıklarının doğruluğunu kanıtlamak, Gazi’nin üstünlüğünü ortaya koymak için var olduklarını söyleyebiliriz.

Madam Corinne: Balkan Savaşında şehit düşen Yüzbaşı Ömer Lütfü Bey’in İtalyan kökenli eşi. (s.146)

Madam Corinne uzun yıllar Paris’te kalmış ve konservatuarda okumuştur. İtalyanca’nın yanında Fransızca ve Türkçe’yi çok iyi konuşuyordu. Madam Corinne iyi yetişmiş, bilgili, kültürlü ve batılı bir kadındır.

“Mustafa Kemal Madam Corinne’le konuşup tartışmaktan zevk alıyordu. Bu konuşmalar gece geç saatlere kadar uzuyordu.” (s.83)

Doktor Fikret: Doktor Fikret’le Mustafa Kemal Derne Cephesi’nde tanışıp iyi dost olmuşlardı. İkisinin de içi vatan aşkıyla yanıyordu. İkisi de Namık Kemal ve Tevfik Fikret hayranıydılar. İkisi de güzel kızlardan ve kadınlardan çok hoşlanıyordu. İkisi de alaturkayı ve halk türkülerini seviyor ve birlikte şarkı söylüyorlardı. (s.55)

Doktor Fikret Gazi gibi ilerici ve devrimci bir insandır. Ülke savunması için “cepheye gönüllü olarak gider. Kurtuluş savaşına katılır, Gazi’nin yakın arkadaşıdır. Dr. Fikret Seçkin bir aileden geliyordu soyu, annesi tarafından şeyh Edebalı’ ye dayanıyordu. Büyük babası kayseri kumandanı Şerif paşaydı. İstanbul’ da Tıbbiye’ de hürriyet için savaşan gizli bir örgüte katıldığı için tutuklanmış ve bir hayli işkence görmüştür. Tıbbiyeyi bitirdikten sonra bir süre ittihatçılarla çalışmış ve sonra gönüllü olarak Trablus’ a gitmiştir.(s.55)

Halide Edip Adıvar: Milli mücadele dönemi kadın aydın ve yazarlarından. Milli Mücadeleye destek vermiştir. Milli Mücadelenin devam ettiği dönemlerde Amerikan Mandasını savunur ve manda yönetiminin kabul edilmesi için

Atatürk' e Amerikan Mandası'nı öven uzun bir mektup yazar. Fakat bu öneri Sivas Kongresi'nde reddedilir.

Kurtuluş savaşının devam ettiği yıllarda Ankara'da bulunan İstanbullu kadınlarla, Ankara' da yaşayan kadınları bir araya getirmek ister ve bu amaçla geniş bir toplantı düzenler.(s.177)

Süreyya Bey: Üsküdar' da doğmuş, idadi ve Rüştîye' yi bitirdikten sonra Mülkiye Mektebi'nde okumuş, sonra da Trakya' da Cuma-i Bala kaymakamlığına atanmıştı. Gazi ile Süreyya Bey burada tanışmış, Trablusgarp savaşı'nda Gazi'nin kumandasındaki birliğe verilmiş dostlukları daha da perçinleşmişti-Milli Mücadele' de Gazi'nin yanından hiç ayrılmadı, Milli Mücadele' den sonra da yeni kurulan devlette görevler aldı.

Claude Farrere: Ünlü Fransız yazar, daha önce İstanbul'a gelmiş ve ittihatçılara karşı Abdülhamit' i savunan yazılar yazmıştı. Türklere büyük sempatisi vardı.

Romanda Farrere şöyle tanıtılır:

“ İzmit' e geldiği yıl, 46 yaşında ünlü bir roman yazarıydı. İzmit'te Gazi ile buluşur ve onunla sohbet eder. Bu görüşmeden sonra yazar Fransa'nın politikası ne olursa olsun Mustafa Kemal'in yanında yer alacağını belirtir.(s.188)

General Trikupis: Yunan Orduları Başkumandanı, Büyük Taarruz' da esir edilir. Esir olduğu zaman yorgun ve bitkin bir haldedir. İntihar edemeden teslim olmanın acısını yaşar. Fakat Türk askerinin ve Gazi' nin kendilerine karşı olan iyi davranışlarına şaşırır, neden burada olduklarını ve ne için savaştıklarını sorgulamaya başlar.

Albay Ravlenson: Lord Curzon'ın yeğeni Erzurum'daki İngiliz askeri birlik komutanı ve temsilcisi itilaf kuvvetlerinin temsilcisi Ravlenson savaşı kazanan tarafta olmanın ve ayrıca Curzon'ın yeğeni olması sebebiyle küstah ve kibirli biridir.

Ravlenson aldığı güce dayanarak Gazi' den Erzurum Kongresi'nin yapılmamasını, İngiliz Hükümeti'nin böyle bir kongreye izin vermeyeceğini, eğer yapılırsa zor kullanacağını söyler.(s.139)

Bunun üzerine Gazi;

“Biz ne hükümetinizden izin istedik ne de sizden. Böyle bir izin asla söz konusu olamaz” der.(s.139)

Ayrıca Ravlenson, Türk askerinin elindeki silahların kendilerine teslim edilmesini istemektedir. Ama bu teslim işi bir türlü gerçekleşmemektedir. Bunun için

Atatürk'ten yardım istemeye karar verir. Atatürk'le ikinci görüşmesinde artık yetkinin kimin elinde olduğunun farkındadır, birinci görüşmedeki gibi küstah ve kibirli bir tavrı yoktur.(s.140)

Salih Bozok: Atatürk'ün gençlik arkadaşı, her türlü düşüncesini rahatlıkla tartışabildiği ve güvendiği biridir. Sürekli Gazi'nin yanındadır. Milli Mücadele yıllarında ve yeni hükümette Gazi'nin başyaveridir. Fikriye ile Gazi arasındaki ilişkiyi bilmesine rağmen Gazi'nin Latife ile evlenmesini istemektedir.

Rauf Bey: Ankara'da kurulan hükümette bakanlar kurulu başkanıdır. Milli Mücadelede Gazi'nin yanında yer almış, Gazi ile on yıla yakın bir süre birlikte çalışmış, Gazi'nin güvenini kazanarak bakanlar kurulu başkanlığına getirilmiştir. Gazi saltanat rejimine son vermek istediği zaman, saltanattan yana tavır koymuş ve meşrutiyet rejiminin devamını istemiştir. Gazi, mecliste saltanatın kaldırılacağını duyurması için Rauf Bey' görev verir. Rauf Bey bunu yapmazsa siyasi yaşamının sona ereceğini düşünür ve meclis kürsüsünde saltanatın kaldırılmasını büyük bir coşkuyla savunur. Rauf Bey'in bu davranışına Gazi çok şaşırır.

“Rauf Bey'in Bu uysal davranışı Gazi'yi çok şaşırttı. Gazi, acaba Rauf Bey eskiden içten olmadan mı konuştu, yoksa sonradan etkim altında kalarak mı düşüncelerini değiştirdi? Diye kendi kendine soruyor ve bunun yanıtını vermekte güçlük çekiyordu.” (s.243)

Refet Bey: Milli Mücadelede Gazi'ye destek vermiş, onun yanında olmuştur. Refet Bey, Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Milli Savunma Bakanı'dır. Rauf Bey gibi saltanatın kaldırılmasına karşıdır. Fakat Refet Bey'de Rauf Bey gibi bu düşüncesinde fazla ısrar edemez. Gazi saltanatın kaldırıldığını Vahdettin'e bildirme görevini Refet Bey'e verir.

“Refet Paşa hiçbir yorum yapmadan Vahdettin'e Meclis'in kararını okudu.” (s.243)

Ali Fuat Paşa: Atatürk'ün askeri akademiden, samimi arkadaşlarından biridir. Milli Mücadele'de Gazi'nin yanında yer almıştır. Saltanatın kaldırılması konusunda görüş bildirmekten kaçınır. Ali Fuat, romanda Gazi ile Fikriye arasında yapılan imam nikahının şahidi olarak gösterilir. (s.175)

Mahzar Müfit (Kansu): Milli Mücadele'ye destek olduğu için, Osmanlı Hükümeti tarafından Bitlis valiliğinden uzaklaştırılmış, eski bir validir. Erzurum Kongresi'nde Atatürk'ü karşılayanlar arasındadır. Bu kongreden sonra Gazi'nin

yanından hiç ayrılmayarak Milli Mücadele yıllarında hep Gazi'nin yanında yer almıştır. Yeni kurulan hükümette de çeşitli görevler üstlenir.

Dilaver Bey: Ankara Emniyet Müdürü ve Gazi'nin güvenini kazanmış biridir.

“Bir zamanlar Ankara’da içki yasağı vardı ve yasa o dönemde yürürlükteydi. Emniyet Müdürü Dilaver Bey’de kendi bağından üzüm yetiştiriyor ve kaçak rakı ürettiyordu. Eşine dostuna dağıttığı rakılara da Dilaver rakısı deniyordu.” (s.275)

Bu durum romanda bir çelişkiyi göstermektedir. İçki yasağının yürürlükte olduğu bir dönemde, yasayı korumak ve uygulamakla görevli birinin, üstelik üst konumda birisinin kaçak içki üretmesi ilginçtir.

Mustafa Fehmi Efendi: Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin ilk Şeriye vekili’dir. Gazi ile Fikriye’nin dini nikahlarını kıymıştır. İstanbul Hükümeti, Milli Mücadele liderlerinin öldürülmesi için fetva yayınlayınca, Mustafa Fehmi Efendi de karşı fetva yayınlar “düşmanla işbirliği yapanların, bu uğurda adam öldürenlerin, günahların en büyüğünü işlemiş olacaklarını ilan ediyordu.” (s.285)

4.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkileri

Bu bölümde Gazi ve Fikriye romanında Topuz’un anlattığı toplumsal ve siyasal yapı ele alınmaya çalışılacaktır. Eserde anlatılan toplumsal yapı ile gerçek toplumsal yapı, yazarın eserinde ortaya koyduğu dünya görüşü ile egemen ideolojinin hem toplum üzerinde hem de birey üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Goldmann sanat yapıtındaki toplumsal yapı ve ilişkileri şöyle açıklamaktadır:”...Sanat yapıtlarında kimi zaman kısmen, hatta kimi zaman tamamen ilerici olabilecek kendine özgü bir işlevi vardır. Ancak toplumsal ilerleme iki farklı anlamdan birine gelebilir: Yeni bir düzeninin yeni yaratımı, yeni gruba uygun bir düzene yönelinmesi (yada muhafazâkarsa, eski düzenin korunması) ama aynı zamanda karşı çıkılan grupların reddi, baskı ve hüsrânın ve aynı zamanda verili doğrudan gerçekliğe artık uygun olmayan, geçmişe denk düşen yapıların reddi.”⁸⁰

Romanda, bütün gücünü ve otoritesini kaybeden Osmanlı İmparatorluğu ile İmparatorluğun temsilcisi olan Sultan’ın, tahtını yitirmemek için, İşgal kuvvetlerinin ülkeyi işgal etmesine göz yumması ve her dediklerine boyun eğmesi, II:

⁸⁰ Goldman, , "Betimleme; Anlama ve Açıklama", DeFTER Dergisi S:48-49.

Meşrutiyet'ten sonra iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin lideri Enver, Talat ve Cemal Paşa'ların da kendi kişisel hırslarının peşinde koşmaları, I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında katılarak ülkeyi bir felakete sürüklemeleri ile Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, ülkenin kurtuluşunun ne Osmanlı Devleti ve yabancılara ne de Enver Bey ve ekibine güvenerek gerçekleşmeyeceğinin farkına varmalarıdır. Atatürk her yönden tam bağımsız bir ülke istiyordu. Böyle bir ülkenin de kurulması için her türlü bağımlılığa karşı çıkarak, düşmanın ülkeden kovulması için savaşılması gerekiyordu. Bunlar gerçekleştiği zaman yeni kurulan bir ülkede yönetim şeklide saltanat olamazdı. Atatürk bu düşüncelerini gerçekleştirmede kendine ve Türk halkına güveniyordu. Romanda işlenen temalardan biri yukarıda bahsettiğimiz, eskimiş köhne bir sistemin ne pahasına olursa olsun kendi varlığını devam ettirmeye çalışması ve onun karşısında bu eskimiş düzenin daha fazla devam edemeyeceğini görüp, yeni bir düzen kurmaya çalışan grubun çatışmasıdır.

Romanda işlenen diğer tema, Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişkidir. Yazar, Gazi ve Fikriye arasında geçen duygusal ilişkiyi anlatırken aynı zamanda kadın erkek ilişkisine de farklı bir bakış açısı getirmeye çalışmaktadır. Yazar romanda kadın ve erkeğin evlilik bağı olmadan da özgürce bir arada yaşayabileceklerini savunmaya çalışır fakat geleneklerin çok kuvvetli olduğu bir dönemde böyle bir şey mümkün değildir, bu düşünce dönemin toplumsal gerçekliğine aykırıdır.

Gazi ve Fikriye'de, tek derdi tahtını korumak olan Padişah ile iktidarı elinde tutan İttihatçıların kendi kişisel hırslarının peşinde koşmaları, ülkeyi I. Dünya Savaşı'na sokarak felakete sürüklemeleri ve ülkenin İtilaf kuvvetlerince işgal edilmesi sonucu toplumsal yapının ve ilişkilerin bozulduğu bir tolum vardır. Bozulan bu toplumsal yapı içerisinde insani değerler yok olmuş, toplumdaki insan ilişkileri çıkar ilişkisine dönüşmüştür. Bu toplumsal yapıya uymayan bireyler, var olan durumu kabullenmeyip örgütlenerek hem saltanat rejimine hem de işgal kuvvetlerine karşı mücadele başlatmışlardır.

İşgal kuvvetleri, kendi emperyalist emellerini gerçekleştirmek için, Osmanlı Hükümeti'ni kullanmakta, kişilere altınlar(rüşvet) vererek kendi taraflarına çekmeye çalışmaktadırlar. Bu yolla kendilerine karşı olan insanları sindirmeye çalışmış, bunun sonucu olarak sağlıklı olmayan ve bölünmüş bir toplum ortaya çıkmıştır. Gazi ve Fikriye'nin aşkı da böylesi bir toplumda gelişir. Fikriye, Gazi'ye tutkulu bir aşkla bağlanır, aslında bu aşk aynı zamanda Fikriye'nin dramıdır da. Yaşadığı toplumda

Fikriye iyi bir eğitim imkanı bulamaz, bağımsız bir kişilik oluşturamaz. Gazi onun bütün dünyasıdır. Onu kaybederse Fikriye yaşayamayacağını düşünür. Gazi, Latife ile evlendiği zaman Fikriye kahrolur, intihar girişiminde bulunur, verem hastalığı çok ilerlemiş olduğu için de bu hastalıktan kurtulamayarak ölür. Aslında bu Fikriye'nin değil, o zamanki toplum yapısında var olan çoğu kadının dramıdır. Yazar, romanda kadın ve erkeğin aralarında her hangi bir nikah akdi bulunmadan uygarca bir arada yaşayabileceklerini Fikriye'nin ağzından söylemeye ve vurgulamaya çalışır ama bu o zaman ki toplum içerisinde pek mümkün değildir. Çünkü o dönemdeki, toplumsal, ekonomik ve kültürel düzey böyle bir yaşamı kaldıracabilecek düzeyde değildir. Romanda, Gazi ile Fikriye arasında yapıldığı söylenen gizli imam nikahı da bunu desteklemektedir.

Padişah kendi tahtını koruyabilmek için, İtilaf kuvvetlerinin istediği her şeyi yapar, ülke ve insanlar umurunda değildir. Bu sistem gücünü halktan değil, İtilaf kuvvetlerinden ve onlarla işbirliği yapmaktan almaktadır, artık miadını doldurmuş köhne bir sistemdir. Saltanat rejimi ve İtilaf kuvvetlerine karşı başlatılan Kurtuluş Savaşı başarıyla sonuçlanır. Düşman ülkeden çıkarılır, saltanat kaldırılır, saltanat rejiminin yerine zamana uygun ve halka dayanan Cumhuriyet kurulur.

4.2.4.1. Siyasal Düzey

Gazi ve Fikriye'de yazar, belli bir dönemi kronolojik olarak ele alır ve anlatır. Anlatılan dönem 1911 ile 1924 yıllarını kapsar. Yazar romanında 13 yıllık bir zamanı ele almaktadır. Bu zaman dilimi içerisinde Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşları anlatılır, Anadolu'nun işgal süreci ortaya konularak, Atatürk'ün Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlatma sürecine nasıl gelindiği ile Milli Mücadele'nin hangi koşullar altında, kimlere karşı mücadele verdiği ve bu mücadelenin başarıya ulaşması süreçleri gözler önüne serilmeye çalışılır. Yazar bunları anlatırken tarihteki gerçek kişi ve olaylara ve yaşanan bu olayların gerçek tarihlerine yer verir. Olaylar ve kişiler arasında her hangi bir sapmaya gitmez. Anlattığı olaya akıcılık kazandırmak ve sürükleyici olmasını sağlamak için Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişkiye yer vererek, bu ikili arasındaki gizli nikahı anlatır.

Gazi ve Fikriye romanının yazıldığı ve yayınlandığı yıllar 2000'li yıllardır. Romandan anlatılan olaylar yaşanıp bitmiştir. Topuz'un bu romanı yazmasının sebebi, Milli Mücadele'nin hangi koşullar altında kazanıldığını genç nesile anlatmak

ve göstermektir, kendisi 1923 doğumludur yani Cumhuriyet’le yaşıttır. Milli Mücadele dönemini yaşamasa bile o dönemi yaşayan yakın çevresi Cumhuriyet’in nasıl ve hangi koşullarda kurulduğunu ne tür fedakarlıklar yapıldığını kendisine anlatmıştır, bu konularda yazar bilgi sahibidir. Ayrıca kendisi Milli Mücadeleden sonra hız verilen kültür devrimini bire bir yaşamış içinde bulunmuştur. Aslında Topuz’un romanlarına bir kuşak romanı diyebiliriz. (Gazi ve Fikriye, Çamlıca’nın Üç Gülü, Devrim Yılları, Tavcan... Gibi romanları belli bir dönemi gözler önüne serer.)

Topuz’un 2000’li yıllarda Milli Mücadele ve yapılan kültürel, ekonomik ve siyasal devrimleri anlatan romanlar yazmasının sebebi, şu an içinde yaşadığımız Cumhuriyet rejiminin kolay kazanılmadığını, bu rejimi kurmak için yapılan fedakarlıklar ve çekilen sıkıntıları gözler önüne sermek, Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan sosyal devrimlerin amaçlarını göstermek, yapılma amaçlarını açıklamak, bu devrimler yapılırken insanların yaptığı çalışmaları, gösterdikleri özverileri anlatarak, genç kuşaklara aktarmak, onları bu konuda bilgilendirmek ve Cumhuriyet rejimi ile yapılan devrimlere sahip çıkmak olduğunu söyleyebiliriz.

Romanın önemli mekanlarından biri Selânik’tir. Selânik, Gazi’nin ailesinin yaşadığı, çocukluk ve gençlik yıllarının geçtiği ve ilk devrim düşüncelerinin oluştuğu mekandır. Henüz Balkan Savaşı başlamamıştır, her milletten insan barış içinde bir arada yaşamaktadır. Romanda Selânik’in mekan olarak seçilmesinin nedenlerinden biri, Gazi’nin siyasi düşüncelerinin ilk tohumlarının Selânik’te atılması, ikincisi ise “Mustafa Kemal 1905 yılının ilk ayında Kurmay Yüzbaşı olarak Harp Akademisi’ni bitirir. Amacı Selânik’te bir göreve atanmak ve en yakın arkadaşlarıyla birlikte orada devrimcileri örgütleyerek rejimi temellerinden sarsmaktır. Abdülhamit’in devrilmesi için en iyi ortamın Balkanlarda, Rumeli’de ve Makedonya’da olduğuna inanıyorlardı.”(s.20)

Ayrıca Selânik İstanbul’a yakındır. Gazi Selânik’te olursa İstanbul’da gelişen siyasi olaylardan hemen haberdar olacağını ve bu olaylara müdahale edebileceğini düşünmektedir. Ama Gazi, Enver Paşa ve ekibince sürekli olarak Selânik ve İstanbul’dan uzak tutulmaya çalışılmaktadır.

Balkan Savaşı’nda Selânik’te elden gider. Gazi buradan başlatılacak bir devrim düşüncesinin artık imkansız olduğunu görür. Düşüncelerini gerçekleştirebileceği yer artık İstanbul’dur. Mustafa Kemal Sofya’da bunları düşünürken, siyasal hava gittikçe gerginleşiyordu.

“Avusturya veliahdı Ferdinand ve eşinin 28 Haziran 1914’te öldürülmesi, bardağı taşıran son damla oldu. Bu olaydan bir ay sonra, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan’a savaş ilan etti. Ondan üç gün sonra da Almanya Rusya’ya savaş açtı. Osmanlı Devleti’nin başında bulunan İttihatçılar, yani Enver, Talat ve Cemal Paşalardan oluşan yöneticiler de Almanya’yla anlaşarak Rusya’ya karşı kendilerini güven altında tutacaklarını umut ediyorlardı. Dahası Kafkasya’yı ele geçirmeyi, oradan da Orta Asya ülkeleri üzerine yürüyerek güya Pantürkizm serüvenini gerçekleştirmeyi hayal ediyorlardı. Öte yandan da Batı Trakya’yı, Mısır’ı ve Kıbrıs’ı yeniden alacaklardı.”(s.60)

Böylesi bir siyasi ortam içinde Osmanlı Devleti, Enver Paşa ve ekibinin bir oyunu sonucu I. Dünya Savaşı’na Almanya’nın yanında katılır. Sofya’da bulunan Atatürk nerede olursa olsun, savaşın içinde yer almak istiyordu. Aralık 1914’te doğrudan Enver Paşa’ya yazarak, cepheye gitmek istediğini bildirir, ancak olumsuz cevap alır. Enver Paşa’ya ikinci kez bir yazı gönderir, bu yazısına uzun süre cevap alamaz, bunun üzerine Atatürk İstanbul’a gitmeye karar verir. Sofya’dan ayrılacağı gün kendisinin 19. Fırka’nın başına atandığını öğrenir.

Yazar, romanında Padişahın, işgal kuvvetlerinin ve Enver Paşa’nın elinde kukla olduğunu, tahtını korumak için her türlü tavizi verdiğini, Enver Paşa’nın da beceriksiz, iktidar hırsıyla dolu, macera peşinde koşan ve güvenilmez kıskanç biri olduğunu, ülkeyi felakete sürükleyenlerin beceriksiz saltanat yönetimi, Enver Paşa ile ekibinin olduğunu vurgular.

Romanda toplumsal yapı ve siyasi düzen açısından önemli bölümlerinden biri VIII. Bölüm (Vahdettin’le Birlikte Almanya Gezisi) dür. I. Dünya Savaşı’nın devam ettiği yıllarda Rusya’da Çarlık rejimi devrilir, 7 Kasım’dan Bolşevikler iktidara gelirler. İstanbul’da ise o günlerde General Allenby’nin Filistin Cephesi’nde saldırıya geçmesi konuşuluyordu. Enver Paşa’da uzun sürede Mustafa Kemal’i yok etmek için planlar hazırlıyordu. Enver Paşa Mustafa Kemal’i İstanbul’dan ve siyasetten uzak tutmak için Vahdettin’le birlikte Almanya gezisine gitmesini önerir.

Atatürk’ün amacı henüz veliaht olan ama yarın Padişah olacak Vahdettin’le ülkenin geleceği üzerine konuşmak ve bu zor durumdan kurtulmak için önlemler almaktı. Atatürk’ün bu önerisine Vahdettin, ne veliaht iken ne de Padişah olduktan sonra pek sıcak bakmadı. Enver Paşa ve ekibinin kendisini tahttan indireceğinden korktu. Enver Paşa’nın isteğiyle padişah Mustafa Kemal’i Suriye’ye kumandan tayin eder.

Padişah tahtını korumak, Enver Paşa da Atatürk'ten kurtulmak için Atatürk'ü İstanbul'dan uzaklaştırırlar. Padişah, Enver Paşa'nın dediğini yapmakla tahtında oturabilecektir. Padişah tahtını korumak, Enver Paşa da iktidar hırsı yüzünden ülkeyi felakete sürüklerler, kişisel hırsları yüzünden dünyada ve ülkede gelişen siyasi olayları göremez ya da görmezlikten gelirler. Enver Paşa'nın Almanya'nın yanında savaşa girerek bire beş alma düşüncesi yenilgiyle sonuçlanır. Bu yenilginin üzerine Enver Paşa ve ekibi (Talat ve Cemal Paşa) ülkeden kaçarlar. 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanır. Padişah Vahdettin de Meclis-i Mebusan'ı dağıtır. Mustafa Kemal artık Padişah'la İstanbul'da bir şey yapamayacağını anlar. Artık tek amacı Anadolu'ya bir görevle gönderilip orada bir direnişi örgütleyerek Milli Mücadele'yi başlatmaktır. Osmanlı Devleti Gazi'yi Samsun'daki olayları bastırmak amacıyla 9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirir. Gazi'de düşüncelerini Samsun'da hayata geçirebileceğini düşünerek bu görevi kabul eder.

Romanda toplumsal yapı ve siyasi düzeyi gösteren bölümlerden bir de Samsun-Erzurum-Sivas'tır. Bu bölümde Yunanlılar İzmir'i işgal eder. İşgal kuvvetlerinin amacı Batı Trakya'yı Yunanlılara vermek, Boğazların yönetimini de Osmanlıların elinden almaktır.

Anadolu zaten işgal kuvvetleri arasında paylaşılmıştı. Osmanlı Devleti İngilizlerin elinde bir kukla idi. Gazi Samsun'a geçmeden önce Vahdettin'le son kez görüşür. Vahdettin:

“Paşa, Paşa,” dedi” şimdiye kadar devlete çok hizmet ettik, bunların hepsi artık kitaba girmiştir, tarihe geçmiştir. Bunları unutun. Asıl şimdi yapacağınız hizmet hepsinden önemli olabilir. Paşa, Paşa, devleti kurtarabilirsin!”(s.129)

Mustafa Kemal Vahdettin'in bu konuşmasına şaşırır. Vahdettin'in kendisinden gerçekten ülkeyi kurtarmasını istediğini sanır. Ama daha sonra Gazi şu kanıya varır: “Aslında Vahdettin'in istediği şey hükümetin kurallarına uyulmasıydı. Yani Kemal Paşa'dan böyle bir bağlılık bekliyordu. Onun görevi izlenen politikanın doğru olduğuna halkı inandırmak ve bu politikaya karşı gelenleri, işgale karşı çıkanları cezalandırmaktı.”(s.129)

Mustafa Kemal Samsun'a çıkar çıkmaz ülkeyi işgalden kurtarmak için daha önceden düşündüğü planı uygulamaya başlar. Birkaç yere telgraf çekerek İzmir'in işgalinin protesto edilmesini ister. Mustafa Kemal'in bu çalışmaları İngilizleri rahatsız eder, İngilizler Osmanlı Devleti'nden Mustafa Kemal'in hemen İstanbul'a geri çağrılmasını ister. Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa da 6 Haziran'da Mustafa

Kemal'e bir tel çekerek acele İstanbul'a gelmesini ister. Ama Mustafa Kemal'in artık İstanbul'a dönmeye hiç niyeti yoktur. Atatürk artık düşmana karşı direnişi örgütlemeye başlamıştır. Amasya'da Mustafa Kemal ve arkadaşları 6 maddeden oluşan ilke kararları alırlar. Buna Amasya Genelgesi dendi. Bu genelgede vatanın bütünlüğüne, ülkenin bağımsızlığına ve direnişe yönelikti. Erzurum'da geniş çapta bir kongrenin toplanması da öneriliyordu. Yazar burada gizli bir maddeden de bahseder.

“Gizli tutulan bir maddede de, kurulacak hükümetin çekirdek kadrosunun Mustafa Kemal, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Rauf Orbay'dan oluşacağı belirtiliyordu.”(s.134)

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere Atatürk'ün niyeti sadece Anadolu'da direniş başlatarak düşmanı ülkeden kovmak değil, saltanatı da kaldırarak hükümeti değiştirmek, ülkeye yeni bir rejim getirmektir diyebiliriz. Bütün bu çalışmalar esnasında İngilizlerin baskısıyla Osmanlı Devleti Gazi'ye sürekli tel çekerek, onu İstanbul'a getirtmeye uğraşır. Bu arada Mustafa Kemal arkadaşlarıyla Erzurum Kongresi'nin hazırlıklarını konuşur. Bu hazırlıklardan önce Gazi üzerinde durduğu iki noktayı karara bağlamak ister.

Bunlarda biri milli davayı organize edecek bir şef seçilmesi diğeri, seçilen bu şefin emirlerine bir kumandan gibi istisnasız uyulması. Orada bulunanlar Gazi'yi şef olarak seçerler ve her türlü emrine istisnasız uyacaklarını söylerler. Tüm bunlar olurken İstanbul Hükümeti Gazi'yi 9. Ordu Müfettişliği görevinden alır. Bunun üzerine Gazi de askerlik mesleğinden istifa eder. Erzurum Kongresi hazırlıkları yapılırken, Erzurum'daki İngiliz hükümeti temsilcisi Albay Ravlenson Paşa'yı ziyaret eder. Ziyaretinin amacı kongrenin toplanmaması, eğer böyle bir kongre toplanırsa silah zoruyla dağıtılacağını söylemektir. Ayrıca İngiliz hükümetinin böyle bir kongrenin toplanmasına izin vermeyeceğini de belirtir. Bunun üzerine Gazi:”Biz ne hükümetinizden izin istedik ne de sizden. Böyle bir izin asla söz konusu olamaz.”(s.139)

Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919'da açılır. Mustafa Kemal kongre başkanlığına seçilir ve kongrede tam bir görüş birliğine varılır. Düşmana karşı direnişin temelleri Erzurum Kongresi'nde atılmıştır.

Erzurum Kongresi'nin sona erdiği günlerde Manda sorunu ortaya çıkar. Anadolu'da düşmana karşı direnişin örgütlenmeye çalışıldığı sıralarda, İstanbul'da bir takım aydınlar bu savaşın asla başarılı olamayacağı kanısındaydılar. Onlara göre

yapılacak tek şey ülkeyi Amerikan yönetimine bırakarak, Amerikan Mandası denen düzeni seçmek. Böylece ülke İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan işgal bölgelerine bölünmeden bütünlüğünü koruyacaktı.

Manda rejimi istemi Sivas Kongresi'nde kesin olarak reddedilir. Tek amaç her açıdan tam bağımsız bir Türkiye'dir. Sivas Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye Ankara'ya hareket eder, Ankara merkez olarak seçilir. "Bu, Ankara'nın yarın başkent olacağının ilk işaretiydi."(s.153)

Romanda Sakarya-Dumlupınar-Büyük Taarruz adlı bölümde toplumsal yapı ve siyasi düzeyi gösteren bölümlerden biridir.

Yunanlılar II. İnönü yenilgisinden sonra seferberlik ilan ederek geniş bir saldırı hazırlığına başlamışlardır. 1921 yılının 10 Temmuz'unda büyük bir saldırı başlatırlar. Türk ordusu böyle bir saldırıya yeterli ölçüde hazırlıklı değildir. Yunanlılar Bursa cephesinden saldırıya geçerek Kütahya-Eskişehir bölgesine kadar ilerler, Güneyde de Uşak'tan Afyon'a saldırırlar. Bir hafta sonra Eskişehir ve Seyitgazi de Yunan askerinin eline geçer. Batı Anadolu'nun büyük bir bölümü Yunanlıların işgalindedir. Yunan ordusunun tek hedefi artık Ankara'dır. Yunanlılar her yerde coşkuyla bu başarılarını kutluyor, İstanbul'da Padişah yandaşları da Mustafa Kemal'in artık tam bir yenilgiye uğradığına sevinerek bayram ediyorlardı. Panik havası Ankara'yı da sarmış ve başkent'in Kayseri'ye taşınması için göç başlamıştı. Meclis yaptığı gizli oturumda da Meclis'in bir bölümünün Kayseri'ye taşınması, geri kalan kısmının da Ankara'da kalması tartışılır. Bunun üzerine Dersim mebusu Diyar Ağa söz alarak, "Efendiler" dedi, "Biz buraya kaçmaya mı geldik, yoksa kavga ederek ölmeye mi?"(s.182)

Meclis Başkanı ve Başkumandan Mustafa Kemal kendisine verilen yetkilere dayanarak 23 Temmuz-5 Ağustos günleri arasında Tekalif-i Milliye (Ulusal Vergiler) diye adlandırılan bazı emirler yayınlar. Yunan saldırısı sürerken Meclis'te sert tartışmalar olur, muhalefet mebusları Mustafa Kemal'i cepheye gitmemekle suçlar. Mustafa Kemal Meclis'teki konuşmasında şöyle der:"Efendiler, dün Sakarya'nın ötesinde, bugün Sakarya'nın berisinde, yarın belki Ankara'nın girişinde İstiklal Savaşı'mızı sürdüreceğimiz bir gün düşmanı muhakkak vatanımızda boğacağız."(s.183)

Mustafa Kemal cepheye gitmeye hazırdır, ama Millet Meclisi'nin elindeki yetkilerin bir süreliğine kendisine verilmesini ister, Meclis bu yetkileri Mustafa Kemal'e verir. Mustafa Kemal'in komutasındaki Türk ordusu 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi'ni kazanır. Bu savaş aynı zamanda İstiklal Savaşı'nın

dönüm noktasıdır. Bu başarıdan sonra, Kars'ta Türk, Ermeni, Azeri ve Gürcü Dostluk Paktı imzalanır, Ankara'da Türk-Fransız Antlaşması, Malta Adası'ndaki sürgünlerin dönüşü, Türk-Ukrayna Dostluk Paktı, İzmit'te Fransız yazar Claude Farrere ile görüşme, Meclis'in Atatürk'e Başkumandanlık yetkisi vermesi, Sakarya Savaşı'nın getirdiği başarılarıdır. Artık işgal kuvvetleri ve İstanbul Hükümeti bozguna uğramışlardır. İşgal kuvvetleri artık Anadolu'da emellerine ulaşamayacaklarını anlamışlardır.

Sakarya Savaşı'ndan bir süre sonra Meclis'ten yine homurtular yükselir, bu başarıdan sonra düşman neden tamamen yok edilmiyor? Neden taarruz yapılmıyor ve neden düşman ülkeden çıkarılmıyor diye. Aslında Büyük Taarruz hazırlıkları yapılmaktadır fakat düşmana bilgi sızmasın diye herkesten gizli tutulmaktadır. 25 Ağustos'ta Büyük Taarruz başlar. Bu artık yok etme savaşıdır ve düşman kesinlikle yok edilecektir.

“Başkumandan “Ateş!” diye haykırdı. Bir anda yer gök top sesleriyle inlemeye başladı. Otlar kavruluyor, havada telaşlı kuşlar uçuşuyordu. Topçular yunan mevzilerini dövüyorlardı. Bu, bir yok etme ateşiydi. Baskın tam başarılı yapılmıştı. Onlardan hiçbir karşılık gelmiyordu.” (s.197.)

30 Ağustos'ta yapılan savaşla artık İstiklal kazanılır. Bu tarihte yapılan savaşa Dumlupınar Başkumandanlık Meydan Muharebesi adı verilir. Bu savaşta Yunan orduları komutanı General Trikups ve General Disenis esir edilir. Kazanılan meydan muharebesi bütün savaşı sona erdirebilecek çaptadır. Bu aynı zamanda Anadolu için bir dönemin kapanıp yeni bir dönemin başladığını gösteren bir işarettir. Artık düşman tamamen yok edilmiştir. Türk ordusu İzmir'e girdiği sırada Ankara'ya mütareke önerisi gelir, İzmir'de paşa konsolosları ve diğer yabancı devlet temsilcilerinin kutlamalarını kabul eder, İstanbul Hükümeti de Paşa'ya “Kahraman Komutan” sözleriyle başlayan bir kutlama telgrafi gönderir. İşgal kuvvetleri Mustafa Kemal ve askerlerini durdurmaya çalışıyorlardı. İngilizler yunanlılarla Türklerin biran önce ateşkes görüşmelerine başlamalarını istiyordu. Çünkü Trakya'yı Türklerin ele geçirmelerinden korkuyorlardı. Ama artık işgal kuvvetleri ve İstanbul Hükümeti için çok geçti, savaşı kaybetmişlerdi.

Türkiye için yeni bir dönem başlıyordu, bu yeni dönemin başlangıcını Atatürk şöyle ifade eder: “Sabotajcılar İzmir'i ateşe vermişlerdi. Koca İzmir kenti nerdeyse kavrulup yok olacaktı. Gazi yangını izlerken yanındaki genç subaylara şöyle dedi:

“Çocuklar bu manzaraya iyi bakın. Bu bir devrin sona erip yeni bir devrin başladığını gösteren bir yangındır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son yüz yıllardaki bütün günahlarını bu ateşle temizliyoruz. Ayrıca bu, yeni bir Türk devletinin kuruluşu ve Türk milletinin yükselmesini cihana ilan ediyor.”(s.222)

Mudanya görüşmelerinde İngilizler Trakya’yı Türklere bırakmak istemezler, Fransızlar da İngilizlerin yanında yer alır. Mustafa Kemal Trakya Türklere verilmezse İnönü’den barış görüşmelerini terk etmesini ister. İngilizler ve Fransızlar boyun eğmek zorunda kalırlar ve 11 Ekim’de Mudanya Mütarekesi imzalanır. Bu Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, halkın başarısıdır. Mütareke’den sonra Gazi Bursa’ya giderek İsmet Paşa’yı orada beklemeye karar verir. Gazi Bursa’da büyük bir coşkuyla karşılanır. Bursa’da halka konuşma yapan Gazi düşmana karşı savaşı kazanmakla her şeyin bitmediğini, sıranın içeride yapılması gereken ekonomik, siyasi ve kültürel savaşlarda olduğunu belirtir.

“Üç buçuk yıl süren bu mücadeleden sonra bilim, eğitim ve ekonomik yaşamda mücadelemize devam edeceğiz. Fabrikacı olacağız, sanatkar olacağız. Bundan sonra düşüncelerimizi hep buna ayıracağız, buna önem vereceğiz.”(s.234)

Bu sırada İstanbul Hükümeti kendini kurtarmanın son bir gayreti içindedir. Sadrazam Tevfik Paşa yakında toplanacak olan barış konferansına Ankara hükümeti ile İstanbul Hükümeti’nin birlikte katılmasını teklif eder. İstanbul Hükümeti Kurtuluş Savaşı’na katılmamış, Anzavur Kuvvetleri’ni Kuvayı Milliye’nin üzerine göndermiş, Mustafa Kemal’i görevinden almış, Mustafa Kemal ve arkadaşları için idam fetvası çıkarmış, direnişi baltalamak yok etmek için İngiliz ve Fransızlarla işbirliği yapmıştı. Kendi ülkesine, halkına ihanet eden İstanbul Hükümeti hangi ulusun ve devletin temsilcisi olarak barış konferansına katılacaktı? Tarihsel sürecini doldurmuş, tarihinin karanlıklarına gömülmekte olan bir devletin ne işi var barış konferansın da. Mustafa Kemal, Tevfik Paşa’ya gönderdiği telgrafta “Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kazandığı kesin zaferin doğal sonucu olmak üzere toplanması yakın olan barış konferansında Türkiye devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından temsil olunur.”(s.239) Cevabını verir.

Artık İstanbul Hükümeti’nin hiçbir hükmü ve gücü kalmamıştır, sürecini dolduran eski bir rejimi saltanatı kaldırmak gerekmektedir. Saltanat ve Hilafet birbirinden ayrılarak saltanat rejimine son verilir. Vahdettin 17 Kasım 1922 sabahı Dolmabahçe önünde duran Malaya Zırhlısı’na bindirilerek İngilizler tarafından Malta’ya götürülür.

19 Kasım 1922’de Abdülmecit Efendi halife olur. Bu yıllarda İtalya’da Mussoloni faşist örgütünü kurmuş ve roma üzerine yürüyordu. Kral kendisini yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi. Böylece İtalya’da faşizmin temelleri atılmış oldu.

Yunanistan Anadolu’da uğradığı yenilgiden sonra devrim mahkemelerini kurar. Eski Başbakan Gunassis, eski Başkomutan Hacı Anesti ve eski bakanlardan dördü idama mahkum edilir. Dünyada bunlara olurken, Lozan’da da Ankara Hükümeti ile barış görüşmeleri başlamıştır. Lozan’da tartışılan konu ülkenin sınırları ve egemenliği değil, ekonomik bağımsızlığı ve sömürge olmaktan kurtuluşuydu. Bunun için kapitülasyonların kaldırılması gerekiyordu. Yurt dışında barış görüşmeleri yapılırken, Gazi hem bu çalışmaları yakından takip ediyor hem de incelemelerde bulunmak için yurt gezisi yapıyordu. 17 Şubat 1923’te de İzmir’de İktisat Kongresi’nin açılışı yapılıyordu.

Yazar Gazi ve Fikriye romanında Kurtuluş Savaşı’nın nasıl ve hangi şartlarda başladığını anlatmaya çalışmıştır. Kendi kişisel çıkarları için uğraşan, eski sistemin devamını isteyen ülke ve halkın çıkarını düşünmeyen bir grubun karşısında ülke çıkarlarını her şeyin üstünde tutan, yeni ve daha özgür bir sistemin özlemini duyan, ülkeyi düşman işgalinden kurtarmak için her türlü özveriyi göz önüne alan bir kuşağın mücadelesi ve kazandıkları başarılar romanın ana temasını oluşturmaktadır. Kendi egemenliğini korumak için çırpınan bir saltanat ve emperyalist emellerine ulaşmak için her türlü zorbalığı yapan emperyalist ülkeler, ulaşmak istediklerini elde edememişlerdir. Karşılarında tüm bunlara direnen bir güçle karşılaşmışlar, bağımsız yeni bir ülke ve rejimin kurulmasına engel olamamışlardır.

4.2.4.2. Kültürel Düzey

Bu bölümde romanda anlatılan toplumun kültürel özelliklerine nasıl yer verildiğini ve yazarın bu kültürel özellikleri vermekle neyi amaçladığını incelemeye çalışacağız. Yazarın ele aldığı toplumun gelenek ve göreneklerinden, simgesel olarak okuyucusuna vermek istediği mesaja ulaşmamızda yardımcı olacak öğeler verilmeye çalışılacaktır.

Romanda geriye sapımla, Gazi ve Fikriye’nin ailelerinin geçmişi ile Gazi’nin çocukluğu anlatılırken, toplumsal bazı kültürel özelliklerde verilmektedir.

O zamanki dönemde kadın ve erkeğin birbirini görerek beğenmeleri, evlenmeye karar vermeleri imkansızdır. Yazar, Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım’ın evliliklerini açıklamak için, Halk edebiyatında kullanılan rüya motifine

başvurur. Ali Rıza Efendi rüyasında bir kız görür ve bu kıza aşık olur, karar verir rüyasındaki kıza benzeyen bir kız bulursa mutlaka onunla evlenecektir. Rüyasının etkisinden bir türlü kurtulamayan Ali Rıza Efendi Zübeyde Hanım'a rastlar ve onunla evlenmek ister. Zübeyde'nin annesi Ali Rıza Efendi memur olduğu için kızını vermek istemez, fazla ısrar edilince de, "Ben kızıma sırmalı kaftan, sırmalı fotin, sırmalı yorgan isterim"(s.10) der.

Bu dönemde toplumda bir kültürel değişim yaşanmaktadır, bu değişimler ilerde olacak daha geniş çaplı bir değişimin ilk işaretleridir, yaşanan bu değişim yavaş ve güç olmaktadır. Kültürel değişimin ilk örneğini Gazi'nin okula başlarken annesi babası arasında yaşananlarda görürüz.

"Zübeyde Hanım Mustafa'yı mahalle mektebinde okutmak istiyordu, babası ise o zamanlarda çağdaş sayılan bir ilkokulda. Ama Ali Rıza Efendi eşini ikna edemeyince Mustafa, beş yaşında mahalle mektebine verildi. Bu okullar din eğitime dayanıyor ve çocuklara orada Kurân ve ilahiler öğretiliyordu.

Annesi, okula başlayacağı sabah Mustafa'ya bir beyaz entari giydirmiş, başına sırma işlemeli bir sarık geçirmiş, boynuna cüz denen bir çanta asmış, eline de yaldızlı bir dal vermişti. Mustafa önce annesinin, sonra da Hoca Efendi'nin elini öperek kafiye katıldı. Önde Hoca Efendi, arkada okula başlayan çocuklar, hep birlikte sokakları dolaştılar, hep bir ağızdan dualar ettiler, ilahiler söylediler, sonra okula geldiler. Hoca Efendi, Mustafa'yı elinden tutarak dershaneye götürdü. Üzerinde bir elifba bulunan rahlenin arkasına oturdu ve "Elif, be, pe, te, se" diye ilk dersini vermeye başladı... Sonunda Rıza Efendi daha fazla dayanamayarak Mustafa'yı mahalle mektebinden alarak Şemsi Efendi okuluna götürdü."(s.11)

Toplumda az da olsa yaşanan kültürel değişimden kadınlar erkeklere göre daha yavaş etkilenmekte, değişime ayak uydurmaları zor ve yavaş olmakta, bir şeye karar verirken inanç ve eski değer yargıları etkili olmaktadır.

Mustafa Kemal İlkokulu bitirip ortaokula gideceği zaman, Askeri Rüştiye'ye gitmek ister fakat annesi buna izin vermez. Fakat gördüğü bir rüya Mustafa'nın askeri okula gitmesine izin vermede etkili olur.

"Bereket, o günlerde Zübeyde Hanım güzel bir rüya görmüştü. Rüyasında Mustafa altın bir tepsi içinde, bir minarenin tepesindeydi. Zübeyde Hanım bu minarenin altına koşmuş ve orada bir adam kendisine, "Hanım" demişti, "Oğlun askeri okula gitmek istiyor, sen engelliyorsun. Eğer razı olmazsan oğlunu aşağıya atacağız. Zübeyde Hanım, ter içinde bu rüyadan uyandı, sabahı güç etti. İlk işi rüya

yorumlayan bir ahabını bulmak oldu. Ona rüyasını anlattı ve bunun ne anlama geldiğini sordu. Rüyayı yorumlayan, Zübeyde Hanım dedi, bu çok hayırlı bir rüya. Senin başına devlet kuşu konuyor. Oğlun çok büyük adam olacak, başı göklere değecek. Sen onun göklere tırmanmasına yardım edeceksin. Mutlu ol. Oğlun askeri okula gitmek istiyorsa hiç karşı koyma.”(s.12)

Yazar romanda bize o dönemdeki insanların yaşamları hakkında da bilgi vermektedir.

Zübeyde Hanım, Ali Rıza Efendi öldükten sonra Ragıp Bey’le evlenir. Evlilikten sonra Ragıp Bey Zübeyde Hanım’ın evine yerleşir. Tek sorun bu evliliği Mustafa Kemal’e anlatmaktır.

“Bir hafta sonu okuldan eve dönünce annesini yeni giysiler içinde buldu. Zübeyde Hanım oğlunu güler yüzle karşıladı. Odada yabancı bir adam oturuyor, annesi onun yanında örtünmeden dolaşıyordu. Mustafa derhal durumu anladı. Demek ki annesi başka bir erkekle evlenmişti.”(s.13)

Romanda çizilen Gazi portresi ve Gazi’nin kültürel düzeyi toplumun çok ilerisindedir, bu yüzden arkadaşları tarafından bazen hayalperest olarak görülür, düşmanları onu bir rakip olarak görür, onu kendilerinden, siyasetten uzaklaştırmak isterler. Kadınların eğitilmesi ve hayatta erkeklerle yan yana olması onun için çok önemlidir.

Gazi 20 Kasım 1912’de İstanbul’a geldiği zaman Fikriye’lere uğrar. O zamanki şartlarda kızların okula gitme olanakları çok kısıtlıdır. Gazi Fikriye’ye okula gidip gitmediğini sorar. Fikriye “Hayır Kemal Ağabey, hangi okula gidebilirim ki? Buralarda kızlar için okul yok. Ama annem benim eğitimimle ilgilendi, elinden geleni yaptı. Vasfiye Hanım da “Evet Kemal Bey, bu yakınlarda kız mektebi olmadığı için Fikriye’yi okula gönderemedik. Ama ona özel dersler aldırıldım... Tevfik Paşa’nın yabancı olan eşi, tanıdığı Türk ailelerin kızlarına, Avrupalılar gibi yetiştirmeleri için Ayazpaşa’daki konağında dersler veriyordu. Fikriye’yi ona götürdüm, çok güzel ve akıllı buldu, ona ders vermeyi kabul etti. Fikriye ondan hem Fransızca dersleri aldı, hem de piyano öğrendi.”(s.43)

Gazi’nin Fikriye ile aralarında başlayan duygusal ilişki sadece duygusal boyutta kalmaz, Gazi her fırsatta onu eğitmeye, ona bir şeyler öğretmeye, bu genç kızın ufkunu açmaya çalışır.

Kadınlar her alanda kısıtlanıp, toplumsal yaşamdan uzak kaldıkları için dünyada ve ülkede gelişen olaylara da uzaktılar, sadece kendilerine anlatılanlarla bilgi sahibi olabiliyorlardı, bunları tartışıp görüş bildirecek seviyede değillerdi.

Mustafa Kemal bu tür konuları sadece savaşta ölmüş bir arkadaşının eşi olan Madam Corinne’le konuşabilmektedir. Corinne uzun süre Paris’te kalmış, konservatuarda okumuş, İtalyanca’nın yanında Fransızca ve Türkçe’yi de çok iyi konuşmaktadır.

“Mustafa Kemal Madam Corinne’le konuşup tartışmaktan zevk alıyordu. Bu konuşmalar gece geç saatlere kadar uzuyordu.”(s.83)

Romanda Gazi’nin kültürel farklılığı ve kadınlar hakkındaki zamanın ötesindeki düşünceleri sık sık vurgulanır. Güneydoğu: Cehede Roman Okuyan Kumandan adlı bölümde Gazi’nin farklılığı daha detaylı anlatılır. “Alphonse Daudet’nin, canım sıkıldığı zaman okuduğum Sapho-Moeurs Parisiennes adlı romanını bitirdim. (19 Kasım 1916), Kurmay Başkanı’yla (İzzettin Çalışlar) tesettürün (örtünmenin) kaldırılması ve sosyal yaşamımızın düzeltilmesi konusunda sohbet ettik ve şunlar üzerinde durduk:

1-Yaşamın koşullarını bilecek anne yetiştirilmeli

2-Kadınlara özgürlük verilmeli

3-Kadınlarla ortaklaşa yaşam, erkeklerin ahlakı, düşünceleri, duyguları üzerinde düşünce oluşturulmalı. (22 Kasım 1916)

Allah’ı İnkâr Mümkün Müdür? Adlı bir kitap okuyorum. (Bu kitabı Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi yazmıştır.) (1 Aralık 1916)

Evden çıkmadım. Allah’ı İnkâr Mümkün Müdür? ü okumaya devam ettim. Yanıma aldığım İhsan ve Ömer adlı çocuklara Mehmed Emin Yurdakul’un Yaşamak Kavgası adlı şiirinin bir bölümünü ezberlettim.(2 Aralık 1916)

Allah’ı İnkâr Mümkün Müdür? ü bitirdim.(3 Aralık 1916) Mebadii Felsefe(Felsefe Başlangıcı) adında bir kitap okumaya başladım. (6 Aralık 1916)

Kemal Bey’in (Namık Kemal) Siyasi ve Edebi Makaleler adlı kitabını okudum. Sonra yine Kemal Bey’in Osmanlı Tarihi’ni okumaya başladım. Yemekten önce Mehmed Emin Bey’in Türkçe Şiirleri ile Fikret’in Rubab-ı Şikeste’sinden parçalar okuyup karşılaştırdım. İkisi de başka türlü güzel. Ancak Türkçe olanda da, ötekisinde de aynı derecede Arapça, Farsça kelimeler var. Fark, biri parmak hesabı, öteki değil.(10 Aralık 1916)”(s.91-92-93)

Mustafa Kemal içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısından memnun değildir ve bunun değişmesi gerektiğini düşünmektedir. Eğer kendi eline yarın bir yetki geçerse, kafasındaki sosyal yapıyı bir anda uygulamaya koymak ister.

“Ben her zaman söylerim, yarın elime büyük bir yetki ve güç geçse düşünülen sosyal devrimi bir anda bir “coup” (darbe) ile uygulardım. Çünkü ben, bazıları gibi, halkın ve ulemanın düşüncelerinin benim düzeyime gelmesini bekleyemem. Böyle bir davranışa ruhum isyan ediyor. Neden ben bu kadar yıl yüksek eğitimi gördükten sonra alt tabakanın düzeyine ineceğim? Onları kendi düzeyime çıkartırım. Ben onlar gibi olmaya kalkmam, onlar benim gibi olsunlar.”(s.108) Kadınlar konusunda düşünceleri de bundan farklı değildir:

“Kadın sorununda cesur olalım, vesveseyi bırakalım, açılsınlar. Kadınların beyinleri ciddi bilim ve fen bilgileriyle süslensin. İffet sorununu, bilime ve sağlığa dayanarak anlatalım. Saygın ve onurlu olmalarına birinci derecede önem verelim.”(s.109)

Mustafa Kemal İstanbul Hükümeti’nden umudu kesip Anadolu’ya geçtiği zaman, kafasında yeni yönetim şekli ve sosyal devrimler de olgunlaşmıştır.

Amaç sadece düşmanı yenmek değil, ülkenin yönetim şekli ve sosyal, kültürel yapısında da değişiklikler yapmaktır. Fakat bu düşünceler o zaman ki arkadaşlarına gerçekçi gelmez.

“Bir ara Süreyya Bey Paşa’ya bir soru yöneltti:

Paşam, başarıya ulaştıktan sonrada iş bitmiyor. Memleketin sonsuza dek çalışmaya ve devrimler yapmaya ihtiyacı var. Neler yapmayı düşünüyorsunuz? Mustafa Kemal bu soru üzerine Mazhar Müfit’e gidip odasından not defterini getirmesini söyledi, sonra da belleğimiz zayıfladığı zaman Mazhar Müfit’in not defteri çok işimize yarayacak, dedi. 7-8 Temmuz 1919. Sabaha karşı. Şimdi yaz.

Bir: Zaferden sonra hükümet biçimi Cumhuriyet olacaktır.

İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince gereken muamele yapılacaktır.

Üç: Tesettür(örtünme) kalkacaktır.

Dört: Fes kalkacak, uygar milletler gibi şapka giyilecektir.

Bunu duyunca Mazhar Müfit’in elinden kalemi düştü. Paşa, ‘Neden durakladın?’ diye sordu. “Darılmayın ama Paşam, sizin de hayalperest yanlarınız var.” “Bunu zaman tayin eder. Sen yaz.

Beş: Latin harfleri kabul edilecek.

“Paşam yeter... Yeter. Cumhuriyet ilanını başaralım, üst tarafı kolay” (s.142)

Mustafa Kemal ulusal direnişini örgütlemeye çalışırken, İstanbul'daki bazı aydınlar bu savaşın başarılı olamayacağını düşünerek, ülkenin bölünmesini önlemenin tek yolunun Amerikan Mandası'nı kabul etmek olduğunu söylerler. Sivas Kongresinde manda reddedilir.

Romanda toplumun kültürel yapısının ortaya konduğu bölümlerden biride Fikriye ile Kemal Paşa'nın Gizli Nikahı adlı bölümdür. Bu bölümde kız kardeşi ve annesi ölen Fikriye abisi de Milli Mücadele'ye katılınca İstanbul'da yalnız kalmıştır. Mustafa Kemal Paşa'dan da bir buçuk yıldır ayrıdır. Fikriye Ankara'ya Gazi'nin yanına gider, burada Direksiyon Binası'nda birlikte otururlar. Fikriye'nin Ankara'ya gelmesinden iki ay sonra abisi Ali Enver Ankara'ya gelir ve kardeşini ziyaret eder. Ali Enver kardeşi ile Gazi'nin birlikte yaşamalarını kast ederek şöyle der:

“Fikriye, dedi, bu işin sonu nereye varacak? Çok tehlikeli bir yoldasın. Seni uyarmaya geldim. Mustafa Kemal'i sevmene bir şey demiyorum ama aynı çatı altında yaşamamız biraz tuhaf olmuyor mu? Herkes ne der buna? Ailemizin namusunu düşünmüyor musun?”(s.171)

Abisinin bu sözü üzerine Fikriye Gazi ile evlendiklerini anlatır. Aslında Gazi ve Fikriye çağlarının ne kadar ilerisinde düşünürlerse düşünsünler, yaşadıkları zamanın bazı toplumsal geleneklerine karşı çıkamazlar yada o an için değiştirmeye güçleri yetmez. Fikriye kendisine Gazi'nin yaptığı evlenme teklifini anlatırken, Gazi'nin söylediği sözler dönemin kültürel yapısını ortaya koymaktadır.

“Çocuğum, sana bu akşam hiç ekmediğin bir şeyler söyleyeceğim. Seninle evlenmeye karar verdim. Bunu ne zamandır düşünüyordum. Sen buraya gelince durum çok değişti. Seninle aynı evde yaşıyoruz. Bu olayı bir gün bana karşı kullanabilirler. Evime genç bir kızı kapattığımı ve onunla geleneklerimize uygun olmayan bir şekilde ilişki kurduğum söylenebilir. Böyle bir duruma düşmemizi istemem. Eğer nikahlanma düşüncesi sana da uygun geliyorsa hemen gerekeni yaparım.”(s.172)

Fikriye Gazi'ye tutkulu bir aşkla bağlıdır ve Gazi'ye daha önceki bölümlerde şöyle der:

“Evlenmek umurumda değil, yeter ki kadınınsız olayım. Nikahın ne değeri var.”(s.111) Bu sözler zamanın ötesinde düşüncelerdir. Yaşadığı toplumun kültürel, sosyal ve toplumsal yapısıyla uyumlanmamaktadır. Fikriye bunları söylemesine rağmen, aynı zamanda içinde bulunduğu durumdan rahatsızdır. Bu rahatsızlığını Gazi'nin yatığı evlenme teklifine verdiği cevap ortaya koymaktadır. Kendisi ne kadar zamanın

ilersinde düşünse de yaşadığı toplumun gelenekleriyle çevrelenmiştir ve bunları görmezden gelemmez, gelememektedir.

“Ama artık kimse beni yadırgamayacak. Ne Fuat Ağabey’im ne de Enver Ağabey’im. Başkalarını gözüne kötü görünmeyeceğim. Arkadaşlarınızın eşleri beni küçümsemeyecekler.”(s.172)

Gazi ile Fikriye’nin nikahında dönemin, şartlarına uygun olarak yapılır. Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin ilk Şeriye Vekili Mustafa Fehmi Efendi dini nikahı kıyar, Fuat Bey ve Muzaffer Kılıç şahit olurlar. Yapılan bu nikah töreninde mihri muaccel ve mihri müeccel de saptanır.

“İş kalmıştı nikah törenlerinde geleneksel olarak belirlenen mihri muaccel ve mihri müeccelin saptanmasına. Biliyorsun, bunların birisi, evlenmek akdinin oluşturulması sırasında verilmesi kararlaştırılan paradır, ikincisi de ödenmesi ertelenen, boşanma durumunda ödenmesi gereken para. Bizim nikahımızda derhal ödenmesi gereken para 10 altın, sonra ödenmesi gereken para 50 altın olarak saptandı.”(s.175)

Bu belirlenen paralar boşanma durumunda kadının mağdur olmaması içindir. Ama yaşanan toplum içerisinde kadın her açıdan geridir. Tolumda kadını ikinci plana atan unsurlardan birisi de örtünme olarak gösterilir. Gazi İzmir’e geldiğinde Latife Hanım, Gazi’yi köşklerine davet ederek, burada kalmasını ister.

“Hemen yeni belediye başkanı ile birlikte arabaya atlayıp Göztepe’ye gittiler. Gazi, orada bir süre sonra yaşamına damgasını vuracak bir kişiyle karşılaştı. Mustafa Kemal ve yaverlerini kapıda önce Kahya Osman Efendi karşıladı. Merdivenleri çıkıp salona girdikleri zaman, karşılarına siyah bir çarşafa bürünmüş, yüzü kapalı bir hanım çıktı. İşte bu Latife Hanım’dı. Kara çarşaftan dolayı ne yaşı belli oluyordu ne de güzelliği. Bu hanım, Gazi’nin ayaklarına kapandı.”(s.220)

Latife Londra ve Paris’te eğitim görmüş, Batı kültürüyle yetişmiş biridir. Mustafa Kemal de Latife’nin bu Batılı kafasını beğenir ve onunla evlenmeye karar verir. Gazi ile Latife’nin evlenme şekilleri, gelecekte kadın erkek evliliklerinin nasıl gerçekleşeceği hangi temeller üzerine oturacağını gösteren işaretler taşımaktadır.

“Gazi nikahı kıymak için İzmir Müftüsü Rahmetullah Efendi’yi çağırmıştı. Latife Hanım, Müftü Efendi’nin karşısındaki iskemleye oturdu. Onun şahitleri olarak İzmir Valisi Abdülhalik Renda ile Salih Bozok, Latife Hanım’ın yanında yer aldılar. Mustafa Kemal Paşa ise Fevzi ve Kazım Paşaların ortasındaki iskemleye yerleşti. Müftü Efendi geleneksel soruları sorduktan sonra nikahı kıydı. Bu geleneksel bir

nikah töreniydi ama burada yeni olan şey, gelinin yüzünün kapalı olmaması ve Müftü'nün karşısında yer almasıydı. Mustafa Kemal böylece dinsel nikah geleneklerini yıktığını açık açık göstermiş oluyordu. Medeni kanun o dönemde daha Meclis'e getirilmiş değildi. Başka türlü evlenme olanağı yoktu.”(s.251)

4.2.4.3. Ekonomik Düzey

Romanda Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik yapısı ile Kurtuluş Savaşı'nın hangi ekonomik şartlar altında yapıldığı hakkında bilgiler verilir.

Sofya'dan İzmir'e Kaçış adlı bölümde I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ekonomik nedenleri ve bu savaşta Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik durumu açıklanır.

“Gerçekte I. Dünya Savaşı'nın temelindeki en büyük neden, gelişmekte olan kapitalizmin hammadde ve Pazar arayışı yüzünden birbirlerine düşmeleri idi. Konu tamamen ekonomikti, kapitalizmin bunalımıydı, milliyetçiliğin de buna alet edilmesiydi. Osmanlı ülkesinde kapitalizmin gelişmesi elbette söz konusu olamazdı. Osmanlı toprakları kapitalizm için sadece hammadde kaynağı ve pazar durumundaydı. Ama yöneticiler bunun bilincinde değildi.”(s.61)

Osmanlı Devleti'nde ciddi bir üretimden söz edilemez, üretim açısından dışa bağımlıdır, ürettiği şeyler zaten Avrupa ülkeleriyle boy ölçüşemez, I. Dünya Savaşı yıllarında da Osmanlı Devleti'nin dışarıdan aldığı borç miktarı artmış, bu borçların sadece faizini ödeyebilmektedir. Avrupalı ülkeler borçlarını tahsil etmek için Düyun-u Umumiye'yi kurmuşlar, Osmanlı ekonomisini ellerine geçirmişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman devrinden beri yabancılara verilen kapitülasyonlar, iyice ağırlaşmış zaten zayıf olan Osmanlı ekonomisi felç olmuştur.

IX. Bölümde yazar I. Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'daki ekonomik şartları şöyle anlatır.

“O dönemde İstanbul'un yaşam koşulları neydi acaba? İstanbul halkının büyük bir kısmı yoksulluk içindeydi, fiyatlar almış yürümüş, şeker gibi birçok gıda ürünü piyasada bulunmaz olmuştu. Kimse yarınına güvenle bakamıyordu. Dört yıllık savaş sayısız can almış, kadınları dul, çocukları yetim bırakmıştı. Halk açtı, ekmeksizdi, yılgındı, perişandı. Fırınlara önünde insanlar saatler boyu dikilip ekmek bekliyorlardı. Her şey karaborsaya düşmüştü, en gerekli mallar bile dükkanlardan çekilmişti. Başlıca gıda zeytin, peynir, ekmek ve domates olmuştu. Savaş yıllarında şekerin kilosu 3 kuruştan 250 kuruşa, pirincin kilosu 3 kuruştan 90 kuruşa, patatesin

kilosu 1 kuruştan 27 kuruşa, zeytinyağının litresi 8 kuruştan 180 kuruşa çıkmıştı. Makarna, kuru fasulye, peynir, koyun eti ve sabunun kilosu da aynı oranlarda yükselmiş, kiralar da yüzde 200-300 oranında artmıştı... İstanbul artık kara borsacıların ve vurguncuların cenneti olmuştu.”(s.119)

I. Dünya Savaşı’nın yenilgiyle sonuçlanması da Osmanlı’yı ekonomik açıdan iyice zora sokmuştu. Devlet düştüğü durumdan kurtulmanın yolunun yabancı devletlerin her isteğini kabul etmek olduğu düşünülür. Her yerde yoksulluk ve acı vardır. Böylesi bir ekonomik ortamda Atatürk, Milli Mücadele’yi başlatır. Fakat ne elde vardır ne de avuçta. Sivas Kongresi’nden hemen sonra Ankara’ya gidilecektir. Ankara’ya gitmek için hiç kimsede para yoktur. Bitlis eski valisi Mazhar Müfit’in, Sivas Osmanlı Bankası Müdürü Mösyö Oscar Schmid eski dostudur, ondan borç para, Sivas’taki Amerikan Okulu’nun müdiresinden benzin ve lastik alınarak Ankara’ya gidilir.

XII. Bölümde Mustafa Kemal’in 23 Temmuz-5 Ağustos günleri arasında yayınladığı Tekalif-i Milliye(Ulusal Vergiler) diye adlandırılan bazı emirler, Milli Mücadele’nin hangi ekonomik koşullar altında verildiğini ve aynı zamanda ülkenin ekonomik durumunu da göstermektedir. “Ordunun giyimini karşılamak amacıyla her hane, birer çift çarık vermekle yükümlü tutuluyordu. Başka bir emre göre de tüccarın ve halkın elinde bulunan rengi ne olursa olsun çamaşırlık bez, Amerikan patiska, pamuk, yıkanmamış yün, tiftik, yazlık ve kışlık kumaşlar, kalın bezler, kösele ve iğne, taban astarlığı, yemeni, çarık, potin, demir, kundura çivisi, yular, kaşağı, sicim ve urgan stoklarına el konacaktı.

Yine başka bir emre göre de elinde taşıt olan herkes, her ay ordu malzemelerinin bir bölümünü kendi aracıyla 100 kilometrelik bir uzaklığa taşımak zorundaydı.

Başka bir emirle de herkes, elinde bulunan buğday, arpa, saman, un, fasulye, bulgur, nohut, mercimek, kasaplık hayvan, şeker, gaz, pirinç, sabun, yağ, tuz, zeytinyağı, çay ve mum stoklarının yüzde 40’ını orduya vermek zorunda bırakıldı.”(s.182)

Kurtuluş Savaşı bu ekonomik zorluklar altında kazanıldı. Atatürk Kurtuluş Savaşı’ndan sonra yeni hedeflerini Bursa’da açıklar.

“Üç buçuk yıl süren bu mücadeleden sonra bilim, eğitim ve ekonomik yaşamda mücadelemize devam edeceğiz. Fabrikacı olacağız, sanatkâr olacağız. Bundan sonra düşüncelerimizi hep buna ayıracağız, buna önem vereceğiz.”(s.234)

Bursalıların hiç alışık olmadığı bir söylemdi. Demek askeri zaferler tamamlanmış, sıra ekonomik savaşlara gelmiştir.”(s.234)

Lozan’da tartışılan konuların başında da, ülkenin ekonomik bağımsızlığı ve sömürge olmaktan kurtuluşu yer alır. Barış görüşmelerinin gündeminde kapitülasyonların kaldırılması vardır. Amaç kapitülasyonlara son vererek ekonomik bağımsızlığı sağlamaktır.

“Neydi o dönemde ülkenin ekonomik durumu? 1911’de Trablusgarp Savaşı, arkasından Balkan Savaşı, arkasından I. Dünya Savaşı, Rusların karşısında büyük yenilgi, Çanakkale Savaşı, Hicaz Seferi, Suriye, Irak derken Milli Mücadele... Türkiye 11 yıldan beri bütün cephelerde savaşıyordu. Buna ekonomi mi dayanırdı! Borç gırtlığı aşılmıştı. Erkekler cephelerde olduğu için üretim düşmüştü. Üretim zaten neye dayanıyordu ki? Buğday, arpa, mısır, çavdar, soğan, patates, tütün; meyve olarak üzüm, incir; hayvancılıkta koyun, keçi ve sığır; maden olarak da kömür. Demiryolları yabancıların elindeydi. Bankalar yabancı sermayenin yönetimindeydi. Geriye ne kalıyordu? Deri, dokuma ve maden sanayi. Bütün bu alanlarda Türkiye dışa bağımlı bir ülkeydi. Ama kendini bu bağımlılıktan kurtarmanın çabası içindeydi. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa bunun bilincindeydiler. Kimsenin bu durumda Türkiye’de yatırım yapmaya niyeti yoktu. İşte devletçilik anlayışı, bu koşullar içinde gelişti. Devletçilik düzeni, ekonomik bağımsızlığı sağlamak için onurlu ve ulusal bir davranıştı. Mustafa Kemal, emperyalizmin ve sömürgecilerin karşısında bu anlayışla direndi ve başardı. Yani bir ulusal ekonominin temelleri o dönemde atıldı.”(s.247)

4.2.4.4. Dinsel Düzey

Gazi ve Fikriye romanında toplumun dinsel düzeyi de ele alınmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında din hayatın her alanına hakimdir, din artık vicdan işi olmaktan çıkmıştır, kötü niyetli ve çıkarlarının peşinde koşan insanlar dini kendi çıkarlarına alet etmektedirler.

Romanın dördüncü bölümünde Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na girmesi ve bununla ilgili Şeyhülislamın bir fetva yayınlaması şöyle anlatılır: “Şeyhülislam Efendi “Cihad-ı Ekber (Büyük Cihad) fetvası yayınladı, Padişah da halife sıfatıyla bu fetvayı bir Hattı Hümayun biçiminde ilan etti”(s.62)

Aslında dini kendi emellerine alet edenler tahtını korumak isteyen Padişah ve bu yolla halkı sömürenlerdir diyebiliriz. Halkın dini duyguları ve düşünceleri daha saf ve katışıksızdır. Atatürk ve arkadaşları Ankara’ya giderlerken Hacı Bektaş

Kariyesi (Nahiyesi)'ne uğrarlar, orada Aleviler kendilerini karşılar, Çelebi Cemalettin Efendi ve Hacı Bektaş Dede Postu vekili Salih Baba da karşılayanlar arasındadır. Kendilerinin Milli Mücadeleye destek olacaklarını söylerler. Gazi ve arkadaşları burada Hacı Bektaş'ın türbesini, Meydan Evi'ni, Kırklar Meydanı'nı ve Balım Sultan'ı ziyaret ederler. Meydan Evi'nde yemek yedikten sonra Aşhane'ye gidilir. Aşhane'de Baba bir Pösteği üzerinde oturmuş çubuğunu çekmektedir. Ocakta, çok eskilerden kalma büyük bir kazan vardır. Konuklardan Alfred Rüstem Bey;

“Baba bu kazan hangi tarihten kalmadır? Diye soracak oldu.

Baba, pirimiz zamanından kalmadır, diye yanıt verdi. Evet, anlıyorum ama tarihini verebilir misiniz? Bu zamana kadar hep kullanılmış mıdır?

Biz bu kazanın Pirimizden kaldığını biliriz. Biz bugünü düşünürüz yarına “Allah kerim” deriz. Geçmiş zamana, “hu” deyip geçeriz.”(s.151)

Dini siyasete karıştıran aslında bu işten kârı olanlardır. Halk kendi inandığı ve bildiği şekilde dinini yaşar. Milli Mücadelenin en büyük destekçisi de bu inançlı halktır. Heyet-i Temsiliye üyeleri Ankara'ya geldikleri zaman onları binlerce kişi karşılamıştı. “700 yaya ve 3 bin atlıdan oluşan Seymen alayı Dikmen sırtlarına yayılmıştı. Onları dervişler izliyordu. Bu dervişler Alevi, Nakşi, Rifai, Bayrami ve Mevlevilerden oluşuyordu. Dervişlerin ardından da okullular geliyordu. Bir yandan da hafızlar ezan ve salat okuyorlardı.”(s.152)

Atatürk'ün yapmak istediği din ve devlet işlerini birbirinden ayırmak, Türkiye'de Laik bir sistem kurmaktır. Din ve devlet işleri iç içe olduğu zaman, din kurumunu bazı çevreler kendi çıkarları için kullanacaklardır.

Mustafa Kemal Osmanlı İmparatorluğu'nda tek evlenme şekli olan imam nikahına da karşıdır.

“Ben her zaman imam nikahına karşı olmuşumdur. Nikahın devlet yada belediye temsilcisi tarafından kısılması gerektiğine inanırım. Biliyorum, Osmanlı aile hukuku, şeriata dayalı mecelle tarafından düzenlenmiştir. Mecelle erkeğin çok eşli olmasına izin verir.”(s.174)

Milli Mücadele döneminde halka, düşmana karşı savaşma ve dayanma gücü veren milli birlik beraberlik duyguları yanında, inandıkları ve bağlandıkları dini duygularıdır da. Dini inancın izlerini toplumun her kesiminde görmek mümkündür. Büyük Taarruz'un yapılacağı günlerde, Atatürk ve arkadaşları Kocatepe'ye yaya çıkacaklardı.

“Fevzi Paşa tam o sırada koynundan hiç ayırmadığı Kuran-ı Kerim’i çıkarttı, bazı sayfaları fenerin ışığında son bir kez okudu... Fevzi Paşa Kuran’ı göğsüne yerleştirmiş dua ediyordu. Ayağa kalktı ve Gazi’ye dönerek, Paşa hazretleri, dedi, artık topçu ateşi başlayabilir. İnşallah zafer bizimdir, hayırlı olsun.”(s.196-197)

4.3.Açıklama Aşaması(Aşkın Çözümleme)

4.3.1.Anlatının Kaynağı

Gazi ve Fikriye romanına konu olan olayları zamanın toplumsal, siyasi ve tarihi olayları içerisinde bir bütün olarak ele alınıp incelenmesi gerekir. Çünkü roman, anlatıcının okuyucuya ulaştırmak istediği mesaj doğrultusunda toplumu ve toplumsal yapıyı ve bu yapı etrafında, Gazi ve Fikriye arasında gelişen ve ortaya çıkan duygusal ilişki çerçevesinde kadın erkek ilişkilerini de ele almaktadır. Yazarın bu eserinde ele aldığı kişilerin çoğunluğu gerçek kişiliklerdir. Yazarın romanında yer alan bazı kişilere yaptığı eleştiri aynı zamanda bir sistem eleştirisidir. Romanda yer alan bazı karakterleri övüp desteklemesi de yeni kurulacak bir sistemi onaylamadır.

Yazar romanında eski sistemi (Osmanlı Devleti) açık bir şekilde eleştirmekte, bu sistemin halktan kopuk, dünya ve ülkedeki siyasi, ekonomik, politik gelişmelerden habersiz olarak görmektedir. Sistemin başında bulunanlar kişisel hırsları ve siyasi beceriksizlikleri yada kendi bulundukları mevkiyi korumak uğruna ülkeyi felakete sürüklemişlerdi. Ülkede var olan yoksulluğun, çöküntünün ve ülkeyi düşmanların işgal etmesinin tek sebebi saltanat rejimi ve bu rejimin başında bulunanlardır. Bunların karşısında ülkeyi düştüğü durumdan kurtarmaya çalışan, tam bağımsız ve Cumhuriyet rejimine dayanan bir ülke kurmayı amaç edinen Mustafa Kemal ve arkadaşları ile halk bulunmaktadır. Romanda Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişkiden yola çıkılarak, bu duygusal ilişki üzerinden kadınların o dönemdeki sosyal hayattaki yeri, kimliği ve hakları sorgulanmaktadır.

Yazar romanını 2000’li yıllarda yazar ve kitap 2001 yılında yayımlanır. Anlattığı olaylar bütününde roman 10-15 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Romanda anlatılan 10-15 yıllık süre içerisinde yeni kurulan bir sistem ve bu sistemin hangi şartlar altında kurulduğu anlatılır. Romanda tarihsel olaylar ve kişiler anlatılırken yazar, tarihi gerçekliklere bağlı kalıyor, kendi yarattığı ikinci kişilerde ve duygusal konularda kurguya yer veriyor. Topuz bu durumu şöyle açıklıyor.

“Tarihte yaşanmış olayları anlatırken gerçeklere bağlı kalıyorum. Gerçek kişileri yaşamlarında da hiçbir saptırma yada yanlış ve bozuk tanıtım olmamasına

özen gösteriyorum. Ama ikincil kişileri, yani yarattığım kişilerin yaşamları kurguya dayanıyor, o konularda kendimi özgür sayıyorum.”⁸¹

Yazarın romanında yer alan kişilerin çoğunluğu gerçek tarihten alınmıştır. Bu insanların yaşamları ve tarihsel kişilikleri üzerinde bir değiştirme yapmaz ve bir kurgu oluşturmaz. Yalnız kişilerin duyguları ile duygusal ilişkileri üzerinde yazarın kurgu yaptığını söyleyebiliriz. Yazar eski sistem karşısında yeni bir sistemin kurulmasının mücadelesini veren bireylerin yaşamını anlatırken, Fikriye üzerinden kadının sosyal yaşamdaki yerinin sorgulamasını da yapar.

Osmanlı devlet sisteminde her şeyin üzerinde Sultan vardır. Sultan Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir, halk da onun tebaasıdır. Hilafet makamını elinde bulunduran Padişah, yeryüzündeki Müslümanların temsilcisidir. Parlak bir dönem yaşayan Osmanlı Devleti, dünyadaki gelişmeleri takip edemediği, daha sonradan gelen Padişahların beceriksizliği ve yeteneksizliği, Padişah'ın çevresinde bulunanlar ile iktidardaki kişilerin aç gözlülüğü ve kişisel hırsları yüzünden artık çökmek üzeredir. Dinsel hoşgörü artık ortadan kalkmış din belirli zümrelerin elinde artık bir baskı aracı olmuştur.

Şeriat hukukuna dayanan aile sistemi kadını her alanda ikinci plana itmiş, kadınlar kendilerine sosyal hayatta yaşam alanı bulamadıkları için, kocalarına ailelerine bağımlı olmuşlardır. Eğitim sistemi çökmüş, var olan eğitim de dine dayalı bir eğitim olmuştur. Osmanlı'da eğitim ve ekonomiyi yabancılar yönlendirmeye başlamış, her alanda dışa bağımlı bir ülke haline gelmiştir. Dünyada gelişen olayları takip edemediklerinden dolayı, dönemin siyasi koşullarına ayak uyduramamakta ve artık girilen her savaş yenilgiyle sonuçlanmaktadır. Avrupa'da gelişen Kapitalizmin kendine ham madde ve pazar araması sonucu, Osmanlı Devleti bu hammadde ve pazar ihtiyacını karşılayacak bir sömürge olarak görülmeye başlamış, kapitalist ülkeler Osmanlı Devleti'ni paylaşma planları yapmaya başlamışlardı. Dünyada gelişen Milliyetçilik akımı da Osmanlı Devleti'ni zora sokmuş İmparatorluk parçalanmaya başlamıştır. İtalyanlar pazar için Trablusgarp'ı işgal etmiş, milliyetçilik rüzgarıyla Balkanlar ayaklanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun artık Afrika, Balkanlar ve Orta Doğu'daki toprakları kaybedilmiştir. Zaten zayıf olan ekonomi savaşlar yüzünden iyice dibe vurmuş ülke ve halk ekonomik açıdan perişan bir duruma düşmüştür. Bu olayların içinde büyük kapitalist ülkelerin aralarında pazar

⁸¹ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz'un Romanlarında Tarih*, Toplumsal tarih, s.66-69 .

kavgası yüzünden I. Dünya Savaşı patlak verir. İttihatçıların başında bulunan Enver Bey ve ekibi ülkeyi bir oldubittiye getirerek ülkeyi savaşa Almanya'nın yanında sokarlar. Bu savaş aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin sonu olur. Almanya ve Osmanlı Devleti savaştan yenilgiyle ayrılırlar. Savaşı kazanan İtilaf devletleri Osmanlı'yı kendi aralarında paylaşırlar. Enver Bey ve ekibi ülkeden kaçır, Padişah da tahtını korumak için İşgal kuvvetlerinin her dediğini yapır. Gazi ülkeyi düştüğü durumdan kurtarmanın yollarını arar. Padişah ve İstanbul Hükümeti ile bir şey yapamayacağını anlayınca Anadolu'ya geçerek düşmana karşı direnişini örgütlemeye karar verir. Amacı sadece düşmanı ülkeden kovmak değil, yeni bir yönetim de kurmaktır. Atatürk Anadolu'ya geçmeden önce, Anadolu'da halk düşmana karşı zaten direniş başlatmıştır. Fakat bu direnişler derli toplu ve örgütlü bir direniş değildir. Atatürk Anadolu'da Milli Mücadele'yi örgütleyip düşmana karşı harekete geçtiği zaman düşman kuvvetleri, eski sistemin savunucuları ve Osmanlı Hükümet de bu direnişini yok etmek için direnişe geçerler. Düşman kuvvetleri eski sistemin devamından yanadırlar çünkü kendi planlarının gerçekleşebilmesi için eski sistem devam etmelidir. Osmanlı'da Anadolu'da başlayan Milli Mücadele'ye karşıdır. Çünkü böyle bir hareketin zamanı gelince kendini de yok edeceğinin farkındadır. Sonuçta baskı ve keyfiliğe, çıkara dayalı bu sistem, kendi bağrında gelişen ve onu tamamıyla ortadan kaldırmayı amaçlayan direnişe daha fazla dayanamaz. Milli Mücadele başarıya ulaşır. Tam bağımsız bir ülke ve halka dayanan bir rejim kurulur. Cumhuriyet.

Topuz'un romanına yerleştirdiği kişiler, tarihten alınmış gerçek kişilerdir. Yazar Gazi ve Fikriye romanında Mustafa Kemal'in insancıl yanlarını vurgulamaya çalıştığını söyler.⁸² Ama romanda ortaya çıkan Gazi tipi bazı tutarsızlıklar olmakla birlikte, her açıdan toplumun ilerisinde düşünen, topluma yön veren, daha öğrencilik yıllarında ülkede yapacağı sosyal devrimleri ve Cumhuriyet rejimini planlayan, gösterdiği askeri kahramanlıklarla adını efsaneleştiren bir kahraman tipidir diyebiliriz. Romanda yer alan diğer kişiler Gazi'nin kişiliği karşısında ikinci planda kalmış, ezilmiş, silik birer karakter özelliği kazanmışlardır. Romanda bu tiplerin varlığı Gazi ile anlam kazanmıştır. Romanın duygusal boyutunu oluşturan Gazi ile Fikriye arasında ki duygusal ilişki, Fikriye'nin üzerinden toplumdaki kadınların

⁸²Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz'un Romanlarında Tarih*, s.66-69.

sosyal yaşamları ve kültürel düzeyleri hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Aslında bu bilgiyi bize romanda iki kadın verir: Fikriye ve Latife.

Osmanlı aile hukuku, şeriata dayalı mecelle tarafından düzenlenmiştir. Mecellede erkeğin çok eşli olmasına izin verir.

Osmanlı toplum yapısında kadın ikinci plana itilmiştir. Eğitim olanakları kısıtlıdır. Evlenme görücü usulüyle olmaktadır ve kadının evlenme konusunda söz hakkı pek yoktur. Fikriye, yaşadığı yerde eğitim imkanı pek bulamamıştır. Sadece özel ders alarak Fransızca ve piyano öğrenmiştir. Kültürel ve sosyal açıdan pek gelişmemiş, bağımsız bir kişilik oluşturamamıştır. Dünyada ve ülkede gelişen her olayı Gazi'den öğrenir, dışarıya onun gözleriyle bakar. Kendine ait bir düşüncesi, fikri yoktur. Yaşadığı toplum böyle bir şeye izin vermez. Fikriye'nin bütün dünyası, yaşama sebebi tutkulu bir aşkla sevdiği Gazi'dir. Bu büyük aşk aynı zamanda Fikriye'nin en büyük dramı olur. Aslında Latife de Fikriye'den farklı değildir. Eğitim konusunda Fikriye'den daha şanslıdır, Paris ve Londra'da eğitim görmüş, İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Fakat Osmanlı toplumundaki yaşam tarzı Fikriye'nin yaşam tarzından farklı değildir. Toplumdaki diğer kadınlar gibi çarşaf giymekte, aldığı eğitimi hiçbir yerde kullanamamaktadır. Osmanlı toplumunda sosyal yaşamın ikinci planına atılan kadınlar, Milli Mücadele'ye erkekler kadar destek vermişler, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte hayatın her alanında yer almaya başlamışlardır.

4.3.2. Tarihsel Çevre

Bu bölümde romanda anlatılan olaylarla, gerçek tarihi olaylar değerlendirilerek, Gazi ve Fikriye romanının tarihi gerçeklerle uyumu ele alınacaktır.

Gazi ve Fikriye romanı, 1911 ve 1924 yılları arasındaki tarihsel süreci anlatan tarihi biyografik bir romandır. Yazar bu dönemi eserine alırken gerçek tarihi ve tarihsel kişileri kullanır. Romanda kurgu yapılan yerler Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişkinin anlatıldığı bölümlerdir. Yazar tarihi olayları anlatırken gerçek tarihi kullanır, bu bölümde her hangi bir kurgu yada sapmaya gitmez. Tezimizde incelemeye çalıştığımız Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü ve Devrim Yılları adlı romanlara bir kuşak romanı diyebiliriz. Bu romanlarda Cumhuriyet'in hangi zorluklar altında kurulduğu, yapılan sosyal devrimler gösterilmeye ve yeni kuşaklara aktarılmaya çalışılmaktadır. Romanların mesaj iletmeye çalıştığı kitle gençlerdir diyebiliriz. Romanın tarihsel çerçevesini işlerken, yazarın ele aldığı olayların

gerçekle bağlantısını daha sonra da eserde yer alan şahısların yaşamlarının romanda anlatılanlarla ne kadar uyduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Romadaki tarihsel çerçeve ve anlatılan tarihi olaylar, 28 Eylül 1911’de İtalyanların Trablus ve Bingazi’ye asker çıkarmasıyla başlayıp, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Milli Mücadele, Samsun, Erzurum, Sivas Kongreleri, Sakarya-Dumlupınar-Büyük Taarruz, Saltanat’ın kaldırılması, Cumhuriyet’in ilanı süreçlerini içine alan 10-15 yıllık tarihsel bir dönemi kapsamaktadır. Yazar romanında bu tarihsel olayları anlatırken gerçek tarihe bağlı kalır. Buradaki tarihsel olaylar gerçektir ve tarihsel olaylar üzerinden herhangi bir kurguya gitmez, olduğu gibi verir.

Yazar romanlarındaki tarihsel kurgu hakkında şunları söyler: “Tarihte yaşanmış olayları anlatırken gerçeklere bağlı kalıyorum. Gerçek kişilerin yaşamlarında da hiçbir saptırma ya da yanlış ve bozuk tanıtım olmamasına özen gösteriyorum.”⁸³

Eserde yer alan şahısların gerçek yaşamları da romanda anlatılanlarla uyum içindedir. Gazi ve Fikriye’nin ailesinin kökenleri, Gazi’nin okula başlaması, çocukluk yılları ve Askeri Rüştiye’ye girmesi tarihsel gerçeklerle uyumaktadır. Romanın I. ve II. bölümünde kurgusal diyebileceğimiz bölümler, Zübeyde Hanım’ın Ali Rıza Efendi ile evliliğinin, Ali Rıza Efendi’nin gördüğü rüya ile Zübeyde Hanım’ın Mustafa Kemal’in Askeri Rüştiye’ye gitmesine izin vermesinin Zübeyde Hanım’ın gördüğü rüyaya dayandırılmasıdır diyebiliriz. Gazi’nin öğrencilik ve askerlik hayatı, katıldığı savaşlar, askeri başarıları, Milli Mücadele dönemi, Cumhuriyet’in ilanı gibi anlatılan ve bu dönemde Gazi’nin yaptıkları tarihsel gerçeklerle uyumaktadır.

Romanda anlatılan Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişki de gerçektir. Fakat romanda ikisi arasında işlenen duygusal his ve düşünceler yazarın kurgusudur diyebiliriz. Bunu Latife ile Gazi arasında gelişen duygusal ilişki için de söyleyebiliriz. Romanın kurgusu Latife ile Gazi arasında olan ve gizli tutulan imam nikahı üzerine oturtulmuştur. Fikriye’ye yakın olanlar böyle bir nikahın yapıldığını, Gazi’ye yakın olanlarda nikâhın olmadığını söylemektedirler. Yazar roman boyunca bu ikilemi devam ettirir ve bir sonuca vordırmaz, roman bu ikilemle sona erer, yorum veya karar okuyucuya bırakılır.

⁸³ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz’un Romanlarında Tarih*, s.66-69.

Hıfzı Topuz, Gazi ve Fikriye arasındaki duygusal ilişkiyi romanına konu edinmesini şöyle açıklar:

“Fikriye’nin yaşamını öteden beri çok merak ederdim. Can Dündar’ın aracılığıyla Fikriye’nin Amerika’da yaşayan yeğeni Abbas Bey’e ulaştım. O, bana bir takım belgeler iletti. Ben onları kendi ölçülerime göre değerlendirdim ve başka kaynaklarda verilen bilgilerle karşılaştırarak bazı kanılara vardım ve onları kullandım. Fikriye’nin hayatta kalan ve ben kitabımı hazırlarken 94 yaşında olan arkadaşı Handan Sözen Hanım’la da konuştum. Gazetecilik yaptığım yıllarda Atatürk’ün çevresinde olan pek çok kişiyle röportaj yapmışım, onları da değerlendirdim. Ailemde Mustafa Kemal’le birlikte çalışmış olan yakınlarım vardı, onlardan çok şey dinlemiştim. Yıllar sonra o anılar bana kaynak oldu.”⁸⁴

4.3.3. Simgesel Çözümleme

Bu bölümde yazarın romanda kullandığı simgeler açıklığa kavuşturularak, yazarın okuyucuya vermek istediği dünya görüşünü ve eserin mesajını ortaya çıkaracak sonuçlara ulaşmaya çalışacağız.

Gazi ve Fikriye romanında anlatıcı kendi dünya görüşünü ve anlayışını, ideolojik görüşünü açıkça ortaya koymaktadır. Yazar eserinde görüşünü açıkça belirtmesine rağmen bazı simgeler de kullanmıştır.

Romanda kullanılan simgelerden birisi aynı zamanda romanın kahramanı olan Atatürk’tür diyebiliriz. Türk ulusunun gelecekle ilgili istekleri, umutları Atatürk’ün şahsında simgeleşmiştir. Yıllardan beri halkı sömürerek ayakta durmaya çalışan sistem artık çökmek üzeredir. Bu gidişata dur demek gerekmektedir. Böyle bir ortamda Atatürk ortaya çıkar. Atatürk de aslında bu sistemin içinden çıkmış biridir. Askeri Rüştîye’de okumuştur, fakat düşünce ve fikirleri çağının çok ilerisindedir. Milli Mücadele’yi başlatmak için İstanbul’u değil Anadolu’yu tercih eder. Anadolu’da zaten düşmana karşı bir direniş başlamıştır. Atatürk Anadolu’daki bu direniş hareketlerini örgütlü hale getirir. Anadolu’yu tercih etmesinin sebebi, İstanbul Hükümeti kendi derdine düşmüştür, kendi koltuğunun dışında halk ve ülke umurunda değildir, burada yaşayan çoğu insan da halka güvenmemekte, manda rejimini savunmaktadır. Hiçbir çıkar ilişkisi gütmeyen, tek amacı ülkeyi düşman işgalinden kurtarmaya çabalayan Anadolu ve Anadolu halkıdır. Bu yüzden Milli

⁸⁴ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz’un Romanlarında Tarih*, age, s.66-69.

Mücadele Anadolu’da başlatılmış, bu mücadelenin her aşamasında bulunan Atatürk de Kurtuluş Savaşı’nın ve halkın simgesi, kahramanı olmuştur.

Romanda kullanılan simgelerden biriside bayraktır. Bayrak bir ülkenin bağımsızlığının, özgürlüğünün simgesidir. Eğer bir ülkede o ülkenin bayrağı dalgalanmıyor, yabancı bayraklar dalgalanıyorsa o ülkenin bağımsızlığından bahsedilemez. Ülke ve halk esirdir, tutsaktır. Başka ülkelerin bayrağına göstereceğimiz saygı, kendi bayrağımıza gösterdiğimiz saygının göstergesidir. Bunu romanda Gazi’nin Yunan bayrağına gösterdiği saygıdan anlıyoruz.

“Paşa tam merdivenlerin önüne geldiğinde, bir de baktı ki yere bir Yunan bayrağı serilmiş. “Bu nedir?” diye kükredi. “Paşam Yunan bayrağı. Kral Konstantin bu evde kalmıştı. O zamanda Türk bayrağı sermişlerdi, çiğneyip geçmişti.”

“Hata etmiş. Bayrak bir ulusun onurudur. Çiğnenemez. Kaldırın hemen şu bayrağı.”(s.219)

Yazar Büyük Taarruz’dan sonra yenilen Yunan ordusunun kaçarken İzmir’i ateşe vermelerini de romanında simge olarak kullanmıştır. Büyük Taarruz’dan sonra düşman yenilgiye uğramış, Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanmıştır. İşgal kuvvetleri e onun işbirlikçisi konumundaki İstanbul Hükümeti de yenilmişlerdi. Artık Türkiye’de bir dönem kapanıp yepyeni bir dönem başlamaktadır. Bu dönemin başlangıcını Atatürk İzmir yangınıını izlerken şu sözlerle ifade eder:

“Çocuklar, bu manzaraya iyi bakın. Bu, bir devrin sona erip yeni bir devrin başladığını gösteren bir yangındır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son yüzyıllardaki bütün günahlarını bu ateşle temizliyoruz. Ayrıca bu, yeni bir Türk devletinin kuruluşu ve Türk milletinin yükselmesini de cihana ilan ediyor.”(s.222)

IV. BÖLÜM

ÇAMLICA’NIN ÜÇ GÜLÜ

5.1. Anlama Aşaması (İçkin Çözünleme)

5.1.1. Anlatının Bakış Açısı

Çamlıca’nın Üç Gülü romanında hakim olan bakış açısı Tanrısal bakış açısidir. Çamlıca’nın Üç Gülü kurmaca dünyanın dışından biri olan bir anlatıcı tarafından anlatılır. Anlatıcı geçmiş veya gelecek hakkında geniş bir bilgiye sahiptir. Anlatıcı Tanrısal bir konumdadır.

Topuz, Çamlıca’nın Üç Gülü’nde farklı bir yöntem kullanarak, okuyucu ile kişiler arasından çekilerek, bazı bölümlerde iç öyküsel anlatıma yönelir. Bazı bölümlerde olayları ve olayların gelişimini roman kişilerinin kendisi aktarır. Olaylar hakkındaki görüşlerde bu anlatımda kullanılmış kişiye aitmiş gibi görünür. Anlatıcı yinede romanın içindedir, kendi görüşlerini, düşüncelerini ve bilgilerini kendi kişileri aracılığı ile okuyucusuna aktarmaktadır. Bu bölümlerde farklılaşan bakış açısına aykırı olarak yazarın tarafsız olamayacağı duygu ve düşünceler söz konusudur. Bu romanda anlatıcının kendisini geriye çekerek, olayları kişilerine anlattırdığı bölümlerden, Mütareke yıllarının başlarında en çok tartışılan konulardan biri olan Amerikan Mandası’dır. Yazar manda yönetimi hakkında bilgi verdikten sonra, o yıllarda yaşanan manda tartışmaları romanda Nedim Bey’in ağzından anlatılır.

“Aferin valla şu Lütfi Beyefendiye. Bakın ne güzel söylemiş, “Biz kendimizi yönetmekten aciziz,” diye. Doğru yönetemedik bu ülkeyi. Şimdi başkaları gelip yönetecek. Ama “başkaları” dediğiniz kimseler ne Amerika’dan gelecek, ne İngiltere’den. Anadolu’dan gelecek, beyefendiler.” (s.137)

Çamlıca’nın Üç Gülü’nde anlatıcı kurmaca dünyanın içinden birisi değildir. Fakat romanın bütününde yazar anlatıcı olarak kendini hissettirmektedir. Olayların ve kişilerin bütün özellikleri hakkında bilgi sahibidir. Yazar romanın ana öyküsüne Hulusi Bey’in Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki yıllarda yaptığı görevler anlatılarak, savaştan sonra Nezâretten ayrıldıktan sonra, Çamlıca’daki babasından kalma köşke yerleşmesi anlatılır. Daha sonra köşkün bahçesi ayrıntılı olarak tasvir

edilir. Yazar kahramanlarının bütün yaşamlarını, geçmişlerini, düşüncelerini bilmektedir. Hulusi Bey’le Handan Hanım’ın evlenmeleri, Handan Hanım’ın eğitimini ve düşüncelerini bize tanrısal bakış açısıyla anlatır. “Handan Hanım gençlik yıllarını babasının yanında Avrupa ülkelerinde geçirmiş, İngilizce ve Fransızca öğrenmişti. O da sevgili eşi gibi İngiltere hayranıydı. Türk doğmuş olmanın üzüntüsünü yaşıyordu.” (s.12)

VI. bölümde yazar, İngiliz Subay John White ile Neriman arasında başlayan duygusal ilişkide bize Neriman’ın duygu ve düşüncelerini Tanrısal bakış açısıyla aktarır. Nedim Bey Neriman’ın İngiliz subayından bilgiler almasını ve kendisine aktarmasını istediği zaman Neriman şöyle düşünür:

“Peki ya John’dan hiçbir bilgi sızdırmak istemezse? O zaman da direniş örgütünün taleplerine karşı nasıl bir neden ileri sürebilirdi. Onların nazarında düşman subaylarıyla düşüp kalkan bir hain durumuna düşmez miydi?” (s.107)

Topuz, romanının genelinde iç öyküleme metodu ile tanrısal bakış açısını bir arada kullanır. Romanın 1. 4. 5. 11. 13. ve 17. bölümlerinde tanrısal bakış açısı hakimdir. IV. bölümde İstanbul’un işgali ve Malta sürgünleri, V. bölümde köşkte mevsimin ilk partisi, XI. Ölümde Gazi’ye suikast girişimi: Mustafa Sagir Olayı, XIII. bölümde Zeytinburnu Baskınları, XVII. Bölümde Bağ Bozumu olaylarının anlatımında yazar yoğun olarak Tanrısal bakış açısını kullanmıştır. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. ve 16. bölümlerde yazar tanrısal bakış açısının yanında iç öyküleme metodunu da kullanmıştır.

Yazar XI. bölümde Gazi’ye suikast yapmak isteyen Mustafa Sagir’i ve suikast olayını tanrısal bakış açısıyla anlatır.

“Mustafa Sagir daha on yaşındayken Hindistan’da bir burs kazanarak Londra’ya gönderilmiş ve ileride gizli servislerde çalıştırılmak üzere özel bir eğitim görmüştü. Önce bir kasabada, sonra Edinbrough’da, sonra da Oxfort’da bir kolejde okuduktan sonra Hindistan’a dönmüş ve İngiltere’nin izlediği politikaya, krala ve imparatorluğa sadık kalacağına dair Kur’an’a el basarak yemin etmiştir.” (s.194)

IX. bölümde Yüzbaşı Bennett, Ekrem Bey ve Hrisantos Çetesi olayları anlatılırken, yazar Ekrem Bey’i tanrısal bakış açısıyla tanıttıktan sonra, Yüzbaşı Bennett ve Hrisantos Çetesi olaylarını iç öyküleme metodunu kullanarak Ekrem Bey’in ağzından anlatır.

“ Ekrem Bey Suriye’deyken Mustafa Kemal’le tanışmış, sonra İngiliz’lere esir düşmüştü. Savaş bittikten sonra o da bütün esirlerle birlikte yurda dönmüştü.

Mustafa Kemal Suriye'deyken Ekrem Bey'i sevmiş ve çeşitli görevlerde kullanmıştı. Ekrem Bey İstanbul'a dönünce Mustafa Kemal'e her zaman onun hizmetinde olmak istediğini söylemiş, Mustafa Kemal, "sırası gelince ben sana haber veririm," demekle yetinmişti." (s.161)

Yazar bundan sonraki olayların anlatımını Ekrem Bey'e bırakır. Nedim Bey'e Yüzbaşı Bennett'i Ekrem Bey anlatır:

"Anlatayım, Yüzbaşı Bennett Türkiye için özel olarak yetiştirilmiş bir ajandı. Çok iyi Türkçe konuşuyordu. Geleneklerimizi çok iyi biliyor ve bizim gibi giyiniyordu. Kur'an'ı yorumlayacak kadar iyi Arapça öğrenmişti. Bir şey daha söyleyeceğim, çok şaşacaksınız. İlişki kuracağı İstanbullu kadınların kendisinden şüphe etmemeleri için İstanbul'a gelirken sünnette olmuştur. Çok bol para harcıyor ve herkesi satın alabiliyordu. Rumlar ve Ermeniler Bennett'e hayrandılar. Burada akla gelmeyecek düzeyde bir gizli örgüt kurmuştu." (s. 163)

5.2. Anlatı Yerlemleri

5.2.1. Zaman

Çamlıca'nın Üç Gülü on yedi bölüm ve iki yüz seksen beş sayfadan oluşmaktadır. Yazar, eserini bölümlere ayırırken her bölümde farklı bir olayı ele alıp anlatmıştır. Bölümlerin sayfa sayılarında da belli bir düzen yoktur. Birinci bölüm 26 sayfa iken yedinci bölüm 9 sayfadan oluşmaktadır. Her bölümde sayfa sayısı değişmektedir.

Romanın öykü zamanı ile öyküleme zamanı aynı dönemlerdir. Romanda geriye sapım ve ileriye sapımla olayların anlatılması azdır. Bu romanda yazar, anlatma zamanı olarak öyküleme zamanını, olayların geçtiği anı tercih eder.

" Ahmet Hulusi Bey, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda Madrid ve Londra'da sefir olarak bulunduktan sonra, bir süre Hariciye Nazırlığı da yapmıştır." (s. 9)

Romanın I. bölümü olan bu bölümde, Ahmet Hulusi Bey'in Handan Hanım'la evlenmesi, çocukları, çocuklarının eğitimi, Çamlıca'daki köşk, Handan Hanım'ın halasının oğlu Nedim, köşte yaşayanlar, alt başlıklar halinde zamanda geriye sapımla anlatılır.

II. bölümde bir zaman ifadesiyle başlar. "Yüzbaşı Nedim Bey Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiği aylarda Harbiye Nezareti'nde ikinci piyade şubesine atanmıştı." (s. 34) İkinci bölümde de olaylar alt başlıklar halinde anlatılır. Romanın her

bölümünde bu yöntem uygulanır. Bir ana bölümle anlatılmaya başlanan olaylar alt başlıklarla devam eder.

II. bölüm Karakol Cemiyeti, Milli Kongre ve Direniş başlığıyla başlar. Bu bölümde anlatıya Karakol Cemiyeti'nin kurulmasının anlatılmasıyla başlanır. Milli Kongre ve Direniş olaylarının anlatıldığı bölüm ise, II. bölümün içinde alt başlıkla anlatılır. II. bölümde olaylar zamanda geriye sapımla anlatılır.

III. bölüm kesin bir zaman ifadesiyle başlar, “17 Mayıs 1919 Cumartesi sabahı Nedim Bey telaşlı ve gergin bir havada Çamlıca'daki köşke geldi.” (s. 53)

Bu bölümde 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine, işgali protesto etmek için İstanbul'da düzenlenen mitingler anlatılır. Bu bölümde yazar olayı bir bütün olarak anlatmış olayı alt bölümlere ayırmamıştır.

Beşinci bölümde zaman “1920 yılının güzel bir bahar günü”dür (s. 86). Bu bölümde yazar, Hulusi Bey'in işgal kuvvetlerinin güvenini kazanmak, onların gözüne girebilmek ve iyi bir mevkide işe getirilmek için onların onuruna köşkte bir parti vermesi anlatılır. Bu partide Neriman'la Ümran daha sonra yaşamlarını etkileyecek iki erkekle tanışır. Neriman John White ile Ümran'da Jean Pierre ile tanışır, bu kişiler aynı zamanda onların en büyük aşkları olacaktır.

Altıncı bölümde zaman köşkte verilen partiden iki gün sonrasındır. Bu bölümde Nedim Bey köşkte yapılan partiden kızlardan bilgi aldıktan sonra kızlara işgal altındaki ülkenin ve İstanbul'un durumu hakkında bilgi verir. Bu bölümde alt başlıklara da yer verilmiş, alt başlıklarda Neriman'la John White, Ümran'la Jean Pierre ve Nedim Bey ile Perihan Arasında başlayan aşklar anlatılmıştır.

Amerikan Mandası'nın anlatıldığı bölümde zaman “mütareke yıllarının başlarında” (s. 130) diye bir zaman ifadesiyle başlar. Bu bölümde manda yönetimi hakkında bilgi verilir. Manda yönetiminin ne anlama geldiği, neden bütün manda isteklerinin geri çevrildiği Nedim Bey tarafından anlatılır.

Sekizinci bölümde zaman 1920'nin ilk aylarıdır. Bu bölümde Mondros Mütarekesi gereğince işgal kuvvetlerine teslim edilmesi gereken silahların İstanbul'dan Anadolu'ya kaçırılması anlatılır. Bu bölümde Karaağaç Baskını ve Gizli Örgütler diye iki alt başlıktan oluşmaktadır.

Dokuzuncu ve onuncu bölümde bir zaman ifadesi bulunmaz. Onuncu bölümde alt başlık olarak anlatılan Beyaz Ruslar adlı bölümde zaman 16 Kasım 1920 olarak verilmiştir. Bu bölümde Kızıl Ordu'ya karşı savaşı ve yenilen Rusların yenilerek Fransızların yardımıyla Türkiye'ye mülteci olarak getirilmeleri anlatılır.

On birinci bölümde kesin bir zaman ifadesi yoktur. Bu bölüm “Milli Mücadele Yıllarında” (s. 187) diye bir zaman ifadesiyle başlar. Bu bölümde Gazi’ye Suikast yapmak isteyen Mustafa Sagir Olayı anlatılır.

On iki, on üç, on dördüncü bölümlerde bir zaman ifadesi bulunmaz. On ikinci bölümde Milli Mücadele’ye destek olan, silah kaçırılmasına yardım eden Pandikyan Efendi ve alt başlık olarak verilen gizli örgütte yeni bir kız: Necla adlı bölümde de Necla’nın örgüte yardım etmesi anlatılır.

On üçüncü bölümde Zeytinburnu ve Maçka’daki silah depolarının gizlice boşaltılarak Anadolu’ya gönderilmesi anlatılır.

On dördüncü bölümde Perihan’la Nedim’in buluşmaları, aralarında gelişen duygusal ilişki anlatılır. Ayrıca Nedim Bey Milli Mücadele ve Mücadele’den sonra kurulması düşünülen yeni rejim hakkında Perihan’a görüşlerini anlatır.

On beşinci bölüm “Nedim Bey günlerden birinde” (s. 239) diye başlayan bir zaman ifadesiyle başlar. Bu bölümün konusu Yüzbaşı Fransız Kemal Bey’in yaptığı ajanlık olayı ve Büyük Taarruzdan önce Fransız Kemal’in Yunan mevzilerini gösteren haritayı ele geçirmesi ve bu haritanın Atatürk ve arkadaşlarına gönderilmesi anlatılır.

On altıncı bölüm kesin bir zaman ifadesiyle başlar. “İzmir’in kurtuluşundan kırk gün sonra, 19 Ekim 1922’de ...” (s. 257) Bu bölümde başından beri milli mücadeleye karşı olan Peyam-ı Sabah başyazarı olan Ali Kemal’in Anadolu’ya kaçırılması, İstiklal Mahkemesi’nde yargılanması ve halk tarafından linç edilmesi olayları anlatılır. Ali Kemal zamanda geri sapımla Nedim Bey tarafından okuyucuya tanıtılır.

On yedinci bölüm belirsiz bir zaman ifadesiyle başlar. “Hulusi Bey son aylarda kendini hiç iyi hissetmiyordu.” (s. 269) On yedinci bölüm Bağ Bozumu başlığıyla başlar. Bu bölümde anlatılan olaylar bölümün başlığına uygundur ve özellikle bu isim seçilmiştir. Tüm umutlarını işgal kuvvetlerine bağlayan Osmanlı İmparatorluğu ve yerli işbirlikçileri, Milli Mücadele’nin kazandığı zaferle yenilgiye uğramışlardır, artık gelecekle ilgili hiçbir umutları kalmamıştır. Bakımsızlıktan eski güzelliğini kaybeden, çürüyüp yok olmaya başlayan köşkün bahçesi gibi bunlarda eski kalıntılarıyla birlikte dağılmakta ve yok olmaktadır.

5.2.2. Mekan

Çamlıca'nın Üç Gülü romanında mekan İstanbul'dur. Anadolu'nu işgaliyle birlikte, Anadolu halkı direnişe geçmiş, Mustafa Kemal'de Anadolu'ya geçerek direniş hareketlerini örgütleyerek Milli Mücadele'yi başlatmıştı. İstanbul'da bu işgale karşı sessiz kalmamış, burada da direniş başlamış bir çok direniş örgütü kurulmuştur. Yazar eserinde bu direniş örgütlerinden bahsederek romanına bütün İstanbul'u mekan olarak seçmiştir. Yazar Çamlıca'daki köşkün bahçesi dışında diğer mekanların ayrıntılı tasvirini yapmamıştır. Köşkün bahçesinin tasvirini yazar bize ayrıntılı olarak yapmıştır. Bu bilinçli bir tercihtir. Bu tasvirle yazar bize belirli bir dönemi ve sınıfı anlatmaya çalışmış aynı zamanda bu sınıfı temsil eden kişilerin Milli Mücadele'ye bakış açısını da vermeye çalışmıştır. Romanın birinci bölümünde Hulusi Bey'in Çamlıca'daki köşkün bahçesinin ayrıntılı tasviri yapılır.

“Bahçenin ortasında fiskiyeli ve kırmızı balıklı bir havuz yer alıyordu. Suyun üstü yer yer nilüferlerle kaplıydı. Havuzun çevresinde çiçek tarhları düzenlenmişti. Tarhlar her mevsim değişik çiçeklerle doluyordu. Menekşeler, sümbüller, laleler, nergisler, hüsnüyusuflar, sardunyalar, ıtırlar aslanağızları, horozibikleri, ateş çiçekleri... Bahçe duvarlarının diplerine de mor salkımlar, hanımelleri ve sarmaşıklar uzanıyordu. Yan tarafta fıstık ağaçları, iki palmye, leylaklar ve pelinler yer alıyordu. Köşkün ön bahçesinde, havuzun sağ yanında İspanya'dan getirtilmiş bronz bir boğa heykeli yerleştirilmişti. Evin önünde geniş bir teras vardı. Terasın ortasında da bir mermer masa, hasır koltuklar, birkaç şezlong ve yanlarında sakız sardunyalı. Bahçenin hemen arkasındaki bağ, o çevrenin en güzel ve lezzetli üzümlerini veriyordu. (s. 9-10) Çamlıca'da sadece Hulusi Bey'in değil o dönemin tanınmış kişilerinin, paşaların, aydınların, zenginlerin de köşkü vardır.

On yedinci bölüm olan Bağ Bozumu adlı bölümde de Çamlıca'daki köşkün bahçesinin tasviri yapılır. Romanın son bölümü olan bu bölümdeki tasvir birinci bölümden oldukça farklıdır. Yazar Çamlıca'daki bu köşkü aslında romanında simge olarak kullanmıştır. Birinci bölümde bakımlı ve güzel olan köşkün bahçesi Milli Mücadele'nin kazanılması ve eski sistemin dağılmasıyla birlikte bahçede dağılmaya başlar ve eski güzelliğini kaybeder. Köşk çökmeye başlar, köşte yaşayan insanlarda artık köşkü terk etmeye başlarlar.

“Bahçedeki havuz susuzluktan çatladı, dibinde otlar bitti, kertenkeleler sardı duvarları. Saçakların altını yarasa yuvaları kapladı. Güller, nergisler, aslanağızları, şebboylar, sardunyalar, ıtırlar, menekşeler, hüsnüyusuflar, ateş çiçekleri, hanımelleri,

yaseminler, salkımlar, sarmaşıklar, çimler kurudu gitti. İspanya'dan getirtilen boğa heykeli çalındı. Bahçedeki tahta koltuklar, sıralar çürüdü, seraların camları kırıldı, bahçe kapısının çingırağını çocuklar yürüttü. Tavan çöktü, kanepeler, şezlonglar, koltuklar patladı. Kümeslerde tavuk kalmadı. Güvercinleri avcılar vurdu. Keçiler öldü. Asmalar üzüm vermez oldu. Vişne ve kiraz ağaçları, incirler kurudu. Kuyunun tulumbası parçalandı, çevresini yeşil yosunlar kapladı. Sebze bahçesinin ortasında bir tek korkuluk kaldı. Üzerinde Hulusi Bey'in rengi atmış, paramparça redingotuyla rüzgarda sallanıp duran bir korkuluk.” (s. 283) Bahçenin dağılmış halini yazar ayrıntılı olarak tasvir eder. Bunu özellikle yapar bahçenin dağılması aslında eski sistemin dağılması ve yok olmasıdır.

5.2.3. Kişiler

Ahmet Hulusi Bey: Romanın birinci bölümü Ahmet Hulusi Bey'in tanıtımıyla başlar. “Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda Madrid ve Londra’da sefir olarak bulunduktan sonra, bir süre Hariciye Nazırlığı da yapmıştı. Ama nazırlığı çok kısa sürdü. İttihat ve terakki cemiyeti Mahmut Şevket Paşa’yı Sadrazamlığa getirdikten sonra, Hulusi Bey bir daha kabine de görev alamadı. Çünkü oldum olası ne ittihatçılardan hoşlanırdı, ne de Enver, Talat ve Cemal Paşalardan. İngiliz yanlısı olarak tanınmıştı; ittihatçılar ise Alman yanlıydılar.” (s. 9)

Hulusi Bey'in babası, Abdülhamit döneminin ünlü paşalarındandır. Hulusi Bey, Robert Koleji'ni bitirdikten sonra hariciye nezaretine girmiş ve önemli yerlerde bulunmuştu. Handan Hanımla evlenmiş ve bu evlilikten üç kızı dünyaya gelmiştir. Birinci Dünya Savaşında bütün aile müttefiklerden yana olmuştu. Müttefikler ülkeyi işgal eteği zaman Hulusi Bey buna üzülmemiş adeta memnun olmuştu. İngiliz hayranı olması sebebiyle, İngilizlerle yakın ilişki kurmaya çalışmış, hatta köşkte müttefik ordusu subaylarına bir parti vermişti. İngilizlerle yakın ilişki içerisinde olursa kendisini iyi bir göreve getireceklerini düşünür. Ülkede Amerikan mandasının tartışıldığı sıralarda Hulusi Bey İngiliz mandasını savunur ve ülkenin kurtuluşunu bu mandaya bağlı olduğunu savunur. Hulusi Bey'e göre İngilizler İttihatçıların Almanlarla birlik olup felakete sürüklediği Osmanlı Devleti'ni, içine düştüğü felaketten kurtarmak için gelmişlerdi. Hulusi Bey, Anadolu'dan başlayan Milli Mücadele'ye de karşıdır. Ona göre Mustafa Kemal ve arkadaşları ülkeyi maceraya sürüklemektedirler, bunların bu davranışları ülkenin parçalanmasına sebep olacaktır. Düşmana karşı direnmektense İngiliz mandasını kabul ederek ülke parçalanmaktan

kurtarılabılır. Her türlü çıkarı İngilizlere ve saltanat rejimine bağılı olan Hulusi Bey, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını her fırsatta kötölemeye çalışarak İngilizlerin güven ve desteğini kazanmaya çalışır. Yüzbaşı John White arkadaşı Binbaşı Withol ile birlikte gelir. Hulusi Bey Milli Mücadele hakkındaki düşüncelerini Withol'e şöyle açıklar: “Ruslardan silah ve cephane alıyorlar maksatları padişah efendimizi devirmek. İş onunla kalmayacak ki, yarın saltanatı devirmeye kalkacaklar. Can düşmanları da İngiliz İmparatorluğu.” (s.113) Köşkte manda konusu tartışılırken, Nedim Bey'in manda konusunda söylediklerine ve kızları ile Hayri Bey'in Nedim Bey'in tarafını tutmalarına çok sinirlenen Hulusi Bey daha fazla dayanamaz, bütün öfkelerini kusar.

“Yeter Hayri Bey sizde mi onlardan yana oldunuz? Yazıklar olsun size ben de sizi padişah efendimizi sever, sayar, Damat Ferit Bey hazretlerine bağılı aklı başında bir insan sanırdım. Nasıl aldanmışım? Nedir bu başıma gelenler? Sevgili kızlarımda bu hain Nedim Bey'e uyuyorlar. Kahrolsun ittihatçılar! Kahrolsun Kuvayı Milliye!...” (s. 148)

Ama Hulusi Bey'in Bütün umutları boş çıkmıştır. İzmir'in Milli Mücadelecilerin eline geçmesi Hulusi Bey ve yenilmez sandığı İngilizler için büyük bir yenilgidir. Hulusi Bey bu yenilgiyi bir türlü kabullenemez, karabasanlar, kabuslar görüyor, bağırarak uykudan uyanıyordu. Sonunda bütün hayalleri yıkılmış olarak acılar içinde hayatını kaybeder.

Handan Hanım: Eski sefirlerden birinin kızıdır. Gençlik yıllarını babasıyla birlikte Avrupa ülkelerinde geçirmiş, İngilizce ve Fransızca öğrenmişti. Handan'ı ailesi ileride iyi bir evlilik yapabilmesi için Dame de Sion'da okutmuştu.

“Babıali'de üst düzeyde bir memur ya da zengin bir paşazâde, kız aileleri için iyi bir damat adayı olabilirdi.” (s. 16)

Hulusi Bey'de Handan Hanım'ın ailesi için ideal bir damat adayıydı. Hulusi Bey'in ailesi Handan'ı ailesinden ister. Parlak bir nikah ve düğün töreniyle evlenirler. Handan Hanım'da eşi gibi İngiltere hayranıydı. Türk doğmuş olmanın üzüntüsünü yaşıyordu. Eşinin üzerinde büyük bir etkisi vardır, Hulusi Bey'de Eşini çok sevdiğinden her dediğini yapıyordu. Handan Hanım soyluluğa ve gösterişe özenen, yurt ve dünya işleriyle ilgilenmeyen biridir. İstanbul'da, sarayda, hükümette, devletin içinde neler olup bittiğini ona eşi Hulusi Bey anlatıyor, o da dünyaya kocasının gözüyle bakıyordu. Kocasının anlattığı şeyler Handan Hanım'a yetiyordu. Ayrıca ne gazete ne de kitap okuma ihtiyacı duymuyordu. Handan Hanım'da eşi gibi

İngiliz mandasından yanadır ve Milli Mücadeleye karşıdır. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının ülkeyi felakete götürdüklerini düşünmektedir. Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında düşüncelerini, şöyle belirtir: “Memlekette disiplin, otorite kalmadı. Önce İttihatçılar ülkeyi mahvettiler şimdide başımıza bir Mustafa Kemal çıktı. O da asilerin başı. Devleti içinden yıkmaya çalışıyor. Bolşevik ajanı mıdır, nedir, anlayamadık.” (s. 113)

Bütün umutlarını kocası gibi İngilizlere bağlayan Handan’da, Hulusi Bey gibi hayal kırıklığına uğrar. Hulusi Bey’in ölümüyle köşk dağılmaya başlar. Bir zamanlar bir çok insanın birlikte yaşadığı, konukların eksik olmadığı köşkü artık insanlar yavaş yavaş terk etmektedir. Handan Hanım’da bir zamanlar köşke gelip giden emekli bir paşayla evlenip köşkten ayrılır.

Nedim Bey: Handan Hanım’ın halasının oğludur. İlerici ve devrimci bir kişiliktir. Ana karakterdir, bir çok yerde yazar olayın anlatımını Nedim Bey’e bırakır. Romanın birinci bölümünde yazar Nedim Bey’i şöyle tanıtır: “... Harbiye’yi bitirdikten sonra ikinci kolorduda görev almış, ama her fırsatta hünkâr hazretlerini sadrazamı ve harbiye nazırlarını acımasız bir dille eleştirdiği için hiçbir önemli göreve getirilmemişti. Yani sicili bozuktu hakkında pek çok jurnal verilmişti. O da artık bunları kanıksamıştı, yükselmek hiç umurunda değildi.” (s. 13)

Nedim Bey her fırsatta köşke gelerek kızları dünya ve ülkede olanlar hakkında bilgilendiriyor, dil konusuna dikkatlerini çekmeye çalışıyor ve onlara milli mücadeleyi anlatıyordu. Kızların üçü de Nedim Bey’e aşıktır. Fakat Nedim Bey kızlarla duygusal ilişki kurmaya pek yanaşmıyordu. Çünkü Nedim Bey gençlik yıllarında Handan Hanım’a tutkundur. Fakat Handan Hanım Hulusi Beyle evlenir. Nedim Bey’de zamanla bu aşkı unuttur. Nedim Bey Handan Hanım’ın akrabası olmasına rağmen onlarla aynı düşünceleri paylaşmaz, hatta Hulusi Bey Nedim Bey’i hiç sevmez Hulusi Beyle eşi İngiliz taraftarıdır, Nedim Bey ise İngilizlere karşıdır. İtilaf devletleri ülkeyi İşgal ettiği zaman başlayan direniş hareketlerine destek verir. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Anadolu’da başlattığı Milli Mücadeleyi desteklemektedir. Hatta kendiside bu mücadelenin içinde yer almakta, Ankara’nın isteklerini İstanbul’da karşılamaya çalışmakta ve İstanbul’la Ankara arasında koordineyi sağlamaktadır. Nedim Bey zamanının çoğunu ve bütün enerjisini İstanbul’daki yer altı örgütlerinin çalışmalarına ayırmaktadır. Bu mücadelede Nedim Bey kızlara da görev verir, onların yabancı subaylardan edindiği bilgileri kendisine iletmelerini ister. Nedim Bey sayesinde görüşleri değişen kızlar bu mücadeleye

büyük destek olurlar. Yazar romanında iç öyküleme metodunu kullanarak bir çok düşüncesini Nedim Bey’e söyletir. Neriman, Perihan ve Ümran’ı pek çok konuda eğitmeye çalışan Nedim Bey Perihan’a aşık olur ve zamanla aralarında duygusal ilişki gelişir. Milli Mücadele’nin sonuçlanmasından sonra Nedim Beyle Perihan evlenirler, bir de çocukları olur.

“Nedim Bey Erkânı Harbiye’de önemli bir göreve getirildi. İkisinin de içi sevgi doluydu. İnançlarını ve yaşama heyecanlarını hiç yitirmeden yeni amaçlara yöneldiler.”

Neriman: Handan Hanım’la Hulusi Bey’in en büyük kızıdır. İleride iyi bir koca bulabilmesi amacıyla Arnavutköy’deki Amerikan Koleji’ne gönderildi. Ayrıca piyano çalmasını öğrenmeleri için de bir piyano hocası tutulur ve haftada bir gün piyano dersi verilmeye başlar. Nedim Bey köşkte kızları fırsat buldukça eğitmeye çalışmakta, ülke sorunlarını ve Milli Mücadele’yi anlatmaktadır. Kızlar artık Milli Mücadelenin anlamını kavramakta ve direnişe aktif olarak katılmaktadırlar. İstanbul’da İzmir’in işgalini protesto etmek için yapılan bütün mitinglere katılırlar ve konuşma yaparlar. 22 Mayıs Perşembe günü Kadıköy’de yapılan mitinge kızlarda katılırlar. Bu mitingde Neriman’da konuşma yaparak güçlerin birleştirilerek düşmana karşı savaşılmasını ister ve ulus olarak düşman köle olmayacaklarını belirtir.

Neriman okulunu başarıyla bitirir, Neriman’ın da istemesine rağmen üst düzeyde eğitim aşamasına ailesi karşı çıkar. Amaçları bir an önce kızlarına iyi bir kismet bulup evlendirmektir. Bir süre sonra Neriman, ailesinin işgal kuvvetleri subaylarına verdiği partide genç bir İngiliz subayı olan John White ile tanışır ve ona aşık olur. Aralarında zamanla duygusal ilişki gelişir, Neriman John White ile aşk yaşarken aynı zamanda casusluk yapmaktadır. John White’dan aldığı bilgileri Nedim Bey’e iletir.

Maçka’daki silahhanenin boşaltılmasında Neriman’da ajanlık yaparak yardımcı olur. John White görevini aksattığı için İngiltere’ye geri gönderilir. Bu duruma Neriman çok üzülür. Aylarca John White’dan haber bekler ama alamaz. Milli Mücadelenin bitmesinden sonra da sevgilisinden İngiltere’ye gelmesi için beklediği daveti almaz.

“Ama Neriman günün birinde valizini toplayıp Londra’ya gitti. Kendisinden bir daha hiç haber alınamadı. Ne Yunus Fettah Bey onun izini bulabildi, ne Ümran, ne Perihan, ne de Nedim Bey. Londra Büyükelçisi’ne Ankara’dan yazılar yazıldı,

İngiliz hariciye nezareti aracılığıyla da araştırmalar yapıldı. Kimse bir şey öğrenemedi.” (s. 284)

Perihan: Handan Hanımla Hulusi Bey’in ortanca kızıdır. Ablası Neriman’la aynı okulda okumuştur. Perihan’da Milli Mücadeleyi desteklemekte ve İzmir’in işgalini protesto mitinglerine katılmaktadır. 20 Mayıs’ta Üsküdar Doğancılar’da yapılan mitinge kızlarda katılır, burada Perihan bir konuşma yapar: “...Bu memleketin yüreği artık Anadolu’da atıyor. Özgürlük bayrağını onlar taşıyacaklar. Gelin hep birlikte Anadolu’da savaşacak olanlara omuz verelim. Oraya gideceklerle yardımcı olalım.” (s. 60)

Hulusi Bey’in kızlarının üçü de Nedim Bey’e aşiktir. Fakat Nedim Bey’in içlerinde hangisini sevdiğinden emin değillerdir. Nedim Bey bir gün işlerini erken bitirip köşke uğrar. Kızlara İstanbul’daki direniş hareketiyle ilgili bilgiler vermeyi amaçlamaktadır. Perihan’ı köşkte yalnız bulur, Perihan’ın yalnız olmasına Nedim Bey sevinir. Gelişen olayları Perihan’a anlatır, Perihan’da direnişte görev ister, yabancı subaylarla yakınlık kurarak ajanlık görevi yapmasını isteyip istemediğini sorar. Nedim Bey böyle bir görevin olamayacağını çünkü kendisinden hoşlanan bir Türk subayı olduğunu söyler. Daha sonra bu subayın kendisi olduğunu açıklar. Perihan bu duruma çok sevinir çünkü uzun zamandır kendisi de Nedim Bey’e aşiktir. Aralarındaki ilişki gelişir ve sık sık buluşurlar. Milli Mücadele’den sonra Ankara’ya yerleşerek evlenirler ve bir çocukları olur.

Ümran: Hulusi Bey’le Handan Hanım’ın en küçük kızlarıdır. Dame de Sion’da okur. Okulun haşarı, yaramaz ve en ele avuca sığmaz öğrencilerinden biridir. Bu yüzden hocaları tarafından sık sık cezalandırılır. Yaramaz olmasına rağmen derslerinde çok başarılıdır. Kompozisyonda okulun en başarılı öğrencisidir, bu konuda hiçbir öğrenci onun seviyesine erişemez. Ümran’da Dame de Sion’u bitirdikten sonra ailesi onu üniversiteye göndermeyi düşünmez. O da iyi bir koca bulması için okula gönderilmiştir, kızların iyi bir iş ya da meslek sahibi olmaları anne ve babalarının aklından bile geçmiyordu. Ümran kardeşlerinin en küçüğü olmasına rağmen en zekileriydi de. Ablaları gibi milli mücadeleden yana olmuş, İzmir’in işgalini protesto mitinglerine katılmış, direnişe yardımcı olmuştur. 19 Mayıs Pazartesi günü Fatih’te yapılan mitinge kızların üçü de giderler. Buradaki mitingde Ümran’da konuşma yapar.

“Kardeşlerim, analarım, ablalarım diye söze başladı. Ben de hepinize sesleniyorum. Bu vatani kimseye bırakmayacağız. Kimimiz mermi taşıyacak,

kimimiz silaha sarılacağız. Milletimiz bu vatani hiç kimsenin buyruğu olmadan da kurtarmasını bilecektir.” (s. 59)

Köşkteki partide de Ümran Fransız yüksek komiseri Defrance’ye ülkenin işgalinden dolayı duygularını açıklar ve partiyi terk ederek bahçeye çıkar. Bahçede bir Fransız subayı Jean Pierre kendisine yaklaşır, partide Ümran’ın konuşmasından hem heyecanlanmış hem de şaşırmıştır. Çünkü buraya geldiğinden beri hep çıkarıcı, işbirlikçi ve dalkavuk insanlarla karşılaştığını söyler. Ümran’la dost olmayı ister, Ümran’da bunu kabul eder. Aralarında başlayan dostluk kısa zamanda aşka dönüşür. Zaten Jean Pierre savaşa ve işgale karşıdır. Bir süre sonra Ümran’ında etkisiyle Milli Mücadele’ye yardımcı olmaya başlar. Zafer sonra ülkesine dönmeden önce Ümran’a evlenme teklif eder, Ümran’da bu teklifi kabul eder.

“Ümran kurtuluştan kısa bir süre sonra Paris’e, Jean Pierre’e gitti. Evlenmişler ve çok mutlu olmuşlardı.” (s.283)

John White: Romanın beşinci bölümünde John White şöyle tanıtılır: “Sarışın, uzun boylu, yakışıklı bir subaydı. Yüzbaşı olduğu anlaşıyordu.” (s.95) John White Neriman’la köşkteki partide tanışır. Neriman’ın amiral Robeck’e karşı söylediği sözler dikkatini çeker ve Neriman’la dostluk kurmak ister. Neriman’da John White ile dostluk kurmak ister, çünkü bir düşman subayının düşüncelerini öğrenmek Neriman’a ilginç gelmektedir. John White aslında bir Türk düşmanı olan ve Türklere işkence yapan Yüzbaşı Bennett’in yakın arkadaşıdır. Bennett, White’a Hulusi Bey’in kızlarından birisiyle ilgilenme görevi verir. İlk başlarda görev olarak başlayan bu ilişki zamanla aşka döner, Neriman’la John White birbirlerine aşık olurlar. John White Maçka silahhanesinde nöbetçi birliğinin kumandanlığına getirilir. Kendisi bu görevdeyken direniş örgütleri tarafından silahhanedeki silahlar gizlice dışarı çıkarılır. Bu durumdan İngiliz kuvvet komutanlığı John White’ı sorumlu tutar ve İngiltere’ye geri gönderir. John White ile Neriman çok üzülürler, John İngiltere’ye gidince ailesine durumu anlatacağını ve Neriman’ı evlenmek için İngiltere’ye çağıracağını söyler. Ama bu beklenen gün hiç gelmez.

Jean Pierre: Fransız yüksek komiserinin emir subayıdır. Hulusi Bey’in küçük kızı Ümran’ın Fransız yüksek komiseri Defrance ile yaptığı konuşmayı duyar ve bundan çok etkilenir. Jean Pierre beşinci bölümde Ümran’a kendisini şöyle tanıtır: “Ben savaş karşıtım. Meslekten asker değilim. Fransa’da “Ecole Normale Superieure” denen yüksekokulu bitirdim. Bu okul sosyoloji, felsefe ve edebiyat dallarında üst düzey düşünce adamı, yazar ve politikacı yetiştirir. Yıllardan beri

devletin üst kadroları bu okuldan çıkar. Savaş dolayısıyla beni askere aldılar. Sicilimi beğenmiş olacaklar ki beni komiser Defrance'ın bürosuna verdiler.” (s.96)

Jean Pierre savaş karşıtı sosyalist eğilimli biridir. İtilaf devletlerinin ve özellikle İngilizlerin sömürge politikaları üzerine Ümran'la sohbet eder. Ümran Jean Pierre'den çok etkilenir. Jean Pierre köşkten ayrılırken Ümran'la tekrar görüşmek ve arkadaş olmak istediğini söyler. Ümran Jean Pierre'le olan arkadaşlığında onun sosyalist ve savaş karşıtı arkadaşlarıyla da tanışır, Jean Pierre'den çok şey öğrenir. Ümran'la Jean Pierre'in arkadaşlık ilişkileri zamanla aşka dönüşür, her ikisi de Milli Mücadele'ye destek olurlar. Kurtuluştan sonra müttefik orduları artık Türkiye'den ayrılırlar. Jean Pierre Ümran'a kendisiyle evlenmek istediğini, Paris'e gittikten sonra Ümran'ı Paris'e çağıracağını ve kendisini beklemesini söyler.

“Ümran kurtuluştan kısa bir süre sonra, Paris'e Jean Pierre'e gitti. Evlenmişler ve çok mutlu olmuşlardı.” (s. 283)

Esat Paşa: Askeri Tıbbiye'yi bitirdikten sonra Paris'te göz hastalıkları üzerinde çalışmış ve orada yeni buluşlarıyla dünya çapında ün kazanmış bir hekimdi. Vatana dönünce tıbbiyeye girerek orada çağdaş bir göz kliniği kurar. Ülkenin işgal edilmesini ve Osmanlı Devleti'nin çöküşünü bir türlü içine sindiremez, sivil toplum örgütlerinin hep birlikte direnişe geçmelerini önerir. Paşa direnişi örgütlemek amacıyla 11 Aralık 1918'de Binbirdirek'teki Milli Talim ve Terbiye Merkezinde bir toplantı düzenler ve bu toplantıya Milli Kongre adı verilir. Esat Paşa bu girişimleri yüzünden tutuklanır, sürgüne gönderilir.

General Franchet d'Esperey: Romanda general d'Esperey'i yazar bize tanrısal bakış açısıyla tanıtır.

“General Franchet d'Esperey Fransa'da Balkanlar Kahramanı olarak tanınıyordu. 1856'da Cezayir'in Montaganem kentinde varlıklı bir Fransız subayıyla soylu bir Fransız kadının evliliğinden dünyaya gelen Lois Felix Marie François Franchet d'Esperey baba mesleğini seçti. Ünlü generallerin yetiştiği askeri Saint- Cyr okulunu bitirdikten sonra Cezayir'e ve Tunus'a gönderildi. 1916 başlarında müttefik Doğu Orduları kumandanlığına getirildi. Almanları büyük yenilgilere uğrattıktan sonra Sırp Cephesindeki orduların başına geçti. Oradan sonraki hedef Balkanlar'dı. Macaristan üzerinden Romanya ve Bulgaristan'a yürüdü. Adı “Balkanlar Kahramanı”na çıktı.” (s.77)

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra general savaşı kazanmış bir kumandan olarak İstanbul'a gelir, beyaz bir atın üzerinde, azınlıkların coşkun gösterileri arasında kenti dolaşır.

General İstanbul'da çeşitli düzeylerde devlet adamları ve Fransız kültürüyle yetişmiş yazarlarla görüşür. Kendisinin Türkiye'yi kalkındırmak için bir şeyler yapmak istediğini söyler. General Türkiye'de İngiliz ve Amerikalıların çalışmalarından rahatsız olur, kendilerinin çalıştıklarını, ama İngiliz ve Amerika'nın Türkiye'de iş çevirip para kazandıklarını, kendilerine ise jandarmalık görevi düştüğünü belirterek rahatsızlığını Fransız hükümetine bildirir. Fransızların askerlerinin Türkiye'de başlayan direniş hareketine karşı pasif kalmaları veya yardım etmelerinde bu düşünce etkili olmuştur diyebiliriz.

Amiral Calthorpe: İngiliz Yüksek Komiseri. Gelibolu'da yenik düşen amiral şimdi Türklerden bu yenilginin öcünü almak istiyordu. Türkiye'deki işgalin daha çabuk gerçekleşmesi için Ermeni ve Rum azınlıklardan yararlanmaya, sözde Ermeni soykırımının intikamını almaya çalışıyordu. Bunun için de Andrew Ryan denen Türk düşmanı yardımcısını görevlendirmişti. İngiliz Yüksek Komiserliği'nde bir Ermeni bir de Rum masası kurar, bu ajanlar arasında Türklerde vardır.

Kurmay Yüzbaşı Neşet Bey: I. Dünya Savaşı'ndan önce sarayda sultan yaveri olarak çalışmıştır. Mustafa Kemal'i Çanakkale'de tanımış, ona hayran olmuş ve aralarında dostluk gelişmiştir. Milli Mücadele'de Gazi'den görev ister, Gazi beklemesini söyler. Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte Hazma adlı gizli bir örgüt kurarlar, Ankara'da bu örgütü onaylar. Kurulan bu örgüt savaş boyunca Anadolu'ya silah kaçıtır.

Binbaşı Ekrem Bey: Uzun boylu, yakışıklı, çakı gibi bir subaydır. Ekrem Bey Suriye'deyken Mustafa Kemal'le tanışmış, sonra İngilizlere esir düşmüştür. Savaş bittikten sonra yurda dönerek, Mustafa Kemal'e Milli Mücadele'de yer almak istediğini söylemiştir. Ekrem Bey daha sonra Ankara'nın desteğiyle 1920 Ağustos'unda kurulan Hazma grubunda yer alır, bu direniş grubuna başkan olarak seçilir. İstanbul'da düşman ordularını takip ederek onlar hakkında bilgi almaya çalışan bir örgütlenme yapar, aynı zamanda Anadolu'ya silah kaçırma işini de örgütler.

Yüzbaşı Bennett: İstanbul'daki İngiliz gizli haber alma servisinin başkanıdır. Romanda Yüzbaşı Bennett'in nasıl biri olduğu Ekrem Bey tarafından anlatılır: "Yüzbaşı Bennett Türkiye için özel olarak yetiştirilmiş bir ajandı. Çok iyi Türkçe

konuşuyordu. Geleneklerimizi çok iyi biliyor ve bizim gibi giyiniyordu. Kur'an'ı yorumlayacak kadar iyi Arapça öğrenmişti. Bir şey daha söyleyeceğim, çok şaşacaksınız. İlişki kuracağı İstanbullu kadınların kendisinden şüphe etmemeleri için İstanbul'a gelirken sünnette olmuştı. Çok bol para harcıyor ve herkesi satın alabiliyordu. Rumlar ve Ermeniler Bennett'e hayrandılar. Burada akla gelmeyecek düzeyde bir gizli örgüt kurmuştu. Uzun boylu, kırmızı yüzlü, sarışın ve yakışıklı bir adamdı. Ama her çevrede korku salmıştı. Parlak çizmeler giyer ve elinde bir kamçıyla dolaşırdı. Zevkine çok düşkündü. Sınırsız içki içerdi.” (s. 163-164)

Bennett İstanbul'da Kroker Oteli'nde kalmakta otelin alt katındaki bodrumları işkence odaları olarak kullanmaktadır. Bennett İstanbul halkına ve direnişe destek verenlere zulüm ve işkence yapmaktan zevk alır. Hamza grubu Bennett'i yaptıklarından dolayı cezalandırmak için günlerce takip eder, Maslak'ta ağaçlık yolda pusu kurarlar, çatışmaya girerler. Bennett'in bu çatışmada bir bacağı paramparça olur, ayağı kesilir, durumu kötüleşince de Londra'ya gönderilir.

Mustafa Sagir: Hindistanlıdır, Hindistan'da bir burs kazanarak Londra'ya gönderilir, burada ileride gizli servislerde çalıştırılmak üzere özel bir eğitim alır. İngilizlere bağlı kalacağına Kur'an'a el basarak yemin eder. İngilizler casusluk amacıyla çeşitli yerlerde Sagir'i kullanır. Son olarak Sagir'i Milli Mücadele'yi baltalamak ve Mustafa Kemal'i öldürmek amacıyla Türkiye'ye gönderir. Bu görevinde Sagir başarılı olamaz, ajan olduğu ve Mustafa Kemal'i öldürmek için gönderildiği ortaya çıkar, I Numaralı İstiklal Mahkemesi'nde yargılanır, idama mahkum edilir, 24 Mayıs 1921 Çarşamba günü Ankara'da idam edilir.

Pandikyan Efendi: Ermeni bir işadamdır. Müttefikler Türkiye'yi işgal edince İngilizlerle işbirliği yaparak onlara casusluk eder. Pandikyan Efendi'nin ailesi Bulgaristan'da mal mülk edinip daha sonra Türkiye'ye yerleşirler. Babası Osmanlıya hizmet etmiş vatan sever biridir. Milli kuvvetler Pandikyan Efendi'yi kaçırarak İngilizlere casusluk yaptığından dolayı kendisini ayıplayıp, uyarırlar. Pandikyan Efendi İngilizlerin kendisine verdikleri paraya dayanamayarak bu yola girdiğini ve pişmanlık duyduğunu söyleyerek bundan sonra Milli Mücadele için çalışacağını söyler. Bundan sonra Pandikyan Efendi İngiliz haber alma merkezinden aldığı tüm bilgileri direnişçilere aktarır, Anadolu'ya silah kaçırmada büyük yardımları olur.

Fransız Kemal Bey: Esmer, uzun boylu, zayıf, güler yüzlü bir yüzbaşıdır. Fransa'da Saint- Cyr'da okumuş, çok iyi Fransızca bilmektedir. Fransız işgal kuvvetleri karargahında irtibat subayı olarak çalışır. Fransız Kemal Bey arkadaşı

Yüzbaşı André vasıtasıyla Yunan mevzilerini gösteren haritayı ele geçirir ve Büyük Taarruz'da kullanılması için Mustafa Kemal'e gönderir. Bu haritanın Milli Mücadele'nin kazanılmasında büyük yararı olur.

Ali Kemal: İstanbul'da Mülkiye Mektebi'nde, Paris'te ve Cenevre'de okumuştur. Damat Ferit Hükümeti'nde dört buçuk ay maarif vekilliği yapmış, ikinci Damat Ferit Hükümeti'nde de dahiliye nazırlığına atanır ve bu görevi de iki buçuk ay sürer. Nezaretten ayrıldıktan sonra gazeteciliğe geri döner. Peyam gazetesi ile sabah gazetesi birleşerek Peyam-ı Sabah olur. Ali Kemal bu gazetede Milli Mücadeleyi ve Mustafa Kemal'i kötüleyen yazılar yazar.

“Hükümet Yunan ordusunun ileri hareketini protesto etmek niyetinde değildir. Çünkü Yunan ordusu ceza verme işini yapıyor. Mustafa Kemal'in ordusu haydutlardan, yağmacılardan, sabıkalılardan kuruludur.” (12 Temmuz 1920) (s. 260)

İzmir'in kurtuluşundan sonra Ankara Hükümeti Ali Kemal'in tutuklanarak Anadolu'ya gönderilmesini ister. Ali Kemal İzmit'e götürülür ve sorgulanır suçlu bulunarak askeri mahkemeye gönderileceği söylenir. Fakat askeri mahkemeye gidmeden İzmit halkı tarafından linç edilir.

Kara Kemal Bey: Kara Vasıf Bey'le Karakol Cemiyeti'ni kurarlar. Amaç direnişi başlatmak ve cemiyetin başına Enver Paşa'yı getirmektir. Mustafa Kemal bunu anlar, bu cemiyetle birleşmeyi kabul etmez ve bu cemiyeti tüzüğüyle birlikte iptal eder. Karakol Cemiyeti 1920 Nisanında adını zabitan olarak değiştirir. Ermeni soykırımından dolayı suçlanarak Malta'ya sürülür, buradan 1916 yılında kaçır, bir süre sonra yurda dönerek ticaretle uğraşır, 1926 yılı 16 Haziranında gazetelerde İzmir'de Gazi'ye düzenlenen suikastın ortaya çıkarıldığı haberleri yer alır, bu olaya Kara Kemal'inde adı karışır. Kemal Bey saklanır, yakalanacağını anlayınca intihar eder.

5.2.4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler

Çamlıca'nın Üç Gülü romanı dönem olarak 1919-1923 yılları arasında bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu dönem içinde romanda yer alan toplumsal yapı ve toplumsal ilişkiler siyasal, ekonomik, kültürel ve dinsel düzlemelerde açıklanmaya çalışılacaktır.

Gazi ve Fikriye'de toplumsal yapı insani ilişkiler bakımından Çamlıca'nın Üç Gülü ile benzerlikler taşımaktadır. Fakat Çamlıca'nın Üç Gülü daha dar bir mekanı İstanbul'u içermekte ve İstanbul'daki toplumsal yapı, insan ilişkileri ile ele

alınmıştır. Çamlıca'nın Üç Gülü'nde mütareke yıllarının İstanbul'u, Milli Mücadelenin başlaması ve İstanbul'un Milli Mücadele'ye bakış açısı, İstanbul'da kurulan direniş örgütleri konu edilir. Bu romanda İstanbul'un zengin ve aydın kesiminin kurtuluş savaşına bakışı verilmeye çalışılır. Mondros Mütarekesinden sonra ülke İtilaf devletleri arasında paylaşılmış, düşman orduları Anadolu'yu işgal etmeye başlamıştır. Bu işgal karşısında Anadolu'da halk direnişe geçmiş, işgalin olduğu her yerde direniş örgütleri kurulmaya başlamıştır. Mustafa Kemal Anadolu'ya geçerek, direniş örgütlerini bir araya getirmiş Milli Mücadeleyi başlatmıştır. Bu yıllarda İstanbul'daki halk özellikle zengin ve aydın kesimi oluşturan insanlar arasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir kısım zengin ve aydınlar İngiliz hayranıdır, ülkenin kurtuluşunu İngilizlerde görürler, bir kısmı İngiliz ya da Amerikan mandası taraftarıdır, Anadolu'da başlayan Milli Mücadeleye karşı çıkarlar, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının ülkeyi bir maceraya sürüklediklerini düşünürler. Bunların arasında iyi bir mevki kapmak için İngilizlerle işbirliği yapan, onlar için özel partiler veren hatta İngilizlere casusluk yapanlar bile vardır. Milli Mücadeleye karşı çıkan yazarlar gazetelerde bu mücadeleyi, Atatürk ve arkadaşlarını kötüleyen yazılar yazarlar.

Ama bunun yanında Milli Mücadeleyi destekleyen zengin ve aydınlarda bulunmaktadır. Anne babası İngiliz yanlısı olup, çocukları Milli Mücadeleyi destekleyen, bu mücadelenin içinde aktif olarak yer alan aileler de vardır. Milli Mücadele taraftarı olan zengin ve aydın kesim, direnişi desteklemekte, yardımcı olmakta, bulunduğu yerde direnişi örgütlemeye çalışmaktadır. Aydınlar gazetelerde Milli Mücadele, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını öven, destekleyen yazılar yazarlar. Bu yıllarda İstanbul'da direniş örgütleri kuran halkı bilinçlendirmeye çalışan, Anadolu'daki kurtuluş savaşına yardım etmeye çalışan, İstanbul'daki silahhanelerden Anadolu'ya silah kaçıran çoğunlukla asker sınıfıdır. Bunların dışında Milli Mücadeleye destek olan Ermeniler de vardır. Bunlar kendilerini azınlık olarak değil bu ülkenin vatandaşı olarak görmekte, ekmeğini yedikleri vatana sahip çıkarak direnişe yardım etmektedirler.

5.2.4.1. Siyasal Düzey

Çamlıca'nın Üç Gülü romanında öykü zamanının kapsadığı dönem içinde ve öykü zamanından önce gerçekleşmiş bazı siyasi olayların, romanda yer alan kişilerin yaşamlarına ve toplumsal yaşamın işleyişine etkisi geniş bir yer tutmaktadır.

Romanda yer alan en önemli siyasi olay Anadolu’da düşman işgaline karşı Mustafa Kemal ve arkadaşlarının başlattığı Milli Mücadele ve bu mücadeleye İstanbul’un aldığı tavidir. Mondros Mütarekesi’nden sonra İstanbul halkının yaşamı, zengin ve aydın sınıfın işgalcilere bakış açısı Anadolu’da başlayan Kurtuluş Savaşı’na karşı tavırları geniş bir şekilde ele alınır. Dar planda I. Dünya Savaşından sonra İstanbul’daki insanların yaşamı anlatılmaya çalışılır, fakat geniş açıdan bakıldığında bütün Anadolu bu savaştan etkilenmiş, mütareke yıllarında Türkiye ekonomik ve toplumsal yaşamın düzeni bakımından etkilenmiştir. Ülke İtilaf ordularınca işgal edilmektedir, padişah ve padişahı savunan bir grup insan kurtuluşu İtilaf devletlerinin özellikle İngilizlerin her dediğini yapmakta bulurlar. İstanbul’da zenginler ve aydınlar arasında da bir parçalanma yaşanmaktadır. Osmanlı Devletinde görev almış zengin ailelerin bir kısmı İngiliz hayranıdır ve İngilizlerden yana tavır alırlar. Romanda bu aileyi Hulusi Bey ve ailesi temsil etmektedir. Hulusi Bey ve eşi Handan Hanım İngiliz hayranıdır. Handan Hanım hatta Türk doğmuş olmanın üzüntüsünü yaşamaktadır. Hulusi Bey ülkenin İngiliz mandası altına girmesini savunmakta, eğer bu gerçekleşirse ülkenin parçalanmadan bütün olarak kalacağını, İngiltere gibi gelişebileceğini düşünmektedir. Kendiside müttefik ordularına evinde parti vermektedir. Böyle yaparak İngilizlerin güvenini kazanacağını ve kendisine önemli görevler vereceklerini hesap etmektedir, gelecekle ilgili bütün planları İngiltere’nin Osmanlı devletine el koymasından üzerinedir.

“Bütün yaşamı boyunca hem ittihatçılara karşı olmuştu, hem de itilafçılara. Milli Mücadeleye karşı olduğunu her olayda kanıtlamış bir kişiydi. İngiltere’nin onun gibi birine ihtiyacı olacağını düşünmüştü. Günün birinde İngiltere’nin önerisiyle başbakanlığa atanma fikri hayallerini süslemişti.” (s.269)

Hulusi Bey ve eşi bütün umutlarını İngilizlere bağlamasına, İngiliz hayranı olmalarına rağmen kızları anne ve babalarıyla aynı düşünceleri paylaşmazlar. Onlar akrabaları Nedim Bey’in etkisiyle Milli Mücadeleden taraf olmuşlar, bu mücadeleyi her yerde savunmaya çalışmışlar, mitinglere katılmışlar, hatta milli mücadeleye casusluk bile yapmışlardır. Aydınların durumu da zengin ailelerden farklı değildir. İstanbul’daki aydınların bir kısmı Milli Mücadeleye karşı tavır almış, Atatürk ve arkadaşlarını sert bir dille eleştirmişlerdir. Bir kısmı ülkenin parçalanmadan bir bütün halinde kalmasının tek koşulunun İngiliz veya Amerikan mandasını kabul etmek olduğunu savunmuştur. Milli Mücadeleye taraf olan aydınlar ise kendi çevrelerinde

direnış örgütlemeye çalışmışlar ya da gazetelerinde bu mücadeleyi destekleyen yazılar yazmışlardır.

Romanda Milli Mücadeleye karşı olan yazarlardan biri Ali Kemal'dir, Mustafa Kemal'e hep karşı olmuş, onu yıpratmak için elinden geleni yapmıştır. Anadolu'da Milli Mücadele'nin başladığı andan itibaren bu harekete hep karşı olmuş, Peyam-ı Sabah gazetesinde Milli Mücadeleyi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını kötüleyen yazılar yazmıştır.

“Milli hareketin iç yüzü çirkindir, gaflet, nefis düşkünlüğü ve hırsla perişandır. Mustafa Kemal ve Rauf Bey iktidar hırsı içindedirler. Siyasetten habersizdirler. Ateş olsalar ancak kendi kapladıkları kadar yer yakarlar. Yaktıkları yerde Anadolu olur. (14 Kasım 1919)” (s.259)

Romanda Milli Mücadeleye destek olan İstanbul'da direniş örgütlemeye çalışan aydınlardan biride Esat Paşa'dır. Esat Paşa Osmanlı Devleti'nin çöküşünü içine sindiremiyor, sivil toplum örgütlerinin hep birlikte direnişe geçmelerini öneriyordu. Esat Paşa direnişe geçmek için gazeteci ve yazarlarla görüşmeler yapıyor, meclis başkanı Ahmet Rıza Bey'e direnişe katılması ve başa geçmesini öneriyordu. Fakat bu çalışmalarından pek sonuç alamaz, kendisi bir toplantı düzenlemeye karar verir.

“Paşa 11 Aralık 1918'de Binbirdirek'teki Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Merkezinde bir toplantı düzenledi. Bu toplantıya Milli Kongre adı verildi. Elliden çok dernek ve kuruluş katıldı bu toplantıya.” (s.47)

Bu toplantıya yirmiye yakın kadın derneği, ayrıca İstanbul'da ne kadar kalburüstü politikacı, yazar, gazeteci ve sanatçı varsa onlarda bu kongrede yer aldı. İzmir'in işgalinden sonra İstanbul'da protesto mitingleri düzenlenir, bu mitinglerin düzenlenmesinde aydınlar, kadınlar ve kadın örgütleri aktif rol alır. Bu dönemde yirmiye yakın kadın derneği olması ve Milli Mücadeleye aktif olarak katılmaları dönemin siyasi ortamı açısından dikkat çekicidir. Protesto mitinglerinin düzenlenmesinde ve Milli Mücadeleye aktif olarak destek vermede kadın yazar olarak Halide Edip öne çıkmaktadır. Dönemin kadınları ve genç kızları üzerinde büyük etkisi vardır.

Toplumun üst kesiminde yaşanan bu parçalanma halk arasında da yaşanmaktadır. Halk arasında da Milli Mücadeleyi destekleyen ve yardım edenler olduğu gibi, İngilizlere casusluk edenler, Amerikan ya da İngiliz mandası taraftarı olanlar da vardır. Osmanlı Devletinde yaşayan azınlıkların durumu da farklı değildir.

Ayrı bir devlet kurma hayaliyle yaşayan Rum ve Ermeniler İngilizlerin yanında yer almış, İngilizlere casusluk etmiş, kurdukları çetelerle halka zulmetmişlerdir. Ama bunların içinde bu ülkenin vatandaşı olduğunu düşünerek Milli Mücadele için çalışan azınlıklarda vardır, Pandikyan Efendi gibi. Milli Mücadele sadece ülkeyi işgal eden düşmana karşı değil, içteki işbirlikçi, çıkarıcı düşmana karşıda yapılmaktadır.

İstanbul Hükümeti kendini kurtarmak için düşmanla işbirliği yapmaktan çekinmiyor, Mustafa Kemal'i görevden alıyor, Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında ölüm fermanları çıkarıyor, Milli Mücadeleyi yok etmek için Aznavur Birlikleri'ni kuruyor, Milli Mücadeleye karşı fetvalar yayınlıyordu. İstanbul'daki Türk askerlerinin çoğunluğu Milli Mücadeleden taraf olmuşlar, direniş örgütleri kurmuşlar, İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırmışlar, İstanbul halkını bilinçlendirmeye ve Milli Mücadelenin yanında yer almaları için örgütlemeye çalışmışlardır.

5.2.4.2. Kültürel Düzey

Topuz, Çamlıca'nın Üç Gülü'nde İstanbul'un kültürel yapısını Hulusi Bey ve ailesi ile Nedim Bey'den yola çıkarak vermeye çalışır. Hulusi Bey Birinci Dünya savaşı'ndan önceki yıllarda önemli görevlerde bulunmuştur. Fakat İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidara gelince, bunlarla anlaşamamış nezaretteki görevinden ayrıldıktan sonra Çamlıca'daki köşküne yerleşmiştir. Bu köşk tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibidir, her ırktan, toplumun her sınıfından insan köşkte bulunmaktadır.

“... Köşk değil sanki uluslar topluluğuydu burası. Osmanlı kültürünün zenginliği de bu çeşitlilikten geliyordu.” (s.21)

Hulusi Bey bir İngiliz hayranıdır, kişisel çıkarlarını İngilizlere bağlamış, onlarla yakın ilişki kurmak için her şeyi yapmıştır. Eşi Handan Hanım'da Hulusi Bey gibi İngiliz hayranıdır. Handan Hanım gençlik yıllarında babasının yanında Avrupa'da bulunmuş, İngilizce ve Fransızca öğrenmiştir, ailesi kızlarının ileride iyi bir koca dayı bulabilmesi için Handan Hanımı Dama de Sion'da okutmuşlardır. Handan Hanım'ın çevresindeki insanların hepsi hünkar hazretlerine körü körüne bağlı saltanat hayranı kimselerdir. Üst kesimdeki insanların kızlarına iyi bir eğitim aldirmalarının sebebi onların iş ya da meslek sahibi olmaları değil, Babıali'de üst düzey bir memur ya da zengin bir paşazade ile evlenebilmeleri içindir. Kızların eğitimi aile için bir yatırımdı. Hulusi Bey ve Handan Hanım kızlarının ileride iyi bir evlilik yapabilmeleri için eğitimlerine özen gösterirler.

“Neriman’la Perihan’ın Arnavutköy’deki Amerikan Kolejine gitmeleri uygun görüldü, aynı yıl okula yazıldılar. Eve bir piyano alındı, bir hoca tutuldu, haftada bir gün piyano dersleri başladı.” (s. 17)

Kızların en küçüğü Ümran ise ablalarından iki yıl sonra Dame de Sion’a gönderilir. Kızlar bu okullarda iyi bir eğitim alırlar, kızların eğitim aldıkları, bir şeyler öğrendikleri tek yer okul değildir. Akrabaları olan Nedim Bey’de kızları bazı konularda eğitmeye çalışır. Nedim Bey bir askerdir, padişahı ve çevresini eleştirdiği için görevinde yüксеlememiştir. Milli Mücadele taraftarıdır. Çamlıca’daki köşke kızları ziyarete geldiği zaman onlara Mustafa Kemal’i ve onun başarılarını anlatıyor, hünkar ve bütün saray takımını eleştiriyor, Namık Kemal ve Tevfik Fikret’ten şiirler okuyordu. Nedim Bey gündemdeki konulara kızların dikkatini çekmeye çalışıyor, dil konularından bahsederek, dili korumanın önemini kızlara anlatmaya çalışıyordu.

“Sorun çok ciddi. Dilde bağımsızlığımız elden gidiyor. Bu bir kültür sorunudur. Yavaş yavaş Fransızların ve İngilizlerin egemenliği altına giriyoruz. Önce ekonomik bağımsızlığımızı yitirdik, sonrada kültürel bağımsızlığımızı. Bunu siyasal bağımsızlık izleyecek. Nereye varacak bunun sonu? Böyle giderse elli yıl sonra sokaklarda hiç Türkçe tabela göremeyeceğiz. Önce gazeteler sonrada okul kitapları yabancı sözcüklerle donanacak. Çocuklarımızın dilini anlayamayacağız. Aman kızlar, çok dikkatli olalım. Yavaş yavaş bütün ulusal kimliğimizi yitiriyoruz.” (s. 14)

Hulusi Bey Nedim Bey’den pek hoşlanmıyordu, Nedim Bey’in kızlarını etkilemesinden çekiniyor, kendi çıkarlarına ve düşüncelerine ters biri olarak görüyordu. İstanbul ve Anadolu büyük çalkantılar içerisindeydi. İtilaf orduları ülkeyi işgal etmeye başlamış, halk Anadolu ve İstanbul’da işgale karşı çıkarak direnişe geçmişlerdi. Mustafa Kemal ve arkadaşları bu direniş örgütlerini bir araya getirerek Anadolu’da Milli Mücadele’yi başlatırlar. İşgal kuvvetleri ve Osmanlı Devleti Milli Mücadele’yi yok etmek için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Böyle bir ortamda Hulusi Bey köşkte işgal kuvvetlerinin temsilcileri ile kabinenin ünlü bakanları ve Hürriyet ve İtilaf Partisinin ileri gelenleri için bir parti düzenler. Amacı işgal kuvvetlerinin özellikle İngilizlerin gözüne girmek, güvenlerini kazanarak önemli bir göreve getirilmektir. Fakat bu parti onun için fiyaskoyla sonuçlanır. Kızları işgal kuvvetleri temsilcilerine karşı bağımsızlık ve özgürlüğü savunan konuşmalar yapınca, Hulusi Bey’in umutları da söner. İzmir’in işgali üzerine İstanbul’da protesto mitingleri düzenlenir, bu mitinglerde, kadın dernekleri aktif rol alırlar ve İzmir’in

işgalini protesto eden konuşmalar yaparlar. 20 Mayıs'ta Üsküdar Doğancılar'da yapılan mitingde Asri Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hanım'da konuşma yapar.

“Bugün bahtsız ülkemizde en çok biz, kadınlar, anneler ve kardeşler, vatanımızın kurtarılması için bunca şehit verdik. Ama ne oldu? İzmir'i Yunanlılar aldılar, beklide yarın Konya'mızı, Bursa'mızı ve sevgili İstanbul'umuzu isteyecekler. Yine susacak mıyız? Hayır, biz kadınlar bu savaşın en önünde olacağız. Uygarlığa yalan söyleyen bütün varlıklara lanet olsun!” (s. 59)

Amerikan mandası adlı bölümde manda yönetiminin gerçek yüzü ortaya konmaya çalışılır. Manda yönetiminden yana olan zengin ve aydın kesimin düşünceleri verilerek, manda rejimine karşı olan Mustafa Kemal'in düşünceleri Nedim Bey tarafından savunulur. Bütün umutlarını İngilizlere bağlayan Hulusi Bey İngiliz mandasını savunmaktadır, ama Amerikan mandasına da karşı değildir. Hulusi Bey'e göre bu millet kendi kendisini yönetmekten acizdir. Bu yüzden belirli bir süre yabancı bir milletin himayesine girmek daha doğrudur. Hulusi Bey bu düşüncelerini dönemin Milli Mücadele'ye karşı olan yazarlarının gazetede yazdıklarından örnekler vererek kanıtlamaya çalışır.

“Efendim ben Refik Cevat (Ulunay) Bey'e bayılırım. Akli başında bir arkadaşımızdır. Bakın geçen gün ne yazdı. “Bir millet güvendiği bütün kişileri iktidara getirdiği halde yararlanamazsa, bir memlekette kuvvet ve para olmazsa ne yapar? Başka bir çare varsa, ayıp değil ya, öğrenmek istiyoruz. Bunlar laf-ı güzaftır (boş sözlerdir). Bu devlet yaşamak için İngiltere'nin vesayetini (vasiliğini) kabul etmelidir.” Görüyor musunuz efendim, memleketini seven insanlar nasıl düşünüyorlar. Parçalanmaktansa tekbir büyük devletin mandasına girmemiz lazım. Bunu aksini söyleyenlerden hayır gelmez. Batarız efendim, batarız!” (s. 133)

Otuz yıl dışişlerinde çalışmış Lütfi Bey'de İstiklal Gazetesinde şöyle yazar: “Biz kendimizi yönetmekten aciziz. Büyük bir devletin yardımına ihtiyacımız var. Ancak o bizi çöküşten kurtarır. Kendi kendimize kalsak her kafadan bir ses çıkar. Son pişmanlık fayda etmez!” (s. 137)

Hulusi Bey bu tür yazarları taktir ediyor, onları vatan sever olarak görüyordu. Mandayı reddeden tam bağımsızlıktan yana olan yazarlara ise karşı çıkıyor, onları anlayışsız ve devleti uçuruma sürükleyen yazarlar olarak görüyordu. Nedim Bey manda yönetiminin ne anlama geldiği hakkında düşüncelerini açıklar ve Hulusi Beyle yandaşlarına, Milli Mücadeleden yana olanların amaçlarını açıklayan sözler söyler, eğer bu söyledikleri gerçekleşirse, Hulusi Bey gibi işbirlikçilerinde sonu

gelecektir. Ama Hulusi Bey bunu anlamaktan henüz çok uzaktır. Nedim Bey şöyle der: “Aferin valla şu Lütü Beyefendiye bakın ne güzel söylemiş. “Biz kendimizi yönetmekten aciziz”, diye. Doğru yönetemedik bu ülkeyi. Şimdi başkaları gelip yönetecek. Ama “başkaları” dediğiniz kimseler ne Amerika’dan gelecek ne de İngiltere’den. Anadolu’dan gelecek, beyefendiler.” (s. 137)

Onuncu bölümde İstanbul’un sosyal ve kültürel ortamını etkileyen bir başka olaydan, Beyaz Ruslardan bahsedilir. 16 Kasım 1920 günü İstanbul limanına kırk beş gemiyle Rus devriminden kaçan kırk bin sığınmacı gelir. Bunlar İstanbul’un kültürel yaşamına etki ederler. Barlar ve kentin dört bir yanında Rus lokantaları açılır. İstanbul halkı Rus müziği ve mutfağıyla tanışır. Rus kızlarının Pera sitesinin avlusunda çiçek satmasından dolayı buraya Çiçek Pasajı adı verilir. Türkiye’ye gelen Rusların arasında dünyaca tanınmış kişilerde vardır. Ünlü filozof Gürcief, İstanbul’da havyar satarak geçimini sağlamaya çalışır, Doktor Rıza Nur’u düşünceleriyle etkiler, bir süre sonra Paris’e yerleşir, orada “ezoterik felsefe” denen ve yalnızca uzmanlaşmış felsefecilerin anlayabileceği dalın en büyük temsilcilerinden biri olur. İstanbul’a yerleşenler yeni meslekler edinerek çalışmaya başlarlar. İstanbul’daki ilk bale okulunu Arzumanova adında ünlü bir Rus balerin kurdu. Bu okulda birçok balerin yetişti. Bunların dışında pek çok ünlü Rus Türkiye’ye gelmişti, fakat bir süre sonra çoğu başka ülkelere veya Rusya’ya geri dönmeye başladılar.

5.2.4.3. Ekonomik Düzey

Çamlıca’nın Üç Gülü romanında yazar bize, mütareke ve Milli Mücadele yıllarında İstanbul’da bazı zengin kesimin ekonomik durumunu anlatarak ve bu kesimin neden saltanat ve İngilizlerden yana bir tutum sergilediklerini gözler önüne sermeye çalışır. Eski sistemin yanında olanların ve işgal güçleriyle işbirliği yapmanın kimlerin işine yaradığı verilmeye çalışılmıştır.

Hulusi Bey Çamlıca’da güzel bir köşkte yaşamaktadır, uşakları, hizmetçileri, arabacıları vs. ile ailesiyle birlikte rahat bir yaşam sürmektedir. Hulusi Bey dışında Çamlıca’da tanınmış pek çok kişinin köşkü bulunmaktadır. Hulusi Bey Saltanat rejiminden ve İngilizlerden yanadır, çünkü bu rahat yaşamının devamının saltanat rejiminin devam etmesine ya da İngilizlerin Osmanlı Devletine el koyarak kendisini de önemli bir göreve getirmelerine bağlı olduğunu düşünmektedir. Milli Mücadeleye karşıdır, Çünkü eğer bu mücadele kazanılırsa kendisi ve kendisi gibi düşünenlerin

sonunun geleceğini bilmektedir. Halkın aç ve yoksul olması umurunda değildir, zaten halkla da ilgilenmez. Sadece kendisini düşünür, verdiği partiyle de İngilizler ile dostluk kurarak, kendisine önemli bir görev umar, bunun için hiçbir masraftan kaçınmaz.

“Sofralara cin ve rakı da konmuştu. Hem de her çeşit rakı bulunuyordu. Dimitrokopulo, İstafile, Fertek, Üzümkızı... Mezelerin her çeşidi masalara yerleştirilmişti. Fındık, iç fıstık, beyaz peynir, dil, kaşar peyniri, havyar, çeşit çeşit zeytin, midye dolması, börekler, fasulyeler, Çerkez tavuğu, patlıcan salatası, kızartmalar, kiraz, çilek... Yok yoktu. Servis yapmak için Pera Palas’tan Rum ve Ermeni garsonlar getirtilmişti.” (s. 86-87)

Hulusi Bey ve Hulusi Bey gibiler böyle rahat ve bolluk içinde yaşarken halk yoksulluk içindeydi. Rusya’dan gelen Rus sığınmacılar yoksulluğun daha da artmasına sebep olmuşlardı.

“Bu insanların bakımı, sağlığı, yiyeceği, içeceği Fransızların başına dert oldu. Ya İstanbul Hükümeti ne yapacaktı? Nasıl besleyecekti bu sığınmacıları? Zaten bütün İstanbul halkı yoksulluk içindeyken ne yapılırdı bu konuklara?” (s. 182)

5.2.4.4. Dinsel Düzey

Romanda açıkça söylenmese bile, yapılan savaşın ve ülkede yaşananların din açısından Hristiyan ve Müslüman yönü de ortaya çıkar. General Franchet d’Esperey beyaz bir atın üstünde Taksim’den geçerken orada toplanan azınlıklar onu alkışlar ve bütün kiliseleri çanları bu sırada çalmaya başlar. Generalin neden beyaz bir atla İstanbul’da gösteri yaptığını soran öğrencilere Sör Catherine şöyle açıklar: “Fatih 1453 yılında İstanbul’a beyaz bir atla girmiştir. Şimdi o günlerde ezilen Bizanslıların öcünü alıyoruz. General zafer çiğlikleri arasında Pera’dan geçti. Fener Patrikhanesi’ne gittiğini öğrendik. İşte o zamanda çan sesleriyle yer yerinden oynadı.” (s. 94)

İzmir’in işgali üzerine İstanbul’da yapılan mitinglerde dini kimliğe seslenen konuşmalara da rastlanır. 19 Mayıs Pazartesi günü Fatih’te yapılan mitingde Halide Edip Hanım orada toplananlara şu konuşmayı yapar:

“Türkler ve Müslümanlar, bugün kara günümüzü yaşıyoruz. Fakat sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın şanlı bir sabaha kavuşacağız. Hanımlar bugün elimizde top ya da tüfek yok. Ama ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var: Hak ve Allah. Tüfek ve top düşer ama Hak ve Allah bakidir.” (s. 57)

Halide Hanım konuşmasına devam eder:

“...Bugün Türkler ve Müslümanlar padişahın çevresinde toplanmıştır... Bütün İslam alemi hep kardeşimizdir.” (s. 58)

Halide Hanım bunları söyler ama padişahın halk umurunda değildir, o tahtını korumak için işgal kuvvetleriyle işbirliği yapıyor, elinde bulundurduğu hilafet makamını da kendi tahtını korumak için kullanıyordu. Dinin çıkar çevrelerinin elinde yozlaştırılarak, kendi çıkarları için nasıl kullanıldığını gösteren komik bir örnek de romanda Amerikan mandası adlı bölümde Nedim Bey tarafından anlatılır. 1899’da Paris Antlaşmasıyla Filipinler Amerika’nın yönetimine bırakılır, halk Amerikalılara karşı ayaklanır, bağımsızlık mücadelesi vermeye başlarlar, Filipinlerdeki Müslümanlarda bu direnişe katılırlar. Amerikan yönetimi, Osmanlı Devletinden yardım ister, Sultan’ın bir fetva yazarak, Filipinlerin Sulu takımadalarındaki Müslümanların Amerikalılara karşı direnişinden vazgeçirilmesini ister. Abdülhamit Han Sulu adalarında yaşayan Müslümanların Sünni olduklarını öğrendikten sonra Şeyhülislam Efendi’yi çağırarak fetva yazdırır:

“Katolik olan İspanyollar İsa putuna taptıkları için müşriktirler (yani, kendilerini Tanrıya ortak sayarlar). Onlara yardım edilmez. Protestan olan Amerikalılar ise puta tapmazlar. Onların dini İslamiyet’e daha yakındır. Müslüman Sulu halkının Amerikan asâkirine (askerlerine) karşı koymadan onlara yardım etmeleri caiz midir. Elcevap, caizdir.” (s.142)

5.3. Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme)

5.3.1. Anlatının Kaynağı

Çamlıca’nın Üç Gül’ünde anlatının kaynağı, Gazi ve Fikriye’de olduğu gibi gerçek tarihsel olaylardır. Roman ele aldığı dönem itibariyle, eskinin ve eski rejimin devam etmesinden yana olanlar, işgal kuvvetleri ile düşmanı ülkelerinden kovarak yepyeni bir sistem ve devlet kurmak isteyenler arasında yaşanan mücadeleyi anlatmaktadır. Gazi ve Fikriye’den farklı olarak anlatıya konu olan olaylarda, mekan İstanbul ve İstanbul halkıdır.

Mütareke yılları ve Milli Mücadele dönemi ile İstanbul’daki zengin ve aydın kesimin bu mücadeleye karşı takındığı tavır anlatının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bir kısım zengin ve aydın kendi çıkarlarının ve rahat yaşamlarının devamını saltanat rejiminde, işgal kuvvetlerinde, özellikle İngilizlerin elinde görmekte, eski rejimin devamı için ya da ülkede bir manda rejiminin kurulması için

ellerinden gelen her şeyi yapmakta Milli Mücadeleye karşı çıkmaktadırlar. Saltanatı kendi rejiminin devamı için işgal kuvvetlerine göz yummakta onların her dediğini yaparak kendi varlığını korumaya çalışmaktadır. Bunların karşısında da düşmana ve yerli işbirlikçilerine karşı direnişe geçen Mustafa Kemal ve halk vardır. İstanbul'daki halk bazı aydın kesim ve askerlerde Milli Mücadeleye destek vererek Anadolu'da başlayan kurtuluş savaşına her türlü yardım ve desteği vermeye çalışırlar. Bu savaşta yer alan sadece erkekler değil kadınlarda vardır, kadınlar silah taşırlar, mitinglere katılırlar ve düşman saflarına sızarak casusluk yaparlar.

Yazar romanda gerçek tarihsel kişiliklere yer verdiği gibi, kendi yarattığı karakterlerde yer almaktadır. Romanda Neriman, Perihan, Ümran, Nedim Bey gibi. Fakat yarattığı bu tipler toplumdan uzak, hayali kişilikler değildir. Romanda bu karakterlerin yaptığı işi, o dönemde yapan yüzlerce isimsiz kahraman vardır. Yazar bu kişileri Neriman, Perihan, Ümran ve Nedim Bey karakterlerine büründürerek gün yüzüne çıkarmaya çalışmıştır. İstanbul'da kurulan direniş örgütlerinden de bahsederek aslında İstanbul'da başlayan direnişin örgütlü ve bilinçli olduğunu ve Mustafa Kemal'i destekleyenlerin azımsanamayacak kadar çok olduğunu göstermiştir.

Topuz, Çamlıca'nın Üç Gülü romanında anlatısının kaynağını şöyle açıklar: "Milli Mücadele yıllarında İstanbul'daki direniş eylemlerinin edebiyatımızda yeterli ölçüde işlendiğini söylemek biraz güçtür. ... Hangi örgütler kurulmuştur? Anadolu'ya adam ve silah nasıl kaçırılmıştır? İstanbul'daki işbirlikçiler nasıl yok edilmiştir? Bunları ancak tarihçiler bilir. Bu bilgilerin geniş kitlelere aktarıldığı pek söylenemez.

... Nihat Akçan bana, niçin Çamlıca'nın Üç Gülü'nü yazmıyorsun, diye sordu. Kimdi Çamlıca'nın gülleri? Neler yapmışlardı? Hiç bilmiyordum. Bildiğim tek şey Yesari Asım'ın şarkısıydı. Yazarın araştırmasına göre, bu kızlar Milli Mücadeleye hizmet etmişler. İngilizlerden ve Fransızlardan bilgi alıp Kuvayı Milliye'ye iletmışler. Adları kötüye çıkmış. Ama işin iç yüzünü bilenler "neden onlara istiklal madalyası verilmedi" diye yakınırlardı... Oradan yola çıkarak İstanbul'daki bütün direniş eylemlerini araştırdım. Tam 12 direniş örgütü ortaya çıktı. Babamın da bunların birinde çalıştığını biliyordum. Büyük teyzemin eşi göz doktoru Esat (Işık) Paşa'nın da İstanbul'da ilk sivil toplum örgütü Milli Kongreyi topladığını

duymuştum... Daha bir yığın belge karıştırdım. Romanımın kaynakları bunlar oldu.”⁸⁵

5.3.2. Tarihsel Çerçeve

Romanda ele alınan tarihsel dönem 1919 yılları ile 1923 yıllarını kapsamaktadır. Dört yıllık bir dönem içerisinde İstanbul’da yaşananlar romanın anlatısını oluşturmaktadır.

I. Dünya Savaşı Almanya ve Osmanlı Devleti için yenilgiyle sonuçlanmış, Osmanlı Devleti 1918 yılında imzaladığı Mondros Mütarekesi ile yenilgiyi kabul etmiştir. İtilaf devletleri artık Osmanlı üzerindeki emellerini gerçekleştirmeye başlarlar. Ülke artık işgal edilmektedir. Yazar romanını oluştururken gerçek tarihsel olayları ve kişileri kullanır, bunlarda herhangi bir değişiklik yapmaz. İtilaf devletleri, gerekçe gösterme gereksinimi bile duymadan, başta İstanbul olmak üzere Doğu Trakya, Boğazlar, Musul, Çukurova bölgesi ve çevresi, Hatay, Antalya gibi yerleri işgal ettikten başka, önemli noktalara küçük birlikler ve/ ya da denetim (kontrol) subayı adını taşıyan görevliler yerleştirdi (Eskişehir, Samsun, Konya, Trabzon, Erzurum gibi yerler). Osmanlı ordusuna yoğun bir terhis ve silahsızlandırma politikası uygulaması yapıldı.⁸⁶

İşgalden sonra, işgal orduları azınlıklardan yana olmuşlar, Türklere karşı kışkırtmışlar, hatta kurdukları polis teşkilatında azınlıkları çalıştırmışlardır. Fransızlar Çukurova bölgesinde Fransız hizmetinde Ermeni lejyonu oluşturarak Türklere karşı kullanmışlar. İngilizlerle yolları ayrılınca bu davranışlarından vazgeçerler.⁸⁷ İstanbul’da çalışma imkanı bulamayan Atatürk bir görevle Anadolu’ya gelir ve buralarda düşmana karşı başlayan direniş örgütlerini birleştirerek Milli Mücadele’yi başlatır. 15 Mayıs 1919’da İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilir, ülkenin her yerinden yapılan bu işgale tepkiler yükselir, mitingler yapılır. Yaşanan bu işgal düşmana karşı direnişi daha da güçlendirir. Kendi çıkarlarını düşünen işbirlikçiler ve saltanat kendi çıkarlarını korumak için itilaf kuvvetleriyle işbirliği yaparlar, Amerikan ya da İngiliz mandasını savunurlar. Saray ve Hürriyet ve İtilaf Partisi İngilizlere sığınmanın yandaşlığını yaparken, Meşrutiyetçi kesimin kimi

⁸⁵ Hıfzı Topuz, *Hıfzı Topuz’un Romanlarında Tarih*, ss. 66-69.

⁸⁶ Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, (Komisyon), *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, İst. Cem Yayınevi, 2005, C. IV, s. 69.

⁸⁷ Yayın Yönetmeni: Sina Akşin (Komisyon), *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908 –1980*, s. 69.

çevreleri de demokrattır diye ABD'ye sarılıyorlardı.⁸⁸ Fakat bu çevrelerin kendilerini kurtarmak için yaptıkları her şey boşa çıkacaktır. Atatürk ve arkadaşlarının Anadolu'da başlattıkları mücadele zaferle sonuçlanarak, artık sürecini tamamlamış olan eski rejimin bütün kurum ve kuruluşları ve işbirlikçileri ile tarihe karışır. Yerine halka dayana cumhuriyet rejimi kurulur. Milli Mücadeleye destek olmuş nice adsız karamanda tarih sayfasında yerini alır.

5.3.3. Simgesel Çözümleme

Topuz Çamlıca'nın Üç Gülü'nde okuyucusuna vermek istediği mesajların bir kısmını sembollerle anlatma yoluna gitmiştir. Yazar romanlarında dünya görüşünü ve ideolojisini açıkça belli etmesine rağmen, bazı düşüncelerini sembollerle anlatmayı tercih etmiştir. Romanda kullanılan sembollerin biri Çamlıca'nın Üç Gülü yani Neriman, Perihan, Ümran'dır.

Roman Çamlıca'nın Üç Gülüne yazıldığı söylenen bir şarkıyla başlar.

BİZ ÇAMLICA'NIN ÜÇ GÜLÜYÜZ

Biz Çamlıca'nın Üç gülüyüz,

Aşk bahçesinin bülbülüyüz.

Dillerde gezer söyleniriz,

Gamsız yaşarız eğleniriz.

Yalnız gezene söz atarız

Naz eyleyene biz çatarız

Yüz bin kokulu gül satarız

Billahi cana can katarız.

Yesâri Âsım Arsoy- Nihavent Şarkı (s.8)

Çamlıca'nın Üç Gülü, Neriman, Perihan, Ümran, romanda Milli Mücadeleden yana olan üç genç kızdır. Bu kızlar ülke işgal edilirken buna karşı çıkmışlar, düşmanlardan gizli bilgileri alarak Kuvayı Milliye'ye iletmışlerdir. Türk kadınlarının, genç kızlarının düşman işgaline karşı çıkmaları, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması için ellerinden gelen her şeyi yapmaları, romanda bu üç genç kızda simgeleştirilmiştir.

⁸⁸ Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, (Komisyon) *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, s. 75.

Romanda yer alan bir diğerk sembol, Hulusi Bey'in babasından kalan Çamlıca'daki kışktır. Bu kışk Osmanlı İmparatorluğunu temsil etmektedir. İlk başlarda kışk bakımlı, güzel ve her ırktan insanın bir arada mutluluk içinde yaşadığı bir yerdir, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kuruluş ve yükselme döneminde olduğu gibi. I. dünya savaşından sonra Hulusi Bey kişisel çıkarlarını ve kendi rahatını korumak için İngilizlerle işbirliği yapmaya başlar, bütün umudunu ve geleceğini İngilizlere bağlar, Milli Mücadeleye karşı tavır alır, Osmanlı Devleti'nin yaptığı gibi Milli Mücadeleyi savunanları her fırsatta kötüler. Fakat ne Hulusi Bey ne de Osmanlı devleti Milli Mücadeleyi engelleyemez. İç ve dış düşmana karşı girişilen kurtuluş savaşı zaferle sonuçlanır. Artık tüm umutlarını kaybeden Hulusi Bey acılar çekerek ölür. Kışk eski güzelliğini kaybeder ve dağılmaya başlar, Osmanlı Devleti de bu akıbetten kendisini kurtaramaz. Türkiye'de bir devir kapanır, bağımsızlık ve özgürlüğe dayanan yeni bir devir başlar.

Romanda düşman işgaline karşı çıkan, direnişten yana olan, Esat Paşa ile saltanattan yana olan ve Milli Mücadeleye karşı çıkan Ali Kemal Bey, romanda iki farklı aydın tipini temsil etmeleri bakımından simge olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

General Franchet d'Esperey'in beyaz bir atın üstünde Taksim'den geçmesi de simge olarak kullanılmıştır. Fransız General Taksim'den beyaz bir atla geçerek tarihe bir gönderme yapıyor, Fatih'in 1453 yılında İstanbul'a beyaz bir atla girmesiyle Bizanslıların ezildiğı, şimdi ise aynı şeyin yapılmasıyla ezilen Bizanslıların öcünün alındığı düşünölüyordu.

Romanda ilginç ve dikkat çeken simgelerden biri de bir kilit adam: Pandikyan Efendi diye başlayan on ikinci bölümdür. Pandikyan Efendi Ermeni'dir. Milli Mücadele döneminde İngilizlerden yana olmuş, onlar adına casusluk yapmıştır. Kuvayı Milliyeciler Pandikyan'ı kaçıarak onunla konuştuktan sonra Pandikyan Efendi yaptıklarına pişman olur. Bundan sonra Milli Mücadeleye çalışır, İngilizlerden aldığı gizli bilgileri Kuvayı Milliyecilere aktarır, Pandikyan'ın verdiği bu bilgiler Milli Mücadele'nin kazanılmasında önemli rol oynar. Milli Mücadele çete kurarak halka zulüm eden, İngilizlere casusluk eden, düşman askerleriyle birlik olup insanların öldürölmesine ve işgale yardımcı olan azınlıklar olduğu gibi, bir zamanlar kardeşçe yaşadıkları insanlara, ekmeğini yiyip özgürce yaşadığı ülkeye ihanet etmeyip bağılı kalan, Milli Mücadeleye yardım eden azınlıklarda vardır. Bu, romanda Pandikyan Efendi ile simgeleşmiştir.

V. BÖLÜM

6.0.DEVRİM YILLARI

6.1. Anlama Aşaması(İçkin Çözümleme)

6.1.1. Anlatının Bakış Açısı

Romana hakim olan bakış açısı Tanrısal bakış açısıdır. Bu romanda da yazar geçmiş ve gelecek hakkında geniş bir bilgiye sahiptir, ayrıca roman kişileri hakkında da her şeyi bilmektedir. Topuz'un bu romanına Tanrısal bakış açısı hakim olmasına rağmen, Çamlıca'nın Üç Gülü'nde kullandığı iç öyküsel anlatma yöntemini bu romanında da kullanır. Bu bölümlerde roman kişisi, yaşamını, duygu ve düşüncelerini kendisi aktarır fakat anlatıcı yine de romanın içindedir ve kendi düşüncelerini kendi kişileri veya anlattığı dönemin eserine aldığı tarihsel kişileri aracılığıyla okuyucusuna aktarır.

Birinci bölümün konusu harf devrimidir, bu bölümde geçen olaylar Samim Rıza ve arkadaşlarınca anlatılır. Bölümün bazı yerlerinde yazar, Samim Rıza ve arkadaşı Necmettin Bey'in dostluklarının başlangıcının, Samim Rıza'nın eşi Cemile Hanım'ı, Samim Rıza'nın Paris'te otururken tanıştığı ve aşık olduğu Colette'i bize tanrısal bakış açısıyla tanıtır. İkinci bölümde yazar iç öyküsel anlatımla Tanrısal bakış açısını birlikte kullanır. İkinci bölümde Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ülkede başlayan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik devrimler, bu devrimlerin yapılmasında, hayata geçirilmesinde etkili olan kişilerin ağzından anlatılır.

Üçüncü bölümde de Tanrısal bakış açısı ve iç öyküsel anlatım birlikte kullanılır. Bu bölümün konusunu dünyada ve Türkiye'de gelişen olaylar oluşturmaktadır. İtalya'da faşizmin ortaya çıkışı, Troçki'nin Türkiye'ye gelmesi, Türkiye'de Serbest Fırka'nın kurulması gibi olaylar üçüncü bölümün başlıca konularıdır.

Dördüncü bölümde Serbest Fırka kurulduktan sonra Türkiye'de gelişen siyasi ortam, Menemen olayı, iç öyküsel yöntem ve Tanrısal bakış açısıyla anlatılır. Menemen olayını yazar Samim Rıza'nın ağzından şöyle anlatır.

“Kubilay'ın kafası gövdesinden ayrılınca, “yaşa Mehmet Hoca!” diye haykırmışlar “hainin cezasını verdin. Ellerin dert görmesin!... Hemen bir ip

bulmuşlar. Kubilay'ın başını o iple sancak direğine asarak, başlamışlar hu çekmeye ve meydanda dönmeye.”(s.234)

Menemen olayı ve sonrasında yaşananlar ve hükümetin aldığı önlemler Tanrısal bakış açısıyla verilir.

“Olayın ertesinde Menemen’de General Mustafa Muğlalı başkanlığında bir harf divanı kuruldu. Muğlalı, devrimlerin en güçlü ve en acımasız koruyucularından bir olarak tanınıyordu. 105 kişi tutuklandı. Bunların arasında olayı penceresinden izleyen jandarma komutanı ve kanlı cinayeti alkışlayan Yahudi bir bakkal da vardı.”(s.236)

Beşinci bölümde daha çok iç öyküsel yöntem kullanılır, bu bölümde Türkiye’de yapılan devrimlerin bir başlangıç olduğu, yeni kuşakların yapılan bu devrimlerden yola çıkarak yeni devrimler yapacağı vurgulanmaya çalışılır.

6.2. Anlatı Yerlemleri

6.2.1. Zaman

Devrim yılları beş bölüm, iki yüz seksen yedi sayfadan oluşur. Öykü zamanı ile öyküleme zamanı birbirinden farklıdır. Öykü zamanı 1928 ile 1932 yılları arasını kapsamaktadır, öyküleme zamanı ise 2000’li yıllardır.

Romanı oluşturan bölümlerin içerisinde alt bölümlerde yer almaktadır. Yazar romanında Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Türkiye’de yapılan devrimleri konu edinmiştir. Aslında romanda öykü zamanı 1928 ile 1932 yılları arasını göstermekte ama romanda anlatılan devrimler 1928 yılından önce başlamış ve 1932 yılından sonra da devam etmektedir. Yazar bunu romanında hissettirir ve Atatürk’ün başlattığı devrimlerin genç kuşaklar aracılığıyla durmadan devam ettirilmesi gerektiğini vurgular.

I. Bölümde zaman 8 Ağustos 1928 Perşembe günüdür. Bu bölümde Arap harflerinin değiştirilmesi, bu amaçla yapılan çalışmalar, Gazi’nin Gülhane Parkı’nda yeni Türk harflerinin kabul edildiğini açıklayan konuşması anlatılır. Yazar I.bölümün alt bölümü olan Paris’te Başlayan Bir Aşk adlı bölümde Samim Rıza ile Colette arasında Paris’te başlayan aşkı zamanda geriye sapımla anlatılır. Colette geliyor adlı alt başlıkta ise, Colette’nin Türk devrimleri üzerine bir yazı dizisi hazırlamak üzere Türkiye’ye gelmesi anlatılır.

İkinci bölüm belirli bir zaman ifadesiyle başlamaz. Bu bölümde devrimlerin yapılmasında Atatürk’le birlikte yılmadan çalışan insanlar ve devrimlere yaptıkları

katkılar kendi ağızlarında anlatılır. Bu bölümde ayrıca Türkiye'nin o zamanki toplumsal siyasi ortamı da gösterilmeye çalışılır.

III. Bölüm belirsiz bir zaman ifadesiyle başlar. “Colette İstanbul’da son gününü Beyoğlu’nda alışveriş yaparak geçirmişti.”(s.140) bu bölümde dünyada gelişen olaylar, faşizmin doğuşu, Troçki’nin İstanbul’a gelişi ve Türkiye’de Serbest Fırka’nın kuruluşu alt başlıklar halinde anlatılır.

IV. Bölümde zaman belirsizdir. Bu bölümde Serbest Fırka’nın kaldırılması ve Menemen olayı, toplumsal ve siyasal konular yer almaktadır.

V. Bölümde de bir zaman ifadesi bulunmaz. Beşinci bölümün konusunu yapılan devrimleri, bu devrimlerin daha da geliştirilmesi ve yeni kuşakların yapılan bu devrimlerden yola çıkarak yeni devrimlere yönelmesi vurgulanmaya çalışılır.

6.2.2. Mekan

Devrim Yılları’nda mekan İstanbul ve Ankara’dır. Fakat yazar eserinde mekanı belirlerken yada tanımlarken kesin tasvirler veya mekanı okuyucunun gözünde unutulmaz yapacak ayrıntılara yer vermez.

Romanda mekan tasviri, Colette Samim Rıza’nın konağına geldiği zaman yapılır, Samim Rıza’nın oturduğu konak tasvir edilir.

“Rıza Paşa’nın kırk yıl önce yaptırdığı bu konak hâlâ sapasağlam ayaktaıdı. Merdivenler ve kapılar meşeden yapılmış, döşemelerin altında ısıtma sistemi vardı. Bütün odaların tavanlarından fanus avizeler sallanıyordu. Salon, Louis Quinze takımlarıyla döşenmişti. Vitrinlere Bohemya porselen tabaklar, kaseler ve bardaklar dizilmişti. Fincanların üzerinde Rıza Paşa’nın adının baş harfleri okunuyordu. Duvarlarda klasik tabloların taklitleri, Ayvazovski’nin yağlıboya iki tablosu ve göğsü madalyalarla kaplı birkaç paşa baba resmi yer alıyordu.”(s.203)

Romanda tasvir edilen bir diğer mekan Samim Rıza’nın çalışma odasıdır.

“Salona açılan kapıdan Samim’in çalışma odasına geçtiler. Duvarları kitaplıklarla kaplıydı. Çoğu Fransızca hukuk, tarih ve anı kitaplarıydı. Türkçe bölümünde de yüzlerce kitap yer alıyordu. Odada üç büyük resim görünüyordu. Biri Samim’in Paris’te arkadaşlarıyla birlikte çekilmiş bir fotoğrafı, bir başkası Gazi’nin, Samim’e imzaladığı mareşal üniformasıyla bir resmi. Üçüncüsü de Samim’in çocukluğundan kalma sararmış bir aile fotoğrafı. Çalışma masasının üstü de gazete ve dergilerle doluydu. Masada bir de eski bir hokka takımı ve bir dolmakalem göze çarpıyordu.”(s.204)

6.2.3. Kişiler

Gazi: Gazi ve Fikriye romanında daha çok asker kimliği ile tanıdığımız Atatürk, bu romanda devrimci kişiliği ile karşımıza çıkar. Daha önceden kafasında tasarladığı sosyal devrimleri tek tek hayata geçirmeye başlar. Hayata geçirmeye başladığı devrimler karşısında her hangi bir direnişe izin vermez, gerektiği zaman bunları durdurur veya sert bir dille cevaplar.

Gazi hayata geçirmeye karar verdiği sosyal devrim konusunda ilk önce bir araştırma yaptırır, daha sonra bu devrimi halkın arasında açıklar ve ilk önce kendisi uygular. Yurt gezilerine çıkarak halka devrimleri anlatır, halkın arasına karışarak devrimi onlarla birlikte uygular, uygulatır.

Yapılan devrimlerin bir an önce hayata geçirilmesini ve uygulanmasını ister, devrimler için beklenilmesini istemez. Yeni alfabenin hayata geçirilmesi için Gazi'ye 15 yıllık uzun süreli, bir de 5 yıllık kısa süreli iki öneri getirilir. Gazi bu iki öneriyi de reddederek şöyle cevap verir:

“Bu, ya 3 ayda olur ya hiç olmaz.”(s.19)

Samim Rıza: Halkın Sözü gazetesinin sahibidir. Paris'te hukuk okumuş, oradayken İkdâm'ın sahibi Ahmet Cevdet Bey'le tanışmış ve onun aracılığıyla bu gazeteye Paris mektupları yazar.

Paris'te Samim sosyalist düşüncelerden etkilenir. Türkiye'ye dönüşte Halkın Sözü gazetesini kurar ve gazetecilik yapmaya başlar, kısa sürede tanınmış bir gazeteci olur. Atatürk ve devrimleri destekler, her yerde, gazetesinde savunur. Romanda birçok olay Samim Rıza'nın ağzından anlatılır. Samim Rıza yapılan devrimleri desteklemekle birlikte yeterli bulmaz bazılarını eksik bulur, daha ileri devrimler yapılmasını savunur.

“Colette'ciğim, benim hep devrimlerden yana olduğumu bilirsin. Gazi Anadolu'ya geçtiğinden beri, yani, yaklaşık on yıldır bu gelişmeleri çok büyük bir coşkuyla yaşadım. Ama düşünsene, bütün yapılanlar, hep üst yapı devrimleri değil mi? Alt yapıyı değiştirmeye yöneldik mi? Yeni bir üretim düzeni kurabildik mi? Toprak reformu yapabildik mi? Bugün bütün bu devrimler Gazi'nin yaşamasına bağlı. O giderse, yarın onu bir suikastla yok ederlerse ne olacak? Kim koruyacak devrimleri... Bütün sorun yeni bir düzen kurup ülkenin ekonomik bağımsızlığını sağlayabilmekte... Ekonomik alt yapı değişmedikçe bence devrimlerin güvencesi yoktur.”(s.123-125)

Cemile: Samim Rıza'nın eşi, uzun boylu, siyah uzun saçlı, sert bakışlı, ince uzun bacaklıydı. Cemile Hanım, Cezayir-i Bahr-ı Sefit (Akdeniz Adaları) Valisi Çerkez Hüseyin Paşa'nın küçük kızıdır. Annesi de sarayda yetişmiş bir Çerkez güzelidir. Cemile köşklere, konaklarda, yalılarda Alman dadıların elinde büyümüş, Almancayı ana dili gibi biliyordu. Bir Alman hayranıydı. Onun için dünyada Alman müziğinden başka müzik yoktu. Cemile bir süre de operaya merak sarmış ve bazı parçaları ezberlemişti. Konakta yalnız kaldığı zaman bunları söylerdi, sesinin çirkin olduğunu bildiği için başkalarının yanında söylemezdi.

“Yakınları kendisine “Kibarlık Budalası” derlerdi. Cemile bir şeye kızdığı zaman canavar kesilirdi. Hızını alamayıp Almanca küfürler eder, yüzü mosmor olurdu.”(s.13)

Cemile Hanım, çok kıskanç ve hırçın biridir. Sürekli eşinin kendisini aldattığını düşünmekte, bu yüzden eşine de kendisine de hayatı zehir etmektir. Batı hayranı biridir, bu hayranlığı eşi Samim Rıza'nın da hoşuna gider. Fakat Cemile kendisini geliştiremez ve bağımsız bir kişilik oluşturamaz, kocasına bağımlı biridir, dünyaya onun gözleriyle bakar, toplumda gelişen gelişmelerden ve olaylardan habersizdir, pek de ilgilenmez. 1930 yılında kanserden ölür.

Colette Cordier: Fransız gazeteci ve yazardır. Samim'le Paris'te tanışır ve birbirlerine aşık olurlar. Colette o yıllarda Paris'te edebiyat okumaktadır ama amacının gazeteci olmak ve La Populaire gazetesinde çalışmak olduğunu söyler. Sosyalist eğilimli biridir. Colette yıllar sonra La Populaire gazetesinde çalışmaya başlar, çok güzel ve akıllı bir bayandır, Türkiye'de devrimler hakkında Gazi ve önemli kişilerle röportajlar yapar, İtalya'da Mussolini ile görüşür. İşinde başarılı, özgür ve bağımsız biridir, Samim gibi o da Türkiye'de yapılan devrimleri beğenir ve övgüyle söz eder, ama o da yapılan devrimleri yeterli bulmaz, Gazi'ye büyük hayranlık duyar. Bir süre sonra İstanbul'a yerleşerek Samim Rıza'yla birlikte yaşamaya başlar, ikisinin de amacı Atatürk devrimlerini desteklemek ve daha ileri götürmek.

Françoise: Colette'nin en yakın arkadaşıdır, birlikte edebiyat okurlar, Françoise'de arkadaşı gibi sosyalist eğilimlidir. Colette gibi aktif ve cesur biri değildir, içine kapanık ve çekingendir, Colette gibi gazetecidir ama işinde onun kadar başarılı değildir. İstanbul'da Colette'yi ziyarete geldiği zaman Galatasaray'da felsefe öğretmenliği yapan Rene Dutronc ile tanışır ve birbirlerine aşık olurlar, Paris'e birlikte dönerler.

Rene Dutronc: Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmenidir. Paris'in en ünlü yüksekokulu "Ecole Normale Superieure"i bitirir. Rene üniversiteyi bitirdikten sonra bir süre sömürgelerin birinde araştırma yapmak ister, Hindçini yada Batı Afrika'daki sömürgelerin birinde yapacağı araştırma özgün ve ilginç bir çalışma olacaktı. Buralara da sevgilisi Madeleine ile birlikte gitmek ister, fakat Madeleine'nin kendisini aldattığını öğrenince bunalıma girer, araştırma yapma fikrinden vazgeçer ve Orta Doğu'da bir ülkeye öğretmen olarak gitmeyi ister. Türkiye'ye gelerek Galatasaray'da felsefe öğretmenliği yapmaya başlar. Yedi yıllık bir öğretmenlik hayatından sonra, Françoise aşık olur ve Paris'e geri döner.

6.2.4.Toplumsal Yapı İlişkileri

Devrim yılları 1928-1932 yılları arasında bir zaman dilimini kapsamaktadır. Devrim yılları toplumsal yapı ve insan ilişkileri bakımından farklıdır. Gazi ve Fikriye ile Çamlıca'nın Üç Gülü romanlarında I. Dünya Savaşı, mütareke yılları ve Milli Mücadele dönemleri anlatılırken, Devrim Yılları'nda anlatının konusu yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan sosyal devrimlerdir.

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanıp Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Atatürk hızla sosyal devrimleri yapmaya yönelir, yapılan devrimler tek bir alanda değil toplumu ilgilendiren her alandadır. Yapılan veya yapılması planlanan devrimi Atatürk ilk önce halk arasında uygular, yol gösterir, bilgi verir. Devrimlerin halk üzerindeki tepkisini öğrenmek için yurt gezilerine çıkar, alfabe değişikliğinin yapıldığı yıllarda halkın tepkisini öğrenmek için Tekirdağ'a gider, orada beyaz sarıklı bir hoca ile karşılaşır, hocaya Kurân'dan bir sure yazdırır, hoca bunu Arap harfleriyle yazar, yazdığı bu yazı zor okunur, aynı sureyi Gazi yeni harflerle yazar, Gazi'nin yazdığı halk tarafından daha kolay ve yanlışsız okunur. Gazi, hocaya yeni harflerle okumanın daha kolay olduğunu söyleyerek, kendisinin de yeni Türk yazısını öğrenmesini ister.

"Hoca Efendi, bu kağıdı yaşamının en değerli belgesi olarak ömrünün sonun kadar sakladı."(s.29)

Gazi, yapacağı sosyal devrimler konusunda ödünsüzdür amacı, yapılan devrimlerle uygar Batı medeniyetine ulaşmaktır, eskiye ait hiçbir şeyin yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yeri yoktur. Yapılacak değişikliklere karşı çıkanları gerekirse sert bir şekilde susturur. Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması üzerine mecliste tartışmalar yapılmaktadır, tartışmalar çok ateşlidir ve saltanatın

kaldırılmasından yana olmayanlar bu rejimin devam etmesi için ısrar etmektedirler. Atatürk'ün saltanatın kaldırılması konusunda yapılan bu tartışmalara sabrı taşar ve son sözü söyler:

“Birden Gazi ayağa kalkıyor. Belli artık sabrı tükenmiş. Bir masanın üstüne çıkıp bombalama konuşuyor. “Efendiler, buraya sorunun esasını çözmek için toplanmadık. O bitmiştir. Hanedan kuvvet zırhıyla yönetimi ele almıştı. Şimdi de millet kendi kuvvetiyle egemenliği ele aldı. Artık o egemenlik hiçbir yerde bırakılmaz. Formülü siz bulacaksınız. Yoksa bunu anlamayanların kafaları kesilir.”(s.253)

Atatürk sosyal devrimleri hayata geçirirken, bu devrimlerin kabullenilip hayata geçirilmesinde iki güce güvenir, bu güçlerden birisi halk diğeri basındır. Bunun bilincinde olan Gazi basına her zaman yakınlık göstermiş, yapacağı veya yamayı düşündüğü her devrimde gazetecileri yanına almıştır.

Yurt gezileri düzenleyerek halkın arasına karışmış, halka devrimlerin neden gerekli olduğunu anlatarak, bazen kara tahtanın başına geçerek halka kendisi öğretmenlik yapmıştır. Devrimleri tanıtmak için dolaşacağı illerde rast gele belirlenmiş yerler değildir, bu illeri de Gazi özenle seçer, alfabe değişikliğini anlatmak, yeni harfleri halka öğretmek için yurt gezisine Tekirdağ'dan başlayan Gazi, şapka devriminde Kastamonu'yu seçer. O zamanki tolumda bu konuda tam bir karmaşa vardır, sarık, fes, takke gibi şeyleri insanlar kafalarına takmaktadırlar.

Atatürk, Kastamonu gezisinde halkın karşısına şapka ile çıkar, bunu gören halk hemen kendilerine birer şaka edinmeye çalışır. Kastamonu'da Atatürk kılık kıyafet üzerine konuşur, modern bir giyimden yana olduğunu belirtir ve şapka konusunda şunları söyler:

“Buna, caiz değil, diyenler vardır. Onlara, siz çok cahilsiniz diyorum ve sormak istiyorum: Yunan serpuşu fesi giymek caiz olur da şapkayı giymek neden olmaz?”(s.53)

Gazi devrimlerin hem yapıcısı, hem öğreticisi hem de uygulayıcısıdır. Dönemin gazetecilerinin çoğu yapılan bu sosyal devrimleri yakından takip etmekte ve büyük destek vermektedirler. Türkiye'de yapılan sosyal devrimler sadece harf, kılık kıyafet değil hayatın her alanındadır. Saltanatın kaldırılması, Hilafet'e son verilmesi, saat ölçülerinin değiştirilerek, miladi takvimin kabul edilmesi, Medeni Kanun'un kabulü, medreselerin kaldırılarak eğitim-öğretimin birleştirilmesi, devletçilik ilkesinden yola çıkılarak bir ekonomik programın hazırlanması gibi

hayatın her alanını içine alan devrimlerdir. Yapılan devrimlerde bazen sertleşen ve taviz vermeyen Gazi, kadınlar konusunda da devrimci fikirlere sahiptir, onlarında devrimlerin yanında yer almasını, çarşaf gibi kapalı kıyafetler giyinmemelerini, sosyal yaşamdan eşit olarak erkeklerin yanında yer almalarını ister, yurt gezilerinde yatığı konuşmalarda kadınlara da seslenerek dikkatlerini bu konular üzerine çekmeye çalışır.

“Seyahatim sırasında köylerde değil, özellikle kasabalarda ve kentlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok özenle kapattıklarını gördüm. Bu sıcak mevsimde bunun azap verici olduğunu sanıyorum. Erkek arkadaşlar, bu bizim bencilliğimizin sonucudur. Kadınlar da bizim gibi düşünce sahibi insanlardır. Onlara kutsal olan şeyleri anlatmak kafalarını nurla aydınlatmak gerekir. Onlarda yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleriyle cihani dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.”(s.53)

Atatürk, Colette ile yaptığı röportajda Türk kadını için amaçladığı hedefi de gösterir:

“Madam, size şunu söyleyeyim, büyük Türk kadınına çalışmalarımıza ortak etmek, yaşamımızı onunla birlikte yürütmek, bilimsel, ahlaki, sosyal ve ekonomik yaşamda erkeğin ortağı, arkadaşı ve yardımcısı ve destekçisi yapmak en esenlikli yoldur.”(s.102)

Gazeteci Samim Rıza romanda Gazi’nin hayranı ve yapılan devrimlerin en büyük destekçilerinden biridir, fakat yapılan devrimleri yeterli bulmaz, bunların üstyapı devrimleri olduğunu, altyapı devrimleri yapılmadan üstyapıda yapılan devrimlerin geçici olduğunu savunur. Ama devrimin durağan bir şey olmadığı, yeni kuşakların yapılan bu devrimlere sahip çıkarak ve bu devrimlerden yola çıkarak devrimleri devam ettirmesi gerektiğini düşünür ve kendisi de bunun mücadelesini verir.

6.2.4.1. Siyasal Düzey

Romanda, sosyal devrimlerin anlatılmasının yanında dönemin siyasal olaylarına da yer verilir. Bu siyasal olaylardan birisi Rus devriminin etkisiyle dünyaya yayılan komünizmdir. 1920 Mayıs’ında Anadolu’da “Yeşilordu Cemiyeti” kurulur, cemiyetin tüzüğünde kapitalizme, emperyalizme ve askeri yönetimlere karşı olacağı, İslamiyet’in ilkelerine ve Türk aile yapısına saygılı olacağı, ekonomik devlete geniş yer vereceği açıklanır. Cemiyete sonradan katılan Çerkez Ethem de, “Bolşeviklik

geleceğimiz için çok yararlı ve verimli olacaktır.” diyordu.(s.127) 1920’lerde illegal bir parti olan Türkiye komünist Partisi kurulur, bu örgütün merkez komite başkanı Mustafa Suphi Bey’dir. Mustafa Suphi Bey, Gazi’ye mektupla Türkiye’de Bolşevik yönetiminin uygulanıp uygulanamayacağını sorar. Gazi, bu tür girişimleri desteklemez, ne yapılacaksa hükümet eliyle yapılmasını savunur ve Bolşevik rejimini Türkiye için tehlikeli bulur. Bu illegal girişimlerin karşısında Gazi, başka bir girişimde bulunur, Ekim 1920’de Türkiye Komünist Fırkası’nı kurdurur. Gazi, komünizm hakkında düşüncelerini şöyle açıklar:

“Bakınız, ben sosyolojiyle fazla ilgilenmedim. Ama doğal olarak komünizm sınır tanımaz. Oysa biz bir ulusal sınır kabul ediyoruz. Komünizm kayıtsız, koşulsuz özgürlüğü savunuyor olabilir ama biz bunu kabul edemeyiz. Öyleyse hükümetin politikası son derece açık ve seçik demektir.”(s.134)

Bir süre sonra bütün komünist örgüt ve partiler dağıtılır ve komünistler yer altına inerler, Türkiye’nin o zamanki koşullarında komünistler umdukları siyasi ortamı bulamazlar. Türkiye rotasını çizmiştir, yönetim olarak halka ve halkçılığa dayanan “Cumhuriyet” ekonomik olarak da “Devletçilik” temel ilkesi ve hedefidir. Türkiye’de bunlar yaşanırken İtalya ve Almanya’da da bu yıllarda faşizmin temelleri atılmaktadır. Mussolini İtalya’da faşist bir yönetim kurar, İtalya’da faşizmin yükselişinden sonra da Almanya’da Hitler iş başına gelir ve Nazi rejimini kurar. Rusya’da Lenin’in ölmesinden sonra Stalin başa geçer ve Troçki’yi karşı devrimci olarak İstanbul’a sürgüne gönderir. Rusya’da da Stalin diktatörlüğü başlamıştır.

1923’lü yıllarda Türkiye’de kadınlar da örgütlenmeye başlar.1923 Nisan’ında Vakit gazetesinde “Kadınların Seçim Hakkı” konulu bir anket yayınlanır, Nezihe Muhittin Hanım ve arkadaşları “Kadın Halk Fırkası” adında bir parti kurmak için çabalarlar, 4 Haziran 1923’te Darülfünun’da “Münevver Türk Kadınları Şurası” düzenlenir, fakat hükümet “Kadınlar Halk Fırkası”nın kurmasına izin vermez, sekiz ay sonra “Türk Kadınlar Birliği” kurulur, Kadın’ın Yolu gazetesi çıkarılır, kadınların çalışmalarına engel olunmaya çalışılır, fakat tüm engellemelere rağmen kesintili de olsa kadınlar çalışmalarına devam ederler.

Yabancı basın uzun yıllardır Kemal Paşa’nın Türkiye’de bir dikta rejimi kurduğunu öne sürüyordu. 1930’lu yıllarda Gazi bir muhalefet partisi kurmayı amaçlar ve düşündüğü bu muhalefet partisini kurma görevini Fethi Bey’e verir. Fethi Bey Meclis’ten 70 milletvekiliyle birlikte Serbest Fırka’yı kurarlar, gittikleri her yerde coşkuyla karşılanırlar, bunu fırsat bilen bazı gericiler de mitinglere

katılırlar, Halk Fırkası, Serbest Fırka'nın halk tarafından bu kadar tutulmasına bozulur ve baskı uygulamaya başlar, ilk başlarda tarafsız kalan Gazi sonunda tavrını Halk Partisi'nden yana koyar, Meclis'te Fethi Bey ve partisi eleştirilir, baskılara daha fazla dayanamayan Fethi Bey Serbest Fırka'yı kapatır. Halk tarafından desteklenen ve 502 seçim bölgesinde 31 belediye seçimini kazanan Serbest Fırka'nın siyasi serüveni ancak 3 ay 10 gün devam eder. Böylece Türkiye'de henüz şartlar olgunlaşmadığı için çok parti denemesi fiyaskoyla sonuçlanır.

Cumhuriyet rejimine en büyük tepki İzmir Menemen'de meydana gelir, kendisini mehdi ilan eden Derviş Mehmet, dini kurtarmak amacıyla çevresine topladığı 100 kadar kişiyle ayaklanır, Menemen'de terör estirir, kendisini durdurmak isteyen Yedek Subay Kubilay'ı şehit eder. Ayaklanmayı çıkaranların hepsi yakalanır, yapılan mahkeme sonucu 35 kişi idama mahkum olur, meclis 29 kişinin idamını onaylar, 4 Şubat'ta idamlar Menemen'de gerçekleştirilir.

6.4.2.2. Kültürel Düzey

Devrim yılları romanında gerçekleştirilen sosyal ve kültürel devrimler anlatının temelini oluşturmaktadır. Bu devrimler yeni kurulan devleti sağlam bir temele oturtma isteğinin yanında, yeni bir kültürel kimlik oluşturma çabasını da içermektedir. Amaç medeniyet ve gelişmişlik açısından Batı'ya ulaşmaktır. Bir kültürel kimlik oluşturma çabasının ilk örneğini Gülhane Parkı'nda Atatürk'ün alfabe değişikliğini açıklayacağı zaman buluruz. O gece Gülhane Parkı'nda kurulan orkestra caz çalmaktadır, bu müzik sustuğu zaman ünlü Mısırlı şarkıcı Münire-tül Mehdiye Hanım Arapça şarkılar okumaya başlar, okuduğu şarkılar hüznü ve alaturka parçalardır. Mehdiye Hanım şarkı okumasını bitirince Gazi halka seslenir:

“Sevgili İstanbul halkı, bu gece, güzel bir tesadüf eseri olarak Doğu'nun seçkin iki musiki heyetini dinledim. Sahneyi süsleyen Münire-tül Mehdiye Hanım, özellikle sanatında çok başarılı oldu. Fakat bu çeşit musiki, Türk'ün çok gelişmiş ruhunu ve duygularını doyurmaya yeterli değildir. Az önce uygar dünyanın musikisini de dinlediniz. Şark musikisi denilen hüznü ve kasvet veren terennümler karşısında cansız görünen halkın Batı müziğiyle nasıl coştüğünü ve nasıl bir neşeyle oynadığını da gördünüz. Doğalarının gereğini yaptılar. Gerçekten de Türk, şen ve neşelidir.”(s.15)

Türkiye'de yeni bir kültürel kimliğin oluşmasında Gazi, öğretmenlere büyük görevler düştüğünü belirtir. Bir ulusun bilgi ve kültür ordusuna sahi olmadıkça, elde

edilen askeri zaferlerin söneceğini söyler. Artık Türkiye'nin yönü bilim, fen ve Batı uygarlığıdır. Bu oluşum içerisinde din adamlarının rolü yoktur.

“Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. Bunu her zaman söyledim. En geçek tarikat, uygarlık tarikatıdır.(s.105) Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Gazi döneminde kurulan, kültür devrimine katkıda bulunması, dil ve tarih alanında çalışma ve araştırmaların yapılması amacıyla kurulmuş kurumlardır. Gazi bu kurumların çalışmalarının çoğuna bizzat katılmış, fikirler vermiştir.

6.4.2.3. Ekonomik Düzey

Devrim yılları romanında Gazi ve Fikriye ile Çamlıca'nın Üç Gülü romanında farklı bir ekonomik düzey karşımıza çıkar. Türkiye'de artık yeni bir ekonomik düzey oluşturulmaya çalışılmaktadır. Osmanlı devletinin dışa bağımlı ekonomisi artık tarihe karışmış, bağımsız ve kendi gücüne ve kaynaklarına dayanarak oluşacak bir ekonomi temel hedeftir. Türkiye'de ekonominin sağlam temellere oturması için devletçilik ilkesi kabul edilir, devletçiliğin ilkeleri de 1923 Şubat'ında İzmir'de toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde saptanır. Kongrede şu kararlar alınır: “Kapitülasyonlar, yani yabancı devletlere tanınan ayrıcalıklar kaldırılmalıdır. Kapitülasyonlar oldukça, ekonomik bağımsızlığımıza kavuşamayacağımızı biliyorduk. Bunu başardık. Sömürge olmaktan kurtulduk. Tam bağımsızlığımızın, parasal bağımsızlıkla sağlanacağını biliyorduk; bunu ilan ettik.

Dışarıya muhtaç olmadan yerli ürünler ve kaynaklarla yetinmeye karar verdik. Yabancıların ellerindeki işletmelerin devletleştirileceğini açıkladık.

Bizde ekonomi girişimlerinin kısmen devletin, kısmen de özel sektörün yetkisi altında olmasını uygun gördük. Devletçiliğin temelleri böyle atıldı. Öte yandan da yabancı sermayenin tekelleşmesine izin verilmemesi varsa da kaldırılması kararlaştırıldı.

Bize göre devletçiliğin anlamı şudur: Kişinin girişimlerini desteklemek, ama büyük bir ulusun ve ülkenin gereksinimlerini göz önünde tutarak ekonomiyi devletin yönetimine bırakmak...”(s.85-86)

6.2.4.4. Dinsel Düzey

Türkiye'de yapılan sosyal devrimler dini kurumları da kapsar. Tekke ve zaviyeler kapatılır, Hilafet makamı kaldırılır, medreselerde kapatılarak eğitim-

öğretim birleştirilir, laiklik kabul edilir ve Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı kurularak, dini işler bu kuruma devredilir, din ve devlet işleri birbirinden ayrılır.

Bunu içlerine sindiremeyen gericiler Menemen’de ayaklanırlar, amaçları Hilafet’i tekrar canlandırmaktır. Kendini mehdi olarak tanıtan Derviş Mehmet ayaklanma amacının dini kurtarmak olduğunu söyler: “Biz, demiş, dinimizi kurtarmak için buraya geldik. Halife Abdülmecit de sınıra geldi. 70 bin kişilik bir halife ordusu var arkasında. Din elden gidiyor, kurtaracağız, Sancak-ı Şerifin altında toplanalım. Şeriat isteyelim. Şapka giyen gericilerin karşısına dikilelim. Yeniden feslerimizi giyelim. Ey Müslümanlar, ne duruyorsunuz? Sancağın altına gelmeyenleri kılıçtan geçireceğiz. Kalkın ey ehli din kardeşlerim...”(s.232)

Devrimlere karşı yapılan bu ayaklanma en sert şekilde cezalandırılır. Beşinci bölümde Samim Rıza Türkiye’deki Diyanet İşleri Başkanlığı ile Laikliği sorgular.

Rene, Fransa’da uygulanan Laikliği anlatır.

“Bugün Fransa’da kiliseler hiçbir yardım almazlar. Her kentte, kasabada kiliselere gelip dua ederler, kendi aralarında para toplar, kiliselerin masraflarını karşılarlar. Papazların da devletten aylıkları yoktur. Vatikan’dan da yardım gelmez. Anlatabildim mi? arkadaşlar, Laiklik böyle uygulanır.”(s.272)

Rene’nin anlattığı laikliği dinleyen Samim, Türkiye’deki laikliği eleştirir ve Türkiye’deki durumu anlatır:

“Bizdeki durum hiç de böyle değil, dedi. Bütün din adamlarına aylıkları devlet bütçesinden ödenir. Camiler Diyanet İşlerinin, yani devletin desteğiyle ayakta durur. Yani, devletle dinin ayrılığı gerçekleşmiş değildir.”(s.272-273)

6.3. 1.Anlatının Kaynağı

Anlatının kaynağını Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Türkiye’de başlayan ve her alanda yapılan devrimler oluşturur. İç ve dış düşmanlar yenilmiş, düşman kuvvetleri ülkeyi terk etmişlerdir. İçteki düşman da kazanılan askeri zaferle yenilmişlerdir fakat tamamen ortadan kalkmamışlardır, fırsat buldukça rejime karşı çıkmaya çalışmakta, eski rejimin devamını istemekte, saltanatın kaldırılmasında olduğu gibi, eğer kendilerine uygun ortam bulurlarsa ayaklanmaktan çekinmemektedirler. Menemen olayında olduğu gibi. Bunlara rağmen genç Türkiye Cumhuriyeti bu devrimleri gerçekleştirmeye kararlıdır, karşı olanlara karşı sert önlemler almakta, onların güçlenmesine izin vermemektedir.

Topuz, Devrim Yılları romanını nasıl yazdığını ve anlatısının kaynağını nelerin oluşturduğunu şöyle açıklar:

“Okuyucu, devrimlerin hangi koşullar altında nasıl bir özveriyle yapıldığını merak ediyordu. Bunların bilinmesinde bugün nasıl bir zorunluluk olduğunu çok iyi biliyoruz... Samim Rıza, Colette, Cemile birer simge. Ben gençliğimde onlara benzer çok insan tanıdım. Onların bir sentezini yaptım. Romanın gerçek kahramanı Mustafa Kemal ve onun yanında bulunan arkadaşlarıdır. Atatürk, devrimleri yaparken onlarla sabahlara kadar tartıştı, onlara değer verdi. Onlar devrimlerin adsız kahramanlarıydı.”⁸⁹

Kitabının arkasında da Topuz yararlandığı kaynakları açıklar:

“Bu romanı yazarken aşağıdaki kişilerin anılarından, araştırmalardan, verdikleri bilgilerden, belgelerden, fotoğraflardan, yararlandım.”⁹⁰ Topuz, uzun bir isim listesini kitabının sonuna ekler.

6.3.2. Tarihsel Çerçeve

Romanda ele alınan dönem 1928 ile 1932 yıllarını kapsamaktadır. Romanda anlatılan dört yıllık bir zaman dilimi içerisinde yapılan sosyal ve kültürel devrimler anlatılır. Topuz bu yılları anlatırken gerçek tarihi ve tarihsel kişilikleri kullanır. Romanına kendinin yarattığı Samim Rıza, Colette ve Cemile’yi ustalıkla yerleştirir. Yazar romanında tarihsel gerçeklere bağlı kalmış, bunlar üzerinde her hangi bir değişiklik yapmamıştır. Türkiye’nin modern bir toplum olması ve Batı uygarlığına ulaşması için devrimler hızla hayata geçirilmeye ve uygulanmaya başlamıştı.

“Hilafetin kaldırıldığı gün, 3 Mart 1924 tarihinde TBMM, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nu kabul etti. Mustafa Kemal Paşa’nın 1925 yılı Ağustos ayı sonlarında yaptığı Kastamonu gezisinde halka şapkayı tanıtmayı ve bizzat giyinmesinden sonra, önce çıkarılan bir kararname ile memurların şapka giymeleri zorunluluğu getirildi ve daha sonra da 25 Kasım’da şapka giyilmesi hakkında kanun kabul edildi. 26 Aralık 1925 tarihinde uluslar arası saat ve takvim kabul edildi. 17 Şubat 1926 yılında Medeni Kanun, 1 Mart’ta Ceza Kanunu...”⁹¹

⁸⁹ www.sanathaber.net, 09.08.2004, (Hıfzı Topuzdan bir anı romanı: Devrim Yılları)

⁹⁰ Hıfzı Topuz, *Devrim Yılları*, İst. Remzi Kitabevi, 2004, s.288

⁹¹ Yayın Yönetmeni : Sina Akşin, (Komisyon) Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye 1908-1980, s.152.

6.3.3. Simgesel Çözümleme

Devrim Yılları'nda karşımıza çıkan simgelerden biri Gazi'dir. Yalpan devrimler Gazi ile özdeşleşmiştir. Gazi devrimlerin yapıcısı, uygulayıcısı ve halka açıklayan öğreticisidir. Çoğu insan Gazi'ye bir şey olursa devrimlerin yarım kalacağından, artık devam etmeyeceğinden korkmaktadır. Devrimlerin yapılması ve hayata geçirilmesinde herkes ona güvenmekte, devrimleri onunla özdeşleştirmektedirler.

Romanda yer alan bir başka simge Samim Rıza ve Colette'dir. Bunlar gelecek kuşaklara örnek olacak kişiliklerdir, bilgili, kültürlü, özgür, bağımsız ve devrimci insanlardır. Aralarında yaşadıkları ilişkide karşılıklı saygıya dayanmaktadır. Topuz bu iki insanla gelecekte ulaşılması istenen kadın ve erkek profilini verir.

Colette'nin hamile olması ve eğer çocuk erkek olacak olursa adını Mustafa Kemal koyacağız demesi romanın önemli simgelerinden birisidir. Türkiye'de yapılan devrimler Atatürk'le simgeleşmiş ve ona bir şey olması durumunda bu devrimlerin ortadan kalkacağı yada yarım kalacağı korkusu vardır, romanda kullanılan bu simgeyle bu korkunun yersiz olduğu, Cumhuriyet'e ve devrimlere bağlı olan her bireyin aynı zamanda Mustafa Kemal olduğu, bu amaçla dünyaya getirilen ve yetiştirilen bireylerin, devrimlerin koruyucusu ve taşıyıcısı aynı zamanda yeni devrimlerin yapıcısı olacakları anlatılmaya çalışılmıştır.

VI. BÖLÜM

7.0. TOPUZ'UN ROMANLARINDAKİ KARAKTERLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde Hıfzı Topuz'un Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü ve devrim yılları romanlarında geçen karakterlerin karşılaştırılmasını yapmaya çalışacağız.

Romanın önemli unsurlarından biri olan kişi veya kişiler romanda vakanın ayrılmaz bir parçasını oluştururlar. İtibari eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vakanın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar romanın şahıs kadrosunu oluşturur.

Karşılaştırma yapacağımız karakterleri, her üç romanda asıl kahraman ya da vaka zincirini sürükleyen karakterler olarak belirledik.

Romanlarda vakanın sürükleyicisi olan ana karakterlerin karşılaştırmasına geçmeden önce, Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü ve Devrim Yılları romanlarında yer alan karakterleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Asıl Kahraman Yada Birinci Derecedeki Kahraman

Gazi ve Fikriye, Gazi, Fikriye ve Latife bu romanda birinci derecedeki kahramanlardır.

Çamlıca'nın Üç Gülü, Nedim Bey, Neriman, Perihan ve Ümran.

Devrim Yılları, Atatürk, Samim Rıza, Colette,

2. Hasım veya Karşı Güç

Gazi ve Fikriye, Enver Bey, Sadrazam Damat Ferit Paşa, Vahdettin, General Trikupsis.

Çamlıca'nın Üç Gülü, Hulusi Bey, Handan Hanım, General Franchet d'Esperey, Amiral Caltorpe, Yüzbaşı Bennet, Mustafa Sagir, Ali Kemal, Kara Kemal Bey.

Devrim Yılları, (Komünistler) Mustafa Suphi, Derviş Mehmet.

3. Arzu Edilen ve Korku Duyulan Nesne

Souriau, buna “değerin temsili” adını vermektedir. Bu, bir cazibe gücüdür, hedef alınmış gayeyi veya korkulan objeyi temsil eder.

Her üç romanda da tarif edilen bu karakteri Mustafa Kemal Atatürk temsil eder.

4. Yönlendirici

Çatışmanın gerçekleştiği dramatik vaziyet, bir yönlendiricinin müdahalesi sayesinde vücut bulabilir, gelişebilir ve çözümlenebilir.

Gazi ve Fikriye, Gazi ve Fikriye, Latife, Enver Bey, Damat Ferit Paşa, Vahdettin.

Çamlıca'nın Üç Gülü, Nedim Bey, General Franchet d'Esperey, Amiral Calthorpe, Yüzbaşı Bennet, Mustafa Sagir, Ali Kemal, Kara Kemal Bey, Perihan, Neriman, Ümran.

Devrim Yılları, Gazi, Samim Rıza, Colette

5. Alıcı

Her üç romanda da meydana gelen olaylardan etkilenen, üzüntü duyan halktır. Yapılan Milli Mücadele ve sosyal devrimlerden de karlı çıkan halktır. Halk romanlarda alıcı konumundadır.

6. Yardımcı

Gazi ve Fikriye, Zübeyde Hanım, Ali Enver, Halide Edip Adıvar

Çamlıca'nın Üç Gülü, Hulusi Bey, Handan Hanım, Fransız Kemal Bey, Pandikyan Efendi, Binbaşı Ekrem Bey, Kurmay Yüzbaşı Neşet Bey, Esat Paşa, John White, Jean Pierre

Devrim Yılları, Cemile, Rene Dutronc, Françoise

7. Yazarın Sözüünü Emanet Ettiği Şahıslar

Gazi ve Fikriye, Mustafa Kemal Atatürk

Çamlıca'nın Üç Gülü, Nedim Bey

Devrim Yılları, Samim Rıza

8. Dekoratif Unsur Durumundaki Şahıslar

Gazi ve Fikriye, Ali Rıza Efendi, Ragıp Bey, Memduh Hayrettin Bey, Vasfiye Hanım, Jülide, Makbule, Melahat, Selahattin Bey, Madam Corinne, Doktor Fikret, Süreyya Bey, Claude Farrere, Albay Ravlenson, Salih Bozok, Rauf Bey, Refet Bey, Ali Fuat Paşa, Mazhar Müfit, Dilaver Bey, Mustafa Fehmi Efendi,

Çamlıca'nın Üç Gülü, İkbâl Hanım, Servet Hanım, Haremağası Nuri Ağa, Aşçı Ömer Ağa, Gülfidan Bacı, Sütüne Kadriye Hanım, Bahçıvan Ramazan, Arabacı Hasan Ağa, Emekli Başşahbender Hayri Bey, Semih Mümtaz Bey, Sakallı

Celal Bey, Reşit Bey, Abdülhak Şinasi Bey, Fuham Paşa, Ali Amca, Murgidil, Yetim Zehra

Devrim Yılları, Tevfik Rüştü, Süreyya Bey, Mahmut Esat Bey, Troçki, Mualla, Vasfi Raşit, Ahmed Hamdi, Hasan Ali, Ahmed Cevad

Hıfzı Topuz romanlarında genellikle toplumun aydın kesimini oluşturan karakterleri seçer, bunun sebebi aydınları toplumu ileri götürecektir, Atatürk ilke ve devrimlerine sahip çıkacak kişiler olarak görmesidir diyebiliriz. Her üç romanında da toplumu ardından sürükleyen, devrimleri yapan aydın sınıftır. Gazi ve Fikriye ile Çamlıca'nın Üç Gülü romanında bu aydın sınıf askerlerce temsil edilmekte, Devrim Yılları'nda ise aydın sınıfı, gazeteciler temsil etmektedir.

Topuz'un üç romanında yer alan kişileri sosyal durumlarına göre sıraladığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkar:

1. Aydınlar ve Yarı Aydınlar: Mustafa Kemal, Fikriye, Latife Hanım, Neriman, Perihan, Ümran, Nedim Bey, Samim Rıza, Colette, Halide Edip Adivar, Ali Kemal, Cemile...

2. Gazeteciler: Samim Rıza, Ali Kemal, Colette...

3. Askerler: Mustafa Kemal, Enver Paşa, Nedim Bey, General Trikupis...

Aynı romanların kişilerini cinsiyet açısından şöyle sıralayabiliriz:

Kadınlar: Fikriye ve Latife Hanımlar, Neriman, Perihan, Ümran, Halide Edip Adivar, Colette, Cemile...

Erkekler: Mustafa Kemal, Nedim Bey, Samim Rıza, Enver Paşa, General Trikupis, Ali Kemal...

Romanların kadın karakterleri arasında farklılık ve benzerlik bulunmaktadır. Kadın karakterleri iki gruba ayırabiliriz.

Aydın olanlar, Halide Edip Adivar, Neriman, Ümran, Perihan, Colette...

Yarı Aydınlar, Fikriye Hanım, Latife Hanım, Cemile...

Halide Edip Hanım Arnavutköy'deki Amerikan Koleji'ni bitiren ilk Türk kızıdır. Özgür ve başarılı bir yazardır, Milli Mücadele'yi desteklemiş, yardımcı olmuş, İzmir'in işgali üzerine protesto mitinglerine katılarak konuşmalar yapmıştır. Neriman ve Perihan da aynı okulda okumuşlardır, akrabaları Nedim Bey sayesinde dünyaya ve olaylara bakış açıları değişmiş, Milli Mücadele'yi destekleyerek, yardımcı olmuşlardır. Küçük kardeşi Ümran da Dame de Sion'da okumuş, kardeşleri gibi Nedim Bey'in etkisiyle düşünceleri gelişmiş Milli Mücadele'ye yardımcı olmuştur. Neriman ve Ümran yabancı askerlerden aldıkları bilgileri Kuvay-ı

Milliyecilere aktarmışlardır. Bu dört bayanın kültürlü, bağımsız ve özgür bir kişilikleri vardır. Kendi ayakları üstünde durabilmekte, kendi yaşamlarına dair kararlar alabilmektedir. Colette Fransız bir gazetecidir, sosyalist, devrimci eğilimli biridir. La Populaire gazetesinde çalışmaktadır. Ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadın olarak, kararlarını rahat ve özgürce alabilmektedir. Yazarın toplumda görmek istediği bu özellikteki kadınlardır.

Halide Edip Hanım, Neriman, Perihan, Ümran ve Coloette’de gördüğümüz özelliklerin birçoğunu Fikriye Hanım, Latife Hanım ve Cemile Hanım’da göremeyiz. Fikriye Hanım yaşadığı yerde imkan bulamadığı için okula gidememiştir, fakat özel ders alarak Fransızca’yı ve piyano çalmasını öğrenmiştir. Fikriye Hanım kızların yaptığını yapamaz, ürkek, çekingen ve içine kapanıktır, kendini gerçekleştirilememiştir. Bütün dünyası Gazi’dir, onun gözüyle dünyaya bakar, kendine ait bir dünyası yoktur. Lâtife Hanım, Fikriye Hanım’dan biraz daha baskın bir karakterdedir, hırçın ve kıskançtır. Londra ve Paris’te okumuş, İngilizce ve Fransızca bilmektedir, ama ne okuduğu okullar bağımsız bir kişilik oluşturmaya yardımcı olabilmemiştir ne de kendini ifade edebilecek bir düşünce geliştirmesine Lâtife Hanım’ın da tek amacı Gazi ile evlenmektir. Lâtife Hanım’da da ne Halide Edip Hanım ve Colette’deki kültür, bilgi ve bağımsız bir kişiliği görebiliriz ne de Neriman, Perihan ve Ümran’daki cesareti, aldığı eğitim hiçbir şey katmamıştır Lâtife Hanım’a. Cemile Hanım da Fikriye ve Latife Hanım’a benzer Alman dadıların elinde büyümüş, Almanca’yı anadili gibi bilmekte, Alman kültürüne hayran biridir. Latife Hanım gibi kıskanç ve hırçın biridir. Kendine ait bağımsız bir kişilikten bahsedemeyiz, Cemile Hanım da dünyaya kocası Samim Rıza’nın gözüyle bakar.

Topuz’un romanlarında erkek karakterler önemli bir yer tutmaktadır. Gazi ve Fikriye romanı ile Çamlıca’nın Üç Gülü romanında erkek karakterlerin çoğunluğu askerdir. Devrim yılları romanında ise seçilen karakterlerin çoğunluğu gazetecidir.

Erkek karakterleri şu şekilde gruplandırabiliriz:

Asker Olanlar: Mustafa Kemal, Nedim Bey, Enver Paşa, General Trikupis.

Mustafa Kemal her üç romanda da ana karakterdir, iyi bir komutan ve asker, devrimci bir liderdir. Hayal peşinde koşmaz, kendini geliştirmiş entelektüel biridir. Bağımsızlığına oldukça düşkündür, kişisel hırs ve iktidar eşinde değildir, Enver Bey ve General Trikupis ise Mustafa Kemal’in tersi karakterdedirler, Enver Bey kişisel hırs ve iktidar hevesi yüzünden ülkeyi felakete sürüklemiş, I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı devletinin yenilgiye uğramasına sebep olmuştur. General Trikupis de Enver

Bey'den farklı değildir. Büyük Yunanistan idealini gerçekleştirmek amacıyla bir serüvene atılmış, İzmir'i işgal etmiştir. Yenilgiden sonra yaptığıнын yanlış olduğunun farkına varır ama çok geçtir. Nedim Bey, Atatürk gibi vatansever bir subaydır. Milli Mücadele başladıktan sonra İstanbul'da direniş örgütlemeye çalışmış, Anadolu'ya silah kaçırmıştır. İktidar hırsı olmayan, ülkesinin bağımsızlığını düşünen bir subaydır.

Atatürk Osmanlı devletini içine düştüğü durumdan kurtarmak için uğraşır. Mustafa Kemal'i kendisine rakip olarak gören Enver Paşa, sürekli onu siyasetten uzak tutmaya, İstanbul'dan uzaklaştırmaya çalışır. Enver Bey Turancılık hayalleri peşinde koşarken, Atatürk ülkeyi içine düştüğü durumdan kurtararak, yeni bir yönetim kurmayı ve ülkede yapacağı sosyal devrimleri düşünmektedir. Siyasi öngöründen yoksun olan ve hayalleri peşinde koşan Enver Bey ve General Trikuipis'i tarih haksız çıkarır, yenilgiye uğrarlar. Atatürk ve Nedim Bey gibi ülkenin geleceğini düşünen askerler ve halk düşmana karşı örgütleyerek Milli Mücadele'ye geçerler ve başarak halkın egemenliğine dayanan yeni bir rejim kurarlar

Gazeteciler: Samim Rıza, Ali Kemal

Samim Rıza, Halkın Sesi gazetesinin sahibidir. Atatürk ve devrimlerine bağlı, devrimci bir gazetecidir. Atatürk'ün yaptığı devrimleri büyük bir merakla izler, takip eder ve gazetesinde bu devrimler üzerine destekleyici yazılar yazar. Hatta yapılan devrimleri desteklemekle birlikte, daha ileri bir devrimler yapılmasını da ister. Ali Kemal ise Milli Mücadele yıllarında Peyam-ı Sabah'ta yazılar yazan bir gazetecidir. Ali Kemal de Samim Rıza gibi Paris'te okumuştur fakat onun kadar ülkesine bağlı değildir, halkına güvenmez. Düşmana karşı başlatılan Milli Mücadele'yi Atatürk ve arkadaşlarını, halkı küçümser. Her fırsatta bu mücadeleyi küçümser ve başarısızlıkla sonuçlanacağına inanır. Samim Rıza'nın yazıları ne kadar destekleyici, öven yazılar yazarsa, Ali Kemal'de Milli Mücadele'yi küçümseyen, kötüleyen yazılar yazar. Samim Rıza, halka ve yapılan devrimlere inanan, ülkenin bağımsızlığını isteyen bir yazardır. Ali Kemal ise kendisine ve halka inanmayan, bağımsızlık ve gelişmeyi bir başka ülkenin manda yönetiminde arayan bir yazar. Samim Rıza tarihin sayfalarına adsız kahramanlardan biri olarak geçmiştir, Ali Kemal ise kendine, halkına ve Milli Mücadele'ye olan güvensizliğini idama mahkum olarak hayatıyla ödemiştir.

SONUÇ

Çalışmamızda, günümüzde tarihsel romanlarıyla öne çıkan ve tanınan Hıfzı TOPUZ'un romanlarının (Gazi ve Fikriye, Çamlıca'nın Üç Gülü, Devrim Yılları) Lucien Goldmann'ın 'oluşumsal yapısalci eleştiri' metoduyla inceledik. Çalışmamızda şu sonuçlara ulaştık.

1- Gazi ve Fikriye, romanın yapısal özelliklerinden olan ve iç bütünlüğünü sağlayan bakış açısı, zaman, mekan ve kişiler eserin mesaj içeriğine uygun olarak seçilmişlerdir.

Roman, Tanrısal bakış açısıyla yazılmıştır. Anlatıcının kurmaca dünyanın dışında olduğu ve eserin üzerinde tam bir hâkimiyetinin bulunduğu bu bakış açısı yazarın anlattığı olaylarda daha inandırıcı ve gerçekçi olmasını sağlamıştır.

Romanın öykü zamanı 1911- 1924 yılları arasında on üç yıllık bir zamanı kapsamaktadır. Anlatıya mekân olarak seçilen yerler, Selanik, İstanbul, Ankara ve Anadolu'dur. Romanda yer alan kişiler de anlatıdaki siyasi ve toplumsal düzeyle bağlantılı olarak ya toplumu sömüren ya da sisteme ayak uyduramayacak, toplumu sömürenlere karşı gelen, sistemi değiştirerek yeni bir sistem kurmaya çalışan kişilerdir. Yazar, Gazi ve Fikriye romanında gerçek tarihsel kişilikleri seçmiştir. Romanın konusunu da bu tarihsel kişiliklerin etrafında oluşturmuştur. Gazi ve Fikriye'de bozulmuş, değerlerini kaybetmiş, düşman işgaline uğrayarak parçalanmak üzere olan bir imparatorluk ve ikiye bölünmüş bir toplum vardır. Bu toplumda, toplumu oluşturan insanların bir bölümü kendi çıkarlarını korumak için düşmanla işbirliği yapmakta, bir kısmı da ülkeyi korumak için çıkarıcılara ve düşmana karşı savaşılmaktadır. Romanda yer alan siyasi düzeyde, Osmanlı Devletinin I. Dünya Savaşı'na sürüklenmesi, savaştan yenilgi ile çıkılması sonucu ülkenin işgal edilmesi, ülkenin işgaline karşı çıkarak direnişe geçenlere karşı Osmanlı Devleti'nin uyguladığı baskı ve düşmanla yaptığı işbirliği romanın ana kurgularından biridir. Gazi ve Fikriye'de öykü zamanı içerisindeki ekonomik yapı romanda bazı bölümlerde ayrıntılı olarak verilir. Osmanlı Devleti'nde düzenli bir ekonomik yapının olmayışı, dış borçların fazlalaşması, bağımlılık, yokluk içinde Kurtuluş Savaşı'nın verilmesi öykü zamanı içindeki ekonomik yapıyı gösterir.

Yazar romanında dönemin kültürel unsurlarına da yer verir. Eserde verilen rüya motifi, yapılan dini nikâh bize dönemin kültür yapısı hakkında bilgi verir. Dinsel açıdan anlatı, egemen ideolojisinin dini kendi çıkarları için nasıl kullandığını ve halkın dini anlayışını gösterir. Gazi ve Fikriye tarihsel romandır ve anlatının kaynağı tarihsel gerçeklerdir. Romanın kurgusunun temelini oluşturan siyasi, ekonomik, dinsel ve toplumsal konular öykü zamanı içerisinde yaşanmış ve tarihe geçmiş olaylardır. 1911-1924 yılları arasında Osmanlı Devleti içerisinde olan tarihi olaylar, romanda anlatılanlarla örtüşür. Anlatısının kaynağını oluşturan gerçek olaylara yazar aşk kurgusu katarak romanı akıcı hale getirmeyi amaçlamış, bu kurgu ve gerçek olaylar iç içe anlatılmıştır.

Roman simgesel açıdan pek zengin değildir. Yazar dünya görüşünü, ideolojisini romanda açıkça ortaya koyduğu için romanda fazla simge yoktur.

Gazi ve Fikriye’de Trablusgarp, Balkanlar ve 1.Dünya savaşıdan sonra Osmanlı Devletinin içine düştüğü durumu, İtilaf kuvvetlerinin ülkeyi işgal etmesi, Atatürk ve arkadaşlarının Anadolu’ya geçerek Kurtuluş Savaşı’nı başlatmaları romanın kurgusunu oluşturan temel olaylardır.

2-Çamlıca’nın Üç Gülü romanında Topuz, Millî Mücadele döneminde, Kuvayı Milliye’ye casusluk yapan üç genç kızın anlatıldığı bir eserdir. Romanda hakim olan bakış açısı Tanrısal bakış açısıdır. Fakat yazar, bu bakış açısının yanında iç öyküsel anlatımı da kullanmıştır. Millî Mücadele dönemi öykü zamanının merkezidir. Romanda mekan İstanbul ve kızların yaşadığı Çamlıca’daki köşktür. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasıyla bu köşk de dağılır.

Roman kişileri Gazi ve Fikriye’de olduğu gibi anlatıdaki siyasî ve toplumsal düzeyle bağlantılı olarak ikiye ayrılmıştır. Milli Mücadele’ye taraf olanlar ve bu mücadeleye karşı çıkanlar. Birey-birey, birey-toplum çatışması fazladır. Romanda yer alan siyasî olay Kurtuluş Savaşı’dır. Kendi varlığını korumak isteyen siyasî yapı ve işbirlikçileri ile bunların karşısında yer alan ve bunlara karşı savaşan Milli Mücadeleciler. Romanda bu o dönemdeki egemen ideoloji ile onun karşısında yer alan ve onu yok etmek isteyen diğer ideolojinin çatışması şeklinde yer almıştır.

Romanda ikili bir ekonomik düzey bulunmaktadır, bir tarafta rahat yaşayan, ekonomik sıkıntısı olmayan ve bu rahat yaşamlarının eski sistemin devamında olan kesim, diğeri ise yoksulluk içinde olan halk ile ekonomik zorluklar içinde Kurtuluş Savaşı yapanlar.

Romanda yer alan kültürel yapı, dönemin elit kesimini oluşturan zengin insanların kültürel yapısıdır. Köşk ve konaklarda oturmak, dönemin tanınmış kişilerine, işgal orduları kumandanlarına partiler vermek, zengin veya iyi bir mesleği olan biriyle evlendirebilmek için kızlarını iyi okullarda okutmak romanda yer alan kültürel unsurlardır. Anlatının kaynağı Milli Mücadele dönemidir. Ülkeyi işgal eden düşmana karşı yürütülen savaşta toplumun her kesiminden insan yer almakta, destek ve yardımcı olmaktadır.

Romanda Milli Mücadele dönemi ve dönemde yaşanan siyasî olaylar, bir kısım aydın ve zenginin bu mücadeleye karşı çıkması, bazı yazarların Atatürk ve arkadaşlarını yeren yazılar yazması, bazılarının manda yönetiminden yana olması dönemin yaşanan gerçek siyasî olaylarıdır.

Çamlıca'nın Üç Gülü romanında da fazla simge kullanılmamıştır, Çamlıca'nın Üç Gülü olan üç genç kız ve Çamlıca'daki köşk romanda karşımıza, Pandikyan Efendi öne çıkan simgesel unsurlardır.

Topuz'un bu romanında da konu Milli Mücadele dönemidir. Bu romanda Milli Mücadele'ye her sınıftan, her ırktan ve her yaştan insanın nasıl destek olduğu ve yardım ettiği anlatılır. Romanda Milli Mücadele'ye engel olmak isteyen işgal kuvvetleri ve Osmanlı Devleti'nin uyguladığı baskılar, zengin ve aydın kesimin Milli Mücadele'ye bakış açıları da verilmiştir.

3- Devrim Yılları; Tanrısal bakış açısıyla yazılmıştır. Fakat yazar bu romanında da iç öyküsel anlatımı kullanmıştır. Devrim Yılları'nda öykü zamanı 1928-1932 yıllarını kapsamaktadır. Yazar, romanında anlatısını 1932 yılına kadar anlatır. Fakat zaman 1932 yılında kapanmaz, romanın sonunda devrimleri yeni kuşakların devam ettireceğini söyleyerek bitiş zamanını açık bırakır.

Roman kişileri, öykü zamanı içerisindeki olayları yansıtacak şekilde seçilmiş, roman kurgusuna ustaca yerleştirilmişlerdir.

Romanın mekanı İstanbul ve Ankara'dır. Samim Rıza'nın konağı romandaki kapalı mekanlardan biridir. Toplumsal yapı ve ilişkiler bakımından Devrim Yılları, diğer romanlardan farklılık gösterir. Diğer romanlarda Milli Mücadele yılları anlatılırken bu romanda Milli Mücadele'den sonra başlatılan, sosyal, ekonomik ve kültürel devrimleri anlatır. Anlatı içerisinde devrime inanan insan ve insan ilişkileri vardır. Yapılan devrimlere karşı çıkan veya yıkmaya çalışan bireyler de vardır. Bunlar, diğer iki romanda olduğu gibi fazla değildir ve çatışma diğer romanlarda olduğu kadar şiddetli olmaz. Romanda, Tek Partili Yönetim'den Çok Partili Sistem'e

geçiş denemesi, ülkede ortaya çıkan Komünist hareketlenme ve Menemen Olayı, başlıca siyasî olaylardır. İtalya'da ve Almanya'da ortaya çıkan Faşizm de siyasî bir özellik olarak romanda anlatılır.

Devrim Yılları'nda ortaya çıkan ekonomik yapı Devletçilik ilkesinin Türkiye'de uygulanarak yeni bir ekonominin oluşturulmaya çalışılmasıdır.

Romanda kültürel düzeyde yapılmaya çalışılan devrimler anlatılmaktadır. Eğitim-Öğretimin birleştirilmesi, Latin harflerinin kabul edilmesi, şapka devrimi kültürel alanda yapılan devrimlerdir.

Romanda anlatının kaynağı Cumhuriyet'in İlanı'ndan sonra toplumun her alanında yapılan devrimlerdir.

Romanda yazar, siyasal ve ideolojik görüşünü açıkça ortaya koyduğu için çok az simge kullanmıştır. Gazi, Menemen Olayı ve Colette'nin doğacak çocuğuna Mustafa Kemal adını koymak istemesi romanda yer alan simgelerdir. Romanda dinsel düzey laiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan devrimler din sahasına da uygulanır, din ve devlet işleri birbirinden ayrılarak laik bir sistem kurulur.

Devrim Yılları romanında anlatının kaynağı, Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de sosyal, ekonomik ve kültürel sahada yapılan devrimlerdir. Roman tarihsel yönden gerçeklerle uyum içerisindedir. Romanda anlatılan tarihi olaylar, gerçek tarihten alınmış ve roman kurgusu içine yerleştirilmiş gerçek tarihi olaylardır. Devrim yılları diğer iki romandan farklı olarak sosyal devrimleri anlatan bir roman olmasıdır.

4- Karakterlerin karşılaştırılması: Bu bölümümüzde karakterlerin sınıflandırılmasını yaptıktan sonra, romanlarda romanı sürükleyen ana karakterlerin karşılaştırmasını yaptık.

Topuz'un romanlarında yer alan karakterler genellikle aydın kesimden kişilerdir. Bunları da kendi içerisinde aydın ve yarı aydın diye ikiye ayırdık. Aydın olan karakterler, özgür, bağımsız, ülkenin çıkarlarını düşünen devrimci kişilikler olarak karşımıza çıkarlar. Yarı aydın karakterlerin bir kısmı eğitilmiş olmalarına rağmen, kendini geliştiremeyen, bağımlı, kıskanç ve hırçın bir kişilik sergilemekte, bir kısım yarı aydın da kendi çıkarlarının, hırslarının ve iktidar hayallerinin peşine düşerek ülkeyi felakete sürüklemekten, olumlu gelişmeleri, hareketleri: (Milli Mücadele) kötüleyen yazılar yazmaktan çekinmemektedirler. Yazar romanlarında aydın ve yarı aydının mücadelesini de göstermeye çalışır. Yarı aydınların aydın olanlara karşı mücadelesi yenilgiyle sonuçlanır.

Topuz'un eserleri yapısal ve sanatsal açıdan pek güçlü eserler değildir. Romanlarında gelişmiş sanatsal bir dil ve üslup bulunmaz. Olaylar tekdüze ve sabit bir bakış açısı ile verildiği için okuyucunun ilgisini ve merakını canlı tutacak vaka zincirleri bulunmamaktadır. Sanatçının ideolojisi, dünya görüşü romanlarındaki kurgunun temelini oluşturmaktadır. Tarihi romanların popüler olduğu bir dönemde, tarihi romanlar yazmaya başlayan Hıfzı Topuz'un ilk tarihsel romanı Meyyâle'dir. Meyyâle'den sonra da tarihsel roman yazan Topuz'un romanları pek çok baskı yapmıştır. Romanlarında Topuz, genellikle tarihî gerçeklere bağlı kalmaktadır. Bu tarihler üzerinde herhangi bir değişiklik ve kurgu yapmaz. Romanlarındaki anlatıları desteklemek için fotoğraflardan, belgelerden yararlanır, romanda anlattığı olay veya şahıslarla ilgili fotoğrafları romanlarına yerleştirir. Tarihsel bir olayı anlatırken, romana bir aşk kurgusu katarak romanın sürükleyici olmasını amaçlar.

Topuz'un romanları tarihsel romanlar olduğu için bu romanlarda yazarın vermek istediği mesajlar da bulunmaktadır. Bunlar, belirli bir kuşağı özellikle Atatürk ve arkadaşlarını, genç kuşaklara tanıtmak, Cumhuriyet'e, Atatürk'e ve devrimlere sahip çıkmak, Atatürk ve arkadaşlarının hangi koşullar altında mücadele verdiklerini, devrimleri genç kuşaklara göstermek ve öğretmek amacıdadır. İncelediğimiz romanlara bir kuşak romanı diyebiliriz. Milli Mücadele'den, yapılan devrimlere kadar romanlarda bir kuşağın panoraması çizilir.

KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ

- Abdülhamit, 33, 41, 67, 73, 108, 127
Akbiyık, 31, 32, 39, 62
Ali Enver Bey, 56
Ali Fuat Paşa, 69,
Ali Kemal, 106, 117, 118, 120, 132, 1,
Ali Rıza Efendi, 28, 29, 32, 40, 61, 62,
81, 82, 97,
Almanya, 34, 35, 36, 37, 52, 53, 57,
58, 59, 64, 65, 70, 74, 75, 94, 129,
142,
Amerikan Mandası, 35, 67, 77, 85,
100, 104
Amiral Calthorpe, 115,
Anadolu, 28, 32, 35, 37, 38, 39, 40,
43, 44, 50, 55, 60, 63, 65, 72, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 85, 94, 98, 100,
105, 106, 108, 110, 112, 116, 117,
118, 119, 121, 122, 123, 125, 128,
129, 130, 137, 142,
Ankara, 5, 17, 23, 34, 35, 36, 38, 39,
45, 46, 47, 51, 52, 53, 55, 57, 58,
59, 60, 63, 64, 67, 68, 69, 77, 78,
79, 80, 86, 89, 91, 110, 111, 112,
115, 116, 117, 118, 136,
Atatürk, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40,
41, 43, 44, 45, 47, 52, 53, 55, 57,
63, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 76,
78, 79, 89, 90, 91, 92, 94, 97, 98,
99, 105, 119, 120, 130, 135, 137,
139, 140, 141, 144,
Bingazi, 33, 96
Büyük Taarruz, 36, 51, 59, 67, 77, 78,
92, 96, 99, 117
Cemile, 133, 138, 146, 147,
Colette, 133, 135, 136, 137, 138, 139,
141,
Çamlıca, 27, 73, 96, 100, 103, 104,
106, 107, 118, 119, 122, 123, 125,
126, 128, 129, 130, 131, 133, 139,
144,
Çamlıca'nın Üç Gülü, 100, 118, 130, 1
Çanakkale, 34, 41, 42, 43, 90, 115
Çankaya, 40, 49, 50, 51, 59
Dilaver Bey, 69,
Direksiyon binası, 40
Edebiyat Sosyolojisi, 1, 3
Ekrem Bey, 102, 103, 116,
Enver Bey, 30, 33, 34, 36, 41, 56, 64,
65, 70, 94,
Esat Paşa, 114, 121, 132,
Fikriye, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64,
68, 69, 70, 71, 72, 80, 81, 83, 85,
86, 87, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98,
118, 128, 137, 139, 144,
Françoise, 139,
Fransız Kemal Bey, 105, 117,
Gazi, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37,
38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 79, 80,
81, 83, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94,
95, 96, 97, 98, 102, 105, 115, 118,
128, 135, 137, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 144,
General Franchet d'Esperey, 114, 115,
126, 132,
General Trikupis, 67, 78, 149,
George Lukacs, 3, 4
Goldmann, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 19, 20, 21, 70,
Halide Edip Adıvar, 56, 67,
Handan Hanım, 102, 103, 109, 110,
111, 112, 120, 122,
Hıfzı Topuz, 23, 25, 26, 27, 28, 31, 40,
43, 51, 93, 95, 97, 98, 129,
Hulusi Bey, 100, 102, 103, 104, 106,
107, 108, 109, 110, 111, 112, 113,
114, 120, 122, 123, 124, 125, 126,
131,

I. Dünya Savaşı, 26, 31, 34, 35, 39, 48,
70, 71, 74, 88, 89, 90, 91, 94, 96,
115, 129, 139,
İstanbul, 5, 6, 10, 23, 29, 30, 32, 33,
34, 35, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 46,
51, 52, 53, 55, 58, 60, 62, 67, 69,
73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 83,
85, 86, 88, 94, 98, 99, 102, 103,
104, 105, 106, 109, 110, 111, 112,
115, 116, 117, 118, 119, 120, 121,
122, 123, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 132, 136, 138, 139, 143,
144,
işgal kuvvetleri, 75, 78, 79, 111, 117,
124, 128,
işgal kuvvetlerine, 71, 105, 106, 128
İzmir, 34, 35, 36, 45, 51, 59, 61, 75,
76, 79, 80, 87, 88, 99, 104, 105,
109, 111, 112, 118, 121, 124, 127,
130, 143,
Jean Pierre, 104, 113, 114,
John White, 102, 104, 108, 111, 113,
Kara Kemal Bey, 118,
Kurmaya Yüzbaşı Neşet Bey, 115,
Kurtuluş Savaşı, 25, 26, 72, 80, 88, 90,
98, 99, 119, 133, 135, 139, 146,
Lâtife, 31, 53, 59, 60, 154
Londra, 31, 33, 59, 87, 95, 102, 103,
108, 111, 116,
Lucien Goldmann, 5, 20,
Mahzar Müfit, 69
Makbule, 46, 52, 54, 61, 63,
Memduh Hayrettin Bey, 62,
Milli Mücadele, 30, 37, 38, 41, 43, 55,
63, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 75,
85, 89, 90, 92, 94, 96, 97, 98, 105,
106, 107, 108, 111, 112, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 119, 121, 122,
123, 124, 125, 128, 129, 130, 131,
132, 139,
Mustafa Fehmi Efendi, 69, 87,
Mustafa Kemal, 4, 10, 30, 33, 34, 35,
36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 56, 63,
64, 66, 67, 70, 73, 74, 75, 76, 77,

78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 92, 93, 95, 97, 103, 106,
108, 109, 110, 115, 116, 117, 118,
119, 120, 121, 122, 123, 124, 128,
Mustafa Sagir, 102, 105, 116,
Nedim Bey, 100, 102, 103, 104, 105,
106, 108, 109, 110, 111, 112, 120,
122, 123, 124, 125, 127, 128,
Neriman, 102, 104, 110, 111, 112,
113, 123, 128, 130, 131,
Osmanlı İmparatorluğu, 33, 34, 35, 39,
40, 44, 45, 70, 79, 88, 90, 92, 94,
99, 106, 122, 131
Padişah Vahdettin, 35, 75
Pandikyan Efendi, 105, 117, 122, 132,
Paris, 5, 23, 27, 31, 59, 66, 83, 87, 95,
113, 114, 117, 125, 127, 133, 135,
136, 137, 138, 139,
Perihan, 104, 105, 110, 111, 112, 123,
128, 130, 131,
Ragıp Bey, 62, 82,
Rauf Bey, 68, 69, 121,
Refet Bey, 69,
Rene Dutronc, 139,
Sadrazam Damat Ferit Paşa, 65,
Samim Rıza'nın, 133, 136, 137, 138,
Samsun, 35, 39, 44, 45, 75, 76, 96,
130
Samsun, Erzurum, Sivas Kongreleri,
35, 39, 96
Selanik, 30, 32, 33, 38, 39, 40, 62,
Selânik, 73
Sofya, 33, 34, 46, 73, 74, 88
Trablus, 33, 67, 96
Ümran, 104, 110, 111, 112, 113, 114,
123, 128, 130, 131,
Yunan ordusunun, 33, 77, 99, 117
Yüzbaşı Bennett, 102, 103, 113, 116
Zübeyde Hanım, 28, 29, 32, 36, 37,
40, 46, 48, 51, 58, 60, 61, 62, 81,
82, 83, 97,

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Sedat, Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir Çalışma –Oluşumsal Yapısalcı İnceleme-Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum,2001.
- Adorno, Theodor, Goldmann, çev: İskender Savaşır, Betimleme, Anlama ve Açıklama, Defter Dergisi, s. 14, Temmuz-Kasım İst.1990, s.39-40.
- Aktaş Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara, Akçağ Yay.2003
- Boynukara Hasan, Romanda Bakış Açısı ve Anlatış, İstanbul Boğaziçi Yayınları, 1997.
- Civaroğlu,Öner,Hıfzı Topuz'dan Bir Anı- Roman: Devrim Yılları www.sanathaber.net,09.08.2006.
- Goldmann, Lucien, çev: Afşar Timuçin, Füsun Aynuksa, İnsan Bilimleri ve Felsefe, İstanbul Toplumsal Dönüşüm Yayınları,1998.
- Goldmann, Lucien, çev: Afşar Timuçin, Mehmet Sert, Diyalektik Araştırmalar, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998.
- Goldmann, Lucien, çev: Ayberk Erkay, Roman Sosyolojisi, Ankara Birleşik Yayınevi,2005.
- Editör, Ramazan Korkmaz, (Komisyon) Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Ankara Grafiker Yay. 2004.
- Yayın Yönetmeni: Akşin Sina, (Komisyon) Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye 1908-1980, C.IV, İstanbul, Cem Yayınevi, 2005.
- Mejuyev, Vadim, Çev: Suat H.Yokova, Kültür ve Tarih, İstanbul Toplumsal Dönüşüm Yay.1998.
- Moran, Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999
- Narlı Mehmet, Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme, Ankara T.C Kültür Bak. Yay. 2002.
- Politzer, Georges, çev: Enver Aytekin, Felsefenin Temel İlkeleri, İstanbul, Sosyal Yay.1993.
- Şan, Mustafa Kemal, “Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinden Basamaklar”, www.pdfactory.com,18.08.2006.

Taştan, Zeki, Hıfzı Topuz'un Romanlarında Kişilerle İlgili Bazı Tutarsızlıklar,
Türkoloji Dergisi, Cilt: 16, s. 129-173.

Topuz, Hıfzı, Gazi ve Fikriye, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001.

_____, Çamlıca'nın Üç Gülü, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003.

_____, Devrim Yılları, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2004.

_____ Tavcan, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005.

_____, Hıfzı Topuz'un Romanlarında Tarih, Toplumsal Tarih, Aralık 2002,
S.66-69.

www.yenisafak.com.01.05.2006(Tarihi Sevdirim)

ÖZ GEÇMİŞ

1969 yılında Kars'ta doğdu.

1983 yılında ilkokulu bitirdi.

1986 yılında ortaokulu bitirdi,

1989 yılında Liseyi bitirdi.

1996 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı bölümünü bitirdi.

1997 yılında Kars Anadolu Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliğine başladı.

2001 yılında Kafkas Üniversitesi bünyesinde Türk Dili Okutmanı olarak çalışmaya başladı.

2003 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisansa başladı.